

Η ΠΑΙΔΕΙΑ
ΑΛΛΟΤΕ
ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Ο Επίκουρος
στις Λάβες
του Βεζούβιου!

ΔΑΥΛΟΣ

Καθ.
ΕΑΤΑ
3187

€6

ΕΤΟΣ 26° ♦ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2007 ♦ ΑΡ. 301

2007:

«ΕΤΟΣ Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ»

**Ο ὕβριστὴς
τῶν Ἑλλήνων**

**ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΤΗΣ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ
ΣΤΟΝ «ΔΑΥΛΟ»**

**Ἡ δεκαπεντάχρονη
Ἑλληνοαμερικανίδα,
ποὺ τίναξε στὸν ἀέρα
τὸ ἑλληνοαμερικανικὸ
μεσαιωνικὸ λόμπυ**

ISSN 1105-9486

9 771105 948009

04>

**Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ
ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΜΠΕΔΟΚΛΗ**

Ίδρυτής - ιδιοκτήτης,
εκδότης - διευθυντής
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 2103223957,
2103314986, 2109841655
Τηλομοιότητα: 2103314997

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:
<http://www.davlos.gr>
Ηλεκτρονική αλληλογραφία:
davlos@davlos.gr

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9:30-14:30
καθημερινά (και Σάββατο).

Διευθυντής Συντάξεως
ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΑΖΑΡΗΣ
Τεχνική Έπιμέλεια
ΝΑΣΟΣ ΧΑΤΖΗΓΡΥΗΣ
Γλωσσική Έπιμέλεια
ΑΡΤΕΜΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

- Τιμή αντίτυπου: €6.
- 12μηνη συνδρομή: €53.
- Όργανισμών κ.λπ.: €80.
 - Φοιτητών: €43.
 - Έξωτερικού: €80.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται αυτόματα
μετά τη λήξη του 12μήνου.

Διακοπή της συνδρομής γίνεται μόνον
κατόπιν τηλεφωνήματος
του ενδιαφερομένου.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.**

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.
Για εξοικονόμηση χώρου το Περιοδικό
διατηρεί το δικαίωμα σύμπτυξης ή δημοσί-
ευσης σε συνέχειες των προσφερομένων
συμπερασίων.

- Παραγγελίες μέσω Διαδικτύου
Βιβλίων, τόμων, παλαιών τευχών «Δ»
και έγγραφες συνδρομητών:
στην ιστοσελίδα μας www.davlos.gr
- Επίσης έγγραφες συνδρομητών με
ένα απλό τηλεφώνημα στα
τηλέφωνα του «Δ».

Απαγορεύεται ή εν όλω ή εν μέρει
αναδημοσίευση ή αναμετάδοση καθ'
οιονδήποτε τρόπον δημοσιευμάτων
του «Δαυλού» χωρίς τη γραπτή άδεια
του εκδότη.

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό Πρωτοποριακής Έρευνας

Έτος 26°, Απρίλιος 2007, Αριθ. 301

ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Όταν το Έλληνικό Πνεύμα γίνεται... θεοκρατία
και ή Ελλάδα... κόμμα!..... 20790

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ο μεταφυσικός φόβος, ό Βησσαρίων καί...
ή φραπελιά..... 20792

ΕΡΕΥΝΕΣ

Η θεωρία της εξέλιξης
στην Φιλοσοφία του Έμπεδοκλή..... 20815
Φαινόμενα επί Βυζαντίου, που
θυμίζουν τη σημερινή ρωμιοσύνη..... 20831
Ευαγγελική «βιομηχανία θαυμάτων»..... 20844
Επικούρεια Φιλοσοφία στους
πάπυρους του Έρκολάνο..... 20850
Η Παιδεία άλλοτε και τώρα..... 20865

Η λέξη «ποντίκι»..... 20884
Πλήθος αντιφάσεων στο ευαγγελικό σκηνικό
της ανάστασης..... 20886

ΓΕΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ..... 20805
Πολύχρωμοι θεοί..... 20842
Μπούφοι οί Έλληνες σοφοί στίς τοιχογραφίες
του «Άξιόν έστι»..... 20849
ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ..... 20863
ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ..... 20889
Ποιός «θεός»;..... 20889

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

2007: «Έτος Ιωάννου Χρυσοστόμου»..... 20797
Στόν Άρειο Πάγο οί άγωγές του «Δ» κατά Ε.Ρ.Τ.
καί «Χριστιανικής»..... 20804
Προμηθέα: Η 15χρονη Έλληνοαμερικανίδα,
που τίναξε στόν άέρα τό έλληνοαμερικανικό
μεσαιωνικό λόμπυ..... 20808
Άγνωστο πανελλήνιο ιερό επάνω σε βραχονησίδα..... 20874

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Γιώργος Καραμανώλης..... 20850

Ο «Δ» έχει την ευθύνη των κειμένων που δημοσιεύει στίς
σελίδες του. Για τίς δραστηριότητες, δημοσιεύσεις, διατυ-
πώσεις θέσεων κ.λπ. εκτός «Δαυλού», από πρόσωπα που
γράφουν ή έγραψαν στο Περιοδικό, ό «Δ» δεν ευθύνεται.

ΟΤΑΝ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΓΙΝΕΤΑΙ... ΘΕΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ... ΚΟΜΜΑ!..

- Α** Δέν υπήρξε ποτέ στην Ελλάδα **ὀργανωμένη καὶ ἱεραρχημένη** κάτω ἀπὸ οἰοδήποτε ἱερατεῖο **θρησκεία**. (Ἱεραρχία, προκαθήμενος, ἐπαγγελματικὸς κληρὸς, «ἱερὸ βιβλίον», σωματειακὴ μορφὴ καὶ «διοίκηση» θρησκείας κ.λπ. εἰσέβαλαν στὴν Ελλάδα ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ λειτουργοῦν ἐδῶ καὶ 2.000 χρόνια ὡς ξένα σώματα.)
- Β** Δέν υπήρξε ποτέ στὴν Ελλάδα **κόμμα ἢ ἄλλης μορφῆς διασπαστικὴ πολιτικὴ ομάδα ἢ ὀργάνωση**. (Τὸ «κόμμα» εἰσῆχθη στὴν Ελλάδα μετὰ τὸ 1821, ἐλήφθη ὡς «ἱμιτασιόν» ἀπὸ τὸν Παρλαμενταρισμὸ τῆς Εὐρώπης καὶ εἶναι ὡς ξένο σῶμα πρὸς τὴν ἐλληνικὴ ἀντίληψη περὶ πολιτικῆς, ἢ ὁποῖα ἔβλεπε τὴν ἀνθρώπινη ομάδα ὡς σύνολο-«πόλιν» καὶ ποτέ ὡς κατακερματισμένη - **κομμα-τιασμένη** ἐνότητα.)
- Γ** Τὸ μαζικὸ κίνημα (θρησκευτικὸ, ἰδεολογικὸ, πολιτικὸ) **ἀποτελεῖ φαινόμενο παντελῶς ἄγνωστο στὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία**. (Ὅλα τὰ μαζικὰ κινήματα, ποὺ ἔχουν ἐμφανισθῇ διεθνῶς -καὶ εἰσῆχθησαν καὶ στὴν Ελλάδα- εἶναι προϊόντα ἀποκλειστικὰ τῆς Ἑβραϊκῆς Σκέψης.)
- Δ** Ἡ Ελλάδα **ἦταν πάντοτε καὶ εἶναι σήμερα διαχρονικὴ καὶ διαπλανητικὴ μόνον ὡς τρόπος σκέψεως** ποὺ διαμόρφωσαν ἀποκλειστικὰ **προσωπικότητες-ἀτομικότητες**, ποὺ ἀνῆκαν μόνον στοὺς χώρους τῆς Σκέψης-Φιλοσοφίας, τῆς Τέχνης, τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἐπιστήμης καὶ **ποτέ** στοὺς χώρους τῶν ὁμαδικῶν ἢ ὀργανωμένων δραστηριοτήτων.
- Ε** Ἡ παγκόσμια κυριαρχία τῆς πολιτισμικῆς Ἑλλάδος ἐπιβλήθηκε καὶ ἰσχύει σήμερα, **χωρὶς ποτέ** νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ ἢ ἔστω νὰ τὴν ὑποβοηθήσῃ οἰαδήποτε ὀργανωμένη δύναμις (ἢ κίνημα ἰδεολογικὸ-θρησκευτικὸ-πολιτικὸ), ποὺ νὰ δημιουργήθηκε καὶ νὰ ἔθεσε ὡς στόχο καὶ ἀγωνιστικὴ τῆς ἐπιδιώξεως τὴν ἐξάπλωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς (Ἐπιστήμη-Φιλοσοφία-Γλῶσσα-Δημοκρατία-Θέατρο-Ἀθλητισμὸς κ.λπ., κ.λπ.) εἶναι σήμερα μιὰ πανίσχυρη παγκόσμια πραγματικότητα μόνον καὶ μόνον χάρις στὴν ἀνάγκη τοῦ Ἀνθρώπου οἰασδήποτε θρησκείας, ἐθνικότητας, φυλῆς κ.λπ. **νὰ υἱοθετήσῃ ἐκούσια, ὥστε ἔτσι νὰ εὐεργε-**

τηθῇ, τὸν Ἑλληνικὸ Τρόπο Σκέψης καὶ τὸ παράγωγό του, τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμό.

Σ Πρόσωπα (κυρίως ἐπιστήμονες, στοχαστές, καλλιτέχνες) καὶ κράτη-κυβερνήσεις εἰσήγαγαν ἐκουσίως στὶς χώρες τους τὴν Ἑλληνικότητα. **Οὐδέποτε** ἡ Ἑλληνικότητα ἔγινε δεκτὴ ὕστερα ἀπὸ δραστηριότητες καὶ ἀγῶνες ὁμάδων, ὀργανώσεων, ἐπαναστάσεων, κομμάτων ἢ ἰδεολογημάτων, τὰ ὁποῖα, ὁσάκις ὑπῆρξαν, ὠδηγοῦσαν **πάντοτε** στὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα, δηλ. τὴν κάθειρξη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας καὶ τὴν φέμωση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλήθειας.

* * *

πομένως ἡ πρόσφατη ἐμφάνιση ἑλληνωνύμων θρησκευτικῶν ὀργανώσεων καὶ ἑλληνεπιγράφων πολιτικῶν κομμάτων ἀποτελεῖ φαινόμενο ἐντελῶς ξένο πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, ποὺ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ θεοκρατικὸ, καὶ πρὸς τὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα, ποὺ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ κόμμα. **Ἀποτελεῖ φαινόμενο-καρμπὸν τῶν ὁμοίων πρὸς αὐτὸ φαινομένων ἀνελληνικότητας, θεοκρατίας καὶ μαζισμοῦ**, τὰ ὁποῖα ἐπικάθηνται ὡς πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ταφόπλακα πάνω σὲ μιὰ Ἑλλάδα πολιτισμικῆς ἀφασίας, πάνω σὲ μιὰ Ἑλλάδα πολιτικοῦ θανάτου· μιὰ νεκρὴ Ἑλλάδα, ποὺ **μόνο μιὰ μακρὰ περίοδος διαφωτισμοῦ ἴσως μπορέσῃ νὰ τὴν νεκραναστήσῃ**. Μὲ τὴν ἔννοια αὕτῃ τὸ φαινόμενο αὐτὸ **δὲν εἶναι καὶ πολιτικὸ** – δὲν ὑπηρετεῖ τὴν Πολιτεία. Τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία (ὅχι τὸ ἰσχύον κοινοβουλευτικὸ καθεστῶς) θὰ ὑπηρετοῦσε **καὶ πολιτικὰ καὶ πνευματικὰ** σήμερα αὐτὸ ποὺ ἡ Ἱστορία διδάσκει: ὅτι οἱ 2-3 κοσμοϊστορικοὶ σταθμοί, ποὺ ἀποτέλεσαν τὰ μόνα ἀληθινὰ ἄλματα τῆς Ἀνθρωπότητας ἀπὸ τὴ μοῖρα τοῦ κτήνους πρὸς τὰ σκαλοπάτια τῆς προόδου, ὑπῆρξαν ὅλοι ἀνεξαιρέτως καρπὸς μιᾶς προηγηθείσας **διαφωτιστικῆς φάσης, πάντοτε μακροχρόνιας**. Καὶ ἀκριβῶς **ὁ διαφωτισμὸς εἶναι ἡ μόνη πολιτικὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ δημιουργικὰ καὶ νὰ φέρῃ πολιτικὰ ἀποτελέσματα κάτω ἀπὸ τὶς συνθηκὰς Κοινοβουλευτικῆς καὶ Θεοκρατικῆς Δικτατορίας, ποὺ ἰσχύουν στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα**. Τὰ ἰδεολογήματα, τὰ θρησκευτά, οἱ πολιτικὲς ὀργανώσεις μακροπρόθεσμα ἀποτέλεσαν καὶ ἤδη ἀποτελοῦν τὴν πραγματικὴ συμφορὰ, τὴν ἀληθινὴ τροχοπέδη καὶ τὴν βαρεὶά κατάρα τῆς Ἑλληνικῆς (καὶ παγκόσμιας) Ἱστορίας.

Δ.Ι.Λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ἡ ἔφηβη φύση τῆς Ἑλληνικῆς Σκέψης

Ἀγαπητὲ Δαυλέ,
Νοιώθω ὑποχρεωμένος νὰ σοῦ ἐκφράσω τὶς εὐχαριστίες μου γιὰ τὴν ὑπαρξή σου. Ὁ «Δαυλός» ἀποτελεῖ πλεόν γιὰ ἐμένα ἀληθινὴ ὅαση στὴν ἔρρημο τοῦ περιοδικοῦ Τύπου, καὶ τοῦτο τὸ λέω μὲ ἀληθινὴ συγκίνηση. Ἄρθρα ὅπως «Ὁ Διονυσιασμός τῶν Ἀρχαίων καὶ ἡ Ἑκσταση στὴ Ρὸκ Μουσικὴ», «Οἱ Ἑλληνες θεοὶ δίνουν τὰ θέματα στὴ Ρόκ» (τεῦχος 294) μὲ ἔκαναν νὰ ἐκπλαγῶ εὐχάριστα. Δὲν εἶναι λίγο νὰ ἀνακαλύπτω, ὅτι κάποιοι καθ' ὅλα σοβαροὶ μελετητὲς καταπιάνονται μὲ τοὺς Dead Can Dance, τοὺς King Crimson, τοὺς Eloy κ.ἄ. Αὐτὰ τὰ συγκροτήματα, ἀγαπητὲ «Δαυλέ», συγκαταλέγονται στὰ πολὺ ἀγαπημένα μου ἀκουσίματα, καὶ δὲν περιμένα, ὅτι τὸ ἀγαπημένο μου περιοδικὸ θὰ ἀσχολεῖτο μὲ τόσο ὁμορφο τρόπο μὲ αὐτὸν τὸν συναρπαστικὰ γοητευτικὸ κόσμο τῆς συγκεκριμένης μουσικῆς. Θὰ ἤθελα νὰ μεταβιβάσετε τὶς βαθυτέρες εὐχαριστίες μου στὸν κ. Θ. Λαμπρόπουλο. Στὸ τελευταῖο τεῦχος σας εἰσέπραξα ἄλλη μία εὐχάριστη ἐκπληξη. Τὸ ἐκπληκτι-

κὸ ἄρθρο «Ξεκινᾶμε καλὰ, μένουμε ἀπὸ γκάξι». Ἐνδεικτικὰ σὰς ἀνέφερα τὰ συγκεκριμένα ἄρθρα καὶ δὲν θὰ ἤθελα νὰ νομίζετε, ὅτι τὰ ὑπόλοιπα ἄρθρα σας θὰ ἔπρεπε νὰ στερηθοῦν ἐπαίνων.

Ἀγαπητὲ κύριε Λάμπρου, δὲν ἔχω τὴν τιμὴ νὰ σὰς γνωρίζω προσωπικά. Προσπαθεῖτε νὰ ἀποδείξετε τὴν ἀλήθεια τῶν λεγομένων σας. Ἐπιχειρεῖτε νὰ ἀφυπνίσετε συνειδήσεις. Ἀγωνιᾶτε γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς Πνευματικότητος. Δημοσιεύετε πρωτοποριακὲς ἔρευνες καὶ ἀναζητᾶτε διαρκῶς. Ὅλα αὐτὰ καλῶς τὰ κάνετε.

Ὅφειλω νὰ σὰς ὁμολογήσω τοῦτο. Γιὰ ἐμένα ἀληθινὴ ἀπόδειξη τῆς ἀπίστευτης ἀξίας καὶ γοητείας τῆς Ἑλληνικῆς Σκέψης ἀποτελεῖ ἡ ἴδια ἡ φύση τοῦ περιοδικοῦ σας. Ἐξηγοῦμαι: Ὑπάρχει πῶς τρανὴ ἀπόδειξη, ὅτι ἡ ἐνασχόληση μὲ τὸν Ἑλληνα Λόγο ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο λογισμικὸ γιὰ τὸν ἀνθρώπινο ἐγκέφαλο πέρα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ «Δαυλός» εἶναι πλεόν τὸ πῶς θετικὰ ἀπρόβλεπτο καί, ἐπιτρέψτε μου παρακαλῶ, τὸ πῶς ἀληθινὰ ἐπανα-

Ο ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟΣ ΦΟΒΟΣ, Ο ΒΗΣΣΑΡΙΩΝ ΚΑΙ... Η ΦΡΑΠΕΛΙΑ

Κύριε διευθυντά,

Μέγα γενεσιακὸ συναίσθημα κινδύνου, στοιχεῖο φυσιολογικὸ ὁ λογικὸς φόβος καὶ ὠφέλιμος συνάμα, ἀπαλλάσσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ μεγάλες περιπέτειες. Ὅμως δεδομένου ὅτι ἡ λογικὴ σήμερα σὰν στοιχεῖο τοῦ πνεύματος ἔχει χαθῇ, ἐπικρατεῖ ὁ παθολογικὸς (φαντασιακὸς) φόβος, ποὺ μετατρέπεται σὲ φοβία ἢ φοβίες, ὅπως ἡ ἀγοραφοβία, κλειστοφοβία, ἀνθρωποφοβία, νοσοφοβία (κατὰ φαντασίαν ἀσθενὴς τοῦ Μολιέρου) καὶ τόσες ἄλλες. Ἐχοντας γνώση λοιπὸν οἱ ἐξουσιαστὲς χρησιμοποιοῦν τὴν στυγνὴ τους λογικὴ, ὑποκινῶντας τὸν πρωτόγονο μεταφυσικὸ φόβο τῆς μάζας, ποὺ μετατρέπεται σὲ ἐπικίνδυνες προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Αὐτὸ γίνεται εὐκόλα μὲ τὴν ἀνύπαρκτη παιδεία καὶ τὴν πανίσχυρη παγκόσμια ἐπικράτηση

στατικό περιοδικό σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς ποὺ καταπιάνεται; Ἡ ἴδια ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τὴν τάση νὰ τὸν ὀδηγῇ σὲ ὁλοένα καὶ συντηρητικώτερα μονοπάτια μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐπανάσταση τοῦ «Δαυλοῦ». Τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου τὸν καθιστᾷ πιὸ ἀπρόβλεπτο καὶ πιὸ ἐρευνήσιμο. Ὁ «Δαυλός» δὲν βολεύεται. Δὲν κουράζεται. Τὸ ἀντίθετο. Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία τὸν ὀδηγεῖ μονογραμμικὰ σὲ δρόμους πρωτοποριακούς, θανάσιμους, «αἰρετικούς»... Ὁ χρόνος ἀναζωογονεῖ τὸν «Δαυλό». Ἀντὶ νὰ τὸν μαρμαζώῃ καὶ νὰ τὸν καθιστᾷ ἐπαναλαμβανόμενα κουραστικό καὶ τετριμμένο, τὸν κατακλύζει μία ἀδιανόητα ὥριμη πνευματικότητα ταυτόχρονα μὲ ὅλον τὸν δυναμισμό τῆς

Ἐφηβῆς Φύσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόδειξη, ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου, γιὰ τὴν ἀξία τῆς ἐνασχόλησης καὶ τῆς μελέτης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας καὶ Σκέψης.

Ἕνα «εὐχαριστῶ» ἐκ βαθέων δὲν εἶναι ἀρετό.

Υ.Γ. Ἀναμένω κριτικὴ γιὰ ἓνα ἐκπληκτικὸ βιβλίο, ποὺ διάβασα πρὶν ἀπὸ λίγες ἡμέρες. Πρόκειται γιὰ τὴν «Πραγματεία Περὶ Ἀθεολογίας» τοῦ κ. Michel Onfray.

Μετὰ τιμῆς

Χρ. Γεωργόπουλος

Κοινωνικὸς Ἀνθρωπολόγος,
Ἀναλυτικὸς Ψυχοθεραπευτὴς

Ι. Χρυσόστομος, Κύριλλος καί... ναύαρχος Ἀντωνιάδης

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Στὶς 18 Ἰανουαρίου, ἡμέρα Πέμπτη, 6 τὸ πρωί, ἄκουσα τὶς καμπάνες τῆς ἐκκλησίας, ποὺ βρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπίτι μου, νὰ χτυποῦν ἔντονα καὶ χαρούμενα, γιατί; Κοίταξα τὸ ἡμερολόγιο, γιὰ νὰ δῶ τί γιορτὴ ἔχουμε· καὶ διαβάζω: Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας. Δὲν ἐξεπλάγην, οἱ ἄγιοι αὐτοὶ καὶ τὰ ἔργα τους, ἰδίως τοῦ δευτέρου, εἶναι γνωστά.

Ἐχοντας διαβάσει τὴν προηγούμενη μέρα στὸ τ. 298 τοῦ «Δαυλοῦ» τὸ ἐκδοτικό σας

σημείωμα καὶ στὰ «Αἴσιμα καὶ Ἀδήριτα» τὸ σχόλιο μὲ τὴν ὑπογραφή Γ.Σ.Π., τὸ σχετικὸ μὲ τὸν ναύαρχο Ἀντωνιάδη καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης καὶ τῶν Μ.Μ.Ε. ἐναντίον του, ἀμέσως αἰσθάνθηκα, ὅτι οἱ χαρούμενες καμπάνες, ποὺ ἄκουγα ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ, σημαίνουν θαυμασμό καὶ προβολὴ τῶν καταστροφέν καὶ δολοφόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὶς ἔκρουαν.

Μοῦ ἦταν ἀδύνατον συνδυάζοντας τὰ δύο αὐτὰ γεγονότα νὰ συγκρατηθῶ καὶ νὰ μὴν

τῆς διαφήμισης-δυσφήμισης μὲ ὅλους τοὺς τρόπους. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἔρμαια τῶν φόβων καὶ τῶν κακοδαιμονιῶν τους.

Ὁ γνωστότερος καὶ μεγαλύτερος φόβος τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ γεννήσεώς του εἶναι ὁ θάνατος. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ὅμως ποὺ ἐξ αἰτίας πολλῶν λόγων καὶ κάτω ἀπὸ ὠρισμένες συνθήκες κατῴρθωσαν μὲ τὴν λογικὴ νὰ ἐπικρατήσουν στὸν μεγαλύτερο φόβο, τὸν ἀδυσώπητο θάνατο. Ὁ Λεωνίδας στὶς Θερμοπύλες μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτες καὶ τοὺς ἑπτακοσίους Θεσπιεῖς δὲν ἔκαναν ἀπόπειρα αὐτοκτονίας, ὅπως πολλοὶ ἐπεδίωξαν νὰ ἐρμηνεύσουν τὴ θυσία τους. Σὰν στρατηγός-βασιλιάς, ξέροντας τὴν ὅλη κατάσταση, ζύγισε καὶ ὑπολόγισε τὸ στρατηγικὸ πέρασμα ποὺ κρατοῦσε, ὅπως καὶ τὸν χρόνο τὸν πολῦτιμο, ποὺ θὰ ἔδινε στοὺς ὑπολοίπους Ἕλληνες γιὰ τὴν ἀμυνά τους στὸ Ἀρτεμίσιο, καὶ ἀποφάσισε νὰ μείνῃ. Ἡ λογικὴ καὶ ἡ παιδεία του ὑπερίσχυσαν τοῦ πρωτόγονου φόβου τοῦ θανάτου, καὶ ἐπικράτησε τὸ

ἐπαληθεύσω στή συνείδησή μου τὶς ἀπόψεις τοῦ ναυάρχου Ἀντωνιάδη γιὰ τὸ κατὰ πόσον ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ ὄχι αἰμοσταγὴς καὶ αἰμοδιψὴς θρησκεία.

Μεταφέρω λοιπὸν ἀπὸ τὸν: «Κατὰ Ἰουδαίων Λόγον Δ΄» τὴν μετάφραση τοῦ λόγου τοῦ κορυφαίου Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «...Κι ἂν ἀκόμη φονεύσῃ κάποιος κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ φόνος αὐτὸς εἶναι ἀπὸ κάθε φιlanθρωπία καλύτερος, ἐνῶ ἂν κάποιος ἀπὸ λύπη δείξῃ εὐσπλαγχνία καὶ φιlanθρωπία παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, θὰ μπορούσε ἡ φειδῶ αὐτὴ νὰ ἀποβῇ πιδ μιὰρὴ ἀπὸ ὅποιοδήποτε φόνο. Γιατὶ δὲν εἶναι ἡ φύση τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οἱ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνες, ποὺ κάμνουν τὰ πράγματα νὰ εἶναι καλὰ ἢ κακὰ.

» Ὁ Φινεὲς λοιπὸν, ποὺ διέπραξε σὲ μία στιγμή δύο φόνους, φονεύοντας ἕναν ἄνδρα καὶ μία γυναῖκα, τιμῆθηκε μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, ἐνῶ αὐτὸς ὄχι μόνο δὲν μόλυνε μὲ τὸ αἷμα τὰ χέρια του, ἀλλὰ καθαρώτερα τὰ ἔκαμε.»

Βλέπετε λοιπὸν, ὅτι ἔχουν ἀπόλυτο δίκαιο ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δροῦν σήμερα μὲ τὴν:

autodafé = πράξις πίστεως = κάψιμο τῶν ἀπίστων, ὅπως ἀναφέρει ὁ κ. Λάμπρου, ἀκολουθώντας τὶς ἐντολὲς τοῦ Γιαχβέ, τὶς ὁποῖες μεταφέρει σ' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες ὁ «φωστήρ» Ι. Χρυσόστομος, τοῦ ὁποῖου τὰ ὁστᾶ, ὅπως διάβασα, ἔφερε ἀπὸ κάποιο μοναστήρι στὴν Ἀθήνα ὁ κ. Χριστόδουλος καὶ ζήτησε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες νὰ τὰ προσκυνήσουν, «γιὰ νὰ λάβουν τὴ χάρη του»;

Οἱ σημερινές, 18/1, χαρούμενες καμπανοκρουσίες ἦταν γιὰ τὸν ἅγιο Κύριλλο, ὁ ὁποῖος ἀκολουθώντας τὴ «θεϊκὴ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐντολή»: «...πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου ἐκεῖνους, τοὺς μὴ θελησαντὲς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε αὐτοὺς ἐμπροσθέν μου», (Λουκᾶ, ΙΘ-27), κατέσφαξε τὴν Ἑλληνίδα φιλόσοφο Ὑπατία στὴν Ἀλεξάνδρεια, καθαρίζοντας ἔτσι τὰ χέρια του ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς, γιὰ νὰ μπορούν νὰ τὰ προσκυνοῦν ἄφοβα καὶ μὲ τὸν δέοντα σεβασμὸ τὰ κοπάδια τῶν πιστῶν.

Μὲ ἐκτίμηση
Παναγιώτης Ἰατροῦ
Θεσσαλονίκη

Ἀβραὰμ ὁ «δίκαιος» καὶ Βιβλικὴ Ἀριθμητικὴ

Κύριε διευθυντά,
Ἐπιλέγω ὠρισμένα ἱερὰ κείμενα, ἐξ αὐτῶν ποὺ διαβάζονται τὴν περίοδο τοῦ Πάσχα

στὶς ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδος:

α. Ρωμαίους δ', 3, 22: «Ἐπειδὴ τί λέγει ἡ γραφή; «Καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ εἰς τὸν θε-

θάρρος καὶ ἡ ἀνδρεία. Ἄλλωστε ἀνδρεῖς δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲν φοβᾶται, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ κυριαρχεῖ στὸν φόβο του χάριν μιᾶς ὑψηλῆς ιδέας.

Στὴν σύγχρονη ἐποχὴ ὁ φόβος προέρχεται κυρίως ἀπὸ ἐσωτερικὰ αἰτία καὶ ὄχι ἐξωτερικά, εἶναι πάμπολλες οἱ φαντασιακὲς φοβίες καὶ τεραστίαι ἢ ἐσωτερικὴ ἀδυναμία σκέψης τοῦ ἀνθρώπου. Φαινόμενα ὅπως τῶν «θαυμάτων» θεραπείας ἀπὸ ἓνα πτώμα καλογέρον στὴ Μονὴ Ἀγάθωνος Λαμίας ἢ ἐκεῖνο τῆς «φραπελιάς» δείχνουν σὲ τί βαθμὸ δεισιδαίμονος αὐτοεξευτελισμοῦ καὶ τεράστιας ἀδυναμίας ὁρθοῦ λόγου ἔχουν ὁδηγήσει τὸν σημερινὸ Ἕλληνα ἢ μεσαιωνικὴ τρομοφοβία, ποὺ ἀσκεῖ ἡ Ἐκκλησία ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ ἀπουσία ὁρθολογικῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, ποὺ δυστυχῶς χαρακτηρίζει τὴν σημερινή μας κρατικὴ Ἐκπαίδευση ἀφ' ἑτέρου.

Μὲ ἐκτίμηση
Γεώργιος Λαγωνίκας

όν, και ἐλογίσθη εἰς αὐτὸν εἰς δικαιοσύνην... Διὰ τοῦτο και ἐλογίσθη εἰς αὐτὸν εἰς δικαιοσύνην».

Ὁ θεὸς «ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην» τὸν Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος εἶπε ψέμματα στὸν Ἀβιμέλεχ, βασιλέα τῶν Γεράρων, ὅτι ἡ γυναῖκα του εἶναι ἀδελφή του, κι ὁ Ἀβιμέλεχ τὴν πήρε γιὰ γυναῖκα του (Γένεσις κ' 1-18). Τὸ ἴδιο εἶχε κάνει και πῶς πρὶν με τὸν βασιλιᾶ τῆς Αἰγύπτου, Φαραῶ (Γένεσις ιβ', 10-20). Πῶς γίνεται αὐτὸς ὁ προῖστορικός προαγωγὸς λευκῆς σαρκὸς νὰ εἶναι δίκαιος στὰ μάτια τοῦ θεοῦ; Αὐτὸς ὁ θεὸς ἀναδεικνύει ὡς δίκαιους μόνο τέτοιου εἶδους ἀνθρώπους; Τότε οἱ πραγματικοὶ δίκαιοι, ἂν ὑπάρχουν, τί εἶδους ἀνθρώποι εἶναι;

Β. Βιβλικὴ Ἀριθμητικὴ: Κριταὶ θ', 4-5, 7, 17-18: «Ἐδωσαν λοιπὸν στὸν Ἀβιμέλεχ ἑβδομήντα ἀσχημένους σῖκλους..., και μίσθωσε κάτι τυχодиῶκτες και ἀχρηστους τύπους, οἱ ὁποῖοι ἐγιναν ἀκόλουθοί του. Πῆγε στὸ σπίτι τοῦ πατέρα του στὴν Ὀφρὰ και σκότωσε τοὺς ἄλλους γιουὺς τοῦ Ἰερουβάαλ (Γεδεών), τοὺς ἀδελφούς του, ἑβδομήντα ἄντρες· τοὺς σκότωσε ὅλους πάνω στὴν ἴδια πέτρα. Ἐμείνεν μόνο ὁ Ἰωθάμ... Κι ἐσεῖς σήμερα ξεσηκωθήκατε ἐνάντια στὴν οἰκογένεια τοῦ πατέρα μου, σκοτώσατε τοὺς γιουὺς του, ἑβδομήντα ἄντρες...»

Υ. Κριταὶ 8' 29-35: «Ὁ Ἰερουβαάλ, δηλαδὴ

ὁ Γεδεών..., εἶχε ἑβδομήντα γιουὺς, δικά του παιδιὰ, ἐπειδὴ εἶχε πολλὰς γυναῖκες... Μία παλλακίδα του... τοῦ γέννησε και αὐτὴ γυνὴ και τὸν ὠνόμασε Ἀβιμέλεχ».

Μὰ καλὰ, πῶς γίνεται νὰ σκοτώνη τοὺς 70 ἀδελφούς του ὁ Ἀβιμέλεχ, και νὰ σφύξει ἓνας, ὁ Ἰωθάμ; Ἐβδομήντα ποὺ ἔσφαξε και δύο αὐτοὶ (Ἀβιμέλεχ, Ἰωθάμ) πᾶμε στοὺς ἑβδομήντα δύο κι ὅχι ἑβδομήντα, ὅπως λέει και ἡ ἀφήγησις (Κριταὶ θ', 29-35). Ἄν ἦσαν ὅντως 70 τὰ ἀδελφία, τότε σκότωσε 68 ὁ Ἀβιμέλεχ, ἀφοῦ ζοῦν δύο. Ἄν ὅμως λογαριάσουμε τὸν Ἀβιμέλεχ μέσα στοὺς ἑβδομήντα ἀδελφούς, τότε πάλι λέμε ὅτι τὰ ἀδελφία εἶναι 71 μαζί με τὸν Ἰωθάμ μέσα στοὺς 70 ἀδελφούς, τότε ὁ Ἀβιμέλεχ σκότωσε 69 ἄντρες κι ὅχι 70. Γιατί ὁ Ἰωθάμ ρίχνει τὸ φταίξιμο τῆς σφαγῆς τῶν 70; 68; 69; ἀδελφῶν του στοὺς Συχευίτες, ὅταν τὴν δολοφονία τους τὴν ἔκανε ὁ Ἀβιμέλεχ και ἡ παρέα του;

Ἀπὸ αὐτὸ φαίνεται, ὅτι ἄλλος κάνει τὸ κακό, και ἄλλοι τὴν πληρώνουν και με τὴν ἀνοχή-συγκατάθεσι τοῦ θεοῦ. (Ἀριθμοὶ 12' 1-10, 25' 1-9, Α' Βασιλέων 11' 1-6, Δευτερονόμιον 17' 16-17, 7' 1-4, Κριταὶ 6' 12-14, 7' 1-22, 8' 23-27, Ἑξοδος 32' 1-29, 35.)

Με τιμὴ

Γ.Γ.

Θεσσαλονίκη

Οἱ φοιτητὲς και οἱ ναοὶ στὰ πανεπιστήμια

Κύριε διευθυντά,

Θὰ πληροφορηθήκατε ἀσφαλῶς τὸ γεγονός ποὺ συνέβη ἔξω ἀπὸ τὸν Ναὸ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὴν Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῶν ἐν λόγῳ «προστατῶν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας».

Ἡ εἰδήσις ἀναφέρει ὅτι: «Μία ομάδα φοιτητῶν 20- 30 ἀτόμων συγκεντρώθηκαν στὸν προαύλιο χώρῳ τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὥρα ποὺ βρισκόταν σὲ ἐξέλιξις ἡ λειτουργία γιὰ τὴν ἐορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Οἱ φοιτητὲς φώναζαν συνθήματα κατὰ τῶν ἀλλαγῶν στὴν Παιδεία και ζήτησαν τὴν διακο-

πὴ τῆς λειτουργίας. Καθηγητὲς ποὺ παρακολουθοῦσαν τὴ λειτουργία βγήκαν στὸν προαύλιο χώρῳ και συζήτησαν με τοὺς φοιτητὲς. Τελικὰ ἡ κατάστασις ἐκτονώθηκε και οἱ φοιτητὲς ἀποχώρησαν.»

Ἀλλὰ τί καθηγητὲς εἶναι αὐτοί! Δὲν ἔχουν ἀντιληφθῇ, διαβάσει και μελετήσει τὸν ἀνθελληνικὸ ρόλο τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν; Τί προσέφεραν στὴν σοφία τοῦ κόσμου οἱ τρεῖς ἱεράρχες; Ἐξάλλου ἔχει ἄραγε τιμηθῇ ποτε κανεὶς Ἑλληνας φιλόσοφος, μαθηματικός, ἀρχιτέκτων κ.ἄ. ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς καθηγητὲς;

Και ὅταν μιλάνε γιὰ θερησκευτικὲς ἐλευθε-

ρίες, έννοείται ότι θα πρέπει νά αναφέρωνται στήν άσκηση τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ὅπως τὸ ἀντιλαμβάνεται ὁ καθείς καὶ ὄχι τὰ δόγματα. Ἀλλὰ ἀφ' ένδὸς ἡ άσκησι αὐτῶν τῶν θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν εἶναι ἀνεπίτρεπτη μέσα σὲ ἕνα ἐπιστημονικὸ χῶρο, ὅπου θα πρέπει νά ἐπικρατῇ ὁ λόγος καὶ τὸ μέτρο, καὶ ἀφ' ἐτέρου, ἀν ὑπάρχουν θρησκευτικὲς ἐλευθερίες, νά κτισθῇ ἕνας ναδὸς πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς προστάτιδας τῆς σοφίας, ποὺ θα ταίριαζε μέσα στὸν χῶρο τῆς πανεπιστημιακῆς σοφίας.

Πράγματι δὲν μπορῶ νά πῶ, πῶς ἐγκρίνω ἡ κατακρίνω αὐτὰ τὰ γεγονότα, γιὰτὶ αὐτὴν τὴν στιγμή μιλάω ἀπὸ τὴν θέση τοῦ μεγαλύτερου, ἀπὸ τὴν θέση τοῦ ὥριμου. Δὲν μπορῶ νά γνωρίζω, τί θα ἔπραττα σήμερα, ἀν ἤμουν φοιτητής.

Ὅμως ἐκεῖνο ποὺ ἔχω μάθει, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ καὶ ἐγὼ σπούδαζα, εἶναι, ὅτι τὰ μέσα καθορίζουν τὸν σκοπὸ. Ἐπίσης δὲν γνω-

ρίζω τὸν πολιτικὸ, κοινωνικὸ, θρησκευτικὸ, προσανατολισμὸ τῶν φοιτητῶν αὐτῶν. Ἐνδιαφέρων ὅμως παρουσιάζει τὸ γεγονὸς, ὅτι ἔδρασαν ἐνστικτωδῶς καὶ μὲ ἐνδόμυχα ἀντανακλαστικά.

Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ὑποδηλώνει ἡ ἀντίδρασή τους αὐτὴ εἶναι, ὅτι πιθανὸν ἡ πράξη αὐτὴ ἦταν ἐνάντια στὴν κατευθυνόμενη «γνώση καὶ παιδεία» - πληροφόρηση καὶ ἦταν ὕπερ μιᾶς βαθειάς μόρφωσης- διαμόρφωσης, δηλαδὴ μιᾶς διάπλασης τοῦ ἑαυτοῦ πρὸς τὴν κατεῦθυνση τῆς σκέψης, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἀνθρωπισμὸ, πρὸς τὴ μέθοδο τοῦ ὁρθοῦ λόγου, τῆς ἔρευνας καὶ δημιουργίας, ἡ ὁποία ἐξανθρωπίζει καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἀνθρωπο στὴν λογικὴ καὶ ὄχι στὶς ἐξ ἐνστίκτου ἀντιδράσεις.

Μὲ τιμὴ
Μπάμπης Πατζόγλου

Μιὰ πρόταση γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ τζαμιοῦ

Κύριε διευθυντά,

Νομίζω ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἐκτὸς πολὺ μικρᾶς μερίδας, συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀξιότιμου δικηγόρου κ. Χρήστου Τσιαχρῆ σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα ἀνεγέρσεως τεμένους εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀθηνῶν («Δαυλός», τ. 299).

Ἐπειδὴ ἡ οἰκοδόμησις εἶναι ζήτημα χρόνου, θέλω νά προτείνω πρὸς τοὺς ὑπευθύνους τόσο τῆς Ἑλλάδος ὅσον καὶ πρὸς τοὺς τῶν μουσουλμάνων, νά οἰκοδομηθῇ σὲ σχέδιον

ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ, ταιριαστὸ μὲ τὸν χῶρο καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ του παράδοση.

Οὕτω οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων θὰ δυσανεστήθῃ, διὰ δὲ τοὺς μουσουλμάνους τιμὴ θὰ εἶναι ἡ λατρεία τῆς πίστεώς των νά τελεῖται σὲ περικαλλὴ ἑλληνικὸν ρυθμὸν ναόν.

Ἄς τὸ σκεφθοῦμε.

Μετὰ τιμῆς
Γιῶργος Κιρκινέζης
Συνταγματάρχης ἐ.ἀ.

Μετατρέπουν ὁμογενειακὲς κοινότητες σέ... ἐνορίες

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Ἐδῶ στὴν μακρυνὴ Αὐστραλία ζοῦμε καὶ ἐμεῖς τὴν παπαδοκρατία, ποὺ προσπαθεῖ νά ἐπιβάλῃ ἐδῶ καὶ 45 χρόνια τὸ ἱερατεῖο, καὶ νά μετατρέψῃ τὶς παλαιὲς κοινότητες σέ... ἐνορίες μὲ διωρισμένα συμβούλια μὲ τὶς εὐλογίες δυστυχῶς καὶ τῶν ἑλληνικῶν κυβερνήσεων τόσο ἐπὶ ΠΑΣΟΚ παλαιότερα ὅσο καὶ ἐπὶ Νέ-

ας Δημοκρατίας σήμερα. Αὐτὴ ἡ κατάσταση εἶναι τροχοπέδη στὴν πρόοδο καὶ τὴν πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μὲ ἐγκάρδιους χαιρετισμοὺς
Γιῶργος Τσαμαντάνης
Ἀδελαΐδα, Νότιος Αὐστραλία

2007: «ΕΤΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ»

[Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ ἀπόφασί της κήρυξε τὸ τρέχον ἔτος 2007 «Ἔτος Ἰωάννου Χρυσοστόμου», ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πάσης Ἑλλάδος ζήτησε σὲ ὁμιλία του στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἑλλάδος (28 Ἰανουαρίου) ἀπὸ τὸν παριστάμενο ὑφυπουργὸ Παιδείας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς λοιποὺς πιστοὺς τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἑλλάδος νὰ προσκυνήσουν τὸ δεξι χέρι τοῦ Χρυσοστόμου –κάτι ποὺ ἔπραξαν μὲ βαθεῖα κατάνυξη–, τὸ ὁποῖο ἔφερε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ κάποιο μοναστήρι, γιατί, ὅπως εἶπε, ἔχει προσωπικὴ ἀντίληψη ὅτι κάνει θαύματα. Ὁ κ. Χριστόδουλος, ἀναφερόμενος στὴν πολύπλευρη λαμπρὴ προσωπικότητα τοῦ ἁγίου, πρόσθεσε ὅτι: «Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς Μεγαλύτερους Οἰκουμενικοὺς Πατέρες καὶ Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας μας, καὶ εὐχόμεθα νὰ μᾶς κατευθύνῃ μὲ τὴν σοφὴ σκέψη Του. Ὅποιοι ἀπὸ μᾶς ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ μελετοῦμε τὰ συγγράμματά Του, πραγματικὰ καταπλησσοῦμεθα γιὰ τὸ βάθος καὶ τὸ εὖρος τῆς Σκέψεως Αὐτῆς. Τῆς πολὺπλευρης ἐκκλησιαστικῆς προσωπικότητος, ἡ ὁποία μέσα στοὺς αἰῶνες ἀποτελεῖ γιὰ ὅλους μας ἓνα πρότυπον ἄξιον μιμήσεως.»

Ἐπειδὴ πολλὴ Ἑλλάδα καὶ πολλοὶ Ἕλληνες «ἔπασαν» καὶ «πέφτουν» (γονάτισμα ἢ «ρίξιμο») μπροστὰ στὰ πόδια αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννη Χρυσοστόμου, ἃς δοῦμε, πῶς ἀντιμετώπισε τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνες ὁ ἅγιος αὐτὸς τῶν Ἑλλήνων, παραθέτοντας ἐδῶ ἀποκλειστικῶς δικά του λόγια, χωρὶς κανένα σχόλιο, ὅπως δημοσιεύονται στὸ πρόσφατα ἐκδοθὲν ἀπὸ τὸν «Δαυλό» βιβλίον «Τὰ ὑβριστικά κατὰ τῶν Ἑλλήνων **ἐπίσημα** κείμενα τῆς Ὁρθοδοξίας. – Ὅσα χρησιμοποιεῖ καὶ ἐγκρίνει **σήμερα** ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος», σσ. 17-22.]

ΟΙ ΥΒΡΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Τὰ πλεῖστα κείμενα προέρχονται ἀπὸ τὴν πολύτομη ἔκδοσιν «Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας» τοῦ χριστιανικοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Γρηγόριος Παλαμᾶς» (1980)· ἐπίσης πολλὰ ἔχουν ληφθῇ ἀπὸ τὴν «Patrologia Graeca» τοῦ Migne.

[Χαρακτηρίζει ὀνομαστικῶς τοὺς Ἕλληνες: ● «**μωρούς**»: τόμος 18, σελ. 17, ● ἐκφέροντες «**λόγους ματαίους καὶ ἀκαθάρτους**»: 18,113, ● «**κυλιόμενους ὁμοῦ μὲ πόρνους καὶ μοιχοὺς...**»: 18,115, ● «**δεισιδαίμονας**»: 34,429, ● «**αἰμομείκτας μετὰ μητέρων καὶ ἀδελφῶν**»: 34,459, ● «**ἀσοφωτέρους ἀπὸ τὰ ζῶα**»:

34, 497, ● «ἐστιγματισμένους», «χειροτέρους ἀπὸ τοὺς χοίρους ποὺ πασαλείβονται μὲ περιττώματα», «κυνικὰ καθάρματα», «παναθλίους», «παμμιάρους», «ἀναισχύντους» κ.ἄ.].

- Στὸ ἔργο του «Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν»: «Ποῦ εἶναι τώρα οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων μὲ τὰ πυκνά τους γένεια, μὲ τοὺς ἔξωμους χιτῶνες τους καὶ μὲ τὰ παραφουσκωμένα λόγια; Ὅλη τὴν βάρβαρη Ἑλλάδα ὁ σκηνοποιὸς (ὁ Παῦλος) ἐπέστρεψε (=ἐκχριστιάνισε). Ἄς εἶναι κι αὐτὸς ἀνάμεσά τους ὁ περιβόητος Πλάτων, ποὺ τρεῖς φορὲς πῆγε στὴ Σικελία, γεμᾶτος ἐπίδειξη καὶ κομπορρημοσύνη, μὰ κανεῖς δὲν τοῦ ἔδωσε προσοχή. Ὅμως ἐκεῖνος ὁ σκηνοποιὸς ὄχι μόνο στὴ Σικελία, ὄχι μόνο στὴν Ἰταλία ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη πέταξε καὶ δὲν σκανδάλισε, κι εἶναι φυσικό, γιατί οἱ διδάσκαλοι δὲν καταφρονοῦνται ἀπὸ τὴν ἐργασία τους ἀλλὰ ἀπ' τὰ ψέματά τους.»
- Αὐτόθι: «Δὲν βλέπετε στοὺς (Ὀλυμπιακοὺς) ἀγῶνες, ὅταν ὁ ἀγωνοθέτης βαδίζει διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς, πόση εὐταξία καὶ σιωπὴ ὑπάρχει στὸν λαό; Πῶς λοιπὸν ἐκεῖ, ποὺ ὁ Διάβολος πομπεύει, ὑπάρχει τέτοια σιωπὴ, κι ἐδῶ, ποὺ εἶναι ὁ Χριστός, ἔχει τόσο θόρυβο;»
- Στὴν ὁμιλία του «Εἰς Τεσσαρακοστήν»: «Ἄς ντραποῦν οἱ Ἕλληνες βλέποντας τὴν ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποία ἀποδεχόμεθα καὶ ἀσπαζόμεθα τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς, κι ἂς ὀνομάζουν ἐκεῖνοι γιορτὲς καὶ πανηγύρια τὴ μέθη κι ὅλες τὶς ἄλλες ἀκολασίες κι ἀσχήμιες.»
- Στὴν «Εἰς τὴν Α' Κορινθίους Δ' Ὁμιλίαν» του, τόμος 18, σελ. 92: «πόσον ἐκοπίασεν ὁ Πλάτων μὲ τοὺς μαθητάς του, μὲ τὸ νὰ μᾶς συζητῇ περὶ γραμμῆς καὶ γωνίας καὶ σημείου καὶ περὶ ἀριθμῶν ἀρτίων καὶ περιττῶν καὶ ἴσων μεταξύ των καὶ ἀνίσων, καὶ διὰ τέτοια θέματα λεπτεπίλεπτα ὡς ὁ ἴστος τῆς ἀράχνης –διότι αὐτὰ εἶναι διὰ τὴν ζωὴν περισσότερον ἄχρηστα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὑφάσματα– καὶ χωρὶς νὰ ὠφελήσῃ πολὺ ἢ ὀλίγον μὲ τὰς συζητήσεις αὐτὰς ἐγκατέλειπεν ἔτσι τὴν ζωὴν;...».
- Στὴν «Εἰς τὴν Α' Κορινθίους, Ὁμιλία Ζ'», τόμος 18, σελ. 197: «...διὰ νὰ καταισχύνωμεν καὶ τοὺς Ἕλληνας. Διότι τώρα, ἂν καὶ θέλω νὰ ἀπευθύνωμαι πρὸς αὐτοὺς, διστάζω, μήπως, ἐνῶ τοὺς νικῶμεν εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων, ἐπισύρομεν εἰς βάρος μας τὸν χλευασμὸν ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τοῦ βίου, ἀφοῦ ἐκεῖνοι μὲν, ἂν καὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν πλάνην καὶ δὲν πιστεύουν εἰς τίποτε ἰσάξιον μὲ τὴν ἰδικήν μας πίστιν, ὅμως ζοῦν βίον φιλοσοφίας, ἐνῶ ἐμεῖς κάμνομεν τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον. Ἄλλ' ὅμως θὰ ὁμιλήσω – διότι προσπαθοῦντες νὰ ἀνταγωνιζώμεθα αὐτοὺς, ἴσως ἐπιδιώξωμε νὰ γίνωμε καλύτεροι ἀπὸ αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν ἰδίαν τὴν ζωὴν.»

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝ
ΤΟΤ ΕΣΠΕΡΙΝΟΤ ΚΑΙ ΤΟΤ ΟΡΘΟΤ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΤΟΥ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'

ΑΘΗΝΑΙ 1983

«Φωτίζουν, φωτίζουν, ή νέα Ίερουσαλήμ· ή γάρ δόξα Κυρίου επί σε άνέτειλε. Χόρευε νύν και άγάλλου, Σιών.» «Ο επί Θρόνον Χερουβικού έποχούμενος, ό τών Σεραφεϊμ Κύριος και Βασιλεύς του Ίσραήλ, ό μόνος Άγιος και έν άγίοις άναπανόμενος.»
(Από τη Θεία Λειτουργία του Ιωάννου Χρυσοστόμου.)

- Στόν «ΚΣΤ' Λόγον εις την Α' Κορινθίους», τόμος 18, Α', σελ. 177: «*ἀλλ' ἐγὼ τώρα θρηνῶ*, όταν οἱ Ἕλληνες εἶναι φιλοσοφώτεροι ἀπὸ ἐμᾶς, ποὺ ἔχομε ἐντολὴ νὰ μιμούμεθα ἀγγέλους».
- Στὴν παρ. β τῆς Ὁμιλίας «Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Χριστός»: «(οἱ ἀπόστολοι) *τοὺς βαρβάρους καὶ Ἑλλήνας καὶ κάθε ἄλλο ἔθνος κατετροδόπωσαν*».
- «*Οἱ Ἕλληνες εἶναι βρωμεροὶ καὶ πανάθλιοι, μιαιοὶ καὶ παμμίαροι.*» («Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν», λόγος Β', παρ. α.)
- «Ὁ Κύριός μας Ἰησοὺς Χριστός... εἶπε καὶ τοῦτο: «*Ἀλήθεια, ἀλήθεια σᾶς λέω, αὐτὸς ποὺ πιστεύει σ' ἐμένα, τὰ ἔργα τὰ ὅποια κάνω ἐγὼ κι ἐκεῖνος θὰ κάμῃ, καὶ μεγαλύτερα ἀπ' αὐτὰ θὰ κάμῃ.*» Βέβαια πολλοὶ ἄλλοι καὶ διδάσκαλοι ἦσαν καὶ μαθητὲς εἶχαν καὶ θαύματα φανέρωσαν, ὅπως κανχῶνται οἱ παῖδες τῶν Ἑλλήνων, κι ὅμως οὐδέποτε κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς ἐσκέφθη τίποτε τέτοιο οὔτε τόλμησε νὰ πῇ. Οὔτε μποροῦσέ ποτε κανεῖς Ἑλλήνας,

κι ἂς ἦταν τελείως ἀδιάντροποι («κἄν πάντη ἀναισχυντοῖεν»), νὰ παρουσιάσῃ προφητεία ἢ τέτοιο λόγο δοσμένο σ' αὐτούς..., ἐνῶ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα ὁμιλοῦν ἀδιάντροπα καὶ λένε ψέματα, ὅσα τοὺς κατέβουν στὸ κεφάλι, τίποτα τέτοιο δὲν τόλμησαν νὰ πλάσουν ποτέ... Εἶδαν μὲ πολλὴ πονηρία οἱ συμφοριασμένοι («λυμεῶνες») ἐκεῖνοι, ὅτι αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ ἐξαπατήσῃ, πρέπει νὰ κατασκευάσῃ μερικὰ πράγματα πιθανὰ καὶ καλοστολισμένα καὶ τόσο καλοπλεγμένα, ποὺ νὰ μὴν ἀποδειχθῇ ἡ ψευτιά τους. Ἐπλάσαν κι ἔφτειαξαν ὅσα μπορούσαν, γιὰ νὰ ξεγελάσουν τοὺς πιὸ ἀφελεῖς.» («Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν», λόγος Β' «Κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλλήνας», παρ. α.)

- «Πόση εἶναι ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἀνωτερότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ στὴ ντροπὴ («αἰσχύνην») τῶν Ἑλλήνων» (ἐνθ. ἀνωτ., παρ. ζ).
- «(Εἶναι δυνατὸ οἱ Χριστιανοὶ νὰ εἶναι) χειρότεροι ἀπ' τοὺς Ἑλληνες; Διότι, ἂν ἐκεῖνοι γιὰ τὴν δόξα ἐπέδειξαν τόσο κενὴ φιλοσοφία, πόσο περισσότερο πρέπει ἐμεῖς, οἱ Χριστιανοί, γιὰ τὸν Θεὸ νὰ εἴμεθα ἐνάρετοι;» (Ὁμιλία ΠΔ', περὶ τῆς αὐτῆς πραγματείας καὶ «Ὅτι οἱ Ἑλληνες τοὺς Χριστιανοὺς ἐν πολλοῖς ὑπερακοντίζουσι».)
- «Ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Παῦλος βρίσκοντας τὸ ἐπίγραμμα (ἐνν. τὸ «τῷ ἀγνώστῳ θεῷ», στὴν Ἀθήνα) γραμμένο στὸν βωμὸ σὰν σὲ παράταξι ἐχθρική... Γιατὶ ἦταν ἐκεῖνο τὸ ἐπίγραμμα ξίφος τῶν Ἀθηναίων, μαχαίρι τῶν ἐχθρῶν, μὲ αὐτὸ τὸ μαχαίρι ἀπέκοψε τὸ κεφάλι τῶν ἐχθρῶν.» («Ὁμιλία εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» Α'.)
- «Ταῦτα οὖν ἐννοήσαντες καὶ τὴν ἄνοιαν (βλακεία) καὶ παραπληξίαν (ἀποβλάκωση) τῶν Ἑλλήνων...» («Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον», λόγος Ε', παρ. γ.)
- «...ἐντρέπει Ἑλλήνας... Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν αἵτιοι, ἡμεῖς τοῦ μένειν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς πλάνης». (Ὁμιλία ΟΒ', «Περὶ τῆς ἀγάπης καὶ βίου ὀρθοῦ καὶ ὅτι ταῦτα μάλιστα τοὺς Ἑλλήνας ἐντρέπει».)
- «(Ὁ ἅγιος Βαβύλας) διήλεγξε (=φανερώσε) τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀπάτην». («Εἰς μακάριον Βαβύλαν», Β', παρ. κγ.)
- «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐσκόρπισε τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ πλάνη διαλύθηκε». («Εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον», Ὁμιλία Δ').
- «Καταγελῶντες μὲν τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης...» («Περὶ μοίρας καὶ προνοίας» Β').
- «Φλυαρίες καὶ γελοιότητες εἶναι ὅλ' αὐτὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνοησίας...» («Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν» λόγος Β', παρ. δ.)
- «Ἀληθῶς Ἑλληνες αἰεὶ παῖδες, γέρων δὲ οὐδεῖς. Δέον γὰρ τὴν οἰκείαν ἄνοι-

αν (βλακεία) θρηνεῖν...» (ἐνθ. ἄνωτ., παρ. ιθ).

- «Ἀπὸ ποῦ διδαχθήκατε τὰ ἀριστοτελικὰ διδάγματα; Ποιὸς προτίμησε τὸν Πλάτωνα ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια; Ποιὸς πέταξε ἔξω τὸ κήρυγμα τῆς (ἀληθινῆς) πίστεως κι ἔφερε μέσα **τὴν ἄπιστη ἀναζήτηση**; Ποῦ ἔμαθες τὸ ἀγέννητος καὶ τὸ γεννητός;» (Στὸ «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος», παρ. β.)
- «Καὶ γὰρ ἅπαντα ταῦτα ἀπὸ **τῆς κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἔξωθεν ἀνοίας ἐτίκτετο, καὶ αὕτη (= ἡ ἐλληνικὴ Φιλοσοφία) ἦν τῶν κακῶν ἡ μήτηρ...**» («Ὁμιλία εἰς Α΄ πρὸς Κορινθίους», τ. 18, σελ. 16.)
- «Κανένα ὄφελος καθαροῦ βίου δὲν ὑπάρχει ἀπὸ **δόγματα διεφθαρμένα**. Ἄν λοιπὸν τὴν ἔξωθεν (=ἐλληνικὴ) σοφία ἀκολουθοῦν, δὲν πρέπει νὰ τοὺς θανατώσουμε, ἀλλὰ **νὰ τοὺς περιφρονῶμε**, ποὺ ἀκολουθοῦν **ἀνόητους διδασκάλους** («μωροῖς κέχρηται διδασκάλους».)» («Περὶ ἀναστάσεως κατὰ αἰρετικῶν καὶ φιλοσόφων», παρ. γ.)
- «**Οὔτε γὰρ περὶ Θεοῦ οὔτε περὶ κτίσεως ὑγιές τι εὐρεῖν ἠδυνήθησαν ἐκεῖνοι (οἱ Ἕλληνες σοφοί)· ἀλλ' ἅπερ ἡ παρ' ἡμῖν χήρα ἐπίσταται, ταῦτα Πυθαγόρας οὐδέποτε εἶδει (=ἐγνώριζε)· ἀλλ' ἔλεγον ὅτι θάμνος ἐστὶ καὶ ἰχθύς, καὶ κύων γίγνεται ἡ ψυχὴ. Τούτοις οὖν, εἶπέ μοι, προσέχειν δεῖ; Μεγάλοι εἰσὶν ἐν τῇ κόμῃ ἐκεῖνοι, καλοὺς βοστρύχους (= κοτσίδες) τρέφουσι, καὶ τρίβωνας ἀναβέβληνται (=φορᾶνε)· μέχρι τούτων αὐτοῖς ἡ φιλοσοφία. Ἄν δὲ τὰ ἐνδοθεν ἴδῃς, **τέφρα καὶ κόνις καὶ ὑγιές οὐδέν, ἀλλὰ τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, πάντα ἀκαθαρσίας γέμοντα καὶ ἰχώρος** (σ.σ. «ἰχώρ»: τὸ πῦον ἢ τὸ δηλητήριο φιδιῶν), καὶ **τὰ δόγματα πάντα σκολήκων.**»**
- «Οὐδεὶς θεραπεύει τὸ κακὸν διὰ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ»· αὐτὰ διδάσκουν μερικοὶ Ἕλληνες φιλόσοφοι. Ἄς αἰσχυρνωμένον λοιπόν, ἐάν, ἐνῶ ὑπάρχει τοιαύτη φιλοσοφία **εἰς τοὺς ἀνόητους Ἕλληνας**, ἐμεῖς φαινόμεθα κατώτεροι.» («Ὁμιλία εἰς Ἰωάννην», 51,3.)
- «Ἄν ξεκινήσουμε νὰ παραθέτουμε τὰ δόγματά τους, **θ' ἀκολουθήσῃ πολὺ γέλιο** («πολὺς ἔψεται γέλως».)»
- «Ποῦ νῦν εἰσὶ οἱ τοὺς τρίβωνας ἀναβεβλημένοι, καὶ βαθὺ γένειον δεικνύοντες, καὶ ρόπαλα τῇ δεξιᾷ φέροντες, **οἱ τῶν ἔξωθεν (Ἑλλήνων) φιλόσοφοι, τὰ κυνικὰ καθάρματα, οἱ τῶν ἐπιτραπεζίων κυνῶν ἀθλιώτερον διακαίμενοι, καὶ γαστροδὸς ἔνεκεν πάντα ποιοῦντες;**» («Εἰς τοὺς ἀνδριάντας», ΙΖ'.) ▶

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν:

«Μπροστὰ στὸν

Ἰωάννη Χρυσόστομο

οἱ Ἕλληνες ἐθνικοὶ

τῆς ἐποχῆς του

φαίνονται ὥς

βάρβαροι κακοτέχναι.»

(Περιοδικὸ τῆς

Ἀρχιεπισκοπῆς

«Τόλμη», τ. 70, σ. 38.)

- «(Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι) ποτὲ δὲν ἔκαμαν τὸ σωστό, ἀλλὰ ἦσαν δειλοί, φιλόδοξοι, ἀλαζόνες καὶ εἶχαν ἀσυλλόγιστα πάθη.» («Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν», λόγος Β΄, παρ. στ.)
- «(Οἱ ἀπόστολοι κατάφερναν) τῶν φιλοσόφων τὴν γλῶσσα νὰ δένουν, τῶν ρητόρων τὰ στόματα νὰ κλείνουν.» («Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Χριστός», παρ. ε.)
- «(Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ ρήτορες εἶναι) καταγέλαστοι καὶ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ παιδιὰ, ποὺ λένε ἀνοησίες. Γιατὶ δὲν μπόρεσαν νὰ πάρουν μὲ τὸ μέρος τοὺς οὔτε ἓνα σοφὸ ἢ ἄσοφο, οὔτε ἄνδρα ἢ γυναῖκα, οὔτε ἓνα μικρὸ παιδί ἀπὸ τόσα ἔθνη καὶ ἀπὸ τόσοις λαοῖς, ἀλλὰ προκαλοῦσαν τόσα γέλια τὰ βιβλία ποὺ εἶχαν γράψει, ὥστε, μόλις τὰ παρουσίαζαν, νὰ ἐξαφανίζονται, γι' αὐτὸ καὶ χάθηκαν τὰ περισσότερα. Κι ἂν διασώθηκε κανένα καὶ βρίσκεται κάπου, θὰ τὸ ἔχουν σώσει οἱ χριστιανοί. Τόσο δὲν φοβόμαστε μὴν πάθωμε κάποιο κακὸ ἀπὸ τὴν ἔχθρα τοὺς, τόσο περιφρονοῦμε τὴν πολυμήχανη δραστηριότητά τοὺς.» («Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν» καὶ «Κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἕλληνας», λόγος Β΄, παρ. β.)
- «Κανένas βασιλιάς, ποὺ παραδέχεται τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἔβγαλε τέτοια προστάγματα ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, σὰν αὐτὰ ποὺ ἐπενόησαν ἐναντίον μας ὅσοι λάτρεψαν τοὺς δαίμονες (σ.σ. δηλ. τοὺς Ἕλληνες θεοὺς). Κι ὅμως, παρ' ὅλο ποὺ ἡ πλάνη τῆς Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας δὲν ἐνωχλήθηκε ποτὲ ἀπὸ κανένα, ἔσβησε μόνη της... Δὲν πᾶνε νὰ κρεμαστοῦνε (οἱ Ἕλληνες σοφοί) πουθενὰ ἢ νὰ γκρεμοτσακιστοῦνε, ἀφοῦ δὲν ξέρουν τί τοὺς γίνεται;» (ἐνθ. ἄνωτ., παρ. γ).
- «Τίποτε δὲν κατώρθωσαν, διότι τέτοια εἶναι ἡ πλάνη (τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων), ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς δὲν τὴν ἐνοχλῇ, διαλύεται.» («Εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον», Ὁμιλία Δ΄)
- «Καὶ ὁ μὲν πολλὰ ληρήσας (φλύαρος) Πλάτων σεσίγηκεν· οὗτος (= ὁ Πέτρος) δὲ φθέγγεται... πανταχοῦ γῆς καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ποῦ νῦν τῆς Ἑλλάδος ὁ τύφος (= ἀλαζονεία); Ποῦ τῶν Ἀθηνῶν τὸ ὄνομα; Ποῦ τῶν φιλοσόφων ὁ λῆρος (= μωρολογία);... Τί οὖν οὐκ εἰς Πλάτωνα ἐνήργησεν ὁ Χριστός, οὐδὲ εἰς Πυθαγόραν, φησίν; Ὅτι πολλῶ φιλοσοφώτερα ἦν ἢ Πέτρου ψυχὴ τῶν ψυχῶν ἐκεῖνων. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παῖδες ὄντες ἦσαν ὑπὸ τῆς κενῆς δόξης περιτρεπόμενοι πανταχοῦ... Οὗτος (= ὁ Πλάτων) μὲν οὖν πάντα τὸν χρόνον ἠνάλωσε περὶ δόγματα στρεφόμενος ἀνόητα καὶ περιττά. Τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ μαθεῖν, ὅτι μυῖα μετέπιπτεν, ἀλλ' ἐπέβαινε τῇ ἐν Πλάτωνι οἰκονύσῃ ψυχῇ; Ποίας ταῦτα οὐ ματαιολογίας; Πόθεν δὴ τοιαῦτα ληρεῖν ἐπεβάλετο; Εἰρωνίας μεστός ἦν ὁ ἀνὴρ, καὶ ζηλότυπος πρὸς ἅπαντας διακείμενος. Ὡσπερ οὖν φιλονεικῶν, μήτε οἴκοθεν μήτε παρ' ἑτέρου

χρήσιμόν τι εἰσαγαγών οὔτω παρὰ μὲν ἑτέρου τὴν μετεμψύχωσιν ἐδέξατο, παρὰ δὲ ἑαυτοῦ τὴν πολιτείαν εἰσήγαγεν, ἔνθα τὰ πολλῆς αἰσχροτήτος γέμοντα ἐνομοθέτησε... Ποῖαν οὐχ ὑπερβάλλει ταῦτα ἄνοιαν;... Ἄλλ' ὁ κορυφαῖος τῶν φιλοσόφων, ὡς ἐδόκει, καὶ ὅπλα ταῖς γυναιξὶ περιτίθῃσι, καὶ κρᾶνῃ, καὶ κνημίδας, καὶ κυνῶν οὐδὲν διαφέρειν, λέγει, τὸ ἀνθρώπινον γένος... Ἀεὶ γὰρ δι' αὐτῶν ἐσπούδασεν ὁ διάβολος.» («Κατὰ Ἑλλήνων» «Σύγκρισις τοῦ Πλάτωνος πρὸς Πέτρον», παρ. γ.)

- «Καὶ γιὰ νὰ μὴν νομίση κανεῖς, ὅτι λέω μεγάλα λόγια, θὰ σᾶς παρουσιάσω τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ ὁδυρμοῦ καὶ τῆς θρηνηφδίας, ποὺ ἔκανε τότε ὁ σοφιστής (ὁ Λιβάνιος) τῆς πόλεως στὸν θεὸ αὐτὸ (τὸν Ἀπόλλωνα)... Κι ἀκόμα πές μου, ἐσύ, ποὺ κάνεις τὸν σοφὸ, ποιὸς εἶναι ὁ νεκρὸς αὐτὸς (ὁ ἅγιος Βαβύλας) ποὺ ἐνοχλεῖ τὸν θεό σου. Γιατί, *ψευτοφιλόσοφε* («ῶ ληρόσοφε»), δὲν λές, ποιὸς ἦταν ὁ νεκρὸς;... Ποῖαν ἀνάπαυση στερηθήκαμε, *μιαρὲ* (Λιβάνιε);»
- «*Ἀθλιε καὶ ταλαίπωρε* (Λιβάνιε).» («Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλα», παρ. ιη καὶ ιθ.) [Ὁ φιλόσοφος Λιβάνιος ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Χρυσοστόμου.]
- «...ἀλλὰ νὰ ἀνατρέφετε τὰ παιδιὰ μὲ τὴν παιδεία καὶ τὴν νοουθεσία τοῦ Κυρίου... Διότι ἡ ἡλικία αὐτῇ ἔχει πολλὴ ἀνοησία, καὶ *στὴν ἀνοησία ἔρχονται νὰ προστεθοῦν καὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ λόγια, ὅταν τὰ παιδιὰ μάθουν, ὅτι οἱ* (Ἑλληνες) *ἦρωες, ποὺ θαυμάζουν, αὐτοὶ εἶναι δοῦλοι στὰ πάθη καὶ δειλοὶ στὸν θάνατο.* Ὅπως ὁ Ἀχιλλέας ὅταν ἀλλάξῃ γνώμη, ὅταν πεθαίνει γιὰ μία ἐρωμένη, ὅταν ἄλλος μεθᾶ κι ἄλλα τέτοια πολλά. Χρειάζονται λοιπὸν στὸ παιδὶ αὐτὰ τὰ φάρμακα» (ἐνθ. ἀνωτ.).
- «*Τὰ παιδιὰ, νὰ ὑπακούτε στοὺς γονεῖς σας σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου...* Ὅμως ὅταν ὁ γονέας εἶναι Ἑλλήν ἢ αἰρετικὸς, τότε τὸ παιδὶ δὲν *πρέπει νὰ ὑπακούῃ.*» («Εἰς τὴν Ἐπιστολὴν πρὸς Ἐφεσίους», Ὁμιλία 21, παρ. α.)
- «*Γιατὶ ὁ ἅγιος Βαβύλας παρακάλεσε τὸν Θεὸ νὰ ρίξῃ φωτιὰ στὸ ναὸ* (ἐνν. τοῦ Ἀπόλλωνος στὴν Δάφνη), *καὶ ἡ φωτιὰ αὐτὴ κατάκαψε ὅλη τὴν ὀροφὴ, ἀφάνισε τὸ εἶδωλο μέχρι τὸ τελευταῖο κομμάτι, ἔκαμε τὰ πάντα στάχτη καὶ σκόνῃ.*» («Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν», Λόγος Β', παρ. ιζ.)
- «*Δὲν ἐπιτρέπεται κανεῖς νὰ ζῇ ἀνεξέλεγκτα, ὅπως συνέβαινε μὲ τοὺς Ἑλληνες, σὲ αἰσχροτήτα καὶ μέθη κι ἀδηφαγία κι ἀπολαύσεις καὶ πολυτέλεια.*» («Περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν».)

[Ἀπὸ τὸ βιβλίον «*Τὰ ὑβριστικὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπίσημα κείμενα τῆς Ὁρθοδοξίας.* – Ὅσα χρησιμοποιεῖ καὶ ἐγκρίνει *σήμερα* ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος», σσ. 17-22.]

ΣΤΟΝ ΑΡΕΙΟ ΠΑΓΟ ΟΙ ΑΓΩΓΕΣ ΤΟΥ «Δ» ΚΑΤΑ Ε.Ρ.Τ. ΚΑΙ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ»

τὸ Ἀστικὸ Τμήμα τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐκδικάζονται κατ' ἀναίρεση σὺν 8 Μαΐου οἱ γνωστὲς ὑποθέσεις τῶν ἀγωγῶν τοῦ «Δαυλοῦ» α) κατὰ τῆς ΕΡΤ ΑΕ καὶ β) κατὰ τῆς ἐφημερίδας «Χριστιανική», οἱ ὁποῖες εἶχαν ἀπορριφθῇ κατ' ἔφεση.

Ὡς γνωστόν, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 2000 ἡ ΕΡΤ ἐφάρμοσε τὸ μεσαιωνικὸ μέτρο τῆς προληπτικῆς λογοκρισίας, ἀπαγορεύοντας τὴ μετάδοση πληρωμένου διαφημιστικοῦ μηνύματος τοῦ «Δαυλοῦ», σχετικοῦ μὲ ἄρθρο τοῦ Περιοδικοῦ, ποὺ παρουσίαζε εἰδησεογραφικὰ τὴν ἀνακάλυψη κατόπιν ἀνασκαφῶν τους στὴν Ὀλυμπία ἀπὸ Γερμανοὺς ἀρχαιολόγους ἐνεπίγραφης πλάκας, μὲ τὴν ὁποία ἀποδεικνυόταν, ὅτι οἱ Ἕλληνες συνέχισαν νὰ τελοῦν «ἐκτὸς νόμου» τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἄγῶνες γιὰ 300 περίπου χρόνια μετὰ τὴν ἀπαγόρευσίν τους ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς (βλ. «Δ», τ. 274). Ἡ Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. δικαιολόγησε τὴν πράξιν τῆς προληπτικῆς λογοκρισίας, ἡ ὁποία, σημειωτέον, ἀποτελεῖ πρακτικὴ ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων, μὲ τὸν κωμικὸ ἰσχυρισμό, ὅτι ἀπὸ τὸ διαφημιστικὸ μας μήνυμα πιθανῶς νὰ ἐπροκαλεῖτο ἀνησυχία στὸ τηλεοπτικὸ της κοινὸ γιὰ τὸ κατὰ πόσον οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες «Ἀθήνα 2004» θὰ ἦσαν νόμιμοι ἢ παράνομοι (!).

Ἐξάλλου ἡ ἐφημερίδα «Χριστιανική» σὲ πρωτοσέλιδο δημοσίευσμά της ἐξύβρισε τὸν «Δαυλό» καὶ τοὺς συνεργάτες του καθὼς καὶ τὸν Μίκη Θεοδωράκη γιὰ συνέντευξιν τοῦ μουσικοσυνθέτη στὸν «Δαυλό», τὸν ὁποῖο ἐπὶ πλέον συκοφάντησε, ὅτι ἔχει ἀντιγράψει τὸ καταστατικὸ τοῦ κόμματος τοῦ Χίτλερ (!).

Οἱ δύο ἀποφάσεις ἀναμένεται νὰ ἐκδοθοῦν τὸν Σεπτέμβριο. Σὲ περὶπτωση ποὺ δὲν δικαιωθῇ ὁ «Δαυλός» στὴν Ἑλληνικὴ Δικαιοσύνη, θὰ προσφύγῃ στὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριον.

Δημ. Ι. Λάμπρου

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

«Μέχρι τὸ καλυμμαύχι»!

Ὁ Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος κατήγγειλε ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο τῆς NET τὸν ἀρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο, ὅτι «εἶναι βουτηγμένος στὸ παραδικαστικὸ μέχρι τὸ καλυμμαύχι του», καὶ πῶς, «ἂν ἀπαριθμήσῃ τίς παρανομίες του, θὰ ἐκραγῇ ὅλη ἡ Ἑλλάδα». Οἱ καταγγελίες αὐτὲς δημοσιεύθηκαν τὴν ἴδια ἡμέρα σὲ πολλὲς ἐφημερίδες. Ἡ δική μας ἀπορία μπροστὰ σὲ τέτοιες τρομερὲς καταγγελίες εἶναι: Δὲν ὑπάρχει εἰσαγγελέας νὰ ἐπέμβῃ αὐτεπάγγελτα; Ὁ κ. Σανιδᾶς τί κάνει; Ὁ κ. Σανιδᾶς δὲν διάβασε τὰ δημοσιεύματα;

Ἐπαληθευόμαστε ἔτσι, ὅταν στὴν ἴδια στήλῃ τοῦ τεύχους 286 στὸ σχόλιο ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἱερὸς ξιφίας» γράψαμε γιὰ τὴ δῆθεν κάθαρση τῶν ἐκκλησιαστικῶν σκανδάλων, ὅτι «οἱ διωκόμενοι ἀποτελοῦν τὴν “μαρίδα”, κι ὁ “ξιφίας” κρύβεται ἄλλοι. Ἡ Ρωμοσύνη προστατεύει τὴν “ἱερότητά” της».

Γ.Α.

Δὲν προάγονται χωρὶς ὑπογραφὴ ἱερέα

Στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα οἱ νέοι στρατιωτικοὶ ὀρκίζονται ὑποχρεωτικὰ κατὰ τὴ διάρκεια θρησκευτικῆς τελετῆς, ἐνῶ ὁ θρησκευτικὸς (ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου) ὄρκος ἐπιβάλλεται καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις στὸ στράτευμα. Ὅταν ἓνας ἀνθυπασιπότης γιὰ παράδειγμα προάγεται σὲ ἀξιωματικὸ, πρέπει νὰ ὀρκίζεται παρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἱερέα, ἐνῶ ἀπαιτούμενο γιὰ τὴν προαγωγή του ἔγγραφο εἶναι τὸ πρακτικὸ ὀρκωμοσίας ὑπογραμμένο ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὸν ἱερέα.

Στὴν φωτογραφία εἰκονίζονται οἱ ἀνθυπολοχαγοὶ τάξεως 2006 κατὰ τὴν τελετὴ ὀρκωμοσίας τους (ἀρχεῖο Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων).

Γ.Γ.

Μία ἄλλη Ἀμερικὴ

«Ὁραματίζομαι μία Ἀμερικὴ, ὅπου ὁ χωρισμὸς Ἐκκλησίας καὶ Κράτους θὰ εἶναι ἀπόλυτος – ὅπου κανένας καθολικὸς ἱεράρχης δὲν θὰ λήῃ στὸν Πρόεδρο (ἀκόμη κι ἂν αὐτὸς εἶναι καθολικὸς), πῶς νὰ ἐνεργήσῃ, καὶ κανένας προτεστάντης ὑπουργὸς δὲν θὰ λήῃ στοὺς ἐνοριῖτες του, ποιὸν νὰ ψηφίσουν – ὅπου καμμία Ἐκκλησία ἢ ἐκκλησιαστικὴ σχολὴ δὲν θὰ ἐπιχορηγῆται ἀπὸ τὰ δημόσια ταμεῖα οὔτε θὰ χαίρῃ τῆς κρατικῆς εὐνοίας... Προσβλέπω σὲ μία Ἀμερικὴ, ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶναι οὔτε καθολικὴ οὔτε προτεστάντικὴ οὔτε ἰουδαϊκὴ-, ὅπου κανεὶς ἀξιωματοῦχος δὲν θὰ ζητᾷ ἢ θὰ λαμβάνῃ ὁδηγίες σὲ θέματα Πολιτικῆς ἀπὸ τὸν πάπα, τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν ἢ ὅποιαδήποτε ἱερατικὴ ἀρχή – ὅπου ὁ Κληρὸς δὲν θὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησή του ἅμεσα ἢ ἔμμεσα στοὺς πολίτες αὐτῆς τῆς χώρας.»

(Τζὼν Φ. Κέννεντυ, ἀπὸ τὸν λόγο ποὺ ἐξεφώνησε στὴν Ὑπουργικὴ Σύνοδο τοῦ Χιοῦστον, 12 Σεπτεμβρίου 1960.)

Τί θὰ ἔλεγε ὁ Τζὼν Κέννεντυ, ἂν ζοῦσε στὴ σημερινὴ Ἀμερικὴ, ὅπου ὁ πρόεδρος κατάντησε φερέφωνο τῶν θεοκρατῶν τῆς καὶ πιστεύει ὅτι «συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεό»;

Α.Γ.

Ἐπουράνιοι ἔμμισθοι νονοὶ

Ὁ κ. Δημήτριος Φαληρεὺς ἀπὸ τὸ Σικάγο μᾶς ἀπέστειλε τὴν ἐξῆς εἰδηση (ὅπως δημοσιεύθηκε στὴν ὁμογενειακὴ ἐφημερίδα «Εθνικὸς Κήρυξ»):

Ὁ ἱερέας Πέτρος Δελβιζῆς, προϋστάμενος τῆς κοινότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος στὸ Γονέ-σφιλντ τοῦ Νιὸν Τζέρεσϋ, μὲ ἄρθρο του στὸ κοινοτικὸ μηνιαῖο φυλλάδιο μὲ τίτλο «Προσφορὰ τῶν Ἀγγέλων», προτρέπει τοὺς ἐνορίτες νὰ καταβάλουν χρήματα στὸν Κύριο, προκειμένου νὰ προστατεύονται ἀπὸ τὰ ἀγγελικὰ καὶ ἀρχαγγελικὰ τάγματα.

Οἱ τιμὲς γιὰ τὴν «προστασία» ἔχουν ὡς ἐξῆς :

- 500 δολλάρια γιὰ προστασία ἀπὸ τὰ Σεραφεῖμ καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ 2007,
- 500-1.000 δολλάρια γιὰ προστασία ἀπὸ τὰ Χερουβείμ,
- 1.001-2.999 δολλάρια γιὰ προστασία ἀπὸ ἄγγελο,
- 3.000 δολλάρια γιὰ προστασία ἀπὸ Ἀρχάγγελο.

Οἱ ἐπίγειοι προστατάτες-νονοὶ εἶναι ἀπὸ τοὺς πιδ εἰδεχθεῖς κακοποιοὺς τοῦ ὑποκόσμου, μὲ ἀμοιβὲς ποὺ εἶναι πάντοτε προὶδὸν ἐκβιασμοῦ. Οἱ ἐπουράνιοι ἔμμισθοι προστατὲς νονοὶ εἶναι ὅ,τι ἱερώτερο γιὰ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὰ χρήματα ποὺ εἰσπράττουν γιὰ τὴν προσφορὰ προστασίας εἶναι ἐπίσης ἱερά. Ἱερότητα καὶ ἐκβιασμός ὡς πηγὲς χρημάτων ταυτίζονται.

Α.Γ.

«Ἑλληνικὴ» Παιδεία: Μόνο δύο Ἕλληνες εἶναι ἀνεκτοί

Ὁ Χριστὸς θὰ καταδικάσῃ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο, τὸν Μιλτιάδη, τὸν Λεωνίδα, τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Αἰσχύλο, τὸν Περικλῆ, τὸν Φειδία, τὸν Ἀρχιμήδη καὶ ὅλους τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ἕνας μητροπολίτης ὅμως τοῦ ἱα' αἰῶνα ἔχει μεσολαβήσει γιὰ τὴ δωρεὰν σωτηρία τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Πλούταρχου. Μοιάζει μὲ ἀνέκδοτο καὶ μάλιστα κακόγουστο, αὐτὸ ὅμως διδάσκεται ἐπίσημα σήμερα στὰ Ἑλληνόπουλα στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἡ φωτοτυπία τῆς «προσευχῆς» προέρχεται ἀπὸ τὸ νέο βιβλίο Ὁρησκευτικῶν τῆς Γ' Γυμνασί-ου (σελ. 51).

Ἄν θέλεις κάποιους ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς νὰ ἐξαιρέσεις ἀπὸ τὴν καταδίκη, Χριστέ μου, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πλούταρχο ἐξαίρεσε γιὰ χάρη μου· γιατί, καὶ στο λόγο καὶ στον τρόπο ζωῆς, κοντὰ στους δικούς σου νόμους γεννήθηκαν· καὶ ἂν δὲν ἤξεραν ὅτι Εὐὸ εἶσαι ὁ Θεός, τώρα ἐξαιτίας τῆς καλοσύνης Σου καὶ μόνον πρέπει (νὰ ἐξαιρέσεις). (Με τὴν καλοσύνη) με τὴν οποία ὅλους θέλεις νὰ σώξεις δωρεάν.

(Ἰωαν. Μαυρόπουλος, Μητροπολίτης
Εὐχαΐτων. 11ος αἰ.)

Γ.Α.

Ἀκραῖα καιρικὰ φαινόμενα

Ὁ Λουκιανὸς στὸ ἔργο του «Τίμων» παραθέτει διάλογο τοῦ Τίμωνος μὲ τὸν Δία. Λέγει ὁ Τίμων: «...σὺν εἶχες ὀργήν, ἔκανες πολλὰ κακὰ στοὺς ἀδίκους καὶ στοὺς κακούργους καὶ ποτὲ δὲν τοὺς ἄφηνες σὲ ἡσυχία... καὶ ἔκαναν κόσκινο οἱ σεισμοὶ σου τὴ γῆ, καὶ ἔρριχνες στοῖβα τὸ χιόνι καὶ τὸ χαλάζι σὺν τῆς πέτρης· ἔκανες μπόρες δυνατὲς καὶ ἀσταμάτητες, καὶ ἦταν ποτάμι κάθε σταγόνα· καὶ ἔγινε γιὰ μία στιγμὴ τέτοιος κατακλυσμὸς στὸν καιρὸ τοῦ Δευκαλίωνα, ποὺ ἐβούλιαξαν ὅλα κάτω ἀπὸ τὸ νερό, καὶ μόλις ἐσώθηκε μία μικρὴ κιβωτός, ποὺ προσάραξε στὴ Λυκώρεια (=Λιάκουρα) καὶ ποὺ εἶχε μέσα ζωντανὸ λίγον ἀνθρώπινο σπόρο, γιὰ νὰ γεννηθῇ κατοπινὰ μεγαλύτερη παλιανθρωπιὰ.»

Ἡ «ἀναγέννηση τῆς παλιανθρωπιᾶς», ποὺ προέβλεψε ὁ Λουκιανός, εἶναι καὶ πάλι πραγματικότητα. Καὶ «ἀκραῖα καιρικὰ φαινόμενα» «καρμπόν» τῶν ἀρχαίων.

Σ.Φ.

Ποιά πατρίδα;

Δεν έχουμε τίποτε με τους μετανάστες, αλλά εδώ έχουμε μία ιδιαίτερη ταυτότητα, την βάση του Παγκόσμιου Πολιτισμού. Όμοια εδώ μόνο όμιλούμε την Έλληνική Γλώσσα των γλωσσών, που με λύσσα την χτυπούν. Είμαστε οι μόνοι κληρονόμοι που απέμειναν, όσοι και όσοι, όταν 2.000 χρόνια τώρα μάς χτυπούν. Κάθε επίθεση ή αλλοίωση εναντίον μας αποτελεί επίθεση εναντίον της Έλληνικής Αρχαιότητας. Βεβαίως ή μικρή Ελλάδα των δέκα εκατομμυρίων δεν θα λύση το μεταναστευτικό πρόβλημα των δισεκατομμυρίων της Ασίας και της Αφρικής. Ο φανατισμός των ντόπιων ορθοδόξων τους κάνει διεθνιστές εκτός τόπου και χρόνου, λες και οι μετανάστες έχουν τέτοιο πολιτιστικό επίπεδο που δεν θα δημιουργήσουν πρόβλημα. Βεβαίως οι μετανάστες θα συνοδοιπορήσουν θρησκευτικά με τους δικούς μας ορθοδόξους. Βέβαια και η Ευρώπη δέχεται επίθεση. Κτυπήματα από παντού εναντίον του Έλληνικού Πνεύματος, διεθνώς, από τους Κοσμοκράτορες οίκουμενιστές. Όταν κτυπάς τον Χριστιανισμό, τότε λένε ότι κινδυνεύει η Πατρίδα. Τώρα την θυμήθηκαν. Ποιά πατρίδα, του Ασιάτη ή του Αφρικανού;

Π.Γ.

Χριστόδουλος: Φάτε Βίβλο, παιδιά!

«Η Αγία Γραφή πρέπει να είναι το Α και το Ω στα σχολεία, δεδομένου ότι η διδασκαλία της εμπνέει και αναβιάζει το πνευματικό επίπεδο της εκπαίδευσης», δήλωσε σε μήνυμά του σε συνέδριο θεολόγων με θέμα: «Η διαχρονική αξία της Αγίας Γραφής» ο κ. Χριστόδουλος, προκειμένου να περιγράψει το μέγεθος και τη σπουδαιότητα της Βίβλου (περιοδικό της Αρχιεπισκοπής «Τόλμη», 3.06).

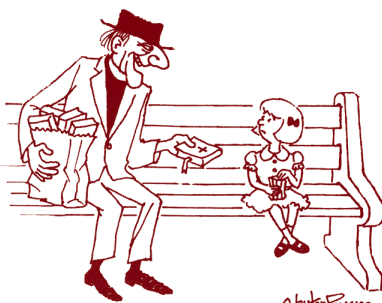
Με τη μελέτη της Αγίας Γραφής θα μπορέσουν εύκολα τα Ελληνόπουλα να εμπνευσθούν και να αναβιβάσουν το πνευματικό τους επίπεδο, μαθαίνοντας με λεπτομέρειες και από πρώτο χέρι, πώς οι άγιοι προπάτορες εξεδίδαν επ' αμοιβή τις συζύγους τους (Αβραάμ, Ισαάκ), πώς ο Λώτ έκανε παιδιά με τις κόρες του κι άλλα παρόμοια εν μέσω φρικιαστικών θεόπνευστων δολοφονιών, φασιστικών, ρατσιστικών αλλά και ανθελληνικών κηρυγμάτων.

Ι.Α.

Ευσεβείς βιασμοί

Δικάσθηκε ξανά απ' το Μεικτό Όρκωτο Έφετείο Δωδεκανήσου ο αρχιμανδρίτης Μιχαήλ, που λειτουργούσε στην εκκλησία του Αγίου Μερκουρίου (του αγίου δολοφόνου του Ιουλιανού) στην Ίστρο της νότιας Ρόδου· είχε κριθεί ένοχος χωρίς ελαφρυντικά για άσελγεια κατά συρροήν σε βάρος ανηλίκων και είχε καταδικαστή πρωτόδικα σε ποινή καθέρξης 17 ετών. Παρά την καταδικαστική ποινή ο Μιχαήλ μέχρι τώρα κυκλοφορούσε ελεύθερος. Ο 55χρονος ιερέας είχε συλληφθή στις 9 Μαΐου με κατηγορία, ότι την μεγάλη Παρασκευή προσκάλεσε τρία κοριτσάκια ηλικίας επτά, οκτώ και έντεκα ετών στην εκκλησία του και άσελγησε σε βάρος τους. Σύμφωνα με όμολογία του έντεκα χρόνου κοριτσιού την ώρα που άσελγοῦσε έψαλλε το «Η ζωή εν τάφω»!

Β.Μ.

Βίβλο, κοριτσάκι;

(Ben Edward Akerley, «The X-Rated Bible», American Atheist Press, 1985)

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

**ΠΡΟΜΗΘΕΑ: Ἡ 15χρονη
Ἑλληνοαμερικανίδα,
ποὺ τίναξε στὸν ἀέρα
τοὺς ἀνιστόρητους
ἐλληνοχριστιανοὺς τῶν Η.Π.Α.**

τὰν 28 Ἰανουαρίου 2007, ὅταν ἡ Ὁρθόδοξη Ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Ἰλλινόις διωργάνωσε στὸ Σικάγο τὴν ἐτήσια «Εορτὴ τῶν Γραμμάτων» πρὸς τιμὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐπίσημη προσκεκλημένη ὁμιλήτρια ἦταν μία δεκαπεντάχρονη Ἑλληνίδα, ἡ Προμηθέα-Ὀλυμπία-Κυρήνη-Πυθία, ἓνα χαρισματικὸ παιδί, ποὺ σὲ ἡλικία δεκατεσσάρων ἐτῶν ἀπέκτησε τὸ πρῶτο τῆς πανεπιστημιακὸ πτυχίον στὶς Μαθηματικὲς Ἐπιστῆμες. Τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας τῆς: «*Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία*». Οἱ ἐλληνορθόδοξοι παρουσιαστὲς τῆς ἐκδήλωσης, μὴ γνωρίζοντες ἐκ τῶν προτέρων τί θὰ ἔλεγε, ἐκθείασαν στὴν ἀρχὴ τὰ προσόντα τῆς, τὰ ἐπιτεύγματά τῆς καὶ τὴν ἀγάπῃ τῆς γιὰ τὶς Ἐπιστῆμες καὶ τὴν Ἑλλάδα. Στὴν ὁμιλία τῆς ὅμως ἡ Προμηθέα δὲν ἀνέφερε τὰ συνηθισμένα ἐλληνοχριστιανικὰ φληναφήματα, ποὺ περιμέναν, ὅπως κάθε χρόνον, νὰ ἀκούσουν· ἄρθρωσε μὲ θάρρος καθαρὸ λόγον, περιγράφοντας τὸν βίαιον τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο κατίσχυσε ὁ Χριστιανισμὸς στὴν πατρίδα μας καὶ τὶς καταστροφὲς ποὺ ἐπέφερε σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, εἰδικὰ στὶς Ἐπιστῆμες καὶ τὴν Παιδεία, ἀντλῶντας τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα ποὺ στήριξε τὴν ὁμιλία τῆς ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες ἔρευνες τοῦ «Δαυλοῦ», τὶς

Ἡ Προμηθεά-Ὀλυμπία-Κυρήνη-Πυθία μὲ τὴν τήβεννο κατὰ τὴν ἀποφοίτησή της ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μοντάνα. Τώρα φοιτᾷ στὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτούτο τῆς Μασσαχουσέτης στὰ τμήματα Ἀστροφυσικῆς, Τεχνικῆς Νόησης καὶ Κβαντομηχανικῆς.

ὁποῖες εἶχε προμηθευθῇ, ὅταν ἐπισκέφθηκε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἦλθε στὰ Γραφεῖα μας δύο φορές, λίγες μέρες προτοῦ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἀμερικὴ ἐν ὄψει τῆς ὁμιλίας της. Γεμᾶτοι ἐκπληξῆ καὶ «ιερὴ» ἀγανάκτηση ὠρισμένοι ἐκ τῶν παρευρισκομένων –προσκειμένοι στὴν Ἐκκλησία– ἄρχισαν νὰ τὴν ὑβρίζουν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ποὺ προηγουμένως τῆς ἔπλεκαν τὸ ἐγκώμιο καὶ τελικὰ –«δημοκρατικὰ» καὶ χριστιανικά– τὴν ἀνάγκασαν νὰ σταματήσει, χωρὶς νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ὁμιλία της.

Ἡ Προμηθεά-Ὀλυμπία-Πυθία εἶναι β' γενιάς Ἑλληνοαμερικανίδα, γεννήθηκε καὶ ζῇ στὴν Ἀμερικὴ. Σὲ ἡλικία 6 ἐτῶν εἶχε ὀλοκληρώσει τὴν ὕλη τοῦ Δημοτικοῦ καὶ

του Γυμνασίου με τη διδασκαλία της μητέρας της κ. Γεωργίας Σμίθ, ή όποία, σημειωτέον, είναι από πολλών έτων συνδρομήτρια του «Δαυλοῦ» κι ένθερμη φίλη της διαφωτιστικῆς μας προσπάθειας. Κατόπιν γράφτηκε σέ ένα ειδικό πρόγραμμα για προικισμένα παιδιά στο Πανεπιστήμιο Στάνφορντ κι από εκεί –παρά τις οικονομικές δυσκολίες της οικογένειάς της– συνέχισε την πανεπιστημιακή της πορεία. Σέ ηλικία 14 έτων απέκτησε τὸ πρώτο της πτυχίο στα Μαθηματικά από τὸ Πανεπιστήμιο της Μοντάνα κι ἔχει ἤδη γίνει δεκτή στο Πανεπιστήμιο Μ.Ι.Τ., όπου συνεχίζει τις σπουδές της στα Άνωτερα Μαθηματικά, στην Άστροφυσική, στην Κβαντομηχανική, στην Τεχνική Νόηση, στη Χημεία και τις Φυσικές Έπιστήμες.

Στην ἐν λόγω εκδήλωση ή Προμηθέα μίλησε σέ ἄπταιστη Έλληνική σέ ένα ἀκροατήριο 500 περίπου ατόμων, αποτελούμενο από επιφανείς Έλληνοαμερικανούς. Στο βήμα πλαισιωνόταν δεξιά κι ἄριστερά από δύο μητροπολίτες, ἐκ τῶν οποίων ὁ ένας ἦταν ὁ μητροπολίτης Σικάγου Ἰάκωβος και ὁ ἄλλος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Β. και Ν. Ἀμερικῆς Δημήτριος.

Στην ὁμιλία της ἀναφέρθηκε ἀρχικά στη δημιουργία του Έλληνικοῦ Πολιτισμοῦ και στα προπαγανδιζόμενα ψεύδη περὶ τῆς δῆθεν Ἰνδοευρωπαϊκῆς Γλώσσας και τῆς δῆθεν φοινικικῆς προέλευσης του Έλληνικοῦ Ἀλφαβήτου. Στη συνέχεια μίλησε για τὸ διωγμὸ του Έλληνικοῦ Πολιτισμοῦ από την πολιτικοθηρησκευτική βυζαντινὴ ἐξουσία κάνοντας λόγο για τὴ Σκυθόπολη (βλ. «Δ», τ. 258) και για τοὺς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἐξαπέλυσαν αὐτοκράτορες, ὅπως ὁ Θεοδόσιος κι ὁ Ἰουστινιανός. (βλ. «Δ», τόμοι 1991, 1992, 1993, 1994 και 1995.) Φθάνοντας στην Τουρκοκρατία ἐπεσήμανε τις ἐπιδιώξεις του Πατριαρχείου νὰ κρατήσει ἀμόρφωτους τοὺς Ἕλληνες, καθὼς και τὸν προδοτικὸ κι ἀνθελληνικὸ ρόλο, ποὺ το Φανάρι ἔπαιξε κατὰ τὴν ἐθνική μας Ἐπανάσταση. (βλ. «Δ», τεύχη 135, 195, 207, 209, 219, 243, 247, 255, 564, 267, 274, 278, 285, 289, 292, 296, 297, 300.)

Στὸ σημείο αὐτὸ ὁ ὑπεύθυνος για τὴν εκδήλωση διέκοψε τὴν βιντεοσκόπηση κι ἄρχισε ἑξαλλος και συνεπικουρούμενος από τέσσερις-πέντε ἀκόμα παρευρισκομένους νὰ φωνάζει: «Ἐξω, ἔξω, βρωμοθήλυκο!», ἐνῶ ὠρισμένοι ἄλλοι ὑποστήριζαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφήσουν τὴν ὁμιλήτρια νὰ ολοκληρώσει τὸ λόγο της· ὁ ἀρχιεπίσκοπος παρακολουθοῦσε ἀτάραχος τὴν ὅλη ὁχλαγωγία. Ἡ Προμηθέα ὕψωσε με σθένος τὸν τόνο τῆς φωνῆς της και προσπάθησε νὰ τοὺς ἐξηγήσει, ὅτι αὐτὰ ποὺ ἔλεγε αποτελοῦσαν τὴν ιστορικὴ ἀλήθεια, ἐμπρὸς ὅμως στὶς αὐξανόμενες ἀντιδράσεις ή μητέρα της ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν κατεβάσει από τὸ βήμα.

Ὅλη ή εκδήλωση με τὴν ὁμιλία τῆς Προμηθέας ὑπάρχει στὸ Διαδίκτυο στην ιστοσελίδα του τοπικοῦ ραδιοφώνου, τὸ ὁποῖο ἀνήκει στην Ἐκκλησία, με μία ἐκτενέστατη εἰσαγωγή σταυροφορούσας παρουσιάστριας, ποὺ προσπάθει νὰ προὐδεάσει τοὺς τηλεθεατῆς για τὸ «ἄσεβές» περιεχόμενο τῆς ὁμιλίας. Αὐτὸ ποὺ δὲν ἔχει καταγραφῇ στὸ βίντεο εἶναι οἱ δεκάδες Ἑλλήνων, ποὺ, προτοῦ τελειώσει ἀκόμη ή εκδήλωση, πλησίασαν τὴν δεκαπεντάχρονη, τὴν ἀγκάλιασαν και τὴν συνεχάρησαν για τὸ περιεχόμενο τῆς ὁμιλίας της και για τὸ θάρρος της.

Μερικά από τὰ σχόλια:

- «Συγχαρητήρια! Σὲ εὐχαριστοῦμε, ποὺ μᾶς μίλησες.»
- «Θαυμάζω τὸ κουράγιο σου.»
- «Κρῖμα ποὺ σὲ σταμάτησαν. Θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω ὅλη τὴν ὁμιλία σου.»
- «Γνώριζα ὠρισμένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶπες, ἀλλὰ οὐδεὶς εἶχε τολμήσει νὰ τὰ πῇ δυνατά.»
- «Ἀλήθεια εἶναι αὐτὰ ποὺ εἶπες, ὅλοι ὅμως φοβοῦνται νὰ μιλήσουν.»
- «Αὐτὰ ποὺ εἶπες θὰ ἔχουν συνέπειες στὴν ἀκαδημαϊκὴ σου καριέρα. Θὰ βρῇς ἐμπόδιο μπροστά σου τὴν Ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ Σ.Α.Ε.»

* * *

Φεύγοντας ἀπὸ τὴν αἴθουσα κι ἐνῶ ἦταν πλαισιωμένη ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ὁμογενῶν, ποὺ συζητοῦσαν τὸ γεγονός, ἓνας Ἑλληνας πλησίασε τὴν Προμηθεά κι ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν μητέρα της τῆς εἶπε:

- «Αἰσθάνομαι, πὼς αὐτὸ τὸ γεγονός πρέπει νὰ τάραξε τὴν Προμηθεά.»
- «Καθόλου δὲν τὴν τάραξε. Κοιτάξτε τὴν», ἀπάντησε ἡ μητέρα της. «Μόνο τὰ λιμνάζοντα βρώμικα νερὰ ταράχτηκαν!»

Γιάννης Λάζαρης

ΠΡΟΜΗΘΕΑ: «ΕΤΣΙ ΕΖΗΣΑ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΚΟΤΑΔΙΣΤΩΝ»

Ἐπιστολή της πρὸς τὸν ἐκδότη τοῦ «Δ»

[Τὴν ἐπομένη τῆς ὁμιλίας της ἡ Προμηθεά ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐκδότη τοῦ «Δ» ἐπιστολή, ὅχι γιὰ νὰ δημοσιευθῇ (γιὰ εὐνόητους λόγους) ἀλλὰ γιὰ ἐνημέρωσή μας σχετικὰ μὲ τὰ συμβάντα στὴν ἐκδήλωση. Ἀργότερα στὰ συμβάντα αὐτὰ δόθηκε, ὡς γνωστόν, τεράστια δημοσιότητα καὶ ἐπὶ πλέον ὁ φόβος τῆς Προμηθεάς, ὅτι θὰ μπορούσαν νὰ τῆς κόψουν τὴν ὑποτροφία μὲ τὴν βοήθεια τῆς ὁποίας σπούδαζε, δυστυχῶς ἐπαληθεύτηκε: Σύμφωνα μὲ πληροφορίες ποὺ δημοσιεύθηκαν στὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς ΗΠΑ, οἱ μεσαιωνικῆς ἰδεολογίας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ὀμογένειας ἔφθασαν στὴν τρισάθλια ἀπόφαση νὰ στερήσουν ἀπὸ αὐτὸ τὸ παιδί-θαῦμα νὰ διαπρέψῃ στὶς ἐπιστῆμες καὶ νὰ τιμήσῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ φανατισμὸς καὶ τὸ μῖσος τοῦ Χριστιανισμοῦ ξανάζησε στὴν πιὸ σκοταδιστικὴ καὶ ἀπάνθρωπη μορφὴ του, ποὺ θυμίζει ἐποχὲς ζόφου καὶ μεσαιωνικοῦ σκότους.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω οἱ λόγοι τῆς μὴ δημοσίευσης τῆς ἐπιστολῆς τῆς Προμηθεάς πρὸς τὸν «Δ» ἔπαυσαν νὰ ὑπάρχουν. Τὴν δημοσιεύουμε λοιπὸν ἐδῶ, γιὰ νὰ ἔχῃ ὁ ἀναγνώστης «ἀπὸ πρῶτο χέρι» τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τῶν ἀθλιῶν συμβάντων τῆς 28ης Ἰανουαρίου στὸ Σικάγο, ὅπως τὰ βίωσε καὶ τὰ περιγράφει ἡ μεγαλοφυὴς ἀλλὰ καὶ ἡρωικὴ αὐτὴ νεαρὴ Ἑλληνίδα.]

“Άγαπητέ κ. Λάμπρου,

Είμαι ή Προμηθέα, πού σάς συνάντησα μαζί με τη μητέρα μου στο γραφείο σας δύο φορές μεταξύν 6ης καί 8ης Ίανουαρίου. Ζήτησα την βοήθειά σας για την παροχή πληροφοριών σχετικά με τó έργο καί τη στάση απέναντι στον Έλληνισμό τών Ίωάννου Χρυσοστόμου, Μεγάλου Βασιλείου κ.λπ., καθ’ ότi μου ζητήθηκε από τó Σ.Α.Ε. νά εκφωνήσω λόγο για την Έλληνική Παιδεία. Σας εύχαριστώ για την βοήθειά σας.

Μου ζητήσατε νά σας αφηγηθώ, ποιές ήταν οί αντιδράσεις του άκροατηρίου μετά την όμιλία. Ήταν λοιπόν Κυριακή, 28 Ίανουαρίου, περί τις 2.30 τó απόγευμα, όταν βρέθηκα έμπρός σε 500 άτομα μέσα σε εκκλησία, προκειμένου νά όμιλήσω για την Έλληνική Παιδεία. Άριστερά καί δεξιά μου κάθονταν άρχιερείς, ό ένας έξ αυτών ήταν ό άρχιεπίσκοπος Β. καί Ν. Άμερικής κ. Δημήτριος καί ό άλλος ό μητροπολίτης Σικάγου κ. Ίάκωβος. Σε έπόμενη επιστολή μου θα σας δώσω τά όνόματα τών τιμώνων προσκεκλημένων, πού κάθονταν μαζί μας στο βήμα.

Η όμιλία άρχισε με τη όρογένεση της Πελαγονίας καί τη δημιουργία του Έλληνικού Πολιτισμού. (Σημ. «Δ»: Βλ. Η.Α. Τσατσόμοιρου, «Ίστορία Γενέσεως της Έλληνικής Γλώσσας», έκδ. «Δαυλός» 1991.) Έδωσα έμφαση στην αυθεντικότητα της Έλληνικής Γλώσσας κι έκανα λόγο για τó ψεύδος του Φοινικικού Άλφαβήτου καί τó ψεύδος της Ίνδοευρωπαϊκής Γλώσσας. Κατόπιν μίλησα για την πτώση του Έλληνικού Πολιτισμού. Έστίασα στα γεγονότα της Σκυθόπολης, (βλ. «Δ», τ. 258) στον αυτοκράτορα Θεοδόσιο καί στην αφήγηση του Προκόπιου για τις διώξεις τών Ελλήνων κατά την περίοδο της βασιλείας του Ίουστινιανού. Υποστήριξα, ότi ποτέ δέν υπήρξε έλληνορωμαϊκό κράτος ούτε έλληνοχριστιανισμός, καί ότi οί Βυζαντινοί αυτοκράτορες ήταν οί διώκτες του ότιδήποτε σχετιζόταν με τόν Έλληνισμό, όλα προς χάρη της Όρθόδοξης πίστης.

Συνέχισα μιλώντας για την προδοσία του ’21 καί για τις προσπάθειες του Πατριαρχείου νά κρατήσει τους Έλληνες άμόρφωτους καί σκλαβωμένους στους Τούρκους. Εκείνη τη στιγμή έλαβα ένα χειρόγραφο σημείωμα από τó βήμα, νά σταματήσω άμέσως την όμιλία καί νά κατεβώ κάτω. Σε αυτό τó σημείο κάποιος όνόματι Σταματάκος, ό όποιος ήταν υπεύθυνος για την βιντεοσκόπηση, νομίζω, ότi σταμάτησε την βιντεοσκόπηση κι άρχισε νά φωνάζη, ότi θα έπρεπε νά σταματήσω νά μιλώ έναντίον της Έκκλησίας. Τά λόγια πού άκουσα ήταν: «Έξω, έξω βρωμοθήλυκο.» Τέσσερις-πέντε άνθρωποι του συμπαραστάθηκαν σε αυτή τη με βάρβαρο ζήλο συμπεριφορά του. Στην άλλη πλευρά της αίθουσας άλλοι φώναζαν στον Σταματάκο νά σωπάση καί νά με αφήση νά ολοκληρώσω την όμιλία μου. Κάθησα για λίγο στο βήμα κοιτώντας τόν Σταματάκο. Είχα έρεθιστή, γιατί δέν μπορούσα νά ολοκληρώσω την όμιλία μου καί διασκέδασα με την βλακώδη συμπεριφορά του Σταματάκου. Του είπα ήρεμα, ότi αυτά πού έλεγα άποτελοΰσαν την ιστορική αλήθεια καί άργότερα κατέβηκα ήρεμα από τó βήμα, όπου με περιέμενε ή μητέρα μου.

Στη συνέχεια ανέβηκε στο βήμα ό μητροπολίτης Ίάκωβος κι επέπληξε τόν Σταματάκο για την άγένειά του. Είπε, πώς είχα τó δικαίωμα νά πω τη γνώμη μου, αλλά θα έπρεπε νά διαβάζω πιο άξιόπιστες πηγές. Με άλλα λόγια θεώρησε μη έγκυρα αυτά πού έλεγε ό Άμμιανός Μαρκελλίνος, ό Προκόπιος, ό Ροίδης καί ό «Γέρος του Μωριά»

- Κολοκοτρώνης. Ωστόσο παραδέχθηκε δημόσια μερικούς από τους διωγμούς που υπέστησαν οι Έλληνες, όπως την καταστροφή μερικών ναών στην Ελλάδα και μερικών έργων τέχνης, που πραγματικά συνέβησαν από τους χριστιανούς, αλλά μόνο σαν σποραδικά φαινόμενα, που δεν εξέφραζαν την πλειοψηφία των χριστιανών.

Ίσχυρίστηκε, πώς η Έκκλησία ήταν εκείνη που πέτυχε την εθνική μας Άνεξαρτησία. Μίλησε για τον Π.Π. Γερμανό, για τα «κρυφά σχολεία», που ήταν ζωτικά για τη διατήρηση του Ελληνισμού. Επίσης ανέφερε, ότι τα έργα του Πλάτωνα υπάρχουν μέχρι τις μέρες μας, γιατί το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης με κόπο διατήρησε τα έργα των Ελλήνων. Επίσης ανέφερε κάτι για τον πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε', που κρεμάστηκε; Παρακαλώ, διευκρινίστε. Ίσως ο «Δανυός» έχει ήδη καλύψει αυτό το θέμα. Αυτό είναι καινούργιο για μένα. [Σημ. «Δ»: Βλ. προηγούμενο τεύχος Μαρτίου, όπως και το πρόσφατο βιβλίο μας «Τα ύβριστικά κατά των Ελλήνων έπίσημα κείμενα της Ορθοδοξίας».)

Αν μου είχε επιτραπεί να ολοκληρώσω την όμιλία μου, θα είχα καλύψει όλες αυτές τις δηλώσεις που έκανε και θα είχα προσφέρει μία άλλη γνώμη, που θα αποδείκνυε τα αντίθετα. Ήδη πριν ολοκληρώσει τον λόγο του ο μητροπολίτης, άνθρωποι έρχονταν από παντού στην αίθουσα, για να με συγχαρούν. Έξιηντα ή περισσότεροι άνθρωποι ήρθαν να με αγκαλιάσουν, να με ευχαριστήσουν, ενώ αρκετοί άφησαν τις κάρτες τους ή ζήτησαν να πάρουν το λόγο μου ολόκληρο ή εξέφρασαν την επιθυμία να μου προσφέρουν την βοήθειά τους, που ίσως χρειαζόμουν, αντιλαμβανόμενοι ότι το περιεχόμενο της ομιλίας μου μπορεί να δημιουργήσει αντιδράσεις από την Έκκλησία και από τα ήγετικά στελέχη του Σ.Α.Ε., οι οποίες θα είχαν επίπτωση στην ακαδημαϊκή μου πρόοδο, για την οποία πρωτίτερα το ΣΑΕ είχε αναφέρει ότι θα ήταν χορηγός.

Νομίζω, ότι αυτά τα σχόλια και μερικά άλλα παρόμοια δίνουν το νόημα των θετικών αντιδράσεων. Κανείς δεν ήρθε να με επιπλήξει. Όλη την ώρα ήμουν με παρέα αξιοσεβαστών αντρών και γυναικών, οι οποίοι είχαν πλήρη κατανόηση, έδειξαν προστατευτικότητα και με υποστήριξαν. Ο κ. Τομαράς ήταν σε αυτή την ομάδα. Εκτιμώ, ότι η προσβλητική γλώσσα και ο τρόπος του κ. Σταματάκου εξέθεσαν τον κ. Τομαρά, δεδομένου ότι ο κ. Σταματάκος φώναζε δημόσια στον κ. Τομαρά, ότι ήταν υπεύθυνος να ξετάση εκ των προτέρων το λόγο που επρόκειτο να εκφωνήσω, αλλά μη κάνοντας αυτό εκτέθηκε ή πίστη. Ο κ. Τομαράς αναφέρθηκε στα λόγια του Σταματάκου, όπως «κατάρ» έναντιον του τιμώμενου προσώπου.

Αντιλήφθηκα, ότι, χωρίς να το θέλω, είχα προκαλέσει μεγάλο πόνο στον οικοδεσπότη, που με είχε προσκαλέσει να μιλήσω για τους Έλληνες και αισθάνθηκα άσχημα και για τους δύο μας. Στο τέλος της ημέρας ο κ. Τομαράς ευγενικά μās ευχήθηκε καληνύχτα και μου είπε να μην επιτρέψω στην αγένεια του Σταματάκου ή στα συμβάντα αυτής της ημέρας να με επηρεάσουν. Θα ήθελα να πω κάτι που θα τον καθησυχάζει. Αγαπώ αυτό τον άνθρωπο βαθιά.

Ο μητροπολίτης Ιάκωβος μου έγραψε μία κάρτα ευχαριστώντας με προσωπικά για την «υπέροχη όμιλία» που έδωσα και λέγοντάς μου, ότι ήταν ενήμερος των προβλημάτων που έχει η Ελληνική Παιδεία. Είπε, ότι η όμιλία μου ήταν εμπνευσμένη. Πιστεύω, ότι μέσα στην καρδιά αυτού του ανθρώπου καίει η ελληνική φλόγα και πολλή σοφία

ἔχει συσσωρευτὴ μέσα του κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακρᾶς ζωῆς του. Τὸν συμπάθησα πολύ, ὅταν μὲ ἀποχαιρέτησε μὲ «πατρικὴ ἀγάπη».

Θὰ σᾶς γράψω περισσότερα, ὅταν βρῶ χρόνο. Παρακαλῶ, κρατήστε αὐτὰ τὰ γραπτὰ ἐμπιστευτικά γιὰ λίγο. Θὰ σᾶς ἐξηγήσω σὲ μερικὲς μέρες τὸ λόγο. Εἶμαι καθ' ὁδὸν γιὰ μάθημα.

Μὲ ὅλο μου τὸ σεβασμὸ
Προμηθεά

Υ.Γ.: Δὲν ἀνέφερα στὸ λόγο μου τίποτα γιὰ τὸ «Δαυλό». Ἡ ὁμιλία δόθηκε μέσα σὲ **ἐκκλησία** καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς μου καθόντουσαν κληρικοί. Αὐτὸ μοῦ ἔγινε γνωστὸ λίγα λεπτὰ πρὶν εἰσελθῶ στὴν **ἐκκλησία**, στὴν ὁποία ἔγιναν ἡ ὁμιλία καὶ τὸ γεῦμα. Ἐνοιώσα καλύτερα νὰ μὴν ἐπιτρέψω σὲ κανέναν ὠργισμένο νὰ κακολογήσῃ τὸν «Δαυλό» μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο. Ἐλπίζω, ὅτι καταλαβαίνετε τὴν πρόθεσή μου σὲ αὐτὴ τὴ στάση ποὺ κράτησα. Εἶμαι πολὺ υπερήφανη γιὰ τὸ ἔργο σας. Εἶστε διαφωτιστὴς τοῦλάχιστον στὰ μάτια μου, καὶ μέσα ἀπὸ ἐσᾶς καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους σὰν κι ἐσᾶς ἴσως νὰ ἔλθῃ καὶ στὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀναγέννηση. Αὐτὸ εἶναι διαφωτισμός, ὅπως διὰ τοῦ Πλήθωνα Γεμιστοῦ συνέβη στὴν Εὐρώπῃ τόσους αἰῶνες πρὶν. ”

[Λίγες ὥρες πρὶν τὴν ἐκτύπωση τοῦ παρόντος τεύχους τοῦ «Δαυλοῦ» ἡ Προμηθεά μᾶς ἀπέστειλε καὶ δεύτερη σύντομη ἐπιστολή, τὴν ἀκόλουθη:]

“ Ἀγαπητέ κι ἀξιολογέστε «Δαυλέ»! Πολυαγαπημένοι Ἕλληνες!

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν συμπαράστασή σας στὴν υπεράσπιση τῆς Ἑλλάδας σὰν ἔθνους, σὰν μιᾶς αἰῶνιᾶς ιδέας.

Σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους σας γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείξατε γιὰ τὶς σπουδές μου. Παρακαλῶ, ἡσυχάστε καὶ εὐτυχεῖτε. Εἶμαι σίγουρη, πῶς ἡ Δικαιοσύνη ποτὲ δὲν κοιμάται. Ὅλα θὰ πᾶνε καλὰ μὲ ἐμένα. Ἀκόμα κι ἂν μοῦ ἔλεγαν «μὴν ξαναμιλήσης καὶ θὰ εἶσαι ἐντάξει», σίγουρα θὰ ξαναμιλοῦσα. Ὑπενθυμίζω στὸν ἑαυτό μου, ὅτι Ἑργασία εἶναι ἡ δραστηριότητά μου ἐκεῖνη, ποὺ πρέπει νὰ προάγῃ τὸ ἥθος καὶ τὴν ἀνθρωπιά μου, τὰ δικά μου κι ἐκεῖνα τοῦ ἔθνους μου κι ἐκεῖνα ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος. Ζῶ, γιὰ νὰ ὑπηρετῶ καὶ δὲν ἔχω κάνει τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἐσεῖς κάνετε κάθε ἡμέρα τῆς ζωῆς σας, μέσα στὴν παλλόμενη καρδιὰ τοῦ «Δαυλοῦ».

Μὲ ἀδιάπτωτο σεβασμὸ καὶ ἀγάπη σὲ ὅλους σας.

Ἐρρωσθε
Προμηθεά ”

[Τὸ πλῆρες κείμενο τοῦ λόγου τῆς Προμηθεάς σὲ χειρόγραφη μορφή, αὐτὸ ποὺ πρόλαβε νὰ ἐκφωνήσῃ στὸ Σικάγο καὶ τὸ ὑπόλοιπο ποὺ τῆς τὸ ἀπαγόρευσαν, καθὼς καὶ ὠρισμένες ἀνέκδοτες ἔρευνές της γιὰ τὶς σχέσεις Ἑλληνισμοῦ-Χριστιανισμοῦ, ὑπάρχουν στὴν ἱστοσελίδα τοῦ «Δαυλοῦ» (<http://www.davlos.gr/complete-speech.pdf>).]

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΕΔΟΚΛΗ

Καὶ στοιχεῖα Μοριακῆς Βιοϋολογίας

πὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Κάρολος Δαρβῖνος⁹ διατύπωσε τὴ «Θεωρία τῆς Ἐξελίξεως» τῶν εἰδῶν μέχρι καὶ σήμερα, παρὰ τὴν τρομακτικὴν πρόοδο τῆς ἔρευνας στὴν Βιολογία καὶ τὴν αὐξηση τῶν γνώσεων γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἐμβίων ὄντων, οἱ διαμάχες καὶ οἱ διαφονίες γιὰ τὴν ὀρθότητα αὐτῆς εἶναι σημαντικές. Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο, ὅτι τὴν ἐποχὴ ποὺ δημοσίευσε τὴ θεωρία τοῦ ὁ Δαρβῖνος, ἡ κοινωνία τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, τῶν πλέον προηγμένων μορφωτικὰ περιοχῶν, κατὰ τὴ δυτικοευρωπαϊκὴ ἄποψη φυσικά, δὲν ἦταν ἔτοιμη νὰ τὴ δεχθῇ. Ἡ συνέπεια αὐτῆς τῆς δημοσίευσης ἦταν νὰ προκληθῇ θύελλα ἀντιδράσεων, ἀποδοκιμασιῶν καὶ ἀμφισβητήσεων κυρίως ἀπὸ θεολογικοὺς κύκλους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα.

Ἡ σημερινὴ ὅμως τάση τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ Δαρβινισμοῦ σὲ διάφορα πεδία γνώσεως «ἀποδεικνύει, πόσον ἐπιτυχὴς ὑπῆρξε ἡ θεωρία στὴν ἐρμηνεία τῆς ὀργανικῆς ἐξέλιξης, ἀλλὰ καὶ πόσον σημαντικὸς εἶναι ὁ μηχανισμὸς δοκιμῆς-ἀπορρίψεως, προκειμένου νὰ ἐξηγήσῃ τὴ διαμόρφωση τάξεως καὶ τὴν παρουσία πολὺπλοκων κοινότητων δομῶν», ὅπως ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὸν Κριμπά²⁰.

Ἐν τούτοις παρὰ τὴν εὐρύτερη παραδοχὴ τῆς Ἐξελικτικῆς Θεωρίας^{6, 10, 11, 15} καὶ τῶν πειραματικῶν ἀποδείξεων ποὺ ἔχουν ἐπιτευχθῇ, οἱ ἀντιδράσεις ἀκόμη σήμερα εἶναι σφοδρὲς καὶ μάλιστα ὄχι μόνον σὲ θεολογικὸ ἐπίπεδο ἀλλὰ καὶ σὲ πολιτικόν. Ἄς μὴ λησμονῆται ἡ διαδήλωση στὸν αὐτοκινητόδρομο τῆς περιοχῆς τοῦ Ντάρμπι τῆς Μοντάνας, ἡ ὁποία ὀργανώθηκε ἀπὸ ἓνα δεκαεπτάχρονο μαθητὴ ὡς ἐνδειξὴ διαμαρτυρίας γιὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ συλλόγου τῶν γονέων καὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ

λυκείου νὰ ἐνσωματωθῇ στὸ μάθημα τῆς Βιολογίας ἢ βιβλικὴ θέση περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Οὔτε πρέπει νὰ παραβλέπεται ἡ ἀπόφαση τοῦ Προέδρου τῶν ΗΠΑ νὰ διδάσκεται στὰ σχολεῖα παρὰλληλα μὲ τὴν Ἑξελικτικὴ Θεωρία καὶ ἐκείνη τοῦ «Εὐφυοῦς Σχεδιασμοῦ», μιὰ ἀπόφαση ποὺ παραπέμπει σὲ ἄλλες ἐποχές¹. Ἐπίσης ἡ ἐπιστημονικὴ κοινότητα δὲν πρέπει νὰ παραβλέπη τίς ἀπόψεις ἱερωμένων, ποὺ στρέφονται κατὰ τοῦ ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένου πλέον γεγονότος τῆς ἐξέλιξης τῶν ὄντων, ποὺ κατὰ καιροὺς βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας σὲ διάφορα ἔντυπα. Ἡ διατύπωση τῆς θεωρίας αὐτῆς ἀπὸ τὸ Δαρβίνο δὲν βασίσθηκε μόνο στὶς ὥς τότε γνώσεις, ἀλλὰ δημιουργήθηκε μετὰ ἀπὸ πολυτεῖς παρατηρήσεις καὶ ἔρευνες στὸ θέμα τῆς προέλευσης τῶν εἰδῶν. Ἐξάλλου τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Δαρβίνος θαύμαζε τὸν Ἀριστοτέλη, ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα, ὅτι ἦταν γνώστης τῶν ἀπόψεων τοῦ Σταγειρίτη ἐρευνητῆ-φιλοσόφου στὸ θέμα αὐτό, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ σειρὰ του ἦταν ἐνήμερος τῶν ἀπόψεων τῶν παλαιότερων αὐτοῦ φιλοσόφων.

Ἡ συνέχεια τοῦ παρόντος εἶναι ἀφιερωμένη στὶς ἀπόψεις κυρίως τοῦ Ἐμπεδοκλῆ τοῦ Ἀκραγαντίνου στὸ θέμα τῆς ἐξέλιξης τῶν ὄντων, σὲ συνδυασμὸ μὲ τοὺς προ-γενέστερους ἀπὸ αὐτὸν στοχαστὲς καὶ φιλοσόφους.

Οἱ πρόδρομοι: Ἀναξίμανδρος καὶ Ἡράκλειτος

ἀναδρομὴ στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γραμματεία, μὲ ἀφετηρία τοὺς Προσωκρατικοὺς φιλοσόφους καὶ τίς ιδέες τους, μὲ τὴ χρονολογικὴ σειρὰ ἐμφανίσεώς τους ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους πρὸς τοὺς νεώτερους, δείχνει μὲ πλήρη σαφήνεια τὴ διαδοχὴ τῆς σκέψης τους στὴν ἐξελικτικὴ ιδέα τῶν ὄντων^{2,5,18,19,23,25,27}. Ἀπὸ ὅσα εἶναι γνωστὰ μέχρι τώρα, ὁ Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος στὸ πρῶτο τρίτο τοῦ ἔκτου π.Χ. αἰῶνα διατύπωνε τὸ στοχασμὸ του γιὰ τὴν προέλευση τοῦ κόσμου καὶ θεωροῦσε, πὼς τὸ ἄπειρο, ὅπως αὐτὸς τὸ ἐννοοῦσε, περιέχει τὰ πάντα, ἀπ' ὅπου δημιουργοῦνται τὰ πάντα, καὶ ὅπου ξαναγυρίζουν τὰ ὄντα, «φθειρόμενα σύμφωνα μὲ μίαν ἀναγκαιότητα»¹⁹, ἀπόσπασμα ποὺ θυμίζει τὸ Γάλλο φυσικὸ καὶ φιλόσοφο Μονοδ²², ἀλλὰ καὶ τὸ «ῥόν» τῶν Ὀρφικῶν^{1,7,14,24}. Φυσικὴ συνέπεια αὐτοῦ τοῦ στοχασμοῦ του ἦταν τὸ ἐπόμενο ἀπόσπασμα: «λέγουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος προήλθε ἀπὸ ἄλλα ζῶα», στὸ ὁποῖο, τοὐλάχιστον ἐν σπέρματι, ἐκφράζεται ὅλη ἡ ιδέα τῆς μετέπειτα Δαρβίνειας θεωρίας.

Λίγο μετὰ ὁ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, σκοτεινὸς ἀκόμη καὶ σήμερα, ἀφοῦ ἡ δύναμη τοῦ στοχασμοῦ του ξεπερνᾷ καὶ τὰ ὅρια τῶν σημερινῶν δυνατοτήτων τῆς ἀνθρώπινης σκέψης, ἔλεγε: «Αὐτὸν τὸν κόσμον, ποὺ εἶναι ἓνας στὴν ὁλότητά του, δὲν τὸν ἔκαμε κανένας θεὸς ἢ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὑπῆρχε πάντα, ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχη, καὶ εἶναι μία αἰώνια ἀειφόρος φωτιὰ ποὺ ἀνάβει μὲ μέτρο καὶ σβήνει μὲ μέτρο»¹⁷ (Ἀπόσ. 30).

Μὲ τὴ σημερινὴ γνώση τῆς Φυσικῆς τὸ «πῦρ ἀείζων» δὲν φαίνεται ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ παγκόσμια ἐνέργεια, ποὺ μετατρέπεται σὲ ὕλη καὶ δημι-

i. Σύμφωνα μὲ τίς πληροφορίες τοῦ ἡμερήσιου Τύπου.

Τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ, ὅταν ἐμφανίσθηκαν ἐπάνω στῇ Γῇ, ἦσαν ἀτελέστατα, κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλή. Σὺν τῷ χρόνῳ ὑπέστησαν ἐξέλιξη καὶ παρουσιάζονται ὅπως τὰ βλέπουμε σήμερα.

ουργεῖ, ἡ ὁποία «.... στὸν αἰῶνιό της κύκλο κινεῖται σύμφωνα μὲ νόμους, ποὺ σ' ἓνα ὠρισμένο στάδιο, πότε ἐδῶ πότε ἐκεῖ, παράγουν ἀναγκαστικὰ τὸ σκεπτόμενο πνεῦμα στὰ ὀργανικὰ ὄντα» κατὰ τὸν Ἑνγκελς¹³. Κατὰ τοὺς Kirk et al.¹⁹ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι τίποτα δὲν μένει σὲ στατική κατάσταση, ἀλλὰ ὅλα ἀλλάζουν καὶ συντελοῦν στὴν ἀέναη πορεία τῆς κοσμικῆς ὕλης.

Μὲ ἄλλα λόγια στὴν Φύση τὰ πάντα εἶναι μεταβαλλόμενα, ἐπομένως καὶ τὰ ἔμβια ὄντα, καὶ φυσικὰ αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἔννοια τῆς ἐξέλιξης τῶν εἰδῶν, ποὺ διατυπώθηκε 24 αἰῶνες ἀργότερα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συζητῆται καὶ νὰ ἐγείρονται πλῆθος ἀντιρρήσεων, γιὰτὶ ἀκόμη τὸ σύγχρονο πνεῦμα δὲν ἔχει φθάσει στὸ βάθος τοῦ Ἡρακλείτειου στοχασμοῦ. Περίπου στὴν ἴδια ἀρχὴ στηρίζει καὶ ὁ Ἀναξαγόρας τὶς θεωρίες του. Οἱ βιολογικὲς του θέσεις εἶναι πρωτότυπες, παρόμοιες μὲ τῶν δύο προηγουμένων, ἀλλὰ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι πρὶν τεκμηριωμένες ἐπιστημονικά. Στὰ δύο πρὶν κάτω ἀποσπάσματα ἀναφέρει: «ὅλα τὰ

πράγματα ἦταν μαζί, ἄπειρα τόσο στοὺς πληθους ὅσο καὶ στὴ μικροσκοπικότητα, γιατί καὶ τὸ μικρὸ ἦταν ἄπειρο, καὶ καθὼς ἦταν ὅλα μαζί, κανένα δὲν ξεχώριζε, λόγω τῆς μικροσκοπικότητάς τους, γιατί ὁ ἀέρας καὶ ὁ αἰθέρας κρατοῦσαν ὑποταγμένα ὅλα τὰ πράγματα, ὄντας καὶ οἱ δύο ἄπειροι, γιατί αὐτὰ εἶναι τὰ μεγαλύτερα συστατικὰ στοὺς μείγματα ὅλων τῶν πραγμάτων, τόσο στοὺς πληθους ὅσο καὶ στοὺς μέγεθος»^{19,28}, καὶ στοὺς ἄλλοι: «γιατὶ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πράγματαⁱⁱ κανένα δὲν μοιάζει μὲ τὸ ἄλλο, καὶ ἀφοῦ εἶναι ἔτσι, πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὅλα τὰ πράγματα ἐνυπῆρχαν στοὺς σύνολο»²⁹ (ἀποσ. 1).

Μὲ ἀπλὰ λόγια δηλαδὴ τὰ πάντα ἦταν σὲ πλήρη μικρότητα στοὺς ἄπειρο τοῦ Σύμπαντος ἀναμειγμένα καὶ στὴν ἐξέλιξη τοῦ κόσμου ἀποχωρίζονταν. Τὰ ἀποσπάσματα αὐτά, μελετώμενα μὲ τὶς σημερινὲς ἀντιλήψεις, δὲν διαφέρουν σὲ τίποτα ἀπὸ τὶς θέσεις τοῦ Νομπελίστα J. Monod²², στηριγμένες στὴ δυτικὴ σκέψη, ἡ ὁποία γεννήθηκε στὶς ἀκτὲς τῆς Ἰωνίας, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει στοὺς κλασικὸ βιβλίο του «Le hazard et la nécessité» (Τύχη καὶ Ἀναγκαιότητα), ὅπου καὶ γράφει: «Ἡ οὐσία αὐτῶν τῶν ἐπιγενετικῶν διεργασιῶν συνίσταται συνεπῶς σὲ τοῦτο, ὅτι ἡ ὁργάνωση τοῦ συνόλου ἐνὸς πολύπλοκου πολυμοριακοῦ οἰκοδομήματος περιέχεται ἤδη, ἐν δυνάμει, μέσα στὴ δομὴ τῶν συστατικῶν του, ἀλλὰ δὲν ἀποκαλύπτεται, δὲν γίνεται ἐμφανὴς, παρὰ μόνο μέσῳ τῆς συναρμολόγησής τους.»

Ἐμπεδοκλῆς: Τίποτε δὲν γίνεται ἀπὸ τὸ μηδὲν

Ἐμπεδοκλῆς, μεταγενέστερος τοῦ Ἡρακλείτου, συμφωνοῦσε στὴν περὶ θεοῦ ἀντίληψη αὐτοῦ καὶ διακήρυξε, ὅτι «οὔτε θεῶν τις κόσμον ἐποίησ' οὔτε τις ἀνδρῶν, ἀλλ' ἦν αἰεὶ»¹, καὶ ὡς συνέπεια αὐτῆς τῆς ἀποψῆς του ἦταν ἡ ἀνάπτυξη τῆς θεωρίας του τῶν «Ῥιζωμάτων», ὡς τῶν τεσσάρων βασικῶν στοιχείων τοῦ Σύμπαντος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σχηματίζονται τὰ πάντα, τὰ ἔμβια καὶ μὴ ἔμβια ὑπάρχοντα ἐπὶ τῆς γῆς. Στὸ θέμα αὐτὸ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ξεφεύγει ἀπὸ τὴν τάση τοῦ ἐνὸς στοιχείου ὡς ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἀπὸ τοὺς προηγούμενους φιλοσόφους τῆς Ἰωνίας, ὅπως π.χ. θεωρεῖ ὁ Θαλῆς τὸ νερὸ, ὁ Ἀναξίμανης τὸν ἀέρα, ὁ Ἡράκλειτος τὴν φωτιά, καὶ δημιουργεῖ ἓνα πολυπλοκώτερο σύστημα, ποὺ βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴ σημερινὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ καὶ πιὸ κοντὰ στὴν ἔννοια τῆς ἐξέλιξης.

Μὲ σαφῶς πλέον προχωρημένες ἀντιλήψεις ὅμως ἀπὸ τοὺς προηγούμενους στοχαστὲς ὁ Ἐμπεδοκλῆς φαίνεται ὅτι ἀναφέρεται ἐναργέστερα σὲ ἐξέλιξη τῶν εἰδῶν καὶ μάλιστα σὲ πολλὴ σύγχρονη ἀντίληψη. Τὰ ἀποσπάσματα ἢ καὶ σπαράγματα ἀπὸ τὸ ἔργο του, ποὺ ἀναφέρονται στὴ συνέχεια, δείχνουν μία εἰκόνα ἀπὸ τὸν πιὸ πάνω ἰσχυρισμό. Ἡ ἀναφορὰ γίνεται μὲ μίαν ἀλληλουχία τῆς σκέψης του, ποὺ καταλήγει στοὺς πῶς δημιουργοῦνται τὰ πάντα στοὺς Σύμπαν ἀλλὰ καὶ στοὺς πλανήτη μας^{1, 5, 8, 18, 19, 21, 23, 25, 26, 27}.

ii. Στὴν προκειμένη περίπτωση τοῦλάχιστον ἐννοοῦνται ὅλα τὰ μὴ ἔμβια καὶ ἔμβια ἐπὶ τῆς γῆς.

Γενικό θαυμασμό προκαλεί ή βιολογική θεωρία τοῦ Ἀναξίμανδρου περὶ προελεύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοὺς ἰχθεῖς, ή όποία ἐνέπνευσε τόν Δαρβίνο καί τοὺς μεταγενέστερους βιολόγους (Πλούταρχος, εἰς Ὡριγένους, «Στρωματεῖς» 2, Dox. 579). (Στήν εἰκόνα ό Ἀναξίμανδρος σέ μεσαιωνική ζωγραφιά.)

Στά τρία ἐπόμενα ἀποσπάσματα ἐκφράζει χωρίς περιστροφές τήν ἄποψή του γιά τή γένεση τῶν ἔμβιων ὄντων:

❶ Πλούταρχος, «Πρὸς Κολώτην» 1111f: «Ἄλλο πάλι θα σοῦ πῶ: ἀπ' ὅλα τὰ θνητὰ κανένα δέν γεννιέται (δέν ἔχει φυσική ἀρχή)ⁱⁱⁱ οὔτε τελειώνει μὲ τὸν ἐπάραιο θάνατο. Ὑπάρχει μόνον ἀνάμειξη καί ἀνταλλαγὴ τῶν ἀναμειγμένων, καί γέννηση εἶναι τὸ ὄνομα πού ἔδωσαν σέ αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι.»

iii. Οἱ ἐντὸς ἀγκύλης μεταφράσεις εἶναι διαφόρων συγγραφέων. Ἡ ἐπιλογή τοῦ γράφοντος εἶναι ή λέξις ἀριστερὰ ἐκτὸς ἀγκύλης.

❷ Πλούταρχος, «Πρὸς Κολώτην» 1113c: «Ἄνόητοι γὰρ οἱ σκέψεις τοὺς μακριὰ δὲν φτάνουν, ἀφοῦ νομίζουν, ὅτι γεννιέται κάτι πρὶν δὲν ὑπῆρχε καὶ πῶς κάτι πρὶν πεθαίνει ὁλότελα ἀφανίζεται.»

❸ Ἀριστοτέλης, Μ.Ξ.Γ., 2, 975b1: «Γιατὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ γεννηθῇ κάτι ἀπὸ αὐτὸ πρὶν δὲν ὑπάρχει, κι εἶναι ἀκατόρθωτο κι ἀνήκουστο νὰ ἐκμηδενίζεται αὐτὸ πρὶν ὑπάρχει, γιατί, ὅπου κι ἂν τὸ βάλῃς, ἐκεῖ θὰ εἶναι γιὰ πάντα.»

Τὰ τέσσερα ριζώματα καὶ τὸ DNA

τὰ τρία αὐτὰ ἀποσπάσματα γίνεται ἀντιληπτό, χωρὶς καμμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἶναι ἀπολύτως ἀντίθετος μὲ τὴν ἔννοια τῆς γέννησης ἐκ τοῦ μηδενός, τοῦ ἀπόλυτου τίποτα καὶ μάλιστα λοιδορεῖ καὶ ὅσους τὸ ἐνστερνίζονται, ἀποκαλώντας τοὺς ἀνόητους. Θεωρεῖ ὅτι τὰ πάντα ἔχουν ἀρχὴ τὰ τέσσερα «ριζώματα» καὶ τὴν ἀνάμειξη αὐτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἀποσυντίθενται τὰ ὄντα μὲ τὸ θάνατο, γιὰ τὴν ἐπανάληψη τοῦ ἀέναου κύκλου ζωῆς καὶ θανάτου. Οἱ ἀπόψεις αὐτές, οἱ ὁποῖες εἶναι πολὺ προχωρημένες, ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, γιὰ ὠρισμένες ὁμάδες ἀνθρώπων, τοῦλάχιστον ἀνά-

**Ὁ Ἐμπεδοκλῆς
εἶναι ἀπολύτως
ἀντίθετος μὲ τὴν
ἔννοια τῆς γέννησης
ἐκ τοῦ μηδενός, τοῦ
ἀπόλυτου τίποτα.**

λογα μὲ τὰ πιστεύω τους, δὲν διαφέρουν, θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηριχθῇ, καθόλου ἀπὸ τὶς σύγχρονες γνώσεις τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Βιολογίας. Ἀλλάζοντας τὴν ὀρολογία τοῦ Ἐμπεδοκλῆ καὶ υἱοθετώντας τὴ σύγχρονη ὀρολογία τῶν μικροσωματιδίων καὶ τὶς θεωρίες περὶ τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης σίγουρα τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ ἐκεῖνο πρὶν ὑποστήριξε ὁ στοχαστὴς αὐτὸς δυόμισυ χιλιάδες χρόνια πρὶν, μὲ μόνη τὴ δύναμη τῆς σκέψης του καὶ χωρὶς τὴ γνώση τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ σήμερα.

Οἱ ιδέες αὐτὲς τὸν ὠδήγησαν προφανῶς στὶς ἐπόμενες σκέψεις, ἐξ ἴσου πρωτοποριακὲς καὶ θεμελιώδεις γιὰ τὴ σύγχρονη ἐπιστήμη τῆς Βιολογίας. Στὸ περὶ φύσεως ἔργο του θεωρεῖ, ὅτι ὑπάρχουν μόνο τὰ τέσσερα «ριζώματα» (γῆ, ἀέρας, νερὸ καὶ φωτιά, τὰ πλέον ἀποδεκτὰ σήμερα ἀπὸ τοὺς μεταφραστὲς καὶ σχολιαστὲς τοῦ ἔργου του) καὶ ἀπὸ τὴ σύμμιξη αὐτῶν δημιουργοῦνται τὰ πάντα. Τὰ «ριζώματα», ὅπως ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Ἀέτιο (I, 3, 20), εἶναι τὰ πρὶν κάτω: «Ἄκουσε πρῶτα τὶς τέσσερις ρίζες ὅλων τῶν πραγμάτων ὁ λαμπρὸς Ζεὺς, ἡ ζωοδότρα Ἥρα, ὁ Αἰδωνέας κι ἡ Νῆστις, πρὶν μὲ τὰ δάκρυά της ποτίζει τοὺς θνητοὺς κρουνούς.»

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν «ριζωμάτων» μὲ ὀνόματα θεῶν ἐξυπηρετοῦσε στὸ νὰ μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς του μὲ τὸ τότε μορφωτικὸ ἐπίπεδό τους νὰ κατανοήσουν μὲ τὶς παραδοσιακὲς ἀντιλήψεις τὶς δυνάμεις πρὶν κυριαρχοῦσαν στὴν Φύση, σύμφωνα μὲ τὶς φυσιοκρατικὲς ἀντιλήψεις τοῦ Ἐμπεδοκλῆ, πρὶν δὲν ἐπιδέχονται, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀμφισβήτηση. Οἱ τέσσερις αὐτὲς θεϊκὲς μορφὲς ἐρμηνεύονται ἀπὸ τοὺς περισσότερους μελετητὲς τοῦ ἔργου του μὲ τὴ σειρὰ πρὶν ἀναφέρονται, ὡς ἡ φωτιά, ὁ ἀέρας, ἡ γῆ καὶ τὸ νερό. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ «ριζώματα» σύμφωνα μὲ τὴν Ἐμπεδοκλεία σκέψη προκύπτουν τὰ πάντα καὶ ἰδιαιτέρως τὰ ἔμβια ὄντα:

Άπό τὰ σφζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ Ἡρακλείτου φαίνεται ὅτι ἦταν βαθύτατα ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὶς θεωρίες τῆς Σχολῆς τῆς Μιλήτου, ιδίως δὲ τοῦ Ἀναξίμανδρου. Τὸ περίφημο ἀπόσπασμα «πάντα ρεῖ» ἐκφράζει ἀκριβῶς τὴν κοσμογονικὴ θεωρία του, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὰ αἰσθητὰ πράγματα μεταβάλλονται, καὶ τίποτε δὲν μένει σταθερὸ (βλ. «Ὁ Λόγος βρίσκεται μέσα στὸ Σύμπαν», «Δ», τ. 297). Στὴ λεπτομέρεια ἀπὸ τὴν «Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν» τοῦ Ἰταλοῦ ζωγράφου Ραφαήλ (περίπου 1.500 μ.Χ.) εἰκονίζεται ὁ Ἐφέσιος φιλόσοφος καθισμένος κάτω ἄριστερά.

④ Σιμπλίκιος, Φυσ. 159, 13: «...καὶ ἀπὸ τῇ γῇ ἀναβλύζουν πράγματα ριζωμένα καὶ στερεὰ στὸ μῖσος (φρίκη, διαμάχη, Νεῖκος), ὅλα διαφέρουν στὴ μορφὴ καὶ εἶναι χωρισμένα, μὰ στὴν ἀγάπη (φιλία, Φιλότης) συνάζονται καὶ ποθοῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, βγαίνουν (ἐκπηγάζουν) ὅλα ὅσα ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι στὸ μέλλον, ἀπὸ αὐτὰ βλάστησαν δένδρα καὶ οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες, τὰ ἄγρια ζῶα, τὰ πουλιὰ καὶ τὰ

ὕδροβια ψάρια, μὰ ἀκόμη καὶ οἱ θεοὶ οἱ μακρόβιοι, οἱ πρῶτοι στὶς τιμές. Γιατὶ μονάχα αὐτὰ ὑπάρχουν (τὰ ριζώματα), ἀλλὰ διατρέχοντας τὸ ἓνα τὸ ἄλλο γίνεται ἡ ὄψη τους ἀλλιώτικη (γίνονται διαφορετικά). Τόσο τὰ ἀλλάζει ἡ ἀνάμειξη.»

Στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ εἶναι φανερό, ὅτι ὁ Ἐμπεδοκλῆς δέχεται τὴν πανάρχαιη καὶ παραδοσιακὴ γνώση γιὰ τὴ «Μητέρα Γῆ», ὅχι βέβαια μὲ τὴ θεϊκὴ τῆς σημασίᾳ, ἀλλὰ μὲ τὴν φυσιοκρατικὴ ἔννοια, ὡς μητέρας τῶν ἐπὶ τῆς γῆς δημιουργημάτων καὶ τῶν ἐμβιούντων ὄντων. Θεωρεῖ ὅτι τὰ πάντα, ὅσα δηλαδὴ ὑπῆρξαν, ὅσα ὑπάρχουν καὶ ὅσα θὰ ὑπάρξουν στὸ μέλλον, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ οἱ θεοί, ξεκινοῦν ἀπὸ τῆ γῆ.

Ἐδῶ φαίνεται ἡ ἀντίληψί του, ὅτι θεὸς δὲν προϋπῆρξε τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα αὐτῆς, δηλαδὴ εἶναι ἀνθρώπινης προέλευσης. Ἄρα δὲν φαίνεται ὅτι προϋπῆρξε κάποιος «εὐφυὴς σχεδιασμός», σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις σημερινῶν, θεολογικῶν κυρίως, κύκλων. Ἡ λέξις «ἀλλοιωπᾶ» θὰ μπορούσε νὰ ἔχη δύο ἐρμηνείες, ἡ μιὰ ὅτι τὰ «ριζώματα» συνεννούμενα ἀλλάζουν τὶς ἀρχικὲς τοὺς μορφὲς καὶ δίνουν τὶς καινούργιες, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐπεμβαίνουν καὶ ἀλλάζουν τὶς μορφὲς τῶν ἤδη ὑπαρχόντων ὄντων, ὅπως π.χ. μιὰ μετάλλαξις σὲ γονιδιακὸ ἐπίπεδο, σύμφωνα μὲ τὶς σημερινὲς γνώσεις.

Ἡ Τύχη καὶ ἡ Ἀναγκαιότητα

φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ Ἐμπεδοκλῆ συνεχίζεται σὲ πεδία ἀσύλληπτα γιὰ τὴν ἐποχὴ του, φαίνεται ὅμως ἀσύλληπτη καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας ἀκόμη. Στὰ ἐπόμενα ἀποσπάσματα ἡ ἔννοια αὐτῆ τῶν ἀλλαγῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπίδρασης τῆς τύχης στὸ δημιουργικὸ ἔργο τῆς Φύσης εἶναι πιὸ ἐναργὲς καὶ πιὸ σαφές, ὅπως φαίνεται πρῶτα ἀπ' ὅλα στὸ πιὸ κάτω ἀπόσπασμα:

❶ Διογένης Λαέρτιος, βιβλ. Η': «γιατὶ ἐγὼ κάποτε ἤμουν ἀγόρι καὶ κορίτσι, πουλὶ καὶ θάμνος καὶ βουβδὸ μέσα στὸ κύμα ψάρι».

Οἱ στίχοι αὐτοὶ θεωρεῖται ἀπὸ σύγχρονους ἐρευνητὲς ὅτι ἀναφέρονται στὴν πνευματικὴ ἐξέλιξι καὶ πιστεύεται ἔτσι ὅτι ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἀθανασία τοῦ πνεύματος καὶ ἀπλῶς ποιητικὴ ἀδεία ἀναφέρονται κατ' ἀντίστροφον φορὰν. Ἀσφαλῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ ἔτσι, ἀφοῦ ὁ Ἐμπεδοκλῆς θεωρεῖται κατὰ βάση φιλόσοφος, ἀλλὰ, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν καὶ ἄλλα ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του, τίθεται τὸ ἐρώτημα, γιατί νὰ μὴν ἔννοιῃ καὶ τὴν ἐξελικτικὴ πορεία τῶν ὁργανισμῶν, μὲ τὴν ἴδια ἀντίστροφον φορὰ. Οἱ στίχοι αὐτοὶ εἶναι τόσο διαυγεῖς, ὥστε δίνουν τὴ σημερινὴ θεώρησι τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τῶν ὁργανισμῶν, ἀπὸ τοὺς κατώτερους θαλάσσιους ὁργανισμοὺς στοὺς ἀνώτερους ἐπίγειους, μὲ κορωνίδα τὸν ἄνθρωπο.

Σὲ ἓνα ἄλλο ἀπόσπασμα, συνεχίζοντας τὶς περιγραφές του γιὰ τὴ δημιουργία τῶν ὄντων, ἀναφέρει:

❷ Σμπλίκιος, Φυσ. 371:33: «Ὅπως ὁ Ἐμπεδοκλῆς λέει, ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Φιλίας δημιουργήθηκαν πρῶτα τὰ μέρη τῶν ζώων, ὅπως ἔτυχε, δηλαδὴ κεφάλια, χέρια καὶ πόδια, κι ἔπειτα αὐτὰ ἔσμιξαν, ὥστε βοῖδόμορφα ὄντα... ξεπρόβαλαν...»

Από τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶχε συλλάβει στὴ σκέψη του, γιατί ἀποκλείεται νὰ εἶχε ἄλλες πειραματικὲς ἀποδείξεις, μὲ ὅσα τοῦλάχιστον γνωρίζουμε μέχρι σήμερα, τὴν ἀπόλυτη συμμετοχὴ τῆς τύχης στὸν τρόπο δημιουργίας, «ἀρχὴν φησι γενέσθαι ὡς ἔτυχε». Δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ τίς διεργασίες τῶν γονιδίων μέσα στὸ κύτταρο, ἀλλὰ αὐτό, ποὺ σήμερα γνωρίζουμε ὅτι γίνεται σὲ μοριακὸ ἐπίπεδο, τὸ ἐξέφρασε μὲ μίᾶ ἐκπληκτικὴ σκέψη τυχαίας συνένωσης τῶν μερῶν τοῦ σώματος, ποὺ εἶχαν πρωτοδημιουργηθῇ, ὅπως περιγράφεται στοὺς στίχους τοῦ Ἐμπεδοκλῆ.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὴ τὴν ιδέα διαγράφεται καὶ μίᾶ προδρομικὴ σκέψη τοῦ τρόπου τῶν ἀλλαγῶν, ποὺ τὰ «ριζώματα» μποροῦν νὰ ἐπιφέρουν στὰ ὄντα ποὺ δημιουργοῦν. Ἀκόμη μέσα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ ἀποσπάσματα ὑπάρχει ἐν σπέρματι ἢ σύγχρονη ἄποψη, ὅτι «...Κάθε ἔμβιο ὃν εἶναι συγχρόνως ἀπολίθωμα. Φέρει μέσα του καὶ ἕως τὴ μικροσκοπικὴ δομὴ τῶν πρωτεϊνῶν του τὰ ἴχνη, ἂν ὅχι τὰ στίγματα, ὅλης τῆς γενετικῆς του ἀνιούσας...» (Tout être vivant est aussi un fossile. Il porte en soi, et jusque dans la structure microscopique de ses protéines, les traces, sinon les stigmates, de son ascendance.)²²

Στὰ ἐπόμενα δύο ἀποσπάσματα, (7) καὶ (8), καθὼς καὶ στὸ ἐπεξηγηματικὸ (9), οἱ ἀπόψεις του εἶναι κρυστάλλινες, καὶ μόνον ὅσοι ἀρνοῦνται τὰ ἐπιτεύγματα τῆς σημερινῆς Ἐπιστήμης μποροῦν νὰ ἔχουν διαφωνίες.

- iv. Ἡ λέξη *θελημα* ἔχει ἀποδοθῇ ὡς «κατὰ βούληση», «μὲ τὴ θέλησή τους», ἀπὸ τὸ Ὀμηρικὸ ρῆμα «ἐθέλω» ἐκουσίως, θεληματικῶς, ἐνῶ ἀπὸ ἄλλους συγγραφεῖς ἀποδίδεται ὡς «σιγά-σιγά», «ἡρεμα», «ἡσυχᾶ» ἀπὸ τὸ ἐπίθετο *θελεμός*. Στὸ προκειμένο προτιμήθηκε ἡ δεύτερη ἐρμηνεία²¹, ποὺ βρῖσκεται σὲ καλύτερη συνάφεια μὲ τίς ἀπόψεις τοῦ Ἐμπεδοκλῆ περὶ τῆς δημιουργίας.

Εἴσοδα Ἑλλάδος **Κανονική: 53 €** ☐ Εἴσοδα Ἑλλάδος **Φοιτητική: 43 €** ☐ Εἴσοδα **Ἐξωτερικοῦ: 80 €** ☐

(ΟΝΟΜΑ)		(ΕΠΩΝΥΜΟ)		Πληρωμὴ μὲ Τραπεζ. Κατάθεση ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ 146/40417714 Ταχυδρομική Ἐπιταγὴ ΕΛΤΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΜΠΡΟΥ POST RESTANTE 175 01 Π. ΦΑΛΗΡΟ
(ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ)		(Τ.Κ.)	(ΠΟΛΗ)	
(ΧΩΡΑ)	(Τηλ.)	(E-mail)		
Πληρωμὴ μὲ Πιστωτικὴ Κάρτα		VISA ☐	MasterCard ☐	
ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΤΑΣ: _ _ _ _ _				
ΤΡΙΨΗΦΙΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ἀναγράφεται στὸ πίσω μέρος τῆς κάρτας): _ _ _				
ΗΜΕΡ. ΛΗΞΗΣ: _ _ / _ _		Υπογραφή: _____		

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΜΕ **ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ:** Περιοδικὸ «ΔΑΥΛΟΣ», Κυδαθηναίων 29, 105 58, Ἀθῆνα **FAX:** (+30) 210 3314997

7 Σιμπλίκιος, Φυσ. 32, 13 (3-17) καὶ Περὶ Οὐρανοῦ 529, 1 (1-15): «...σὰν ἔφτασε τὸ Νεῖκος (φιλονικία, διαμάχη, ἔριδα) στὰ τρίσβαθα (ἐγκατα) τῆς δίνης, ἦρθε ἡ Φιλότης (ἀγάπη) στὴ μέση (στὸ κέντρο) τοῦ στροβίλου, ὅλα τοῦτα ἄρχισαν νὰ ἐνώωνται (συνάζονται) καὶ νὰ γίνωνται ἓνα μόνο, ὅχι ὅλα ἀμέσως (ἔξαφνα, ταυτόχρονα), ἀλλὰ σμίγοντας μὲ ἄλλα σιγά-σιγά, ἀπὸ ἀλλοῦ ξεκινῶντας τὸ καθένα^{iv} (στὸ πρωτότυπο: «θελημᾶ», κατὰ βούληση^{iv} ἀπὸ ἰδῶ καὶ ἀπὸ ἑεῖ), καὶ ἀπὸ τὸ σμίξιμό τους μύριες (ἀμέτρητες) ράτσες (εἴδη) θνητῶν βλάστησαν. Πολλὰ ὅμως ἦταν ἄσμιχτα, ἐναλλάσσονταν μὲ τὰ ἄλλα ποὺ ἔσμιγαν...»

Στὸ ἐπόμενο ἀπόσπασμα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς:

8 Σιμπλίκιος, Φυσ. 158, 1: «τί ὅλων ἡ σύσμιξις τὴ μιὰ γεννάει καὶ καταστρέφει καὶ ἄλλη, καθὼς χωρίζουνε, σὰν αὐξηθῇ, πάει φεύγει, καὶ αὐτὰ ποτὲ δὲν σταματοῦν νὰ ἀλλάζουν μετὰξὺ τους καὶ εἴτε συγκλίνουν ὅλα τους μὲ τὴν Φιλότητα σὲ ἓνα εἴτε μὲ τὸ Νεῖκος, μὲ τὴν ἔχθρα του τὰ χωρίζει.»

Ἀπὸ τὰ τέσσερα προηγούμενα ἀποσπάσματα καὶ φυσικὰ ἀπὸ τὴν ὅλη θεώρηση τοῦ ἔργου τοῦ φιλοσόφου φαίνεται, ὅτι πιστεύει στὴ δημιουργία τῶν εἰδῶν ἀπὸ προγενέστερα ὑπάρχοντα, μὲ ἀλλαγὲς ποὺ προκαλοῦσαν τὰ τέσσερα «ριζώματα». Σκέψη ἀπόλυτα συμβατὴ μὲ τὶς σημερινὲς γνώσεις γιὰ τὸν τρόπο ποὺ προκαλοῦνται οἱ διάφορες μεταλλάξεις στὰ ἔμβια ὄντα.

Ἀκόμα μὲ τοὺς στίχους «ἀρχὴν φησι γενέσθαι ὡς ἔτυχε» καὶ «οὐκ ἄφαρ, ἀλλὰ θελημᾶ συνιστάμεν' ἄλλοθεν» ἐκφράζει, ὅχι ἀπλῶς ὡς ἰδέα ἀλλὰ σαφῶς, τὴν ἔννοια τῆς τύχης, ποὺ συμβάλλει στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἔμβιου κόσμου. Περίπου ὅτι γράφει καὶ πάλι ὁ Monod²², ὁ ὁποῖος θεωρεῖ, ὅτι τὰ στοιχειώδη περιστατικὰ τῆς δημιουργίας,

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΕΤΗΣΙΩΝ ΤΟΜΩΝ & ΤΕΥΧΩΝ

ΔΑΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΙ ΔΑΥΛΟΥ 58 €

_____ (ΟΝΟΜΑ) _____ (ΕΠΩΝΥΜΟ)

_____ (ΑΝΑΓΡΑΨΤΕ ΕΤΟΣ)

_____ (ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ)

ΤΕΥΧΗ ΔΑΥΛΟΥ 6 €

_____ (Τ.Κ.) _____ (ΠΟΛΗ)

_____ (ΑΝΑΓΡΑΨΤΕ ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ) _____ (ΧΩΡΑ) _____ (Τηλ.)

Οἱ τιμὲς ἐπιβαρύνονται μὲ κόστος ταχυδρόμησης μέσῳ ΕΛΤΑ, ποὺ γιὰ ἀποστολὲς ἐντὸς Ἑλλάδος εἶναι 2,80 €.

Πιστωτικὴ Κάρτα

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΤΑΣ: _____

VISA ☐

ΤΡΙΨΗΦΙΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ἀναγράφεται στὸ πίσω μέρος τῆς κάρτας): _____

MasterCard ☐

ΗΜΕΡ. ΛΗΞΗΣ: ____ / ____ ΥΠΟΓΡΑΦΗ: _____

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΜΕ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ: Περιοδικὸ «ΔΑΥΛΟΣ», Κυδαθηναίων 29, 105 58, Ἀθήνα FAX: (+30) 210 3314997

ἀλλὰ κι ἐκεῖνα ποὺ ἀνοίγουν τὸ δρόμο τῆς ἐξέλιξης εἶναι μικροσκοπικά, ἀπρόβλεπτα καὶ ἄσχετα μὲ τ' ἀποτελέσματα, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιφέρουν. Ὅπως τὸ περιγράφει «*Tiré du regne du pur hasard, il entre dans celui de la nécessité, des certitudes les plus implacables.*» (Προερχόμενα ἀπὸ τὸ βασίλειο τῆς καθαρῆς τύχης εἰσχωροῦν στὸ βασίλειο τῆς ἀνάγκης, τῆς πρὸ ἄκαμπτης βεβαιότητος.) Εἶναι ἀπορίας ἄξιον, τί περισσότερο πρόσθεσε ὁ μέγας αὐτὸς στοχαστὴς τοῦ τελευταίου τρίτου τοῦ περασμένου αἰῶνα στὸ στοχασμὸ τῶν ἀξέπεραστων φιλοσόφων τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς διανόησης καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Ἐμπεδοκλῆ.

Ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα (8) ποὺ ἀναφέρεται ἐδῶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τυχαῖο τῆς συνένωσης καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν πραγμάτων, θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἀναφέρεται καὶ στοιχειωδῶς στὴν ἐντροπία μὲ τὴν αὔξηση τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν καταστροφή τους.

Ἡ «ζωγραφικὴ» ἀνάμειξη τῶν ριζωμάτων

Ἐμπεδοκλῆς, γιὰ νὰ στηρίξῃ τὶς ἀπόψεις του, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τὶς κἀνῃ πιὸ κατανοητὲς σὲ εὐρύτερο κύκλο ἀπλῶν ἀνθρώπων, δίνει στὴ συνέχεια τῶν γραφομένων του τὸ πρὸ κάτω ἀπόσπασμα:

9 Σμπλίκιος, Φυσ.: «Ὅπως ὅταν στολίζουν τὰ ἀναθήματα οἱ ζωγράφοι, ἄνδρες ἐπιδέξιοι καὶ γοργότροφοι στὴν τέχνη τους, ὅταν πιάνουν στὰ χέρια τους πολύχρωμες βαφές, ἁρμονικὰ ἀνακατεύοντας, περισσότερο ἀπὸ τὴ μία λιγώτερο ἀπὸ τὴν ἄλλη, φτειάνουν μορφὰς ποὺ μοιάζουν μὲ ὅλα, δέντρα καὶ ἄντρες καὶ γυναικες, θηρία, πουλιὰ καὶ ψάρια, ποὺ ζοῦν στὸ νερό, καὶ θεοὺς μακρόβιους πρῶτους στίς τιμές. Μὴ σὲ πλανέψῃ ἡ ἀπάτη καὶ φανταστῆς πὼς ἄλλη εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἀμέτρητων θνητῶν πραγμάτων, ποὺ γύρω βλέπεις, παρὰ βάλε τα καλὰ στὸ νοῦ σου αὐτά, γιὰτὶ θεοῦ τὸ λόγο ἄκουσες.»

Στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ γίνεται ἓνας πολὺ εὐστοχος παραλληλισμὸς τοῦ ζωγράφου, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἀνάμειξη λίγων χρωμάτων κατορθώνει νὰ δημιουργήσῃ ἓναν ὁλόκληρο κόσμο, φανταστικὸ ἢ νὰ ἀποτυπώσῃ τὴν πραγματικότητα, ἔτσι ὅπως καὶ τὰ τέσσερα «ριζώματα» μὲ τὴν ἀνάμειξή τους σὲ διαφορετικὲς ποσότητες κάθε φορὰ δημιουργοῦν τὰ διάφορα ὄντα τοῦ κόσμου μας. Ὁ τελευταῖος στίχος μὲ πρώτη ἀνάγνωσις φαίνεται πὼς ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ πιστεύω τοῦ Ἐμπεδοκλῆ. Σύμφωνα ὅμως μὲ τοὺς Λάλο καὶ Σκαρσουλῆ²¹ ἀπλῶς ὁ Ἐμπεδοκλῆς προσπαθεῖ νὰ μυήσει τὸ μαθητὴ του ἐπικαλούμενος τὴ Μοῦσα, τὴ δική του Μοῦσα, ποὺ τὸν ἐνέπνεε, καὶ τὴν ὁποία θεοποιῶσε.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ἀργότερα, περὶ τὰ μέσα τοῦ τέταρτου π.Χ. αἰῶνα, ταξινομήσε ὅλη σχεδὸν τὴ γνώση τῆς ἐποχῆς του καὶ πρόσθεσε τὶς δικές του κυρίως σκέψεις καὶ ὅχι παρατηρήσεις, ποὺ φαίνεται ὅτι δὲν ἔκανε, ὅπως ἀναφέρουν οἱ σύγχρονοι μελετητές του¹², καὶ ὅπως εὐκόλα μπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ μελετώντας μὲ προσοχὴ τὰ κείμενά του. Ἡ βιολογικὴ σκέψη τοῦ Ἀριστοτέλη συνοψίζεται σὲ δύο θεμελιώδεις ἀρχές: 1) Στὴν Φύση ἐπικρατεῖ τάξις, καὶ 2) κάθε φυσικὸ πρᾶγμα ἔχει σκοπὸ¹², καὶ φυσικὰ κάθε ἐπίτευγμα ὁποιουδήποτε φυσικοῦ ὄντος ἔχει ἓναν καθωρισμένο σκοπὸ,

Μεγάλης σημασίας είναι οι έρευνες του Άριστοτέλη στην Βιολογία. Τα 21 σφζόμενα βιολογικά συγγράμμάτά του άποτελέσαν την άφετηρία των βιολογικών έρευνών των νεωτέρων χρόνων.

ό όποιος στους σύνθετους όργανισμούς δείχνεται με καθωρισμένη μορφή. Τα έπι μέρους συστατικά έντάσσονται σε μία ιεραρχική δομή. Στα βιβλία^{3,4} του «Περì ζώων μορίων» θεωρεí τοús πιθήκους ως μεταβατική μορφή ανάμεσα στον άνθρωπο και στα θηλαστικά τετράποδα και στο «Περì γενέσεως και φθοράς» ή βιολογική φιλοσοφία του Άριστοτέλη έκφράζεται με τα πιό κάτω: «Η γένεση και ή φθορά είναι αιώνιος κύκλος και, κατά την άποψή μου, ύπάρχει ένας άδιαμφισβήτητος λόγος γι' αυτή τη συνέχεια: ή νομοτέλεια της Φύσης και τó ότι ή Φύση άγωνίζεται πάντοτε για τó καλύτερο», ένω στο «Περì ζώων γενέσεως» ό Άριστοτέλης είναι σαφής και κατηγορηματικός, ότι τα γένη του ανθρώπου, των ζώων και των φυτών είναι αιώνια, δέν ύπόκεινται σε φθορά ούτε και σε δημιουργία. Ένω γενικώτερα στο έργο του ό μεγάλος έπιστήμων-φιλόσοφος έκμεταλλεύεται στο έπακρο τó έργο του Έμπεδοκλή, έν τούτοις διαφωνεί ριζικά με αυτόν λέγοντας: «...γι' αυτό και είχε άδικο ό Έμπεδοκλής, όταν είπε, ότι πολλές ιδιότητες τις έχουν τα ζώα, έπειδή έτσι έτυχε νά γεννηθούν», δηλαδή δέν δέχεται τόν παράγοντα τύχη στη εξέλιξη των όργανισμών. Στο σημείο αυτό βέβαια ό Έμπεδοκλής είναι άξιοθαύμαστος, γιατί ώδήγησε άπό τότε τó στοχασμό του σε κάτι πού σήμερα θεωρείται κοινότοπο. Είναι λοιπόν πέρα κάθε άμφισβήτησης, ότι οι άρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και ιδιαιτέρως οι Προσωκρατικοί, με προεξάρχουσα μορφή τόν Έμπεδοκλή στα βιολογικά θέματα, πρώτοι, σε μακρινές έποχές,

που μόνον η δύναμη της σκέψης μπορούσε να λειτουργήσει, διατύπωσαν ιδέες, που σὲ κανένα ἄλλο μέρος τῆς γῆς δὲν στάθηκε δυνατόν νὰ διατυπωθοῦν¹⁶. Ὁ Δαρβῖνος στὶς ἐπιστολές του μιλάει μὲ θαυμασμό γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὅπως καὶ ὁ περίφημος ἐξελικτικὸς βιολόγος Dobzhansky στὸ ἔργο του «Evolution, genetics, and man»¹⁰ ἀναφέρεται δέκα φορές σὲ διάφορα σημεία στὸ ἔργο τοῦ Ἀριστοτέλη.

Εἶναι περίεργο, ποὺ οἱ σύγχρονοι βιολόγοι ἀναφέρονται συνήθως μόνο στὸ ἔργο τοῦ Σταγειρίτη φιλοσόφου καὶ ξεχνοῦν τοὺς προγενέστερους ἀπ' αὐτόν. Ἡ μόνη ἐρμηνεία, κατὰ τὴν γνώμη μου, εἶναι, ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι περισσότερο γνωστὸ, ἐνῶ τῶν Προσωκρατικῶν φιλοσόφων δὲν εἶναι τόσο γνωστὸ γιὰ τὸ βιολογικὸ του μέρος, ὅσο εἶναι γιὰ τὸ φιλοσοφικὸ, ιδίως στὸν κοσμολογικὸ τομέα.

* * *

ξετάζοντας τὰ ἀποσπάσματα ποὺ ἀναφέρθηκαν, ὅχι μὲ φιλολογικὴ ἐπεξεργασία καὶ ἐρμηνεία τῶν λέξεων, ἀλλὰ μὲ νοηματικὴ ἐπεξεργασία ἀπὸ βιολογικῆς ἀπόψεως, φαίνονται μὲ πολὺ σαφήνεια οἱ ἀπόψεις τοῦ Ἐμπεδοκλῆ στὸν τρόπο ἐνεργείας τῶν τεσσάρων «ριζωμάτων», ποὺ κατ' αὐτὸν ἀποτελοῦν τὶς βάσεις δημιουργίας τῶν πάντων. Δὲν θὰ πρέπει νὰ διαφεύγῃ τῆς προσοχῆς, ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἦταν τίποτε γνωστὸ ἀπὸ ὅσα ἡ σημερινὴ Βιολογία ἔχει ἀνακαλύψει καὶ πολὺ περισσότερο ὁ μοριακὸς μικρόκοσμος. Συνέπεια τούτου ἦταν ὁ Ἑρευνητῆς-Ἐμπεδοκλῆς νὰ δημιουργήσῃ ἓνα δικό του σύστημα, δηλαδὴ τὰ «ριζώματα», τὴν Φιλότητα καὶ τὸ Νεῖκος, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐξηγήσῃ αὐτά, ποὺ ἡ σημερινὴ γνώση τὰ ἀποδεικνύει μὲ τὴ μοριακὴ Γενετικὴ.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ δημιουργία στὸ ἀπόσπασμα (1) «...μίξις τε διάλλαξις τε μιν γέντων ἐστὶ...», δίνει μὲ τὸ στίχο αὐτὸ τὴν πρώτη ἔννοια τῆς ἀνάμειξης καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πρωτογενῶν στοιχείων, κάτω ποὺ θυμίζει τὴ σύζευξη δύο γενετικῶν κυττάρων καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν χρωμοσωμάτων τους. Σὲ αὐτὸ τὸ στίχο ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ ἡ «ἀνταλλαγὴ τῶν ἀναμειγμένων». Τὸ ἐπόμενο ἀπόσπασμα (4) ἐξηγεῖ σαφέστερα, τί γίνεται μὲ τὴν ἀνάμειξη τῶν στοιχείων: «δένδρεα τ' ἐβλάστησε καὶ ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες, θῆρες τὰ οἰωνοὶ τε καὶ ὕδατοθρέμονες ἰχθύες». Δηλαδὴ δημιουργήθηκαν τὰ πάντα ἀπὸ τὰ τέσσερα βασικὰ στοιχεῖα, ἀκόμη καὶ οἱ θεοί, σάφης τοποθέτησις, ὅτι οἱ θεοὶ εἶναι ἀνθρώπινα δημιουργήματα. Συνεχίζοντας ἀναφέρει, ὅτι μονάχα αὐτά, τὰ «ριζώματα» δηλαδὴ, ὑπάρχουν, καὶ ὅτι μὲ τὴν ἀνάμειξή τους γίνεται διαφορετικὴ ἢ ὄψη τους, γιὰτὶ τόσο πολὺ τὰ ἀλλάζει ἡ ἀνάμειξη. Στὸ στίχο αὐτὸ ὑπάρχει, ὅχι σαφῶς ἀλλὰ συγκαλυμμένα, ἡ πρώτη νύξις τῆς δυνατότητας ἀλλαγῆς τῶν ὑπαρχόντων ὄντων.

Τὸ ἐπόμενο ἀπόσπασμα (5) «Ἦδη γὰρ ποτ' ἐγὼ γενόμην κοῦρος τε κόρη, τὲ θάμνος καὶ ἔξαλος ἔλλοψ ἰχθύς», εἶναι περισσότερο σαφές γιὰ τὴν προηγούμενη ἄποψη. Βέβαια ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως δίδεται ἡ ἐξήγησις, ὅτι μὲ τοὺς στίχους αὐτοὺς ἐννοεῖ τὴν μετενσάρκωση, μὲ ἀπώτερο σκοπὸ τὴν πνευματικὴ τελείωση. Ἀπὸ βιολογικῆς σκοπιᾶς ὅμως μοιάζει περισσότερο νὰ ἐννοῇ τὶς βιολογικὲς ἀλλαγές ποὺ παρατηροῦνται στὴν Φύσιν.

Με άπέραντο θαυμασμό εί-
χε εκφρασθή ό είκονιζόμενος
σέ νεαρή ήλικία Δαρβίνος γιά
τίς βιολογικές έρευνες τοϋ
Άριστοτέλη. Με τίς έπιστημο-
νικές έργασίες του, οί όποιες
έπαιξαν καθοριστικό ρόλο σέ
πολλές έπιστήμες, επανέκαμ-
ψαν οί εξέλικτικές θεωρίες με-
τά από τó χιλιόχρονο Μεσαίω-
να. Φοβούμενος όμως κυρίως
τήν εκκλησιαστική καταδίω-
ξη ασχολούνταν με τήν ανά-
πτυξη τής Θεωρίας τής Έξε-
λιξης μυστικά γιά δεκαετίες
(βλ. «Εκκλησία έναντίον Δαρ-
βίνου», «Δ», τ. 299).

Στό απόσπασμα (7) πού ακολουθεί με τó στίχο: «...οὐκ άφαρ, αλλά θελημᾶ συνι-
στάμεν' άλλοθεν άλλα. τών δέ μιγομένων χείτ' έθνεα μύρια θνητών, πολλά δ' άμικτ'
έστηχε κεραιομένοισιν έναλλάξ...», ή έννοια τής εξέλιξης τών όντων είναι σαφέστατη.
Ό Πανέρης²³ γράφει: «Είναι πιθανόν, ότι έδώ έχουμε μία προδρομική άφετηρία τής
Δαρβίνειας θεωρίας, ή όποία ώστόσο σίγουρα ξεκινᾶ από τόν Άριστοτέλη», και ό
Βέικος⁵ θεωρεῖ, ότι «Ίσως είναι ύπερβολή νά θεωρηθῇ αυτό σάν ένα είδος θεωρίας
φυσικής έπιλογής και νά ύποστηριχθῇ, πώς ό Έμπεδοκλῆς πρόβαλε μία θεωρία, πού
μπορεῖ νά άποτελῇ ένα προανάκρουσμα τής θεωρίας τοϋ Δαρβίνου.»

Η άποψη τοϋ γράφοντος είναι, ότι ό Έμπεδοκλῆς όντως εκφράζει χωρίς περι-
στροφές τήν άποψη, πού ό Άριστοτέλης^{3,4} διατύπωσε επίσης λίγους αιώνες άργό-
τερα και φυσικά ό Δαρβίνος στά μέσα τοϋ προπερασμένου αιώνα, μετά από μία
δισχιλιετία σκοταδισμού. Τό έπόμενο απόσπασμα είναι ακόμη περισσότερο σαφές

για την έννοια αυτή της εξέλιξης, (8) «...καὶ ταῦτ' ἀλλάσσοντα διαμπερὲς οὐδαμὰ λήγει, ἄλλοτε μὲν Φιλότῃ συνερχόμενα εἰς ἓν ἅπαντα, ἄλλοτε δ' αὖ διχ' ἕκαστα φορεύμενα Νείκεος ἔχθει.»

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἂν οἱ Προσωκρατικοὶ ἢ ὁ Ἀριστοτέλης ἔχουν τὴν πρωτοκαθεδρία στὴ διατύπωση τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν, τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς εἶναι, ὅτι καὶ στὸν τομέα αὐτὸν οἱ Ἑλληνες στοχαστὲς θεμελίωσαν τοὺς ἀκρογωνιαίους λίθους τῆς βιολογικῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ σήμερα ἔρχεται νὰ προσθέσῃ τὶς δικές της πλέον γενετικὲς ἀποδείξεις, ὅτι ὅλα τὰ ὄντα, ὅπως καὶ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι καὶ αὐτὸς μὴ ὀντότητα τῆς δημιουργίας, ἐξελίσσονται. Ὁ φυσικὸς νόμος δὲν κάνει καμμὴ διάκριση ἀνάμεσα στὰ ὄντα καὶ τὶς μορφὲς τῆς δημιουργίας καὶ βοηθάει στὴν ἀδιάκοπη ἐξέλιξή τους. Μοιραῖα τώρα βλέπουμε, ὅτι καὶ ἡ ἐξέλιξη ἀκολουθεῖ τὰ ἴδια χνάρια. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ πρῶτο ζωντανὸ κύτταρο πῆρε μὲ τυχαῖο τρόπο πνοὴ ζωῆς, ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι ὁ τρόπος αὐτός, μέχρι τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὸ τὸ κύτταρο ἐξελίχθηκε στὶς ἀνώτερες βαθμίδες τῶν ζώντων ὄντων, ἡ τύχη ἔπαιξε καὶ παίζει τὸ βασικὸ ρόλο τῆς ἐξέλιξης, τὴν ἐπιλογὴ καὶ τὴ γένεση, κάτι ποὺ τὸ εἶπε περισσότερο ἀπὸ δυόμισι χιλιάδες χρόνια πρὶν ὁ Ἐμπεδοκλῆς. Τὸ ἀνθρώπινο ζῶο σὲ τίποτα δὲν διαφέρει καὶ καθόλου δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς Φύσης, ὅσο καὶ νὰ θέλῃ νὰ ὠραιοποιήσῃ καὶ νὰ ιδανικοποιήσῃ τὴν ὑπαρξὴ του μὲ ἠθικοὺς καὶ κοινωνικοὺς κανόνες.

Εἰδικώτερα γιὰ τὸ ἀνθρώπινο ὄν ὁ βιολόγος Dobzhansky¹¹ θεωρεῖ, ὅτι : «ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου ἔχει γίνεῖ ἐν μέρει μὴ νέα καὶ ἄνευ προηγουμένου μορφῇ ἐξέλιξης, ἡ ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας». Θεωρεῖ ἐπίσης, ὅτι τὰ δύο εἶδη ἐξέλιξης, βιολογικῆς καὶ πολιτιστικῆς, συνενώνονται σὲ μίαν μοναδικὴν διεργασία, ποὺ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ἐξέλιξη. Οἱ γόνοι τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ τοῦ προσδιορίσουν ἀπὸ ἔνστικτο, ποῖο εἶναι τὸ καλὸ καὶ ποῖο τὸ κακό, ποῖο τὸ σωστὸ καὶ ποῖο τὸ λάθος. Ἡ γνώση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ κερδίζεται μόνον μὲ τὴν πείρα τῆς ἐλευθερίας.

Στὴ σύγχρονη ἐποχὴ κόπονται γιὰ τὴν ἀνάταση τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος μὲ σκοπὸ τὴ θέωσή του, ὅπως λένε, ἀλλὰ ξεχνᾶνε, ὅτι ἡ Φύση ἔχει προνοήσει, ὥστε κάθε ἐξέλιξη καὶ κάθε πρόοδος νὰ εἶναι ἰσόμετρη. Τὸ πνεῦμα δὲν ἐξελίσσεται, ἂν δὲν ὑπάρξῃ πολιτισμικὴ ἐξέλιξη, καὶ ἡ τελευταία δὲν γίνεται μὲ τὰ θαύματα καὶ τὶς ἀπειλὲς τῆς τιμωρίας, ὅπως δὲν ἔγινε στὰ δύο χιλιάδες περίπου χρόνια τῆς μεσαιωνικῆς καταπίεσης καὶ ὀπισθοδρόμησης. Εἶναι ἀστεῖο νὰ ὑποστηρίζεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργία ὑπερβατικὴ καὶ παραμένει ἑσαεὶ ὅπως δημιουργήθηκε. Ἡ ἐξέλιξη τῶν ὄντων εἶναι ἓνα γεγονός^{6, 10, 11, 15}, ποὺ τὸ βλέπουν μπροστὰ τους, στοὺς μικρότερους ὁργανισμούς, καὶ τὸ ζοῦν μὲ τὴν ἐργασία τους, ὅσοι τοῦλάχιστον ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὰ τὰ θέματα. Ἡ δύναμη τῶν φυσικῶν ἐπιλογῶν γιὰ τὴν προσαρμογὴ ἐνὸς ὁργανισμοῦ στὶς ἀνάγκες τῆς ἐπιβίωσής του ξεπερνάει τὰ ὅρια τῆς φαντασίας μας καὶ τῶν γνώσεών μας.

Εΐμαστε πολὺ μικροί, γιὰ νὰ ἀγνοοῦμε τὴ δύναμη τῆς Φύσης καὶ νὰ θέλουμε νὰ τὴν ἐγκλωβίσουμε σὲ γνώσεις ἐξ ἀποκαλύψεως. Οἱ Προσωκρατικοὶ στοχαστὲς καὶ φιλόσοφοί μας ἔχουν ἀνάψει τὸ φῶς τῆς γνώσης ἀπὸ τότε, καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ τοὺς ἀγνοοῦμε. Ὁ στοχασμὸς καὶ ἡ γνώση τοὺς θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁ φάρος τοῦ πολιτισμοῦ μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἀδριανόπουλος, Α.Γ., Ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι, Ἔκδ. Alvin Redman Hellas, Ἀθήναι 1971, σελ. 431.
2. Ἀξελός, Κ., Ὁ Ἡράκλειτος καὶ ἡ Φιλοσοφία (Μεταφ. Δημητριάδη Κ.), Ἔκδ. Ἐξάντας 1968, σελ. 351.
3. Ἀριστοτέλης: Περὶ φυτῶν, Α καὶ Β. Ἄπαντα. Ἔκδ. Ο. Χατζόπουλος.
4. Aristotle: Parts of animals. The Loeb Classical Library, London.
5. Βεΐκος, Θ., Οἱ προσωκρατικοί. Ἑλληνικὰ γράμματα, Ἔκδ. Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθήνα 1995, σελ. 253.
6. Boner, D.M. and Mills S.E., Heredity. Ed. Prentice Hall, 1967, σελ. 112.
7. Γιαννάκης, Γ. Ν., Ὁρφῶς, «Λιθικά», Διδακτορικὴ Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων 1982, σελ. 260.
8. Γκίκας, Σ. καὶ Εὐαγγέλου, Ι., Προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι, Ἔκδ. Σαββάλα 1995, σελ. 75-111.
9. Darwin, C., The origin of species. Ed. A mentor book, 1958, σελ. 479.
10. Dobzhansky, T., Genetics and the origin of species. Ed. Columbia Univ. press 1951, σελ. 361.
11. Dobzhansky, T., Evolution, genetics and man. Ed. J. Willey & Sons, Inc. 1955, σελ. 397.
12. During, I., Ὁ Ἀριστοτέλης, (Μεταφ. Π. Κοτζιᾶ-Παντελῆ). Ἔκδ. Μορφωτικὸ Ἰδρυμα Ἑθνικῆς Τραπέζης 1994, τόμ. 2.
13. Ἐνγκελς, Φ., Διαλεκτικὴ τῆς Φύσης (Μεταφ. Θ. Μαρίνου) Ἔκδ. Ἀναγνωστίδη 1953, σελ. 462.
14. Eschenbachio, A.G., Orphei, Argonautica hymns et de Lapidibus, 1689, σελ. 329.
15. Guyenot, The origin of species. Ed. Walker sun books, 1944, σελ. 139.
16. Hanson, V.D. and Heath, J., Ποιὸς σκότωσε τὸν Ὀμηρο; (Μεταφ. Ρ. Καρακατσάνη), Ἔκδ. Κάκτος 1999, σελ. 355.
17. Kirk, G.S., Heraclitus the cosmic fragments, Cambridge University Press 1954, σελ. 424.
18. Kirk, G.S., Raven, J.A., The presocratic philosophers, Ed. Cambridge University Press 1975, σελ. 487.
19. Kirk, G.S., Raven, J.A. and Schofield, M., Οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι (Μεταφ. Κούρτοβικ Δ.), Ἔκδ. Μορφωτικὸ Ἰδρυμα Ἑθνικῆς Τραπέζης 1990, σελ. 600.
20. Κριμπᾶς, Β.Κ., Ἐκτείνοντας τὸν Δαρβινισμό καὶ ἄλλα δοκίμια, Ἔκδ. Νεφέλη 1998, σελ. 13-35.
21. Λάλος, Α καὶ Σκαρσουλῆς, Π., Ἐμπεδοκλῆς, Περὶ φύσεως, Ἔκδ. Εἰκοστοῦ πρώτου, σελ. 345.
22. Monod, J., Le hasard et la nécessité. Editions du Seuil, Paris 1970, σελ. 197.
23. Πανέξης, Ι. Ρ., Προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι, Ἔκδ. Κωνσταντινίδη, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 149.
24. Πασσᾶς, Ι. Δ., Τὰ Ὀρφικά, Ἔκδ. Ἑγκυκλοπαιδείας τοῦ «Ἠλίου», 1964, σελ. 447.
25. Popper, K., Gigon, O. καὶ Μιχαηλίδης, Κ. Π., Οἱ προσωκρατικοὶ (Μεταφ. Ζ. Δρακοπούλου), Ἔκδ. Imago A.E.B.E., Ἀθήνα 1984, σελ. 362.
26. Προσωκρατικοί, Ἐμπεδοκλῆς, Ἔκδ. Ο. Χατζόπουλος 2000, τόμ. 11, σελ. 277.
27. Ροῦσσος, Ε., Ἡράκλειτος (Περὶ φύσεως). Ἔκδ. Δ. Ν. Παπαδήμα, Ἀθήνα 1987, σελ. 211.
28. Schofield, M., An essay on Anaxagoras, Ed. Cambridge University Press 1980, σελ. 187.
29. Sider, D., The fragments of Anaxagoras. Ed. Verlag Anton Hein 1981, σελ. 144.

Κώστας Θανασουλόπουλος
Ὁμότιμος Καθηγητὴς Α.Π.Θ.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΕΠΙ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΠΟΥ ΘΥΜΙΖΟΥΝ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ...

Βασίλειος Β΄ ὁ Βουλγαροκτόνος πῆρε τ' ὄνομά του ἀπ' τὴν βάρβαρη πράξη του νὰ τυφλώσῃ δεκαπέντε χιλιάδες αἰχμαλώτους Βούλγαρους στρατιῶτες καὶ νὰ τοὺς στείλῃ πίσω στὴν πατρίδα τους ἀλυσοδεμένους καὶ ὀδηγούμενους ἀπὸ ἓναν μονόφθαλμο ἀνὰ ἑκατὸ τυφλοὺς. Τὸ φρικτὸ αὐτὸ ἔγκλημα παρουσιάζεται ὡς ἐπίτευγμα ἀπ' τὴν σύγχρονη Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἱστορία, καὶ ὁ ἀποτρόπαιος τίτλος «Βουλγαροκτόνος» θεωρεῖται σήμερα τιμητικός! Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Βασίλειος Β΄ ὑπῆρξε ἓνας σπουδαῖος στρατηγὸς καὶ αὐστηρὸς βασιλεὺς, ποὺ κατάφερε νὰ περιορίσῃ τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ διοικήσῃ σχετικὰ ἄξια τὴν αὐτοκρατορία του. Ἀκολούθησαν ἀγεφύρωτες ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις καὶ διαμάχες τῆς βασιλείας μὲ τὴν Ἐκκλησία, ποὺ ἀποσύνθεσαν τὴν μέχρι τότε στρατιωτικὴ ἰσχύ, ὥστε νὰ μὴν μπορέσῃ στὸ ἔξῃς ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς σὲ Δύση καὶ Ἀνατολή. Ἡ σταδιακὴ διάλυσή της εἶχε πλέον θεμελιωθῇ.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Βασιλείου τοῦ Β΄ στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου ἀνέβηκε ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ὁ Η΄. «Προσόντα» του ἦταν ἡ ἀνικανότητα, ἡ καλοφαγία, τὰ γλέντια, οἱ γυναικες καὶ ἡ τρυφηλὴ ζωὴ. Γράφει ὁ Ἰωάννης Κορδᾶτος στὸ ἔργο του («Μεγάλῃ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδας», τόμος Α΄, σελ. 439): «Εἶχε μπάσει στὸ παλάτι ἓνα σωρὸ εὐνούχους καὶ κοίταξε πῶς νὰ γλεντάῃ. Γιὰ νὰ εἶναι ἡσυχος, παραμέριζε κάθε στρατηγὸ καὶ πολιτικόν, ποὺ εἶχε ὄνομα καὶ ἀξία. Ἄλλους τύφλωνε, ἄλλους ἐξώριζε, ἄλλους φυλάκιζε καὶ ἄλλων ἔκοβε τὴν γλῶσσα. Εἰδὼς τόσο σπάταλα ἀπ'

τὸ δημόσιο ταμεῖο, γιὰ νὰ ἱκανοποιῇ τὶς ἰδιοτροπίες του, ὥστε σὲ λίγο καιρὸ δὲν περίσσευε τίποτε γιὰ τὶς κρατικὲς ἀνάγκες. Γι' αὐτὸ ἀναγκάστηκε σὲ τρία χρόνια νὰ προεισπράξῃ πέντε χρόνων φόρους. Ζοῦσε ζωὴ παραλυμένη, διώριζε συγκλητικούς καὶ πολίτες ἀπὸ τὴν μεσαία τάξη, κολάκευε τοὺς δήμους, τροφοδοτοῦσε μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια τὴν θρησκοληψία τοῦ ὄχλου κι ἀκόμη φορολόγησε τοὺς παραμεθόριους πληθυσμούς, ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ φυλάνε τὰ σύνορα.» Τὰ τρία χρόνια τῆς βασιλείας του ἦταν τραγικὰ γιὰ τὸν λαό του.

Ὁ Κωνσταντῖνος Η' ἀρρώστησε βαρὶὰ καὶ λίγο πρὶν πεθάνῃ ἀνάγκασε τὸν ἥδη παντρεμένο ἄρχοντα καὶ πλούσιο συγκλητικὸ Ρωμανὸ Ἀργυρὸ νὰ χωρίσῃ τὴν σύζυγό του καὶ νὰ παντρετῇ τὴν κόρη του Ζωή. Ὁ Κωνσταντῖνος πέθανε τρεῖς μέρες μετὰ τὸν γάμο καὶ ὁ Ρωμανὸς Γ' Ἀργυρὸς ἔγινε αὐτοκράτορας.

«Ὁ Ρωμανὸς Γ' ἀνέβηκε στὸν θρόνο τοῦ Βυζαντίου σὲ μία περίοδο, ποὺ οἱ κομματικὲς ἀντιθέσεις τῆς ἀρχουσας τάξης εἶχαν ὀξυνθῇ πολὺ. Γιὰ νὰ στεριωθῇ καλὰ στὸν θρόνο του, κολάκευε τοὺς καλόγερους, τοὺς ἀνώτερους κληρικούς καὶ τοὺς φεουδάρχες, δίνοντας μεγάλες δωρεὲς στὰ μοναστήρια, καταργώντας τὸν ἀλληλέγγυο φόρο, ποὺ εἶχε ἐπιβάλλει ὁ Βασίλειος ὁ Β', καὶ ρίχνοντας νέους φόρους, ποὺ ἐπιβάρυναν τὰ μεσαία στρώματα» (σελ. 440). Αὐτό, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, ἀποτέλεσε καὶ τὸ καίριο χτύπημα γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς αὐτοκρατορίας. Σύμβουλος του ἦταν κάποιος πολιτικός, ὑπουργός, ἀνάξιος καὶ δολοπλόκος, ὁ Ἰωάννης Ὁρφανοτρόφος.

Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία πλούτιζε, οἱ λαϊκὲς μᾶζες βαρυγκωμοῦσαν καὶ ἐξεγείρονταν. Ἡ Θεοδώρα, ἀδελφὴ τῆς βασίλισσας Ζωῆς καὶ ὁ ἐρωμένος της Κωνσταντῖνος Διογένους, ποὺ ἦταν στρατηγός, συνωμοτοῦσαν στὸ παλάτι μὲ εὐγενεῖς καὶ συγκλητικούς κατὰ τοῦ Ρωμανοῦ. Ἡ συνωμοσία ἀνακαλύφθηκε καὶ ὁ Διογένους αὐτοκτόνησε, τὴν δὲ Θεοδώρα ἐκλείσαν σὲ μοναστήρι.

«Δόντες ἀνὰ πεντήκοντα λίβρας χρυσοῦ»

νῶ οἱ στρατηγοὶ του στὸ μέτωπο τῆς Ἀνατολῆς σημείωναν ἐπιτυχίες, στὴν Θράκη καὶ τὴν Βουλγαρία οἱ Πετσενέγοι ρήμαζαν ὀλόκληρες πόλεις καὶ χωριά. Ὁ Ρωμανὸς Γ' ἔδειχνε ὅτι ἔχανε τὸν ἔλεγχο τῆς καταστάσεως. Ταυτόχρονα ἡ βασίλισσα Ζωὴ εἶχε κάνει παράνομη ἐρωτικὴ σχέση μὲ τὸν ἀνηψιὸ τοῦ Ὁρφανοτρόφου Μιχαήλ. Ἀπὸ κοινοῦ ἀποφάσισαν νὰ δολοφονήσουν τὸν Ρωμανό. Ἡ πράξη ἐξετελέσθη ἀπὸ τὴν Ζωὴ «διὰ δηλητηρίου βραδέως ἐνεργοῦντος», ὅπως μᾶς λέει ὁ Παπαρρηγόπουλος. Ἀλλὰ ὁ ἀνυπόμονος Μιχαήλ, μὴν μπορῶντας νὰ περιμένῃ, στίς 11 Ἀπριλίου τοῦ 1034 μ.Χ. ἔπνιξε αὐτὸν μέσα στὸ βαλανεῖο του κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ λουτροῦ του.

Ὅμως τὸν χεῖριστο ρόλο τῆς δολοφονίας ἔπαιξε ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος: «Ἐπελθοῦσης δὲ τῆς νυκτὸς καὶ ψαλλομένων τῶν ἁγίων παθῶν, μηνύεται τότε ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ δῆθεν νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὁ πατριάρχης ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ, ἀλλὰ εὐρίσκει μὲ ἀπορίαν του νεκρὸν μὲν τὸν βασιλέα,

Στή μικρογραφία ἀπὸ χειρόγραφο ψαλτήρι (14^α αἰ.) εἰκονίζονται ὁ Βασίλειος Β΄ Βουλγαροκτόνος μὲ στρατιωτικὴ ἐνδυμασία, θριαμβευτὴς μετὰ τὴν ἀποτροπαιχτὴ πράξη του τῆς τύφλωσης 15.000 αἰχμαλώτων Βουλγάρων. Μὲ τὸ δεξιὸν χεῖρ κρατεῖ τὴ ρομφαία μαζὶ μὲ τὸν ἀρχάγγελο Μιχαήλ. Ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ καὶ ὁ Ἰησοῦς θέτουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τοῦ διαδόχου τὸν περιβάλλον μορφὲς ἁγίων. Στὸ κάτω μέρος τῆς εἰκόνας, οἱ ἡττημένοι. (Βενετία, Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη. Πηγή: «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν.)

τὴν δὲ Ζωὴν καθήμενὴ ἐπὶ λαμπροῦ θρόνου, ἔχουσα πλησίον τῆς τὸν Μιχαὴλ καὶ μανθάνει, ὅτι προσεκλήθη ἵνα ἱερολογήσῃ τοῦτον αὐτῇ. Ἐκθαμβος δὲ γενόμενος ἴστατο ἐννεὸς καὶ ἐνδοιάζων περὶ τοῦ πρακτέου, ὅτε ὁ Ἰωάννης (ὁ Ὁρφανοτρόφος) καὶ ἡ Ζωὴ δόντες αὐτῷ μὲν πεντήκοντα λίτρας χρυσοῦ, εἰς δὲ τὸν κλῆρον ἄλλας πεντήκοντα, κατέπεισαν αὐτοὺς νὰ τελέσωσι τὴν ἱεροπραξίαν.» (Κων/νος Παπαρρηγόπουλος, «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», τόμος 5ος, σελ. 202.) Ἐκατὸ λίτρα χρυσοῦ (περίπου ἑκατὸ κιλὰ σημερινά) πῆραν οἱ ἱερωμένοι, γὰρ νὰ εὐλογήσουν τὴν στυγνὴ δολοφονία τοῦ βασιλιᾶ τους καὶ νὰ παντρέψουν τὸ ξεῦγος τῶν δολοφόνων.

Ὁ νέος αὐτοκράτορας, ποὺ τιτλοφορήθηκε μὲ τὸν τίτλο Μιχαὴλ Δ΄ ὁ Παφλαγών, ἦταν ἐπιληπτικὸς καὶ χειρότερος τοῦ προηγούμενου. Τὸ δημόσιο ταμεῖο ἄδειασε κυριολεκτικὰ ἀπ' τὶς σπατάλες του, καὶ οἱ φόροι ἔπνιξαν τὸν λαό. Τὰ συμφέροντά του ἦταν ταυτισμένα ἀπόλυτα μὲ τὴν Ἐκκλησία, ποὺ ἄλλωστε τὸν ἔστυψε αὐτοκράτορα:

«Στὴν περίοδο αὐτῇ, ποὺ οἱ φόροι ξεκλήριζαν μεγάλα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας ξέχασαν τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ δίδασκαν, πὼς οἱ φόροι εἶναι δίκαιοι καὶ τοὺς ἐγκρίνει τὸ Εὐαγγέλιο. Ἐρμηνεύοντας τὰ εὐαγγελικὰ κείμενα ὑποστήριζαν, πὼς οἱ φόροι, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, πρέπει νὰ πληρώνονται χωρὶς καμμία ἀντίρρηση.» («Μεγάλη Ἱστορία τῆς Ἑλλάδας», τόμος Α', σελ. 441.)

*Οἱ ἀνώτατοι
ἀξιωματοῦχοι
τῆς Ἐκκλησίας
δίδασκαν, πὼς οἱ
φόροι εἶναι δίκαιοι
καὶ τοὺς ἐγκρίνει
τὸ Εὐαγγέλιο.*

Παρὰ τὶς πολλὰς ἀπόπειρες δολοφονίας του ὁ Μιχαὴλ Δ΄ πέθανε τὸ 1041 ἀπὸ βαρεῖα ἀρρώστια. Στὸ μεταξὺ ἡ Ζωὴ καὶ ὁ Ὁρφανοτρόφος κανόνισαν ν' ἀνέβῃ στὸν θρό-

νο ἓνας ἀνηψιὸς τοῦ βασιλιᾶ ὀνόματι πάλι Μιχαὴλ. Ὁ Μιχαὴλ ὁ Ε΄ προσπάθησε γρήγορα νὰ ξεκαθαρίσῃ τὴν κλίκα Ὁρφανοτρόφου-Ζωῆς, κλείνοντας τὴν τελευταία σὲ μοναστήρι καὶ διώχνοντας τὸν Ὁρφανοτρόφο ἀπ' τὸ παλάτι. Ὅμως ἡ κακὴ διακυβέρνησή του, οἱ νέοι φόροι κατὰ τῶν φτωχῶν καὶ οἱ καταχρήσεις τῶν αὐλικῶν του ἔφεραν τὸν λαὸ στὸ χεῖλος τῆς οἰκονομικῆς ἐξαθλίωσης:

«Στὶς 19 τ' Ἀπρίλη τοῦ 1042 ξέσπασε λαϊκὴ ὀργὴ μέσα στὴν πρωτεύουσα. Ἡ φρουρὰ δὲν μπόρεσε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τάξη. Οἱ δῆμοι εἶχαν ἐξαγριωθῇ. Ἡ λαϊκὴ θύελλα σάρωσε τὰ πάντα. Τὰ μανιασμένα πλήθη ἀφώπλισαν τὴν παλατιανὴ φρουρὰ, μῆκαν στὸ παλάτι καὶ τὸ ρῆμαξαν. Ἡ πρώτη τους δουλειὰ ἦταν νὰ κάψουν τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους. Μῆκαν ἐπίσης στὸ θησαυροφυλάκιο καὶ ἄρπαξαν τὸ δημόσιο θησαυρό. Αὐτὸ ποὺ ἔγινε δὲν περιγράφεται. Οἱ μεγαλόσχημοι εἶχαν κρυφτῇ στὰ ὑπόγεια, στὶς ἐκκλησίες καὶ στὰ μοναστήρια. Ὁ αὐτοκράτορας Μιχαὴλ Ε΄ τὰ κατάφερε νὰ πάῃ καὶ νὰ τρυπώσῃ σὲ μία ἐκκλησία, ἀλλὰ ἡ Θεοδώρα ὑπέδειξε στὸ πλῆθος, ὅτι πρέπει νὰ τὸν πιάσῃ καὶ νὰ τὸν δικάσῃ ὁ ἴδιος ὁ λαός. Ἔτσι κι ἔγινε. Τὸν πιάσανε καὶ ἀφοῦ τὸν τύφλωσαν καὶ τότε διασύρανε στὸ τέλος τὸν ἐξώ-

ρισαν.» («Μεγάλη Ἱστορία τῆς Ἑλλάδας» τόμος Α', σελ. 442.)

Ὁ Ρωμανὸς Γ΄ στὸ διάστημα τῆς βασιλείας του ἄδειασε τὸ δημόσιο ταμεῖο προσφέροντας γενναῖες ἐπιχορηγήσεις στὴν Ἐκκλησία, προσπαθώντας νὰ τὴν προσεταιρισθῇ, προκειμένου νὰ ἐνισχύσῃ τὴ θέση του. Στὴν εἰκόνα: Νόμισμα Ρωμανοῦ Γ΄. (Ἀθήνα, Νομισματικὸ Μουσεῖο.)

Δὲν δολοφονήθηκε, ἦταν φίλος μὲ τὴν Ἐκκλησία...

στρατηγὸς Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος λίγους μῆνες μετὰ ἔγινε αὐτοκράτωρ. Αὐτὸς ἐξελίχθη χειρότερος ὅλων τῶν προηγουμένων. Ξέροντας καλὰ τὸν ρόλο ποὺ ἔπαιξε ὁ Ὀρφανοτρόφος στὸ παλάτι τὸν τύφλωσε καὶ τὸν ἐξώρισε στὴν Μυτιλήνη. Τὸ παλάτι ἔγινε γρήγορα κέντρο ὀργῶν καὶ ἀσυνδοσίας, καὶ οἱ σπατάλες ἄδειαζαν τὸν κρατικὸ κορβανᾶ. Γύρω του ὑπῆρχαν μόνο ὅσοι τὸν ἐξυμνοῦσαν, ἐνῶ ὅποιος ἔδειχνε ἀξιοπρέπεια ἐξωριζόταν. Μὲ τὴν Ἐκκλησία τὰ πῆγαινε πολὺ καλά, γι' αὐτὸ καὶ κυβέρνησε μέχρι καὶ τὸν θάνατό του, χωρὶς νὰ δολοφονηθῇ. Ἡ ἀγανάκτηση τῶν συγκλητικῶν καὶ τοῦ Στρατοῦ ἔγινε φανερή. Οἱ συνωμοσίες καὶ οἱ στάσεις ξεκίνησαν μὲ τὸ κίνημα

τοῦ σπουδαίου στρατηγοῦ καὶ φεουδάρχη Γεωργίου Μανιάκη, ποὺ ἀπέτυχε μὲ τὴν νίκη τῶν στρατευμάτων τοῦ Μονομάχου καὶ τὸν θάνατο τοῦ Μανιάκη. Στὴν Κύπρο ὁ λαὸς στέναζε κάτω ἀπ' τὶς βαρεῖες φορολογήσεις, καὶ ξέσπασε ἐμφύλιος μὲ τὴν στάση τοῦ Θεόφιλου τοῦ Ἑρωτικοῦ, ἡ ὁποία κατεπνίγη. Λόγω τῆς φτώχειας καὶ τῆς ἐξαθλιώσεως τοῦ λαοῦ ἀκολούθησαν κι ἄλλα πραξικοπήματα σὲ ἄλλες ἐπαρχίες, ὅπως αὐτὴ τοῦ Λέοντος τοῦ Τορνίκιου, ποὺ κατεστάλη μὲ τὴν τύφλωση καὶ τὸν ἀκρωτηριασμό του.

Τὸ λάθος τοῦ Κωνσταντίνου Θ', ποὺ ἀπέβη μοιραῖο γιὰ τὸ μέλλον τῆς αὐτοκρατορίας, ἦταν, ὅτι μείωσε καὶ διέλυσε τὸν Στρατὸ καὶ τὸν ἔκανε μισθοφορικό. Μόνο μὲ τὴν Ἐκκλησία, ποὺ τὸν στηρίζε, τὰ πηγαινε καλά: «Παράλληλα κολάκευε τοὺς ἀνώτερους κληρικούς καὶ τοὺς καλόγερους, δίνοντας δωρεὰς στὶς ἐκκλησίες καὶ

χτίζοντας μοναστήρια.» («Μεγάλη Ἱστορία τῆς Ἑλλάδας», τόμος Α', σελ. 444.) «Ἦταν φιλόθρησκος καὶ φιλόανθρωπος δωρησάμενος σκευὴ πολυτελῆ καὶ χρήματα εἰς ναοὺς καὶ μονὰς.» (Εἰκονοποιΐα «Πάπυρος Λαρούς», λήμμα Κωνσταντίνος Θ' ὁ Μονομάχος.)

*Οἱ Βυζαντινοὶ
στρατιῶτες ἀτίμαζαν
ἀκόμα καὶ τὰ
πτώματα ἀντιπάλων
τους, ἀφοῦ συνήθιζαν
νὰ κόβουν τὰ
αὐτιά καὶ τὶς μύτες
τῶν πεσόντων
στρατιωτῶν καὶ νὰ
τὰ μεταφέρουν
ὡς λάφυρα στὸν
βασίλιᾶ τους.*

Ὅμως οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι μεγάλωναν. Ἀρμένιοι καὶ Πετσενέγοι ἀπειλοῦσαν τὴν πρωτεύουσα μὲ τὶς ἐπιδρομές τους καὶ τὶς λεηλασίες στὴν Θράκη καὶ Μακεδονία, ἐνῶ οἱ Ρῶσσοι μὲ 100.000 στρατὸ καὶ πολλὰ πλοῖα ἐπετέθησαν στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἄν μία ξαφνικὴ καταιγίδα δὲν διέλυε τὸν Ρωσικὸ στόλο τὰ πράγματα θὰ ἦταν δύσκολα γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς. Στὴν μάχη ποὺ ἀκολούθησε στὴν ξηρὰ οἱ Βυζαντινοὶ νίκησαν τοὺς Ρώσσους. Ἐδῶ ἀξίζει νὰ σημειωθοῦν οἱ διαχρονικὲς βαρβαρότητες τῶν Βυζαντινῶν ἔναντι τῶν αἰχμαλώτων πολέμου: «Ὁ Καραμζὶν (Ρῶσσος ἱστορικός), ἀφοῦ ἠθέλησε νὰ παραστήσει τὴν περὶ Φάρον καταστροφὴ τῶν Ρώσσων ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καταιγίδος καὶ οὐχὶ τῆς ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου ὑποχωρήσεως, ἥδη βεβαιοῖ μετ'

ἀγανακτήσεως, ὅτι οἱ Ρῶσσοι αἰχμάλωτοι ἐτυφλώθησαν.» (Κων/νος Παπαρηγόπουλος, «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους», τόμος 5ος, σελ. 218.) Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι: «Ὅθεν οἱ μὲν Ἄραβες (...) κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν αὐτῶν στρατηγῶν, καὶ 500 μὲν ζῶντες ἤχθησαν πρὸς τὸν βασιλέα, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀνεσκολοπίσθησαν ἐν τῇ παραλίᾳ» (σελ. 203-204).

Οἱ μετέπειτα Ρωμιοὶ ἱστορικοὶ ἀπέφευγαν νὰ καταγράφουν τὰ στυγνὰ αὐτὰ ἐγκλήματα ἢ τὰ κατέγραφαν ὡς κατορθώματα. Οἱ Βυζαντινοὶ στρατιῶτες ἀτίμαζαν ἀκόμα καὶ τὰ πτώματα ἀντιπάλων τους, ἀφοῦ συνήθιζαν νὰ κόβουν τὰ αὐτιά καὶ τὶς μύτες τῶν πεσόντων στρατιωτῶν καὶ νὰ τὰ μεταφέρουν ὡς λάφυρα στὸν βασιλιᾶ τους!

Ἡ Ζωή, κόρη τοῦ Κωνσταντίνου Η', ποὺ ἦταν σκληρή, φιλάρεσκη, σπάταλη, ἐπιπόλαια, εὐσεβὴς καὶ γενναιοδωρὴ πρὸς τοὺς ἱερωμένους δολοφόνησε τὸ σύζυγό της Ρωμανὸ Γ'. Τὸ ἴδιο βράδυ τοῦ θανάτου του παντρεύτηκε τὸν ἐρωμένο της Μιχαήλ, ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀντίδραση τοῦ πατριάρχῃ μὲ δωρεὰς σημαντικῶν χρηματικῶν ποσῶν στὸν ἴδιο καὶ στοὺς κληρικούς του. Στὴν εἰκόνα: Ἡ Ζωὴ ἀπὸ ψηφιδωτὴ παράσταση τῆς Ἀγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως.

Όταν ὁ Μονομάχος πέθανε τὸ 1054 μ.Χ., ἀνέλαβε τὴν βασιλικὴ ἐξουσία ἡ Θεοδώρα, τὴν ὁποία δηλητηρίασαν δύο ἔτη ἀργότερα. Σύννεφα παρακμῆς σκοτεῖνιαζαν τὸν οὐρανὸ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ δύο ἀντιμαχόμενες παρατάξεις, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ἔπαιξαν διαλυτικὸ ρόλο, σὲ ἐποχὴ ποὺ οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι ἦταν μεγάλοι. Ἡ δυτικὴ Μεσόγειος, ἡ Κάτω Ἰταλία, ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιο, ἡ βόρεια Θράκη, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ ἀνατολικὴ Θεσσαλία εἶχαν ἤδη χαθῇ ἀπ' τὴν κυριαρχία τῶν Βυζαντινῶν. Τὴ ἴδια ἐποχὴ ξέσπασε καὶ μεγάλη ἐκκλησιαστικὴ κρίσις. Μπροστὰ στὸν νέο κίνδυνο τῶν Νορμανδῶν ἀπ' τὸν βορρᾶ ὁ καθολικὸς Δούκας καὶ κυβερνήτης τῆς Ἰταλίας Ἀργυρὸς, ἄνθρωπος τοῦ πάπα, ζήτησε στρατιωτικὴ βοήθεια καὶ συνεργασία μὲ τὸ Βυζάντιο. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ κληρικὸς Μιχαὴλ Κηρουλάριος, ποὺ εἶχε ἐξοριστῇ ἀπ' τὸν Ὁρφανοτρόφο, ξαναγύρισε στὴν πρωτεύουσα, ὅταν βγῆκε ἀπ' τὴν μέση ὁ τελευταῖος. Στὴν ἀρχὴ ἦταν ἀπλὸς καλόγερος ἀλλὰ καὶ ἡγέτης τοῦ κόμματος τῶν κληρικῶν, ποὺ ἐχθρεύονταν τὸν πάπα, καὶ παρουσιαζόταν

Ὁ Μιχαήλ Δ΄ ὁ Παφλαγὼν ἦταν ἐπιληπτικός. Μὲ τὰ χρόνια ἡ ὑγεία του χειροτέρευσε· ἔπαθε καὶ ὕδρωπικία. Πιστεύοντας, ὅτι μόνο ὁ Θεὸς μπορούσε νὰ τὸν θεραπεύσῃ, ἔλαβε σειρὰ μέτρων, ποὺ εὐνοοῦσαν τὴν Ἐκκλησία. Στὴν εἰκόνα: Χρυσὸ νόμισμα Μιχαήλ Δ΄. (Ἀθήνα, Νομισματικὸ Μουσεῖο.)

ὥς ὁ στυλοβάτης τῆς Ὁρθοδοξίας. Τὸ 1043 μ.Χ. ἔγινε πατριάρχης. Ὁ Κηρουλάριος ἔβλεπε δύο θανάσιμους ἐχθροὺς, ποὺ τοὺς ἀντιπαρατέθηκε λυσσαλέα, τὸν πάπα καὶ τὸ κράτος του. Ὑπὸ τὴν καθοδήγησή του χιλιάδες κληρικοὶ πρωτοστατοῦσαν σὲ ἐπεισόδια καὶ ἀναταραχές. Τότε στάλθηκε στὴν Πόλη ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα καρδινάλιος Χοῦμπερτ γιὰ συμφιλίωση ἀλλὰ καὶ διαμαρτυρία. Οἱ ἐκατέρωθεν ἀναθεματισμοὶ ὠδήγησαν στὸ ὀριστικὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ νέος πάπας ἔκοψε κάθε σχέση μὲ τὸ Βυζάντιο. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Νορμανδοὶ κατέλαβαν ὅλη τὴν Ἰταλία.

Γιὰ ἀκόμη μία φορὰ ἡ Ἐκκλησία χάραξε τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Βυζαντίου δημιουργώντας μίση καὶ ἀντιπαραθέσεις, ἀλλὰ καὶ τὶς βάσεις γιὰ τὶς μετέπειτα σταυροφορίες τῶν καθολικῶν ἔναντι τοῦ Βυζαντίου. Ἀπ' τὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ ἐντεῦθεν ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ἔπαψε νὰ εἶναι μεγάλη καὶ ἰσχυρή. Οἱ δυναστείες τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων, ποὺ θ' ἀκολουθήσουν, δὲν θὰ καταφέρουν νὰ τιθασεύσουν τὶς ἐμφύλιες διαμάχες καὶ τὸ πρόβλημα τῆς Ἐκκλησίας.

Λαὸς δοῦλος τοῦ Κλήρου καὶ τῆς Φεουδαρχίας

αλαιότερα ἀρκετὲς ἐσωτερικὲς κρίσεις ἔφεραν τὸ Βυζαντινὸ κράτος στὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς. Ὅμως αὐτὲς ξεπεράστηκαν μὲ ἐπιτυχία καὶ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ξαναγίνη τὸ πιὸ ἰσχυρὸ κράτος σὲ Εὐρώπη καὶ Ἀνατολή, κυρίως κατὰ τὰ χρόνια τοῦ Βασιλείου Β'. Τώρα ὅμως ἡ κατάστασις ἦταν τελείως διαφορετικὴ. Ἡ ἐξουσία ἦταν πλέον ὀριστικὰ στὰ χεῖρα τοῦ Κλήρου, τῆς ἀνώτατης ὑπαλληλοκρατίας, τῶν εὐνούχων καὶ τῶν αὐλικῶν. Ἡ στρατιωτικὴ ἀριστοκρατία εἶχε παραγκωνιστῇ ἀπ' τοὺς πολιτικούς, καὶ δὲν ἐκλέγονταν αὐτοκράτορες μετὰξ αὐτῶν. Γράφει ὁ Ρῶσσοις ἱστορικὸς Λεφτσένκο Μ. («Ἡ Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου», σελ. 244): «Ἡ κυβέρνησις, παρ' ὅλη τὴν παραχώρησιν ποὺ ἔκαμε στοὺς μεγάλους γαιοκτῆμονες καὶ τὰ μοναστήρια, ἔτρεφε μεγάλη δυσπιστία στοὺς μεγάλους στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς. Αὐτὸ στάθηκε ἡ αἰτία νὰ πάρῃ μίᾳ σειρὰ μέτρων, ποὺ ἀποτελοῦν ὀλοφάνερο σταμᾶτημα τῆς πολιτικῆς ποὺ ἐφαρμόστηκε στὸν προηγούμενον αἰῶνα.» Ὁ ἀριθμὸς τοῦ Στρατοῦ μειώθηκε δραματικὰ καὶ ἔγινε μισθοφορικὸς. Πολλοὶ πολῖτες ἐξαγόραζαν τὴν θητεία τους ἢ γίνονταν καλόγεροι. Μὲ τὴν κατάργησιν τοῦ «ἀλληλέγγυου» νόμου οἱ ἀγρότες καὶ οἱ μικροὶ γεωργοὶ ἔμειναν ἀπροστάτευτοι.

Σὰν νὰ μὴν ἔφθανε αὐτό, τὸν 11ο αἰῶνα ἡ κυβέρνησις μὲ τὴν προτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας καθιέρωσε τὶς «πρόνοιες», δηλαδὴ παραχωροῦσε σὲ κληρικούς, μερικοὺς στρατηγούς, ἀνώτατους ὑπαλλήλους καὶ πλουσίους, μεγάλες ἐκτάσεις πύργους ἢ ἀκόμα καὶ βοσκοτόπια. Μαζὶ μὲ αὐτὰ παραχωροῦνταν οἱ ἀγρότες μὲ τὶς οἰκογένειές τους καὶ τὰ ζῶα τους. Βρισκόμαστε στὴν ἐποχὴ τῆς Φεουδαρχίας. Ὡς ἀντάλλαγμα πρὸς τὸ κράτος σὲ καιρὸ ἀνάγκης οἱ κάτοχοί τους στρατολογοῦσαν τοὺς ἀγρότες, ποὺ τοὺς εἶχαν ὡς δούλους, γιὰ νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματα αὐτά. Οἱ «πρόνοιες» συνετέλεσαν στὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐξαφάνισιν τῆς μικρῆς ἀγροτικῆς τάξεως σὲ ὅλες τὶς ἐπαρχίες τῆς αὐτοκρατορίας. Ἔτσι τὰ μικρὰ ἀγροκτῆματα μετατράπηκαν σὲ μεγάλα φεουδα-τιφλίκια. «Οἱ παραχωρήσεις αὐτὲς δὲν εὐνόησαν μόνο τοὺς κοσμικοὺς φεουδάρχες ἀλλὰ καὶ τοὺς κληρικούς. Τὰ μοναστήρια πλῆθαιναν πάλι καὶ ἀποχτήσανε καὶ αὐτὰ μεγάλα ἀγροκτῆματα καὶ δουλοπάροικους.» («Μεγάλῃ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος», τόμος Α', σελ. 452.)

Ὅσο ἡ αὐτοκρατορία ξέπεφτε καὶ συρρικνωνόταν, ἡ Ἐκκλησία πλούτιζε καὶ ἰσχυροποιεῖτο. Ὁ δὲ λαὸς ἔγινε ὀριστικὰ δοῦλος τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πλουσιῶν φεουδαρχῶν. Γιὰ τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν περίοδο αὕτῃ ἀξίζει νὰ δοῦμε τὰ ὅσα γράφει ὁ ἱστορικὸς μελετητὴς Ἀλέξανδρος Διομήδης στὸ ἔργο του «Βυζαντιναὶ Μελέται» Α', Ἀθῆναι 1942, σελ. 167-175: «Ἡ κατάπτωσις τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ ἐντεῦθεν μείωσις τοῦ κύρους τοῦ Κράτους ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν

*Οἱ παραχωρήσεις
τῆς κυβερνήσεως εὐ-
νόησαν τοὺς κληρι-
κούς. Τὰ μοναστήρια
πλήθαιναν πάλι καὶ
ἀποχτήσανε μεγάλα
ἀγροκτῆματα καὶ δου-
λοπάροικους.*

Ὁ Κωνσταντίνος Θ' ὁ Μονομάχος
μείωσε καὶ διέλυσε τὸ Στρατὸ καὶ
τὸν ἔκανε μισθοφορικό. Ἦταν φι-
λόθρησκος καὶ διατηροῦσε ἄρι-
στες σχέσεις μὲ τὴν Ἐκκλησία.
Στὴν εἰκόνα: Ὁ Κωνσταντίνος Θ'
ὁ Μονομάχος ἀπὸ ψηφιδωτὴ πα-
ράσταση τῆς Ἀγίας Σοφίας.

πρὸς κατίσχυσιν ροπὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀσύδοτον ἐνέργειαν τοῦ καλογη-
ρισμοῦ, φαινόμενα ἀπολύτως ἀδύνατα ἐπὶ τῆς περιόδου τῶν Μακεδόνων. Πρὸς
οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἐκκλησίας πρὸ πάντων καταργεῖται τὸ “ἀλληλέγγυον”,
θεσμὸς ἀσφαλίζων τὴν εἴσπραξιν τῶν ἀπὸ μικρὰ κτήματα καθυστερουμένων, διὰ
τὰ ὅποια συννυπεύθυνος ἐκρίνετο ἡ γειτονικὴ μεγάλη γεωκτησία. Ἡ εὐνοία πρὸς
τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα – κράτος ἐν κράτει, – κατέστησε
ταῦτα ἀσύδοτα καὶ ἀνέπτυξε ὅχι τὰς ἀρετὰς τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ἀλλὰ ὅλας
τὰς κακίας, τὴν ἀρπακτικότητα, πλεονεξίαν, φιλαργυρίαν κ.τ.λ., τὰς ὁποίας τόσον
αὐστηρῶς εἶχον πατάξει οἱ μεγάλοι Μακεδόνες. Ἐξ ἀντιδράσεως κατὰ τῶν ἀπαγο-
ρεύσεων τῆς νομοθεσίας τούτης, ἡ βυζαντινὴ κοινωνία μόλις ὡς ἡσθάνθη ἑαυτὴν
ἐλευθέραν ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Κράτους, ἀφῆκεν τὴν κλίσιν αὐτῆς νὰ ἐκδηλωθῇ
ἀβίαστος εἰς ἀνέγερσιν πρὸς προικοδοτήσιν ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων πρὸς σω-
τηρίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ποτὲ δὲν οἰκοδομήθησαν τόσαι μοναί,
σεμεῖα, φροντιστήρια, καὶ ὅπως ἄλλως ὀνομάζουσιν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα
οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, ὅσα κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον. Τὸ παράδειγμα ἔδιδον οἱ
αὐτοκράτορες καὶ αἱ βασίλισσαι, ὅσον δὲ συχνότερα καὶ φρικαλεώτερα ἦσαν τὰ
ἐγγλήματα καὶ αἱ προλήψεις τυραννικώτεραι, τόσον περισσότερα καὶ ἀφθονώτερα

ἦσαν τὰ ἰδρύματα καὶ πλουσιώτεροι αἱ προικοδοτήσεις των.

» Εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτὴν τῆς πολιτειακῆς ἀποσυνθέσεως ἐξεκολάφθησαν ἄμετροι φιλοδοξίαι εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀξιωματούχων, ὁμοίως δὲ καὶ ὑπερφίαλοι τάσεις αὐτοτελείας εἰς ἐκκλησιαστικούς κύκλους. Φιλόδοξοι πατριάρχαι, περιφρονηταὶ τῆς κρατικῆς ὑπεροχῆς, ἐπεδίωξαν νὰ ρυθμίσουν θεμελιώδη ἐκκλησιαστικά ζητήματα, θίγοντα τὰς βάσεις τῆς πολιτικῆς τοῦ Βυζαντίου, κατ' ἰδίαν μόνον κρίσιν. Ἡ γραμμὴ ὅμως αὕτη ἦτον ἀντίθετος ἐντελῶς πρὸς τὰς παλαιόθεν κειμένας ἀρχὰς τῆς ὑπεροχῆς τῆς Πολιτείας ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἄνευ διακοπῆς τηρουμένην παράδοσιν. Διαγράφεται ἔκτοτε ἐπίσης ζωηρότερα διεϊσόδους τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἐπίσημον πολιτικὴν – ὅπως συνέβη τοῦτο ἐπὶ τῆς μακρᾶς περιπετείας τοῦ σχίσματος – καὶ ἡ ἀπὸ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς πλευρᾶς ἔρευνα κάθε προκύπτοντος πολιτικοῦ καθ' ἑαυτὸ ζητήματος. Αἱ ροπαὶ αὗται, ξέναι πρὸς τὴν ἀνέκαθεν καθιερωμένην αὐτοκρατορικὴν πολιτικὴν, ἐβάρυναν δυσμενῶς ἐπὶ τῶν τυχῶν τοῦ Βυζαντίου.»

Ἡ Ἐκκλησία ἀποτελέσει τὴν ταφόπλακα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Γιὰ ὅσο καιρὸ ἐξυπηρετοῦσε τὰ συμφέροντά της, Ἐκκλησία καὶ Βυζάντιο βιάδιζαν χέρι-χέρι. Κάθε περίοδος ἀκμῆς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ λαοῦ της σήμαινε καὶ μείωσις τῆς ἰσχύος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλησία καὶ Κράτος λειτουργοῦσαν ὡς συγκοινωνοῦντα δοχεῖα. Ὅταν τὸ βάρος ἔγειρε ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀκολούθησε ἡ παρακμὴ καὶ ἡ σταδιακὴ διάλυσις τοῦ Κράτους, μέχρι καὶ τὴν ὀριστικὴν πτώσιν του τὸ 1453 μ.Χ.

Ἐπίλογος

αρόμοιες ἐποχὲς παρακμῆς ζοῦμε καὶ σήμερον σ' ἓνα ἀντίγραφο Βυζαντινοῦ Κράτους ὀνόματι Ἑλλάς, τὸ ὁποῖο εἶναι σάπιο ἐκ θεμελίων καὶ ὅμοιο ἀκριβῶς μὲ ἐκεῖνο τοῦ 11ου μ.Χ. αἰῶνα. Στὴν σύγχρονη Ρωμοσύνη ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνας οἰκονομικοπολιτικὸς γίγαντας μεγαλύτερος ἀπὸ ποτὲ, καὶ οἱ ὀλίγοι σύγχρονοι φεουδάρχες πλουτίζουν συνεχῶς εἰς βάρος τοῦ ὑπερχρεωμένου κράτους καὶ τοῦ λαοῦ, ποὺ στενάζει μέσα κι ἔξω ἀπ' τὴς ἐκκλησίες γιὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, ζῶντας μέσα στὴν φτώχεια, τὴν ἔνδεια καὶ τὴν ἐξαθλίωσι. Κομματάρχες, δικαστικοί, κληρικοί, ἀστυνομικοί, δημοσιογράφοι, στρατοκράτες, καὶ διάφοροι ἄλλοι εἶναι μπλεγμένοι στὸ ἄρρωστο κουβάρι τῆς Ρωμοσύνης, ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ θεοκρατία, ἀναξιοκρατία, σκάνδαλα, συνωμοσίες, ἀπάτες καὶ πλουτισμό. Ἀκόμη καὶ ὁ Στρατὸς γίνεται πλέον μισθοφορικός. Καὶ ἐνῶ ὅλοι σχεδὸν ψάχνουν γιὰ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, ὁ πραγματικὸς ἐχθρὸς βρίσκεται καὶ πάλι ἐντὸς τῶν τειχῶν, ὅπως καὶ στὴν περίπτωσιν τοῦ Βυζαντίου. Μὲ ἱστορικὴ καὶ μαθηματικὴ ἀκρίβεια ἡ πορεία τοῦ τριτοκοσμικοῦ κρατιδίου μας πρὸς τὴν διάλυσή του ἀποτελεῖ ἓνα ἀδιαμφισβήτητο γεγονός.

Βασίλειος Μαυρομαμάτης

ΕΓΧΡΩΜΟΙ ΘΕΟΙ= ΤΟΞΟΤΕΣ ΠΕΡΣΕΣ

Τὴν 29-1-07 ἐγκαινιάσθηκε στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο ἡ ἔκθεσις «Πολύχρωμοι θεοί». Ἡ ἔρευνα σχετίζεται μὲ τὴν ὑπαρξὴ ἐγχρωμων γλυπτῶν. Ἀπὸ ἐγκυρὴ πηγὴ ἔμαθα, ὅτι ἡ ὁμάδα ἐργασίας ἀποτελεῖτο ἀπὸ Γερμανοὺς διαφόρων εἰδικότητων, ποὺ ξεκίνησε πρὸ δεκαπενταετίας μὲ ἄφθονα χρήματα τῆς Ε.Ε. καὶ ἰδιωτικὲς χορηγίες. Τὸ ὑλικὸ ἐλήφθη βασικὰ ἀπὸ τὴ Γλυπτοθήκη Μονάχου, ἀπέδειξαν δὲ ὅτι ἀρκετὰ γλυπτὰ ἦσαν ζωγραφισμένα μὲ 5-6 ὀρυκτὰ χρώματα.

[Παρέκβαση: Ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ '60 ἰσχυρίζομαι, ὅπως καὶ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες, ὅτι ὄχι μόνο μερικὰ ἀλλὰ **ὅλα** τὰ γλυπτὰ καὶ **ὅλα** τὰ μέλη τῶν ἀρχαιοελληνικῶν κτηρίων (τοῖχοι, κίονες, ὀροφές κ.ἄ.) ἦσαν **ἐγχρώμα**. Τίποτα δὲν ἦταν λευκό. Τὸ δῆθεν «λευκὸν καὶ ἐρειπῶδες» τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος ἦταν λανθασμένο συμπέρασμα τοῦ Νεοκλασικισμοῦ καὶ τοῦ Ρωμαντισμοῦ τῆς Δύσεως.]

Τὰ προτεινόμενα χρώματα εἶναι αὐθαίρετα (δὲν τεκμηριώνονται) ἀλλὰ καὶ οἱ χρωματισμοὶ εἶναι βαρεῖς, «βάρβαροι» ὡς βασικὰ χρώματα. Πιστεύω, ὅτι οἱ Ἕλληνες χρησιμοποιοῦσαν ἀποχρώσεις φωτεινὲς καὶ ὄχι ἀτόφια χρώματα. Οἱ καλλιτέχνες ποὺ ἔφτειαχναν ἀσύλληπτες λεπτομέρειες (φλέβες, τένοντες, νύχια) δὲν θὰ τὰ σκέπαζαν μὲ βαρεῖς μονοχρωμίες, ὅπως λ.χ. τὸ δέριμα τῶν προσώπων, ποὺ θυμίζει ἐρυθρόδερμους. Οἱ Γερμανοὶ δὲν κατάλαβαν.

Τὸ πρόβλημα ὅμως εἶναι ἄλλο: Ἡ ἐργασία τῶν Γερμανῶν παρουσιάσθηκε ἐπισήμως στὸ Μόναχο τὸ 2000, ἡ δὲ ἔκθεσις περιώδευσε σὲ ἀρκετὲς εὐρωπαϊκὲς πόλεις. Τέλος ἔφθασε καὶ στὴν Ἑλλάδα συνοδευόμενη μὲ τὴν γερμανικὴ ἀφίσσα, ἀπλῶς μεταφρασμένη.

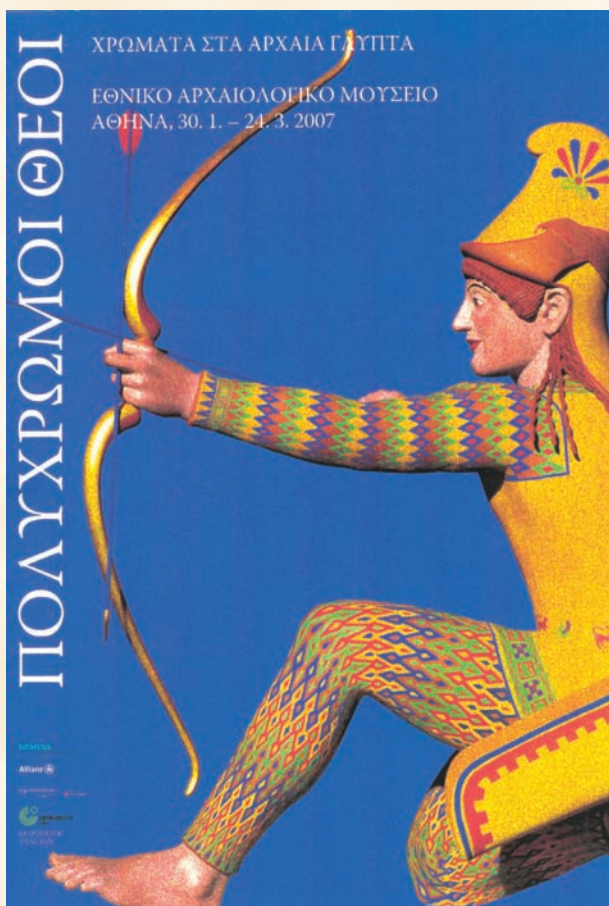

Καὶ τί δείχνει; Ἐναν Πέρση τοξότη μὲ τὴν χαρακτηριστικὴ στολὴ (σκοῦφο, πλεχτό, φαρέτρα κ.ά.) Ὁ τίτλος; Ἄσχετος: «Πολύχρωμοι Θεοί». Ποῦ ὁ «θεός»; Καὶ μόνο θεοί; Οἱ ἥρωες ἄνθρωποι, ζῶα, πράγματα, τίποτα; Τέλος πουθενὰ δὲν ἀναγράφεται ἡ λέξη «Ἑλληνικό», ἀπλῶς τὸ γενικὸ «χρώματα στὰ ἀρχαῖα γλυπτά».

Ἔτσι στὴν εἴσοδο τοῦ μουσείου εἶχα τὴν ἐντύπωση, ὅτι θὰ δῶ ἔγχρωμη περσικὴ τέχνη. Βέβαια εἶδα τὰ ὑπέροχα ἑλληνικὰ γλυπτά, ἔστω «μεταφερμένα» στὸ Μόναχο. Ἡ «ἀρμόδια πηγὴ» μοῦ ἐξήγησε, ὅτι ἡ ἀφίσσα «πάει πακέτο»

(sic) μὲ τὴν ἔκθεση, ἡ δὲ εἰκόνα τῆς εἶναι «πιασάρικη» (sic) (= φανταχτερή).

Αποτέλεσμα; Ἡ ἀφίσσα ἐγγράφεται στὸ ὑποσυνείδητο, ἀποκόπτοντας τὴν ἔγχρωμη τέχνη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Εἴτε τυχαῖα εἴτε ἐπίτηδες τὸ κακὸ ἔγινε. Ὡς πότε θὰ εἴμαστε σὰν κρότος ἀφελεῖς ἢ συνένοχοι;

Κωστῆς Καρμιράντζος

Η «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΘΑΥΜΑΤΩΝ» ΣΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ύμφωνα με την Καινή Διαθήκη τὰ θαύματα, πὸν περιγράφονται παρακάτω, εἶναι ἀπαραίτητα, γιὰ νὰ πιστεύσουμε πὼς ὁ Ἰησοῦς εἶναι Θεός. Εἶναι περίεργο, ἀλλὰ ὁ Ἰωάννης δὲν ἀναφέρει κανένα ἀπὸ τὰ θαύματα πὸν ἀναφέρουν οἱ ἄλλοι τρεῖς εὐαγγελιστές, ἐνῶ τὴν ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου τὴν ἀναφέρει μόνον αὐτός. Τὸ μόνο θαῦμα πὸν ἀναφέρουν ὅλοι εἶναι ἡ περὶ πτωσι, πὸν θρέφει 5.000 ἄτομα. Τέτοια πείνα ὑπῆρχε στὴν περιοχὴ.

Ἄς ἀκούσουμε τὸν Ἰησοῦ μὲ τὰ ἴδια του τὰ λόγια:

ΙΩΑΝΝΗΣ ιδ' 11: «Πιστέψτε με, ὅταν λέω, πὼς ἐγὼ βρίσκομαι ἐντὸς τοῦ πατρὸς καὶ ὁ πατέρας βρίσκεται ἐντὸς μου ἢ τοῦλάχιστον πιστέψτε σ' ἐμένα γιὰ τὰ ἔργα αὐτά.»

ΙΩΑΝΝΗΣ ι' 37, 38: «Ἐὰν δὲν ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου, μὴ μὲ πιστέψετε. Ἐὰν ὅμως τὰ ποιῶ, καὶ ἂν δὲν πιστέψετε σ' ἐμένα, πιστέψτε στὰ ἔργα, γιὰ νὰ γνωρίσετε καὶ νὰ κατανοήσετε, πὼς ὁ πατέρας βρίσκεται ἐντὸς μου καὶ ἐγὼ βρίσκομαι ἐντὸς τοῦ πατρὸς.»

ΙΩΑΝΝΗΣ κ' 30, 31: «Πολλὰ ἄλλα σημεῖα ἐποίησε ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι γραμμένα στὸ βιβλίό αὐτό. Αὐτὰ δὲ γράφησαν, γιὰ νὰ πιστεύσετε ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ πιστεύοντας νὰ ἔχετε ζωὴ στὸ ὄνομά του.»

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ια' 21, 22: «Ἀλίμονο σ' ἐσένα Χοραζὶν, ἀλίμονο σ' ἐσένα Βηθσαϊδά, διότι, ἐὰν οἱ δυνάμεις, πὸν γεννήθηκαν σ' ἐσᾶς, γίνοντο στὴν Τύρο καὶ τὴν Σιδῶνα, θὰ εἶχαν μετανοήσει ἀπὸ παλιὰ καθήμεναι ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ. Σὲ λέω ὅμως, πὼς θὰ εἶναι πιὸ ἀνεκτὲς ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδῶνα κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως ἀπ' ὅ,τι ἐσεῖς.»

Οἱ ἐκ γενετῆς ἀσθένειες στέλνονται ἀπὸ τὸν Γιαχβέ, «ἵνα φανερωθοῦν τὰ ἔργα του» (Ιωάν. 9,3). Ἡ μέθοδος, ποὺ ἐφάρμοσε ὁ Ἰησοῦς, γιὰ τὴ θεραπεία ἐνὸς ἐκ γενετῆς τυφλοῦ ἦταν: «Ἐφτυσε χάμω, ἔκανε πηλὸ μὲ τὸ φτύσιμο, ἄλειψε τὸν πηλὸ ἐπάνω στὰ μάτια τοῦ τυφλοῦ καὶ τοῦ εἶπε: «Πήγαινε, πλύσου εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ»» (Ιωάν. 9,5-7). Ὁ πίνακας «Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ τυφλός» εἶναι τοῦ Ὁλλανδοῦ ζωγράφου Πήτερ Λάστμαν (1623).

Μελετώντας την Καινή Διαθήκη διαπιστώνουμε, πώς ὁ Ἰησοῦς δὲν γνωρίζει ἀνατομία. Τὰ μόνα τμήματα τοῦ σώματος ποὺ γνωρίζει εἶναι τὸ χέρι, τὸ πόδι, τὸ κεφάλι, τὰ μάτια, ἡ πλάτη. Ἐπίσης δὲν γνωρίζει ἀσθένειες ὅπως καταρράκτης, νεφρική ἀνεπάρκεια, στεφανιαία νόσος, στένωση τοῦ μυοκαρδίου, βλεννόρροια, σύφιλη, ἐγκεφαλοπάθειες, πάρκινσον, ἐλονοσία, φυματίωση, ἥπατίτιδα, ὀστεοπόρωση, μεσογειακή ἀναιμία, νευρασθένειες, αἰμορροΐδες, κήρωση τοῦ ἥπατος, σπαστική κολίτιδα, σκωλικοειδίτιδα, καρκίνος τοῦ στήθους ἢ τῶν ὄρχεων, προστάτης, στένωση τοῦ πυλωροῦ, πέτρα στὰ νεφρὰ καὶ τὴν χολή, φλεβίτιδα, γαστρίτιδα κ.λπ. Γνωρίζει πάντως τὴν λέπρα, γιατί ἦταν διαδεδομένη στοὺς ὁμόφυλούς του, τὴν παραλυσία, τὴν ἐμμηνόρροια, τὴν τύφλωση, τὴν κωφότητα, τὴν ἐπιληψία, ποὺ τὴν θεωρεῖ δαιμονοκαταληψία, ὅπως θὰ ἔκανε ὁ μάγος μίας Ἀφρικανικῆς φυλῆς. Σὲ καμμία ἀπὸ τὶς θεραπείες του δὲν περιγράφεται θεραπευτικὴ ἀγωγή παρὰ ἓνα ἀόριστο «καὶ ἔγινε καλά». Ἡ περιγραφή τῆς ἀσθένειας εἶναι χονδροειδής, ὅπως θὰ τὴν περιέγραφε ὁ ὁποιοσδήποτε ἄσχετος πρὸς τὴν Ἱατρική.

Ὁ Ε. About στὸ ἔργο του «La Grèce Contemporaine», σελ. 293, γράφει, ὅτι στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα συνάντησε μία γυναῖκα, ἡ ὁποία τοῦ ζήτησε λίγη ξάχαρη γιὰ φάρμακο. «Ἐχετε γιὰτρὸ ἐδῶ τριγύρω;» τὴν ρώτησε ἐκεῖνος. - «Ὁχι κύριε», - «Τί κάνετε, ὅταν εἴσθε ἀσθενεῖς;», - «Περιμένουμε νὰ παρὲλθῃ τὸ κακό», - «Ἀλλὰ ἅμα εἴσθε πολὺ ἀσθενεῖς;», - «Πεθαίνουμε.» Σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση εἶχαν καταντήσει οἱ Ἕλληνες ὕστερα ἀπὸ 1.500 χρόνια ἀπόλυτης χριστιανικῆς κυριαρχίας.

Στὸν Ἑλληνικὸ κόσμο, ποὺ κυριαρχοῦσε τὴν ἐποχὴ τῆς ὑποτιθέμενης περιόδου κατὰ τὴν ὁποία ἔζησε ὁ Ἰησοῦς, ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἱατρικῆς εἶχε προοδεύσει τόσο, ὥστε ἡ Χειρουργικὴ ἔλυνε θεραπευτικὰ προβλήματα τῶν ἀνθρώπων, παρόμοια μ' αὐτὰ ποὺ λύνει καὶ ἡ σημερινή. Παρὰ τὸ ὅτι ἀνάμεσα στὸν λαὸ ὑπῆρχε ἡ πεποίθηση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ θαυμάτων, οἱ Ἕλληνες γιὰτροὶ εἶχαν πετύχει θαυμαστὰ ἐπιτεύγματα. Ξεκινᾷ μὲ ἐξέχοντα θεὸ θεραπευτὴ τὸν Ἀπόλλωνα, ποὺ ἀργότερα κατέλαβε τὴν θέση τοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσκληπιός. Ἰδρύονται στὴν Ἑλλάδα διάφορα ἱερά, τὰ Ἀσκληπιεῖα. Κυριώτερο ἀπὸ αὐτὰ τὸ Ἀσκληπιεῖο τῆς Ἐπιδαύρου, ὅπου οἱ γυιοὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ Μαχάων καὶ Ποδαλείριος μεταδίδουν τὴν τέχνη στοὺς ἀπογόνους τους καὶ γίνονται ἡ ἀρχὴ διάσημων ἱατρῶν, τῶν Ἀσκληπιαδῶν. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ Ἱατρικὴ στὴν Ἑλλάδα συνυφαίνεται μὲ τὴν Φιλοσοφία καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ ὁδὸ, μέχρι ποὺ ὁ Ἱπποκράτης θέτει στέρεα τὶς καθαρὰ ἐπιστημονικὲς βάσεις τῆς γιὰ ὁλόκληρο τὸ σημερινὸ Ἱατρικὸ οἰκοδόμημα.

Ὁ J. P. Malgaigne στὸ βιβλίο του «Études sur l' anatomie et la physiologie», 1842, περιγράφει λεπτομερῶς τὶς γνώσεις ποὺ διέθεταν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν Ὀμηρικὴ ἐποχὴ, ὅπως αὐτὲς ἀποτυπώνονται στὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια. Ὀμηρικὲς λέξεις ὅπως νεῦρα, ὀστέα, σφονδύλια, κρανίον, κρόταφος, γνάθος, βρέγμα ἢ βρεχμός, ἐγκέφαλος, αὐχὴν, λαϊμός, στόμαχος, οἰσοφάγος, στήθος, στέρνον, πλευρά, ὤμος, γαστήρ,

Α/Α	ΦΥΣΙΚΑ ΘΑΥΜΑΤΑ	ΜΑΤΘ.	ΜΑΡΚ.	ΛΟΥΚ.	ΙΩΑΝ.
1.	Σταματᾷ τὴν καταιγίδα	8:23	4:35	8:22	–
2.	Θρέφει 5.000 ἄτομα	14:13	6:30	9:10	6:1
3.	Περπατᾷ στὸ νερὸ	14:25	6:48	–	6:19
4.	Θρέφει 4.000 ἄτομα	15:32	8:1	–	–
5.	Ὁ φόρος τοῦ ναοῦ στὸ στόμα τοῦ ψαριοῦ	17:24	–	–	–
6.	Ξεραίνει τὴν συκιά	21:18	11:12	–	–
7.	Ἡ θαυμαστὴ ἀλείφια	–	–	5:1	–
8.	Μετατροπὴ τοῦ ὕδατος σὲ οἶνο	–	–	–	2:1
9.	Δεύτερη θαυμαστὴ ἀλείφια	–	–	–	21:1
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΘΑΥΜΑΤΑ					
1.	Ἡ Θεραπεία τοῦ λεπροῦ	8:2	1:40	5:12	–
2.	Ἡ Θεραπεία τοῦ ὑπηρέτη τοῦ Ἑκατόνταρχου	8:5	–	7:1	–
3.	Ἡ Θεραπεία τῆς πεθερᾶς τοῦ Πέτρου	8:14	1:30	4:38	–
4.	Ἡ Θεραπεία πολλῶν τὸ ἀπόγευμα	8:16	1:32	4:40	–
5.	Ἡ Θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ	9:2	2:3	5:18	–
6.	Ἡ Θεραπεία τῆς αἱμορραγούσας γυναίκας	9:20	5:25	8:43	–
7.	Ἡ Θεραπεία δύο τυφλῶν	9:27	–	–	–
8.	Ἡ Θεραπεία τοῦ ἀνδρα μὲ τὸ ξηρὸ χέρι	12:9	3:1	6:6	–
9.	Ἡ Θεραπεία τῆς κόρης τῆς Ἑλληνίδας	15:21	7:24	–	–
10.	Ἡ Θεραπεία τοῦ ἐπιληπτικοῦ	17:14	9:17	9:38	–
11.	Ἡ Θεραπεία τοῦ τυφλοῦ	20:30	10:46	18:35	–
12.	Ἡ Θεραπεία τοῦ κουφοῦ	–	7:31	–	–
13.	Ἡ Θεραπεία τοῦ τυφλοῦ στὴν Βηθεσδᾶ	–	8:22	–	–
14.	Ἡ Θεραπεία τῆς συγκύπτουσας	–	–	13:11	–
15.	Ἡ Θεραπεία τοῦ ὑδρωπικοῦ	–	–	14:1	–
16.	Ἡ Θεραπεία τῶν δέκα λεπρῶν	–	–	17:11	–
17.	Τὸ κόλλημα τοῦ αὐτιοῦ τοῦ ὑπηρέτη	–	–	22:51	–
18.	Ἡ Θεραπεία τοῦ υἱοῦ τοῦ εὐγενῆ	–	–	–	4:46
19.	Ἡ Θεραπεία τοῦ παράλυτου στὴν Βηθεσδᾶ	–	–	–	5:1
20.	Ἡ Θεραπεία τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ	–	–	–	9:1
ΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ					
1.	Ἡ ἀνάσταση τῆς κόρης τοῦ ἄρχοντα	9:18, 23	5:22, 35	8:40, 49	–
2.	Ἡ ἀνάσταση τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας στὴν Ναῖν	–	–	7:11	–
3.	Ἡ ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου	–	–	–	11, 1:43
ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ					
1.	Οἱ δαίμονες μπαίνουν στοὺς χοίρους	8:28	5:1	8:26	–
2.	Ἡ Θεραπεία τοῦ δαιμονισμένου μουγκοῦ	9:32	–	–	–
3.	Ὁ ἐξορκισμὸς τοῦ ἀκάθαρτου πνεύματος	–	1:23	4:33	–
4.	Ἡ Θεραπεία τοῦ δαιμονισμένου τυφλοῦ & μουγκοῦ	12:22	–	11:14	–

Τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ ὅπως καταγράφονται στὰ εὐαγγέλια.

Για τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, τὴν ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου, κάνει λόγο μόνον ὁ Ἰωάννης (11,1-43): οἱ ὑπόλοιποι μαθητές, ἂν καὶ ἦταν παρόντες, φαίνεται πὼς ἀγνοοῦν ἓνα τόσο σημαντικὸ «γεγονός», γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν κάνουν καμμία μνεία οὔτε στὰ εὐαγγέλια οὔτε στὶς ἐπιστολές τους. Ἡ εἰκόνα εἶναι ἀπὸ δωδεκάορτο ἐπιστυλίου ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὅρος.

φρένες, αἰδοῖο, γλουτός, βραχίον, ἀγκών, καρπός, χεῖρ, μηρός, κνήμη, γόνυ, πούς, βουβῶνας, ψυχή, θυμὸς ἀλλὰ καὶ τόσα ἄλλα χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη καὶ σήμερα στὴν σύγχρονη Ἱατρική.

τὸν Β΄ αἰῶνα μ.Χ. ἡ Ἑλληνικὴ ἱατρικὴ γνώση καὶ ἡ Χειρουργικὴ ἔφθασαν στὸ ἀπώγειό τους, γιὰ νὰ τὴς καταστρέψῃ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ νὰ ἐπανέλθουν στὸ ἐπίπεδό τους μόνο κατὰ τὸν 20ὸ αἰῶνα. Στὰ ἐνδιάμεσα χρόνια αὐτὴ ἡ κακοποιὸς θρησκεία συνέβαλε στὴν καταστροφὴ τῆς Ἱατρικῆς ὅπως καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Γεώργιος Γρηγορομιχελάκης

ΜΠΟΥΦΟΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΟΦΟΙ

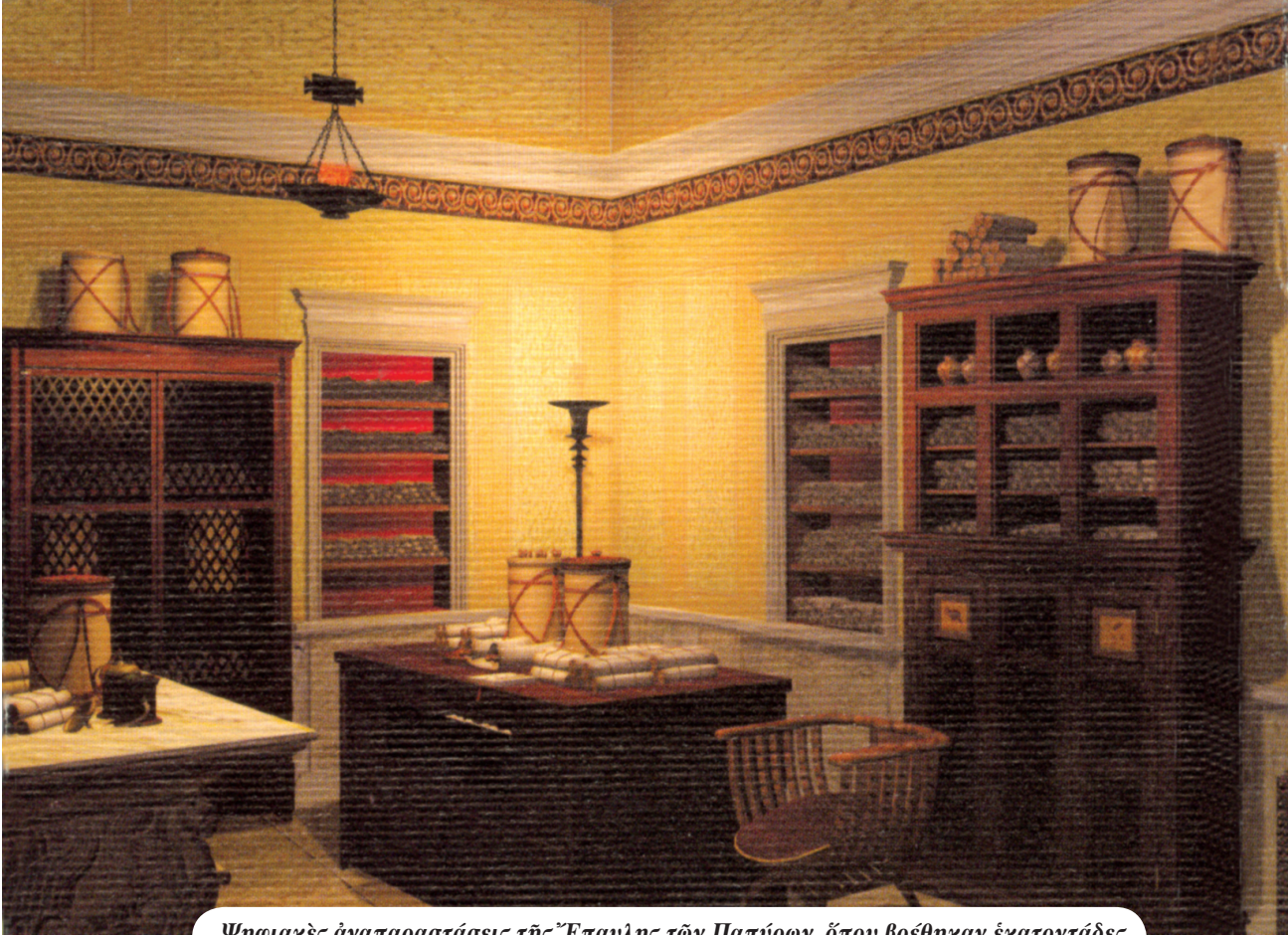
ντως τηλεοπτικός κυκεῶνας κατέκλυσε τὸ πανελλήνιο γιὰ τὶς πρωτοφανεῖς «ἐμπνευσμένες» τοιχογραφίες τοῦ ναοῦ «Ἄξιόν ἐστιν» Ἀξιούπολης Κιλκίς, μητροπόλεως Γουμενίσσης. Οἱ ἐμπνευστές των νόμισαν, πὼς εἶναι εὐκόλο νὰ ἀναπαραγάγουν τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορίαν μὲ γλυκανάλατους συμβολισμούς.

Μὲ τὰ ἔργα τους δηλώνουν ἑαυτοὺς «πραξικοπηματίες», διότι καταργοῦν τὸ Ἐκκλησιαστικὸ «Σύνταγμα», τὸ ὁποῖο, ὑποτίθεται, ἔχουν ὀρκιστῇ νὰ τηροῦν, καθ' ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν ὅτι ἡ «Ζωγραφικὴ» εἶναι «Στρατιωτίνα», ὑποταγμένη στὸ Δόγμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι ἡ Ἐκκλησία ὑποταγμένη στὴν φαντασία οἰουδήποτε ζωγράφου ἢ ἐφημέριου. Ἡ συμβολικὴ ἐρμηνεία, ποὺ ἀπεγνωσμένα προσπαθοῦν νὰ τῆς προσδώσουν, εἶναι αὐθαίρετη, καὶ μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ κατανοήσω, ὅτι αὐτοὶ σὰν Ἕλληνες δὲν κατανοοῦν ὅτι προσβάλλουν τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορίαν καὶ Πολιτισμό.

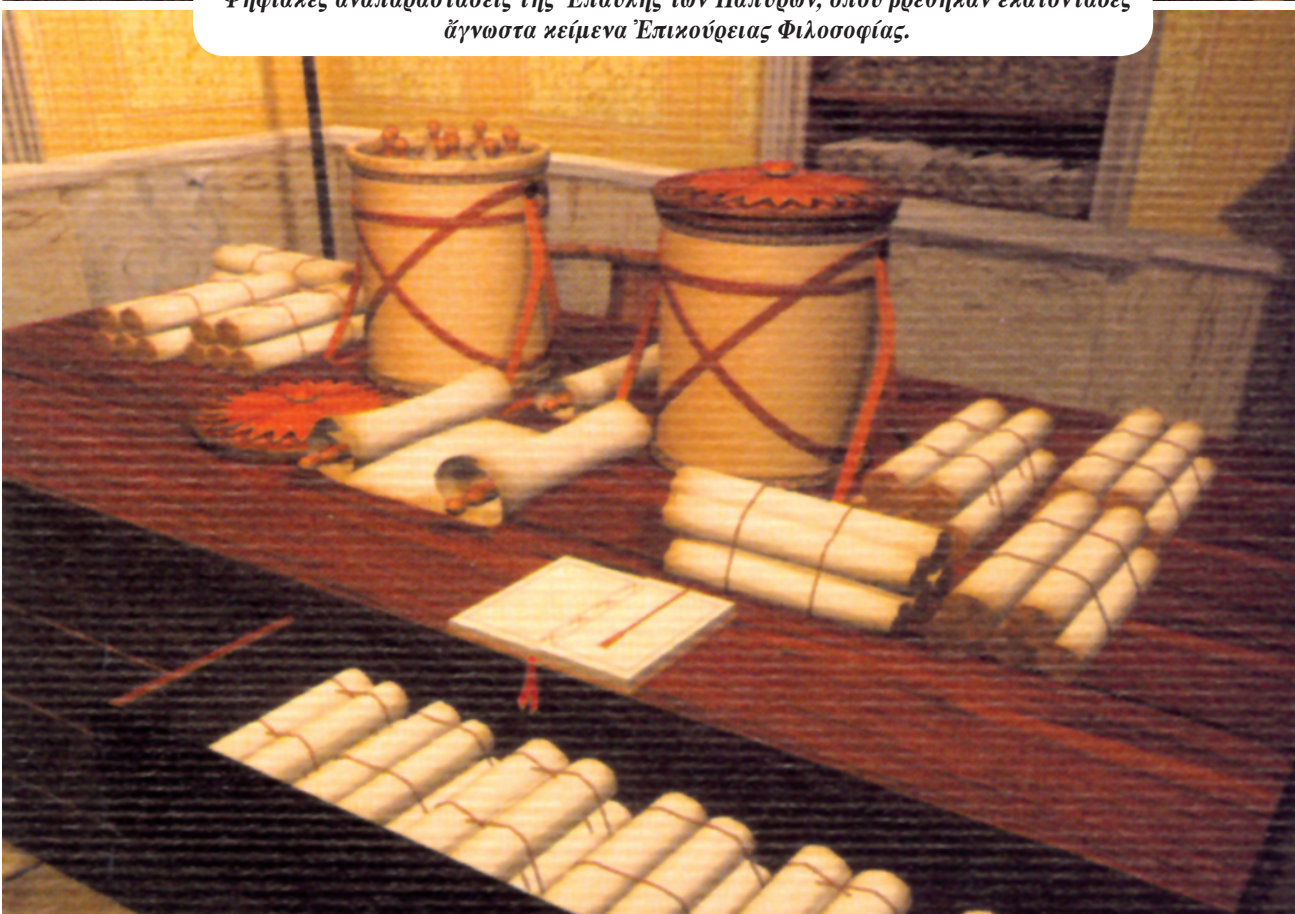
Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς παραστάσεις ἀπεικονίζει τὸν «Δωδεκαετῆ» Ἰησοῦ, ὄχι ἀνάμεσα στοὺς ραββίνους (Λουκᾶς, 2, 41-48) ἀλλὰ ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, ἀντάμια μὲ τὸν Ὅμηρον, νὰ τοὺς κάμνῃ «μάθημα», νὰ τοὺς διδάσκῃ. Εἶδατε πόσο ψηλὰ κτίζουν τὴν φωλιά; Διότι ὁ «Δωδεκαετής» Ἰησοῦς δὲν διδάσκει τοὺς ραββίνους, δίνει ἐξετάσεις μπροστὰ τοὺς. Ἐξετάσεις ἐνηλικίωσης, γιὰ νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ἔνταξης, ὅπως κάθε δωδεκαετὴς ἐβραϊόπουλο στὴν ἐβραϊκὴ κοινωνία (βλ. «Ἡ τελετὴ Μπαρ Μιτθβα καὶ ὁ Ἰησοῦς», «Δ» τ. 298).

Μὰ πὼς θὰ ἦτάν ποτε μπορετό, οἱ ἀρχαῖοι τοῦτοι Ἕλληνες σοφοί, ποὺ ζῆσαν ἑκατοντάδες χρόνια πρὶν ἀπ' αὐτόν, νὰ ἔχουν δεχθῇ τὴ σοφίαν τους ἀπὸ ἓνα μειράκιο καὶ μάλιστα ἐβραϊκό; Θέλουν νὰ περάσουν τὸ μήνυμα, πὼς, σὰν προϋπάρχων θεός, ὁ Ἰησοῦς εἶν' αὐτὸς ποὺ τοὺς ἔκαμε σοφοὺς! Μπούφοι οἱ Ἕλληνες. Τὸ Φῶς ἐξ Ἑβραίων. Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα τῶν μοντέρνων αὐτῶν τοιχογραφιῶν. Ἄλλῃ μιὰ βλασφημία κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ εἰκαστικῶς.

Ἀτταβύριος

Ψηφιακὲς ἀναπαραστάσεις τῆς Ἐπανλῆς τῶν Παπύρων, ὅπου βρέθηκαν ἑκατοντάδες ἄγνωστα κείμενα Ἐπικούρειας Φιλοσοφίας.

ΠΩΣ ΒΡΕΘΗΚΕ Η ΧΑΜΕΝΗ ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

**Μιῆσθ στὸ «Δ» ὁ μοναδικὸς Ἑλληνας
μελετητὴς τῶν Παπύρων τοῦ Ἑρκοῶνο**

κατοντάδες ἀπανθρακωμένοι πάπυροι βρέθηκαν στὸ Ἑρκοῶνο, κοντὰ στὴν Πομπηία. Τὸ 90% ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι γραμμένοι στὰ Ἑλληνικά. Περιέχουν στὴν πλειονότητά τους κείμενα Ἐπικουρείας Φιλοσοφίας. Αποῦσα ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴ διεθνὴ προσπάθεια ἀνάγνωσής τους. Ὁ μόνος Ἑλληνας ποὺ συμμετεῖχε στὸ ἐγχεῖρημα, ἀλλὰ μὲ ὑποτροφία τοῦ Ἰταλικοῦ κράτους, ἦταν ὁ κ. Γιώργος Καραμανώλης, ποὺ μόλις εἶχε τελειώσει τὸ διδακτορικό του στὴν Ὁξφόρδη.

Ὁ κ. Καραμανώλης μίλησε στὸ «Δαυλό» γιὰ τὸ χρονικὸ τῆς σπουδαίας αὐτῆς ἀνακάλυψης, γιὰ τὰ ἐξαγόμενα συμπεράσματα, καθὼς καὶ γιὰ τὶς ἀπίστευτες μαρτυρίες ἐξάπλωσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς Κάτω Ἰταλίας.

Τὸ πλῆρες κείμενο τῆς συνέντευξης

«Δ»: *Κύριε Καραμανώλη, ὡς ὁ μόνος Ἑλληνας ἐπιστήμονας, ποὺ συμμετεῖχε στὴ διεθνὴ προσπάθεια ἀνάγνωστος τῶν παπύρων τοῦ Ἑρκοῶνο, ἐνημερώστε μας, παρακαλῶ, γιὰ τὸ χρονικὸ καὶ τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν.*

Οἱ ἀνασκαφὲς στὸ Ἑρκοῶνο ξεκίνησαν τὸ 1748. Γνώριζαν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχαν τὰ ἀπομεινάρια ἀπὸ ἀρχαῖες πόλεις, ποὺ εἶχαν καταστραφῇ τὸ 79 μ.Χ. ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ Βεζουβίου. Ἡ ἔκρηξη αὐτὴ ἀπέβη μοιραία γιὰ τὸ Ἑρκοῶνο, τὴ γειτονικὴ Πομπηία (ἀπέχουν 8 χιλιόμετρα) καὶ τὶς ἄλλες πόλεις τῆς περιοχῆς, οἱ ὁποῖες θάφτηκαν κάτω ἀπὸ τόννους στάχτης καὶ ἠφαιστειακοῦ ὑλικοῦ (συνολικοῦ πάχους 27 περίπου μέτρων), ποὺ νέκρωσαν κάθε ἔχνος ζωῆς. Στὸ ὑλικὸ αὐτὸ προστέθηκε καὶ λάβα ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τοῦ ἴδιου ἠφαιστείου τὸ 1631. Τὸ Ἑρκοῶνο στὰ Ἑλληνικά θὰ τὸ λέγαμε Ἡράκλειο. Ἡ πόλη εἶχε πάρει τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸν Ἡρακλῆ, ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ προστάτης της. Πρόκειται γιὰ μιὰ παραθαλάσσια πόλη, ἓνα θέρετρο.

Ἡ «Βίβλα τῶν Παπύρων»

Ὁ σημαντικώτερο εὑρημα ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς ἐκεῖ ἦταν μιὰ μεγάλη ἔπαυλη, προφανῶς κάποιου πλούσιου Ρωμαίου ἀριστοκράτη, λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Ἡ ἔπαυλη θεωρεῖται πολὺ σημαντικὴ γιὰ διάφορους λόγους. Κατ' ἀρχὴν, γιὰ ἐκεῖ βρέθηκαν πολλὲς ἀρχαιοτῆτες, οἱ ὁποῖες ἦταν ἀσύλητες, δεδομένου ὅτι ἀνασκάφηκαν γιὰ πρώτη φορὰ. Βρέθηκαν ἀγάλματα, ψηφιδωτά, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀπανθρακωμένα παπυρικὰ ρολλά («εἰλητάρια») τοποθετημένα σὲ φοριαμούς, σὲ κουτιά κι ὠρισμένα πεταμένα στὸ ἔδαφος. Ἀπὸ τότε ἡ ἔπαυλη ὠνομάσθηκε «Βίβλα τῶν Παπύρων».

Ἀκόμα καὶ μέχρι σήμερα δὲν ἔχουν γίνεи συστηματικὲς ἀνασκαφὲς στὴν ἔπαυλη, τὴν ὁποία προσέγγισαν μὲ ὑπόγεια σήραγγα. Ἀπὸ τὴ συνολικὴ ἐπιφάνειά της ἔχει ἀνασκαφῆ σχεδὸν μόνον ἡ μισή. Ἐνδέχεται λοιπὸν στὸ μέλλον, ὅταν ἀνασκαφῆ συστηματικὰ ὅλη ἡ ἔπαυλη, νὰ βρεθοῦν κι ἄλλες ἀρχαιοτῆτες κι ἄλλοι πάπυροι.

Οἱ πάπυροι σώθηκαν, γιὰτὶ ἀπανθρακώθηκαν

Οἱ παπυρικοὶ κύλινδροι ἀπανθρακώθηκαν, ἀφοῦ ἐκτέθηκαν σὲ θερμοκρασίες γύρω στοὺς 300-320 °C, κι ἐπὶ πλέον ὑπέστησαν περαιτέρω φθορὲς λόγω τῆς ἔκθεσής τους σὲ ἓνα συνδυασμὸ ὑλικῶν, ὅπως διάφορα τοξικὰ ἀέρια, στάχτη καὶ σκόνη ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Ἀκριβῶς ὅμως ἐπειδὴ ἀπανθρακώθηκαν, διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα, ἂν καὶ μὲ σημαντικὲς ἀλλοιωσεις.

Νὰ σημειώσουμε, ὅτι μέχρι τότε (1748) δὲν εἶχε βρεθῆ παπυρικὸ ρολλό σὲ τέτοια μορφή. Ἡ ἀνεύρεση παπύρων κυρίως στὴν Αἴγυπτο ἦταν αὐτή, ποὺ δημιούργησε τὴν παπυρολογία στὰ τέλη τοῦ 18 - ἀρχὲς τοῦ 19 αἰῶνα. Ἐκεῖ τὸ κλίμα εἶναι ξηρὸ, κι οἱ πάπυροι, ποὺ εἶναι ὀργανικὸ ὑλικό, διατηρήθηκαν. Σὲ μεσογειακὲς ὅμως περιοχές, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸ, ὁ πάπυρος ἀποσυντίθεται. Ἀπὸ τὴ μιὰ τὰ παπυρικὰ αὐτὰ ρολλά καταστράφηκαν, γιὰτὶ ἀπανθρακώθηκαν, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως διατηρήθηκαν, γιὰτὶ, ἂν δὲν ἀπανθρακώνονταν, δὲν θὰ διατηροῦνταν.

Ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Ἰταλία ἦταν γεμάτες ἀπὸ παπύρους, γιὰτὶ αὐτὸ ἦταν τὸ ὑλικό, ποὺ ἔγραφαν οἱ ἄνθρωποι καθ' ὅλη τὴν Κλασικὴ, Ἑλληνιστικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ Ἀρχαιότητα. Στὴν Ἑλλάδα ἔχει βρεθῆ ἓνα μόνο παπυρικὸ ρολλό, αὐτὸ τοῦ Δερβενίου· κι αὐτό, γιὰτὶ ὅλοι οἱ πάπυροι στὸ ἐλληνικὸ κλίμα ἀποσυντέθηκαν. Ἡ ἀπανθράκωση μπορεῖ νὰ εἶναι καταστροφικὴ διαδικασία, ἀλλὰ εἶναι καὶ σωτήρια, γιὰτὶ διατηρεῖ κατὰ κάποιο τρόπο τὸ ὑλικό.

Ὅταν λοιπὸν βρέθηκαν τοὺς παπύρους, στὴν ἀρχὴ δὲν γνώριζαν τί ἦταν, γιὰτὶ ἦταν καρβονιασμένοι κι εἶχαν ὅψη ξύλου. Ὑπολογίζεται, ὅτι τότε πετάχτηκαν ἢ καταστράφηκαν πενήντα περίπου πάπυροι. Ἀμέσως μετὰ, ὅταν ἀντιλήφθηκαν γιὰ τί ἀκριβῶς ἐπρόκειτο, τέθηκε τὸ πρόβλημα, πῶς θὰ τοὺς ἀνοίγαν, προκειμένου νὰ διαβάσουν τὸ περιεχόμενό τους. Αὐτὸ εἶναι πρόβλημα ποὺ παραμένει μέχρι σήμερα, γιὰτὶ εἶναι πάρα πολὺ δύσκολο νὰ ἀνοιχθῇ ἓνα τέτοιο ἀντικείμενο. Εἶναι προφανές,

*Έπάνω: Έξωτερική άποψη της «Βίλλας τῶν Παπύρων». Παρατηρήστε, πόσο ἔχει ἀνέλθῃ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους μὲ τὴν ἐναπόθεση χιλιάδων τόννων ἡφαιστειακοῦ ὕλικου.
Κάτω: Ἀποψη ἐνὸς ἐσωτερικοῦ χώρου.*

ὅτι τὸ κλειστὸ ἀπανθρακωμένο παπυρικὸ ρολλὸ εἶναι πολὺ εὐθραυστο, μπορεῖ νὰ διαλυθῇ ἀμέσως καὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο νὰ ἀνοίξῃ. Καμμιά φορὰ ὁ βαθμὸς ἀπανθράκωσης εἶναι τέτοιος, ποὺ ὁ πάπυρος ἔχει πετροποιηθῇ. Οἱ πρῶτες προσπάθειες ἀνοίγματος τῶν παπύρων ἦταν ἀρκετὰ καταστροφικὲς γι' αὐτοὺς.

«Δ»: *Πόσα παπυρικὰ ρολλὰ ἀνακαλύφθηκαν συνολικά;*

Ἀνακαλύφθηκαν 1.000 μὲ 1.100 περίπου παπυρικὰ ρολλὰ. Ὁ ἀριθμὸς τους δίδεται κατὰ προσέγγιση, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ὑπολογισθῇ μὲ ἀκρίβεια, σὲ πόσα παπυρικὰ ρολλὰ ἀντιστοιχοῦν τὰ 1.830 περίπου καταλογογραφημένα κομμάτια ἢ ὁμάδες ἀποσπασμάτων, ποὺ ἔχουμε σήμερα στὴ διάθεσή μας.

Τὸ ξετύλιγμα τῶν παπύρων ἔγινε μὲ διάφορους τρόπους σὲ διάφορες ἐποχές. Ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὰ ἀνοίξαν, αὐτὸ ἐπηρεάζει ἐμᾶς, ποὺ πᾶμε σήμερα νὰ τὰ μελετήσουμε, ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ ἀνασυνθέσουμε τὸ παπυρικὸ βιβλίον, γιατί ἐμεῖς μελετᾶμε κομμάτια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι καθόλου σίγουρο ἢ μᾶλλον εἶναι πολὺ πιθανόν, νὰ εἶναι σὲ λάθος σειρά. Γιὰ νὰ βγῇ λοιπὸν νόημα, ἐμεῖς θὰ πρέπει νὰ ἀνασυνθέσουμε ὅλο τὸ παπυρικὸ ρολλό. Τὰ ρολλὰ σήμερα φυλάσσονται μέσα σὲ μεταλλικὲς γυάλινες θήκες μὲ κορνίζες ἀπὸ κόντρα πλακέ.

«Δ»: *Τί κείμενα περιέχουν οἱ πάπυροι, ποὺ ἔχουν ἀνοιχθῇ καὶ ἀναγνωσθῇ μέχρι σήμερα;*

Κυρίως κείμενα Ἐπικουρείας Φιλοσοφίας. Ἀπὸ τὸν Ἐπίκουρο καὶ τοὺς διαδόχους του δὲν εἶχε διασωθῇ κανένα ὁλόκληρο κείμενο, παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση, ἀπὸ τὸν Διογένη Λαέρτιο, τὸν Πλούταρχο, τὸν Κικέρωνα κ.ἄ.. Τὸ πρῶτο κείμενο ποὺ ἦρθε στὸ φῶς ἦταν τὸ «Περὶ μουσικῆς» τοῦ Φιλόδημου.

Εἰδικὰ τότε, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερα ἡ Κλασικὴ Λογοτεχνία ἔχει μεγαλύτερη ἀπήχηση ἀπ' ὅ,τι ἔχει ἡ Φιλοσοφία καὶ εἰδικὰ ἡ Ἑλληνιστικὴ Φιλοσοφία. Ὁ φιλολογικὸς κόσμος ἀπογοητεύτηκε κατὰ κάποιον τρόπο, δεδομένου ὅτι περίμενε νὰ βρῇ χαμένη Σαπφώ, χαμένο Σοφοκλῆ, ἀλλὰ βρῆκε τελικὰ Φιλόδημο. Ποίος εἶναι αὐτὸς ὁ Φιλόδημος; Ἕνας συγγραφέας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο γνωρίζαμε 25 ἐπιγράμματα ὅλα καὶ ὅλα, ἀλλὰ στοὺς παπύρους πολλὰ κείμενα εἶναι δικὰ του.

Ἀνοίγοντας περισσοτέρους παπύρους προέκυψε, ὅτι ἦταν κείμενα Ἐπικουρείων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχαμε τίποτε δικό τους ἀπὸ πρῶτο χέρι. Ἦρθαν λοιπὸν στὴν ἐπιφάνεια κείμενα τοῦ Καρνεῖσκου, τοῦ Δημήτριου Λάκωνα, τοῦ Ἐπικουρου τοῦ ἴδιου καὶ ἄλλων, γιὰ τοὺς ὁποίους μόνον ξέραμε ὅτι εἶχαν ὑπάρξει, χωρὶς νὰ ἔχουμε κανένα δικό τους κείμενο.

Μὴ ἐξειδικευμένη Ἐπικούρεια Βιβλιοθήκη

Ὑπὸ ποὺ εἶναι σημαντικὸ στὴν περίπτωση τῆς ἑπαυλῆς τοῦ Ἐρκολᾶνο εἶναι, ὅτι δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ τὴν ἀνακάλυψη κάποιου τυχαίου παπυρικοῦ ρολλοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνακάλυψη μιᾶς ὁλόκληρης ἀρχαίας βιβλιοθήκης, ἴσως ὅχι ὁλόκληρης ἀκόμη. Δὲν ἐπρόκειτο γιὰ μία γενική, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἐντελῶς ἐξειδικευμένη βιβλιοθήκη, ποὺ ἀντανάκλᾳ κάποιες προτιμήσεις. Ἡ

Η αρχιτεκτονική του εικονιζόμενου Μουσείου Πόλ Γκεττν στην Καλιφόρνια είναι αντιγραφή της αρχιτεκτονικής της «Βίλλας των Παπύρων» του Έρκολαño.

βιβλιοθήκη αυτή ήταν Έπικούρεια. Αυτό σημαίνει, ότι ο άνθρωπος που έμενε στην έπαυλη είχε ειδικό ενδιαφέρον. Αυτό είναι πολύ χαρακτηριστικό. Μέχρι τώρα δεν έχουμε βρει καθόλου Τραγωδία, καθόλου Όμηρο, Λυρική Ποίηση, τίποτε από αυτά. Ό,τι έχει βρεθεί είναι κείμενα έπικούρεια, λίγα στωικά και λίγη ιστορική Λογοτεχνία (ποιήματα στα Λατινικά, που αναφέρονται σε ιστορικά γεγονότα, όπως π.χ. στην ναυμαχία στο Άκτιο), αλλά ελάχιστα.

«Δ»: Σε τί γλώσσα είναι γραμμένα τα κείμενα;

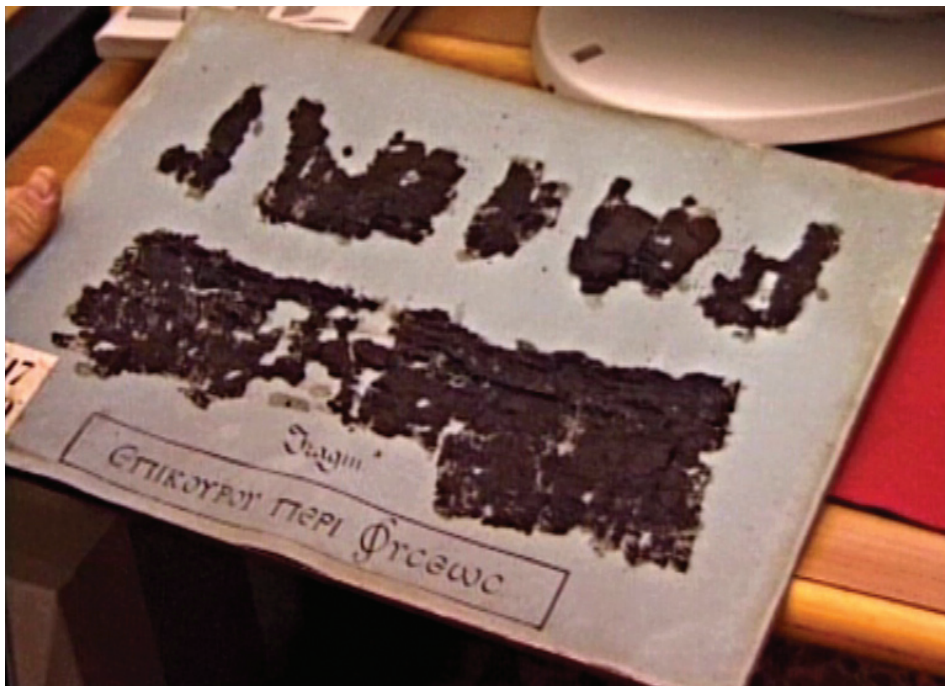
- Το 90% των κειμένων είναι γραμμένα στα Έλληνικά και τα υπόλοιπα στα Λατινικά.

Τò κέντρο μιås Έπικούρειας κοινότητας

«Δ»: Σε ποιά συμπεράσματα οδηγείσθε από τò εξειδικευμένο αυτό περιεχόμενο τής βιβλιοθήκης;

- Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι, ότι ή βιβλιοθήκη αυτή ανήκε πιθανότατα σε μιὰ Έπικούρεια κοινότητα, σε κάποιον άνθρωπο που ήταν ο ίδιος Έπικούρειος και φιλοξενούσε και τούς έταίρους, τούς φίλους του τούς Έπικούρειους. Ήταν κατά κάποιο τρόπο σαν ένα ίδρυμα, σαν κάποιο κέντρο.

Είμαστε σε θέση να κάνουμε μιὰ υπόθεση αρκετά πιθανή, για τò ποιός ήταν ο ιδιοκτήτης τής έπαυλης. Ήταν πιθανώς ο Λούκιος Καλπούρνιος Πείσων, πεθερός του Ίούλιου Καίσαρα, αριστοκράτης, ενεργό μέλος τής Πολιτικής και πολιτικός αντίπαλος του Κικέρωνα. Ξέρουμε για αυτόν από τòn Κικέρωνα, ο όποιος στòn λόγο του

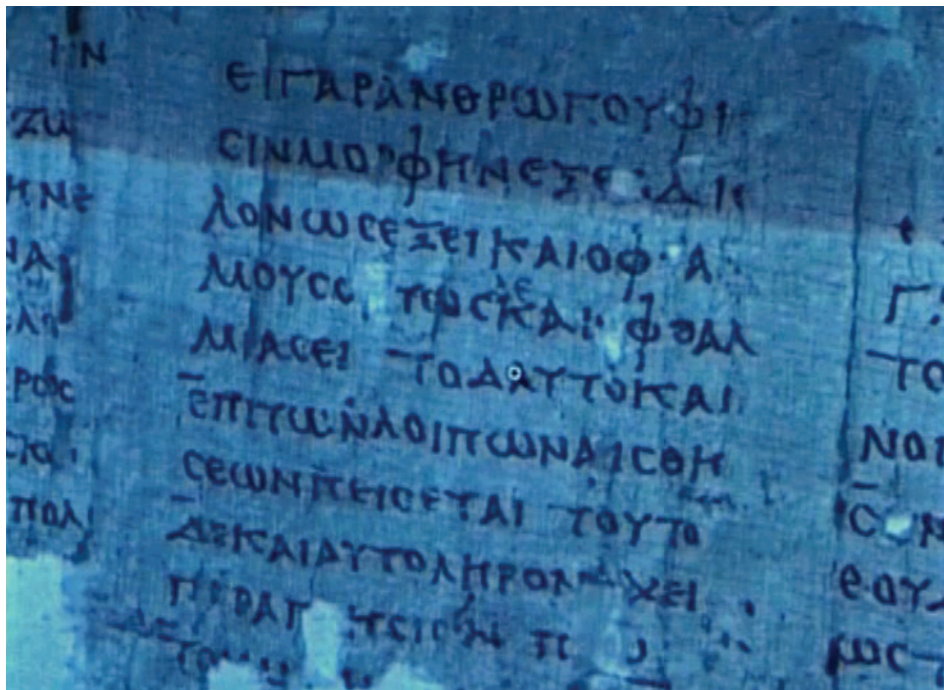

Τμήμα ἐνὸς ἀνοιγμένου παπύρου, ποὺ περιέχει ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Περὶ Φύσεως» ἔργο τοῦ Ἐπικούρου (ἀπὸ τὴν ταινία τοῦ Θόδωρου Μαραγκοῦ «Black Μπέεε»).

κατὰ τοῦ Πείσωνα (Ad Pisonem) ἀναφέρει, ὅτι ἔχει ἀκόλουθο καὶ προστατευόμενό του τὸν Φιλόδημο.

Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ λέει ὁ Κικέρων ἐπιβεβαιώνονται, γιατί ξέρουμε κι ἀπὸ ἄλλες μαρτυρίες, ὅτι στὸ Ἑρκολᾶνο ὑπῆρχε μιὰ Ἐπικούρεια κοινότητα μὲ τὸν Φιλόδημο, στὴν ὁποία σύχναζαν ἄνθρωποι ὅπως ὁ Βιργίλιος, ὁ Βάρωνας, ὁ Γραμματικός, ἴσως κι ὁ Ὅράτιος, ἴσως κι ὁ Λουκρήτιος. Εἰδικὰ γιὰ τὸν Βιργίλιο καὶ τὸν Βάρωνα ἔχει βρεθῇ ἓνα κομμάτι παπύρου, ποὺ λέει, ὅτι αὐτοὶ πῆγαιναν ἀπὸ τὴ Ρώμη καὶ τὴ Νάπολη στὸ Ἑρκολᾶνο. Πῆγαιναν λοιπὸν οἱ Ἐπικουρείοι οἱ μὲν στοὺς Ἐπικουρείους τοὺς δὲ καὶ ἐναλλάξ. Βλέπουμε δηλαδὴ πρῶτον, ὅτι ὁ Ἐπικουρισμὸς εἶχε πολὺ μεγάλη ἀνάπτυξη στὴν Ἰταλία τὴν ἐποχὴ αὐτὴ (α' αἰ. π.Χ.), δεύτερον, ὅτι ὑπῆρχαν Ἐπικουρείες κοινότητες καὶ τρίτον, ὅτι ὑπῆρχε μιὰ σημαντικὴ Ἐπικούρεια κοινότητα στὸ Ἑρκολᾶνο, τῆς ὁποίας πᾶτρωνας ἦταν αὐτὸς ὁ Πείσων, ὁ ὁποῖος ἦταν πλούσιος καὶ μποροῦσε νὰ τὴν συντηρῇ.

Τὸ γεγονὸς λοιπόν, ὅτι μέσα σὲ αὐτὴ τὴν βιβλιοθήκη ἔχει βρεθῇ ἓνας τεράστιος ἀριθμὸς ἔργων τοῦ Φιλόδημου, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τυχαῖο, δηλαδὴ μέχρι τώρα νὰ μὴν ἔχουμε βρεῖ πουθενὰ τίποτε κι ἐκεῖ νὰ ἔχουμε βρεῖ ἤδη 100 ἔργα τοῦ Φιλόδημου. Λέγοντας ἔργα ἐννοῶ ἀντίτυπα. Μερικὲς δὲ φορὲς βρήκαμε τὸ ἴδιο ἔργο σὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἀντίτυπα. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τυχαῖο.

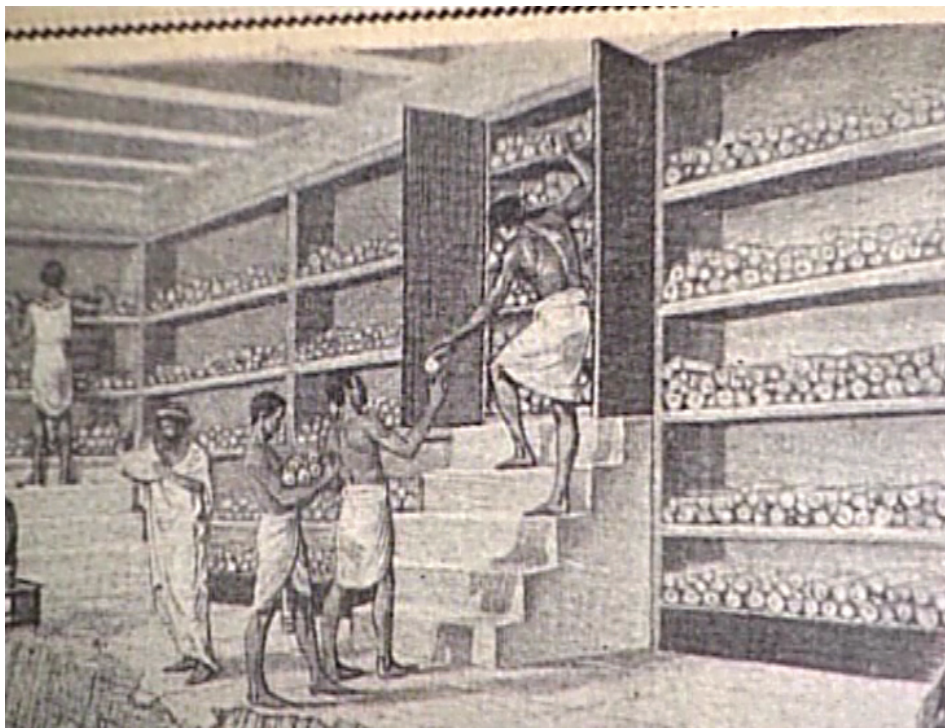
Έπεξεργασμένο ευνάγγωστο απόσπασμα κειμένου ενός παπύρου.

Υπάρχουν επίσης τὰ ἐπιγράμματά του, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ὁ Φιλόδημος, καὶ κάποια δεῖπνα, ποὺ ὑποστηρίζει ὁ Πείσων οἰκονομικά. Ἐκεῖ ὑπάρχουν καὶ περιγραφές. Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρεται, ὅτι στὴν ἄκρη τῆς ἑπαυλῆς φαίνεται ἡ θάλασσα, τὸ ὁποῖο ἐπαληθεύεται γιὰ τὴν ἑπαυλὴ τοῦ Ἑρκολᾶνο. Ὅλα αὐτὰ μᾶς κάνουν νὰ πιστεύουμε, ὅτι ἐκεῖ πέρα ὑπῆρχε μία Ἐπικούρεια κοινότητα, κι ἡ βιβλιοθήκη αὐτὴ ἀντανάκλᾳ τὸν πνευματικὸ προσανατολισμὸ τῆς.

βιβλιοθήκη αὐτὴ εἶναι πολὺ σημαντικὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν Κλασικὴ Ἀρχαιότητα, γιὰτὶ ὑπάρχει ἡ δυνατότητα γιὰ πρώτη φορὰ νὰ γνωρίσουμε, τί λένε οἱ Ἐπικούρειοι οἱ ἴδιοι καὶ ὅχι οἱ πηγές, ποὺ μιλᾶνε γιὰ αὐτοὺς. Ἕνα πρόβλημα, ποὺ συνήθως ὑπάρχει, εἶναι, ὅτι οἱ Ἐπικούρειοι δὲν ἦταν ἰδιαίτερα ἀγαπητοί, δὲν εἶχαν ἄλλους «συμμάχους», καὶ συνήθως οἱ πηγές, ποὺ μᾶς μιλᾶνε γιὰ αὐτοὺς, εἶναι ἐχθρικές π.χ. Πλούταρχος, Κικέρωνας.

Ἔτσι λοιπὸν τὸ σημαντικὸ ἐν τέλει εἶναι, ὅτι μία ὁλόκληρη περιοχὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Σκέψης μπορεῖ νὰ ἀνασυσταθῇ πιά μέσα ἀπὸ τὰ δικά τῆς κείμενα κι ὅχι ἀπὸ κείμενα, ποὺ ἐπιβίωσαν μέσα ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ παράδοση.

Καλλιτεχνική αναπαράσταση τής Ἐπικούρειας βιβλιοθήκης.

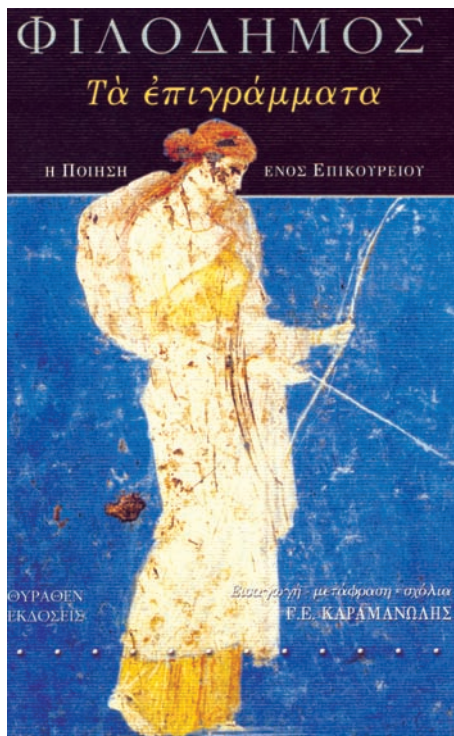
Ὁ Χριστιανισμὸς καταδίκασε τὸν Ἐπικουρισμὸ κυρίως γιὰ τὴν ἠθική του, γιατί ἀντιλαμβανόταν, πὼς ὑποστήριζε, ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἀντίληψη ἐντελῶς ἀντίθετη ἀπὸ τὴ χριστιανική. Ἔτσι δὲν διασώθηκε τίποτε ἀπὸ τοὺς Ἐπικουρείους κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Τώρα λοιπὸν ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ δοῦμε, τί ὑποστηρίζουν οἱ Ἐπικουρεῖοι μὲ τὰ δικά τους λόγια.

Ἡ Ἑλλάδα γενικῶς «δὲν ὑπάρχει»...

«Δ»: Ὅπως μᾶς εἶπατε ὅμως προηγουμένως, οἱ πάπυροι περιέχουν Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ κατὰ τὸ 90% εἶναι γραμμένοι στὰ Ἑλληνικά. Γιατί ἡ Ἑλλάδα δηλώνει ἀποῦσα;

- Ἡ προσπάθεια γιὰ διεθνὴ συνεργασία στὸ θέμα τῆς ἀνάγνωσης τῶν παπύρων ξεκίνησε συστηματικὰ ἀπὸ τὸ 1970. Τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια ὑπάρχει ἓνα ἀρκετὰ μεγάλο σοβαρὸ διεθνὲς ἐνδιαφέρον γιὰ αὐτοὺς τοὺς παπύρους κυρίως ἀπὸ Βρεταννοὺς, Ἀμερικανοὺς, Γερμανοὺς καὶ Ἰταλοὺς. Στὸ διεθνὲς αὐτὸ πρόγραμμα εἶχε ἐργαστῇ παλαιότερα καὶ μία Ἑλληνίδα, ὅχι ἀπεσταλμένη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἢ ἑλληνικὸ πανεπιστήμιο, ἡ καθηγήτρια σήμερα στὴν Ἀμερικὴ κ. Βούλα Τσούνα.

Ἕνας λόγος, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρθηκε ἡ Ἑλλάδα, εἶναι, ὅτι γενικῶς ἡ Ἑλλάδα δὲν φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἐκτὸς Ἑλλάδος. Αὐτὸ ἀποτελεῖ

Ὁ Φιλόδημος (α' αἰ. π.Χ.) ἔγραψε πολλὰ φιλοσοφικὰ ἔργα γιὰ ἠθικά, πολιτικά καὶ αἰσθητικά ζητήματα, ἐνῶ ἀσχολήθηκε συστηματικά καὶ μὲ τὴν Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας. Στὰ Ἐπιγράμματά του μετουσιώνει σὲ τέχνη ἀληθινὰ αἰσθήματα, ὅπως τὸν ἐρωτικὸ συναρπασμό, τὴν ἐρωτικὴ χαρὰ καὶ τὴ λύπη, ποὺ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνονται ἀντικείμενο στοχασμοῦ καὶ ψυχαγωγίας. (Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Γ. Καραμανώλη: «Φιλόδημος. Τὰ ἐπιγράμματα. Ἡ Ποίηση ἐνὸς Ἐπικουρείου», ἐκδόσεις «Θύραθεν», Θεσσαλονίκη 2004.)

μέρος ἐνὸς γενικώτερου προβλήματος, δεδομένου ὅτι γιὰ ἀρχαιοῦτες στὴ Μικρὰ Ἀσία, στὴ Συρία, γιὰ σημαντικὰ ἀρχαιολογικὰ ἑλληνικὰ εὐρήματα σὲ ἄλλες περιοχές ἢ Ἑλλάδα δὲν φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρεται.

Ένας ἄλλος λόγος εἶναι, ὅτι γενικῶς οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐνδιαφέρονται ἀκόμα καὶ διεθνῶς εἶναι λίγοι. Οἱ περισσότεροι ἐνδιαφέρονται γιὰ Λογοτεχνία καὶ ὄχι γιὰ τέτοια ἐξειδικευμένα κείμενα. Ὁ κύκλος τῶν ἐπιστημόνων, ποὺ δουλεῦει συστηματικὰ στοὺς παπύρους, εἶναι 20-25 σὲ ὅλο τὸν κόσμο.

«Δ»: Ἑσεῖς, πῶς βρεθήκατε ἐκεῖ;

- Ἐγὼ ἔκανα τὸ διδακτορικό μου στὴν Φιλοσοφία στὴν Ὁξφόρδη, ὅποτε ὑπέπεσε στὴν ἀντίληψή μου, ὅτι ἔνα Ἰταλικὸ Κέντρο, ποὺ ἔχει ἰδρυθῇ γιὰ τὴ μελέτη τῶν παπύρων, ἔδινε 2-3 ὑποτροφίες τὸ χρόνο. Ἔτσι πῆρα ὑποτροφία γιὰ ἓναν χρόνο, ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ κυβέρνησις δηλαδή, καὶ μετὰ τὴν ἀνανέωσα γιὰ ἓναν ἀκόμα χρόνο. Μοῦ ἀνέθεσαν ἓνα συγκεκριμένο πάπυρο, ποὺ ἀνέλαβα. Ἦταν ἓνα ἔργο τοῦ Φιλόδημου, ποὺ τὸ εἶχαν τιτοφορήσει «Περὶ Ὑβρεως», γιὰτὶ εἶχαν βρεῖ πολλὰς φορὲς τὴ λέξη ὕβρις. Μοῦ ἀνέθεσαν νὰ κάνω ἔρευνα σὲ αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ νὰ τὸ ἐκδώσω. Αὐτὸς ὁ πάπυρος ἦταν σὲ πολὺ κακὴ κατάστασις, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ αὐτὸν τὸν πάπυρο ἐγὼ ἔμαθα ὅλο τὸ πεδίο, δηλαδή πῶς πρέπει νὰ δουλεύουν, ποιές εἶναι οἱ δυσκολίες, πῶς ἀνασυντίθεται ἓνα παπυρικὸ βιβλίο κ.τ.λ..

Τί πόδια, τί γάμπες καὶ τί μηροὶ (θὰ λιποθυμήσω),
τί πισινά, τί ἐφηβαίῳ καὶ τί λαγόνες,
τί ὦμοι, τί στήθη καὶ τί λεπτὸς λαιμὸς εἶναι αὐτός,
τί χέρια καὶ τί μάτια (θὰ τρελλαθῶ τελείως),
μὰ καὶ μὲ τί τέχνη κινεῖται καὶ τί φιλιὰ ὑπέροχα μοιράζει
καὶ τί φωνούλα εἶναι αὐτή.
Τί κι ἂν εἶναι Ἰταλίδα Φλώρα,
ποῦ δὲν ξέρει νὰ τραγουδᾷ τοὺς στίχους τῆς Σαπφoῦς·
κι ὁ Περσέας ἐρωτεύτηκε κάποτε τὴν Ἰνδὴ Ἀνδρομέδα.

* * *

Ἄφοῦ μὲ τοῦ λαδιοῦ τὴ δρόσο μεθύσης, τὸ λύχνο, τὸ σιωπηλό,
μάρτυρα τῶν ἀνομολόγητων ἐρωτικῶν μας στιγμῶν,
τὴν πόρτα καλὰ νὰ κλείσης.
Στὸν Ἑρωτα δὲν ἀρέσει νὰ ἔχη ζωντανοὺς μάρτυρες.
Ἐλα λοιπὸν Ξανθῶ, δῶσ' μου φιλιὰ,
ἐσύ, φιλέραστο κρεβάτι μου,
γνωρίζεις τὰ ὑπόλοιπα ἐρωτικά μας παιχνίδια.

Δύο ἐρωτικὰ ποιήματα τοῦ Φιλόδημου σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση.

«Δ»: *Μὲ τί ἀσχολεῖσθε σήμερα;*

Οἱ πάπυροι εἶχαν πολὺ μεγάλο ἐρευνητικὸ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε προοπτικὴ καρριέρας. Ἦταν μιὰ ὑποτροφία γιὰ ἓνα περιορισμένο χρονικὸ διάστημα. Ὅταν λοιπὸν προκηρύχθηκε μία θέση στὴν Ἑλλάδα, ἀποφάσισα νὰ ἐπιστρέψω, γιατί ἐργασιακὰ εἶναι κάπως πιὸ σίγουρα. Ἡ ἐρευνητικὴ δουλειὰ βέβαια στὸ Ἑρκολᾶν συνεχίζει νὰ μὲ ἐνδιαφέρει.

Τώρα εἶμαι λέκτορας στὸ Τμῆμα Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης στὸ Ρέθυμνο. Στὴ Νάπολη πηγαίνω κάθε καλοκαίρι ἐδῶ καὶ δύο χρόνια μὲ τὴν ἄδειά μου. Ἔχω καὶ φωτογραφίες, CD, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶσαι ἐκεῖ. Νὰ κοιτάξης τὸ ὕλικό μὲ τὸ μικροσκόπιο, νὰ βλέπης τὰ προβλήματα ἐπάνω στὸ ὕλικό. Ἀπὸ μακριὰ εἶναι ἀρκετὰ δύσκολα.

«Δ»: Δέν ὑπάρχει πρόβλεψη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, νὰ σᾶς ὑποστηρίξη μὲ κάποιο τρόπο;

- Ἑλλάδα γενικῶς καὶ ἀορίστως δὲν ὑπάρχει. Καὶ οἱ ξένοι ἐπιστήμονες ποὺ πάνε, πάνε ἀπὸ τὰ πανεπιστήμιά τους. Αὐτὸ ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μου θὰ μποροῦσε νὰ γίνη εἶναι, στὸ ἐνδεχόμενο νὰ γίνουν κι ἄλλες ἀνασκαφές καὶ νὰ βρεθοῦν κι ἄλλα πράγματα νὰ ἔχουμε κάποιο λόγο ἐκεῖ. Γιατὶ ὑπάρχει μία διεθνὴς συνεργασία, κι ἔχουν ὅλοι λόγο Ἀγγλοί, Γερμανοί, Ἀμερικάνοι, ἐκτὸς ἀπὸ ἐμᾶς.

Ἔντονη ἡ Ἑλληνικὴ παρουσία στὴν Κάτω Ἰταλία

«Δ»: Ποιές εἶναι οἱ ἐντυπώσεις σας ἀπὸ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ στὴν Κάτω Ἰταλία;

- Στὴν Κάτω Ἰταλία ὑπάρχουν περισσότερα ἐλληνικὰ μνημεῖα καὶ εὐρήματα ἀπ' ὅσα ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα. Ἄν πᾶτε στὸ Πέστονι γιὰ παράδειγμα, στὴν ἀρχαία Ποδεισωνία, θὰ δῆτε πολλοὺς ἀρχαίους ἐλληνικοὺς ναοὺς. Οἱ πρῶτες ἐλληνικὲς ἀποικίες ἐκεῖ ἀνάγονται στὰ τέλη τοῦ ἡ' αἰ. π.Χ., ὅπως στὶς Πιθηκοῦσες, στὴ σημερινὴ Ἴσκια, ἀποικία τῶν Εὐβοέων.

Νὰ σημειωθῇ ἐπίσης, ὅτι κάποιες ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες ἀλφαβητικὲς ἐπιγραφές προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Τὸ λεγόμενο ποτήρι τοῦ Νέστορα βρέθηκε στὴν Ἴσκια, ὅπου βρίσκεται ἡ Κύμη – Κούμα (Cuma). Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἐπιγραφολόγους εἶναι Ἰταλοί, κι αὐτὸ γιατί ἐκεῖ ἔχουν βρεθῇ πολλὲς πρῶμες ἐλληνικὲς ἐπιγραφές.

Στὴ Σικελία ὑπάρχει πόλη ποὺ λέγεται Νάξος, ἀποικία τῶν Ναξιέων ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ἡ' αἰ. π.Χ.. Δηλαδή οἱ πρῶτες ἀποικίσεις, ποὺ ἔγιναν, ἔγιναν ἐκεῖ. Ἡ Νάπολη εἶναι ἡ ἀρχαία Νεάπολις, ποὺ ὠνομάσθηκε ἔτσι τὸν 6' αἰ. π.Χ.. Ὑπῆρχε καὶ ἡ λεγόμενη Παλαιόπολις. Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐγκαταστάθηκαν σὲ ἓνα πολὺ ὁμορφο μὲ θέα σημερινὸ προάστιο τῆς Νάπολης, ποὺ λέγεται Ποσίλυπο. Εἶναι τὸ ἀρχαῖο Πανσίλυπο – τί ὥραία λέξη – πᾶς ἐκεῖ καὶ βλέπεις κάτω τὸν κόλπο τῆς Νάπολης κι ἀγαλλιᾶσαι ἡ καρδιά σου.

Ἄν μιλήσης μὲ τοὺς Ἰταλοὺς ἐκεῖ, τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους, ὄχι τοὺς ἰδιαίτερα γραμματιζομένους, καὶ τοὺς πῆς: «Εἶμαι Ἕλληνας», θὰ σοῦ ἀπαντήσουν: «Anche noi siamo Greci», ποὺ σημαίνει: «Κι ἐμεῖς Ἕλληνες εἴμαστε.» Καὶ δὲν υπερβάλλουν, οὔτε τὸ λένε, γιὰ νὰ σὲ κολακέψουν, οὔτε εἶναι ἐθνικιστικὸ αὐτό, ἀλλὰ εἶναι μία πραγματικότητα. Τὸ λένε αὐτοὶ γνωρίζοντας τὴν Ἱστορία τοῦ τόπου τους.

Ὁ Καβάφης ἔχει γράψῃ ἓνα πολὺ ὥραϊο ποίημα γιὰ τοὺς Ποσειδωνιάτες, ποὺ ὅταν βρισκόνταν δάκρυζαν, γιατί εἶχαν ξεχάσει τὴν παράδοση καὶ τὴ Γλῶσσα τους. Πᾶς στὸ Πέστονι, ἔχει ὑπέροχους ναοὺς, εἶναι Ἑλλάδα, πᾶς στὴν Ἑλέα τοῦ Παρμενίδη (ἡ ὁποία λέγεται σήμερα Βελέα), τὰ ἴδια. Ἡ Ἑλληνικὴ παρουσία εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἡ Κάτω Ἰταλία, ποὺ εἶναι ὑποβαθμισμένη γενικὰ (οἰκονομικά, βιομηχανικά κ.τ.λ.), ἔχει τρομερὸ ἀρχαιολογικὸ ἐνδιαφέρον, πολὺ ὑλικό, μεγάλο πολιτιστικὸ ἐνδιαφέρον. Ἔχουν περισσότερα μνημεῖα ἀπ' ὅσα ἔχουμε ἐμεῖς. Μιλᾶμε γιὰ ὁλόκληρες πόλεις.

Ἐμεῖς στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε γιὰ παράδειγμα τὸ Δίον, ποὺ εἶναι μιὰ πόλη, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι πολὺ μικρὴ σὲ σχέση μὲ τὶς ἑλληνικὲς ἀρχαῖες πόλεις τῆς Κάτω Ἰταλίας.

«Δ»: Παρατηροῦμε ὅμως στὸ Δίον, καθὼς καὶ σὲ ἄλλους σημαντικοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους στὴν Ἑλλάδα (Ἐλευσίνα, Ὀλυμπία κ.τ.λ.), ὅτι δὲν ὑπάρχει γιὰ δείγμα ἓνας ὁλόκληρος ὄρθιος κίονας, ἐνῶ ἀντιθέτως στὴν Κάτω Ἰταλία, ὅπως γιὰ παράδειγμα στὴν Ποσειδωνία, οἱ ναοὶ διατηροῦνται ἄθικτοι. Ποῦ κατὰ τὴ γνώμη σας ὀφείλεται αὐτό;

- Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Πραγματικὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ποσειδωνία καὶ στὶς Συρακοῦσες νὰ πᾶς, νὰ δῆς τὸ ναὸ τοῦ Δία. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι στὴν Ἑλλάδα οἱ χριστιανοὶ κτύπησαν τοὺς ἀρχαίους ναοὺς, καὶ τὸ ξέρουσε αὐτό. Καὶ μαρτυρεῖται καὶ στὰ κείμενα. Ἄν στὴν Ἰταλία δὲν κτύπησαν ἢ τοὺς μετέτρεψαν σὲ χριστιανικοὺς, κι ἔτσι σώθηκαν ἀντὶ νὰ καταστραφοῦν, αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω. Πρέπει νὰ τὸ ἐρευνήσῃ κανεὶς. Καὶ στὴν Ἰταλία ἔχουν γίνει κάποιες καταστροφὲς ναῶν πάντως. Ἄν πᾶς στὶς Συρακοῦσες γιὰ παράδειγμα, θὰ δῆς ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Δία, ὁ ὁποῖος εἶναι καταπληκτικὸς, τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ὅμως εἶναι ἀρκετὰ γκρεμισμένοι.

Δὲν μπορῶ νὰ πῶ μὲ σιγουριά, ποιά ἦταν ἡ συμπεριφορὰ τῶν χριστιανῶν ἔναντι τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ναῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Θέλει ἔρευνα, δὲν ἔχω ἀπάντηση. Ἵσως δὲν ἔχω προβληματισθῇ κι ἐγὼ σὲ αὐτὸ τὸ θέμα. Ἵσως ἡ Ἑλλάδα νὰ ἦταν ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴ περίπτωση παρουσίας τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος. Καὶ σὲ ἄλλες πόλεις ὑπάρχουν κατεστραμμένοι ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ ναοί. Πάντως εἶναι ἀλήθεια, ὅτι στὴν Κάτω Ἰταλία ὑπάρχουν ἀρκετὲς πόλεις μὲ πολὺ καλὰ διατηρημένους ἀρχαίους ἑλληνικοὺς ναοὺς.

* * *

«Δ»: Τί μποροῦμε νὰ ἀναμένουμε ἀπὸ τὸ Ἑρκολάνο στὸ μέλλον;

- Τὸ Ἑρκολάνο εἶναι ἀπὸ τὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες, ποὺ φώτισαν μὲ τρόπο πολὺ ἐντυπωσιακὸ μιὰ πλευρὰ τῆς Ἀρχαιότητος, δηλαδὴ τὸν Ἐπικουρισμὸ. Ἀναμένουμε κατ' ἀρχὰς τὴ συνέχιση τῶν ἀνασκαφῶν. Τὰ παυρικὰ ρολλά, ποὺ ἔχουν ἀνακαλυφθῇ μέχρι τώρα, ἔχουν διαφορετικοὺς βαθμοὺς ἀπανθράκωσης, ὁπότε μποροῦν μὲν νὰ ἀνοίξουν κάποια, αὐτὰ ὅμως τελείωσαν. Σήμερα ἔχουμε φτάσει στὸ σημεῖο νὰ μὴν ἔχουμε τρόπο νὰ ἀνοίξουμε ὅσα ἔχουν μείνει κλειστά, κι αὐτὰ εἶναι περίπου 200. Αὐτὰ ἔχουν ἐξαιρετικὰ ὑψηλὸ βαθμὸ ἀπανθράκωσης εἶναι σχεδὸν πετροποιημένα καὶ καμμία μέθοδος δὲν ἔχει ἀποδειχθῇ ἱκανὴ νὰ τὰ ἀνοίξῃ. Οἱ ἐπιστήμονες προσανατολίζονται στὴν ἀνάγνωσή τους χωρὶς ἄνοιγμα, δηλαδὴ μὲ μεθόδους ἠλεκτρονικὲς ἀνάλογες τῆς ἀξονικῆς τομογραφίας στὴν ἀντίστοιχη ἱατρικὴ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ γιατρὸς μπορεῖ νὰ δῇ ἐσωτερικὰ ὄργανα τοῦ σώματος, χωρὶς νὰ τὸ ἀνοίξῃ.

Ἀκόμα δὲν ἔχουν βγεῖ τὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ πολλοὺς πατύρους, ποὺ μελετῶνται τὰ τελευταῖα χρόνια. Γνωρίζω γιὰ κείμενα, ποὺ θὰ τὰ ἐκδώσουν φίλοι μου, ποὺ τὰ μελετοῦν. Τὰ περιμένω μὲ ἀνυπομονησία.

Γιάννης Λάζαρης

ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ

Αντιβιοτικό «Πάτερ ἡμῶν»

Ἀπὸ ἐπίσημη ὁρθόδοξη ἱστοσελίδα ἀντιγράφουμε: «Τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ καὶ ἡ ὁρθόδοξη προσευχὴ ἔχουν τὴν ἰκανότητα –σύμφωνα μὲ Ρώσους ἐπιστήμονες– νὰ ἐξουδετερώνουν τὰ μικρόβια. Μὲ τὸ σταύρωμα τοῦ φαγητοῦ πρὸ τοῦ γεύματος τὸ φαγητὸ κυριολεκτικὰ ἐξαγνίζεται ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ... Τὸ «πάτερ ἡμῶν» ἔχει ἐπίδραση σὲ παθογόνα βακτηρίδια· αὐτὸ ἐπαληθεύθηκε ἀπὸ σχετικὸ πείραμα, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπικίνδυνων βακτηριδίων τοῦ δεύματος μειωνόταν περισσότερο ἀπὸ χίλιες φορές... Ὅλοι οἱ συμμετέχοντες στὰ πειράματα διαπίστωσαν μίᾱ ἐξισορρόπηση στὴν πίεση καὶ στοὺς δείκτες τοῦ αἵματος, ὅταν ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους καὶ προσεύχονταν.»

Τὸ καλύτερο γιὰ τὸ τέλος: «Ἄν ὅμως τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ γινόταν πρόχειρα μὲ τὰ τρία δάχτυλα ἐνωμένα ἄτακτα, τὸ θετικὸ ἀποτέλεσμα ἦταν σημαντικὰ πιὸ ἀδύναμο ἢ ἀπουσίαζε τελείως.»

Σχόλιο; Ὁ Μεσαίωνας ἐπιστρέφει.

Κ.Ε.

Καλὸ Πεςάχ!

Εβραϊκὴ εὐχετήρια κάρτα γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τοῦ Πεςάχ (ἢ Πᾶς Ὁβερ, ἐξελληνισμένα: Πάσχα). Τὸ Πεςάχ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ἑορτὲς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. [Βλ. «Τὸ ἀνθελληνικὸ Ἑβραϊκὸ Πάσχα. Σταχυολόγηση στοιχείων μίσους καὶ ἀκραίου φασισμοῦ ρατσισμοῦ», «Ἡ παρωδιά «θεῖον δρᾶμα». Τὰ πρότυπα τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς» (τ. 280) καὶ «Ἐνας ἀφανὴς ἀλλὰ πλήρης ἐξεβραϊσμὸς τῶν Ἑλλήνων. Τὰ ἔθιμα καὶ οἱ συμβολισμοὶ τοῦ Πάσχα» (τ. 291).]

Γ.Λ.

Ἐπίσκοπος-ὀγκολόγος

Ἡ ἐπίσκοπος τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ὁχάιο κ. Νταρλὶν Μπίσοπ βρίσκεται ἀντιμέτωπη μὲ τὴν Δικαιοσύνη, κατόπιν ἀγωγῆς ποὺ υπέβαλαν ἐναντίον της τὰ παιδιά τοῦ ἀδελφοῦ της Ντάρελ Γουνέιν Πέρι, διότι ἡ ἐπίσκοπος ἔπεισε τὸν ἀδελφὸ της, ὁ ὁποῖος εἶχε προσβληθῇ ἀπὸ καρκίνου τοῦ λάρυγγα, νὰ διακόψῃ τὴν θεραπεία χημειοθεραπείας, στὴν ὁποία υπεβάλλετο, καὶ νὰ στραφῇ στὴν προσευχή.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, ὁ ἀδελφός της νὰ πεθάνῃ καὶ ἐκείνη νὰ διώκεται. Σημειωτέον ὅτι, λίγο πρὶν τὸν θάνατό του ἐξέδωσε βιβλίον μὲ τίτλο «Ἡ ζωὴ σου ἀκολουθεῖ τὰ λόγια σου», στὸ ὁποῖο ὑπεστήριξε, ὅτι ὁ ἀδελφός της θεραπεύθηκε ἀπὸ τὸν καρκίνου τοῦ λάρυγγα χάρις στὴν προσευχή.

Α.Γ.

Ίερό SMS

Ίερέας λαμβάνει εὐσεβὲς μήνυμα, ἐνῶ ψέλνει. (Ἀπὸ τὸ διαδίκτυο: www.youtube.com.)

Γ.Γ.

Ἀθιγγανο-ρωμοσύνη

Τὸ σκηνικό, ποὺ ἔστησαν οἱ Τρικαλινοὶ πανηγυριστές, γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν Ἁγία Παρασκευή. Κίονες, καμπάνα, καὶ πλαστικά -ἀθιγγανικῆς προσέλευσης- τραπεζοκαθίσματα. Καὶ Παρθενώνας καὶ Ἁγία Παρασκευὴ καὶ Σαλέας.

Κ.Ε.

Αὐγὰ τῆς Ἀνάστασης

«Διδάξτε τὰ παιδιά σας, ὅπως κάνουν ἑκατομμύρια ἄλλοι γονεῖς καὶ δάσκαλοι, γιὰ τὸ θάνατο καὶ τὴν ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὰ πολὺχρωμα αὐγὰ τῆς ἀνάστασης. Συνοδεύονται ἀπὸ μικρὸ ἐπεξηγηματικὸ βιβλιαράκι σὲ δύο γλώσσες, Ἀγγλικά καὶ Ἰσπανικά». (Ἀπὸ καθολικὴ ἰστοσελίδα).

Ι.Α.

Εὐσεβῆς ἐκδρομὴ

Τὸ δημοσίευμα εἶναι ἀπὸ τὴν ἑλληνορθόδοξο ἐφημερίδα «Στόχος», ποὺ μερικὲς μέρες ἀργότερα διαπίστωνε: «Ἐνοχὴ σιωπῇ, καμμία ἀντίδραση.» Ἀσφαλῶς. Ἀπὸ ποιὸν περίμεναν ἀντίδραση καὶ γιατί; Μήπως ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς;

Γ.Α.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

«ὥς παντὶ προσῆκον μετέχειν τῆς ἀρετῆς» (Πλάτων)

«πᾶσι μέτεστιν γινώσκειν ἑαυτούς» (Ἡράκλειτος)

λοι οἱ τηλεοπτικοὶ σταθμοὶ (μία εἶναι ἡ Τηλεόραση) μᾶς βομβάρδισαν μὲ τὰ -δῆθεν- συγκλονιστικὰ συμβαίνοντα στὰ σχολεῖα. Τὸν -ἴσω- βιασμὸ μαθήτριας καὶ βιντεοσκόπησης της. Τὴν δῆμνη ἀπεργία δασκάλων/καθηγητῶν, τὴν κατάληψη σχολείων, τὴν κατάσταση στὰ πανεπιστήμια, τὸ «ἄσυλο» καὶ τὸ ἄρθρο 16. Αἰτήματα καὶ ἐπιτεύγματα; **α.** Οἱ βιασμοὶ ὄχι ἐντὸς σχολείου (!) → ἀχρησία «κινήτων». **β.** Αὐξήσεις μισθῶν → «μια χούφτα εὐρώ». **γ.** Γενικότητες, χαβαλές → τίποτα. Ἔτσι δουλεῖ τὸ Σύστημα, μὲ ἓνα σμπάρο πολλὰ τρυγόνια: Τρομοκρατία τοῦ λαοῦ, σπασμωδικές κινήσεις τῶν ὑπηκόων (ἐγγραφὴ σὲ «ιδιωτικά») παγίδευση καθηγητῶν στὸ μισθολογικὸ καὶ ἀφοπλισμὸς τους, τέλος θάψιμο τοῦ θέματος. Μετὰ ἀπὸ χρόνια ἐπανάληψη τοῦ σεναρίου κ.ο.κ. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὸν «γαλλικὸ Μάη». Καὶ τὸ πρόβλημα τῆς Παιδείας -τὸ ἔλλειμμα- διαιωνίζεται παγκοσμίως.

Η ΓΝΩΣΗ. Ἄς ξεκινήσουμε ἀπὸ τίς ἐννοιες, ἀφοῦ «ἀρχὴ σοφίας» ὀνομάτων ἐπίσκεψις (= καθορισμός). Ἡ Γνώση < γινώσκω → (γ)νός, ἐνδὸς ἀντικειμένου φυσικοῦ ἢ νοητικοῦ (ἐπιστήμης, τέχνης, ἥθους, φιλοσοφίας) εἶναι κάτι βαθύτερο ἀπὸ ἀπλὴ Πληροφόρηση. Ἐργαλεῖο τῆς Γνώσης εἶναι ἡ Μάθηση, ποὺ ἐπιτυγχάνεται εἴτε μὲ ἄμεση/προσωπικὴ ἐμπειρία (ἐπίγνωση) εἴτε μὲ διδασκαλία ἀπὸ Ἄλλον. (Ὁ Ἄλλος ὡς γονέας, δάσκαλος, φίλος, βιβλίον, ΜΜΕ, Η/Υ.)

Καὶ τί δίνει ὁ Ἄλλος, ἡ αὐθεντία στὸ μαθητὴ μὲ τὴ μάθηση; Ἡ τὸ ἀληθές ἢ τὸ ψευδές, τὸ **ὄντως ὄν** ἢ τὸ **μὴ ὄν** (Πρωταγόρας). Καὶ θὰ δώσῃ τὸ ἀληθές, ἂν γνωρίζῃ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἢ τὸ ψευδές ὡς ιδεολόγημα συνειδητὰ (λ.χ. ὑπαρξὴ κολάσεως) ἢ ὡς σφάλμα (κίνηση οὐρανίας σφαίρας). Καὶ ἀπορρίπτουμε τὸν **ἀγνωστικισμό** («τί ἐστὶν ἀλήθεια»; Κ.Δ. Ἰωάν. 18.38, χωρὶς ἀπάντησι) ἢ τὴν αὐθεντία/πίστιν σὲ ἱεροὺς λόγους («*Εγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια... καὶ τὸ φῶς*»; Ἰωάν. 19.6 + 8.12) ἢ τίς πολλὰς ἀλήθειες γιὰ ἓνα ὄν.

Διδάσκαλος καθισμένος σὲ κλισμὸν χαράσσει λέξεις σὲ πινακίδα ἀλειμμένη μετὰ κερί. Ὁ μαθητὴς στέκεται ὄρθιος μπροστά του. (Κύλικας ε' αἰ. π.Χ.)

Ἄν θεωρήσουμε τὸ Ἀληθές θετικὴ γνώση (+) καὶ τὸ ψευδές ἀρνητικὴ (-), παρατηροῦμε ὅτι ἐγγράφονται καὶ τὰ δύο εἶδη στὴν βαθειά, ἀρχέγονη μνήμη ὡς ἔννοιες αὐταπόδεικτες (τὸ φροῦδικὸ ἀσυνείδητο). Οἱ πρωτοπόροι βιολόγοι ἀνακάλυψαν δυνατότητες ἐγγραφῆς στὸ κενὸ DNA = *tabula rasa*, τὰ μιμίδια τοῦ Dawkins¹.

Τὸ μέγα μυστικὸ εἶναι, ὅτι τὸ 99,9% τῶν γονιδίων τοῦ DNA (ὅπως καὶ τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων) εἶναι ἀνενεργά, δὲν παράγουν πρωτεΐνες (ἢ ἐνέργεια) ἢ εἶναι ἄγνωστες, εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ «ἐγγραφοῦν» διὰ τοῦ νοῦς ἢ ἄλλως πῶς. Καὶ οἱ προγεννητικὲς ἐγγραφές, ἀρνητικὲς καὶ θετικὲς, ἔχουν δυνατότητα διαγραφῆς καὶ -ἴσως- ἐπανεγγραφῆς.

Στόχος ζῶης, γιὰ μᾶς, τὸ ξεκαθάρισμα τοῦ ψεύδους μέσῳ τῆς ἐπίγνωσης/γνώσης, ἢ διαγραφῆς τῶν ἀρνητικῶν ἐγγραφῶν καὶ ἢ ἐγγραφῆς νέων ἀληθῶν.

ΜΑΘΗΣΗ. Ἐς ἀναλύσουμε τὸ μοντέλλο (=παράδειγμα) τῆς Γνώσης: Γνώση (+)(-) → (Μάθηση) → Ἀγωγή-Μόρφωση-Παιδεία-Ἐκπαίδευση. Ἡ Μάθηση (=μάθος) δὲν σημαίνει ἀπλῶς «ἢ *πρᾶξις τοῦ μαθάνειν*» ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμία τοῦ μαθάνειν. Γιὰ τοὺς Ἕλληνες σήμαινε «ἐρευνῶ, γιὰ νὰ γνωρίσω»/ἐξετάζω/ἐξακριβῶνω < **μάω** = ἐπιθυμῶ σφόδρα, λαχταρῶ. Ἐξ οὗ καὶ Μοῦσα (δωρ. μῶσα) → μιμήσκω → μνήμη κ.ά.

Οἱ τρόποι/πεδία/ἐπίπεδα μάθησης εἶναι τὰ τέσσερα ἀνωτέρω καὶ ἀναλυτικά:

1 Ἡ ἀγωγή. Εἶναι ἡ μάθηση ἢ βασική, ἢ ἀρχέγονη. Ἀκόμα καὶ τὰ ζῶα δίδουν ἀγωγή στὰ μικρά τους (τὰ γατιά κυνηγοῦν, τὰ κατσίκια νὰ σκαρφαλώνουν). Μάθηση τῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος στὰ νήπια, βασικῶν δεξιοτήτων τῶν χεριῶν τους ἀλλὰ καὶ τοῦ μυαλοῦ (μνήμη, συνδυαστικὴ) ὡς καὶ καλλιέργεια βασικῶν συναισθημάτων τους.

Π.χ. τὸ παιδί θὰ μάθῃ νὰ ἀναπνέῃ σωστά, νὰ ἔχῃ ἐπιδέξια δάκτυλα, νὰ τρώγῃ σωστά, νὰ τραγουδᾷ, νὰ χορεύῃ, νὰ μαθαίνει γλῶσσες.

Ἡ ἀγωγή σὰν θεμέλιο τῆς προσωπικότητος πρέπει νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες μέχρι τὸ 5ο ἔτος. Τὸ νήπιο, ἂν δὲν μάθῃ πράγματα στὸν κατάλληλο χρόνο, δὲν θὰ τὰ μάθῃ ποτὲ ἢ πολὺ δύσκολα ἀργότερα. Σὰν τὸ καναρίνι, ποὺ ἂν δὲν μάθῃ κατὰλληλα, μένει γιὰ πάντα βουβό.

Στοὺς Λάκωνες βάση τῆς μάθησης ἦταν ἡ ἀγωγή, «*Λακωνικὴν ἀγωγὴν... τριβὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς*» (Σούδα). Πολλοὶ φιλόσοφοι ἔγραψαν «*Παίδων ἀγωγὴν*», ὅπως οἱ Πρόκλος, Κλεάνθης, Θεόφραστος, Πλούταρχος -ἀπέμεινε μόνον τὸ ἔργο τοῦ τελευταίου.

2 Μόρφωση < μορφή. Σήμερα θὰ λέγαμε ὅτι ἡ διαμόρφωση χαρακτηρεῖται εἶναι ἡ βάση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου, ποὺ καθορίζει τὸν τρόπο ζῶης. Στὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχαιότητα ἦταν κάτι πολυτιμότερο· μέσῳ αὐτῆς γινόταν ἡ ἔνταξη τοῦ παιδιοῦ στὴν κοινωνία (=πολιτεία) ὡς μέλους τῆς Πόλεως μετὰ τὴν συνειδητὴ ἀποδοχὴ ἀπὸ τὸ παιδί τοῦ Ἡθους τῆς Πόλεως² «*ψυχαῖς ἀμορφώτοις μορφωτικαῖς πρέπων ἔσει τρόπος διδασκαλίας*» (Πρόκλος).

Ἐπειδὴ ἦταν βαθιὰ ριζωμένο ὅτι «*τὴν ἀρετὴν διδακτὴν εἶναι*» (Ἀντισθένης, Σω-

κράτης, Διογένης, Πρωταγόρας κ.ά.), ή μόρφωση ξεκινούσε από τα 3 έτη. Όσο νωρίτερα τόσο καλύτερα, τελείωνε δε στα 8 έτη. Μετά ήταν δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να διαμορφωθεί χαρακτήρας.

Σημ.: Το ἦθος Ἑλλήνων δὲν ἔχει σχέση με τὴν ἠθικὴ (πάντα θρησκευτικὴ), ἥτοι σχέση θεοῦ-ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ ἀλληλεπίδραση Πόλεως καὶ ἀτόμου/πολίτη καὶ ἐκφράζεται με ἀρετὲς (λ.χ. φρόνηση), ἀξίες (καλοκαγαθία κ.ά.), ἀρχές (σέβας) ἰδανικὰ (λ.χ. υἡγεία)².

③ Παιδεία. Μετὰ τὴ μαθητεία τοῦ παιδιοῦ στὴν Ἀγωγή καὶ Μόρφωση (γιὰ ἐπιβίωση/ἀνθρωποποίηση/δημιουργία χαρακτήρα) ξεκινᾷ κυρίως μετὰ τὸ 6ο ἔτος ἡ Παιδεία νὰ ὁλοκληρώσῃ καὶ διευρύνῃ τὴν προσωπικότητά του. Ἡ σύγχυση παιδείας-ἐκπαίδευσης ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν παρανόηση τῆς ἑλλ. μάθησης ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Αὐτοὶ ὠδηγοῦσαν (duco) τὸ παιδί στὴν ἀνατροφή-ἐκπαίδευση (e · ducatio) καὶ στὴν καλλιέργεια (cultura).

Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχαν τὴ λέξη «ἐκπαίδευση» οὔτε χρησιμοποιοῦσαν τὴν «καλλιέργεια» ἢ «ἀνατροφή». Ἀντιθέτως ἡ λέξη «παιδεία» ἀναφέρεται στὴν -ἀπομείναισα- Ἑλληνικὴ Γραμματεία 4.500 φορές, ἡ δὲ ρίζα -παιδ- 80.000!

Ἡ Παιδεία λοιπὸν ἦταν καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ **διὰ βίου** μάθηση μετὰ ὅλα τὰ μέσα. Σχολικὴ ἐκπαίδευση, συζητήσεις με ἐπίγνωση³, με αὐτο-παιδεία. Στόχος ἡ ἀντίληψη τοῦ ἀληθοῦς γιὰ κάθε τι χωρὶς ἐπιδίωξη ὀφέλους.

Ἡ Παιδεία δὲν εἶναι ξερὲς γνώσεις-πληροφορίες. Εἶναι ἡ σφαιρικὴ καὶ σὲ βάθος ἀντίληψη, κυρίως ὅμως **ἡ μάθηση τοῦ νὰ μαθαίνῃς σωστὰ** με διανοητικὴ (I.Q.) καὶ συναισθηματικὴ νοημοσύνη (E.Q.) βελτιώνοντας συνεχῶς μνήμη, κριτική, συνδυαστική.

④ Ἐκπαίδευση. Εἶναι τὸ μοντέλλο μάθησης: σχολεῖο - μαθητές-δάσκαλος (μετὰ τὴν πλατεῖα ἔννοια). Οἱ διαφορὲς τῆς σύγχρονης ἐκπαίδευσης καὶ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς εἶναι τεράστιες, λ.χ. ἡ σύγχρονη εἶναι (κυρίως) δημοσία, μαζικὴ, ἰσοπεδωτικὴ, ἀναγκαστικὴ, στηρίζεται δὲ μόνο στὴν -κυρίαρχη- Ἐπιστήμη.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ. Ἡ ἀρχαιοελληνικὴ Ἐκπαίδευση ὡς τμῆμα τοῦ Πολιτισμοῦ ἦταν μοναδική. Οἱ Πέρσες, Κέλτες, Ἀζτέκοι, Ἰνδοὶ παρὰ τὴν ὑπαρξὴ γραφῆς εἶχαν μόνο προφορικὴ ἐκπαίδευση, ἱερατικὴ καὶ μόνο γιὰ τὰ παιδιά τῶν πλουσίων/ἡγετῶν.⁴ Οἱ ἄλλοι πολιτισμοί, Σουμερίας, Αἰγύπτου τὰ ἴδια πλὴν τῆς χρήσης γραφῆς. Μόνο ἡ Κινεζικὴ ὁμοίαζε τῆς Ἑλληνικῆς.

Βεβαίως λέγοντας ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση ἐννοοῦμε μόνο τῆς Ἀθήνας καὶ ἐλάχιστα τῆς Σπάρτης (δὲν ὑπάρχουν γραπτὰ τῆς) καθόλου δὲ τῶν λοιπῶν πόλεων-κρατῶν⁵, ἥτοι ≈ 2.200 (!). Ἄγνοια γιὰ τοὺς πρῶτο-ἑλληνικοὺς πολιτισμοὺς Μινῶων, Μυκηναίων, Πελασγῶν, Αἰγαίων.

Λόγω ὅμως τοῦ αὐτοῦ ἦθους, Τέχνης, Φιλοσοφίας, νοοτροπίας, θρησκείας ὑπολογίζω, ὅτι οἱ **βασικὲς** ἀρχές θὰ ἦσαν παρόμοιες γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνες, ἥτοι:

α. Ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐποπτεία καὶ ἀγωγή τῆς πόλεως.

Ὁ διδάσκαλος καθισμένος σὲ δίφρο κρατάει ἀνοικτὸ κύλινδρο μὲ γράμματα. Δεξιά του ὁ μαθητὴς παρακολουθεῖ. (Κύλικας ε΄ αἰ. π.Χ. ἀπὸ τὸν περίφημο Ἀθηναῖο ἀγγειογράφο Δοῦρι.)

β. Για ὅλα τὰ παιδιά.

γ. Γραπτὴ καὶ προφορικὴ μὲ ἐξάριετη ποικιλία.

δ. Ἀθρησκή, στηριζόμενη μόνο στὰ ἥθη καὶ θέσμια τῆς πόλεως καὶ

ε. Πολύχρονη καὶ αὐστηρὴ εἴτε ἐλεύθερη εἴτε ἀναγκαστικὴ (Σπάρτη).

Οἱ ἀρχαιότερες μαρτυρίες βεβαιοῦν, ὅτι ἤδη ἀπὸ τὸν 7ο αἰ. π.Χ. λειτουργοῦσαν σχολεῖα βασικῆς ἐκπαίδευσης: Ὁ Σόλων τὸ 594 π.Χ. ρύθμισε ὡς νομοθέτης θέματα λειτουργίας σχολείων καὶ γυμνασίων. Ὁ Χαρώνδας καθιέρωσε ὑποχρεωτικὴ τὴν ἐκπαίδευση (6ο αἰ. π.Χ.) στὴν Κατάνη. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει σχολεῖο στὴ Χίο τὸν 5ο αἰ. π.Χ. Γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀγωγή ὑπῆρχε ἀπὸ τὸ 7ον αἰ. π.Χ. παράλληλα στὴ Σπάρτη καὶ τὴ Λέσβο (σχολὴ νεανίδων Σαπφοῦς).

Η ΑΘΗΝΑ. Τὰ περὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἀθηναίων γνωρίζουμε ἀπὸ πολλὲς γραπτὲς μαρτυρίες καὶ ἀγγειογραφίες. Ἡ μάθηση ἄρχιζε στὸ σπίτι ἀπὸ τὴν μητέρα (ἀγωγή) καὶ τὸν πατέρα (μόρφωση) γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια. Στὸ 6ο ἔτος τὰ ἀγόρια πῆγαιναν

στο διδασκαλείον γιά ἐκπαίδευση καί μετὰ τὸ 15ο ἔτος γιά παιδεΐα στὶς στοῆς τῶν συζητήσεων, στὰ γυμνάσια, στὰ θέατρα, στὴν ἀγορά, ὅταν εἶχαν σχολή. Τὰ πλουσιοπαῖδα καὶ στὶς σχολὰς τῶν φιλοσόφων, διαλέξεις τῶν σοφιστῶν, στὰ συμπόσια.

Ἀπὸ 18 ὡς 20 ἐτῶν ἀσχοῦντο στὴν ἐφηβείαν, τὴν στρατιωτικὴ ἐκπαίδευση/φύλαξη συνόρων. Μετὰ, πλὴν τῶν ἐργασιῶν τους, πήγαιναν στρατιῶτες σὲ περίπτωση ἐκστρατείας. Μετὰ δὲ ἀπὸ τὸ 30ὸ εἶχαν πλέον τὸ δικαίωμα, ὡς πλήρεις, ἐνεργοὶ πολῖτες, νὰ ψηφίζουν στὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου καὶ νὰ μπαίνουν στὴν κληρωτὶδα γιά ἀνάληψη δημοσίου ἀξιώματος (λειτουργία).

Ἡ βασικὴ ἐκπαίδευση (Ἐγκύκλιος Παιδεΐα, Πλούταρχος) ἀποτελεῖτο ἀπὸ τὴν γραφὴ-ἀπαγγελία, ἀριθμητικὴ, τὴν μουσικὴ (ἄσμα, ὄργανο) καὶ γυμναστικὴ. Ἀργότερα συμπληρώθηκε ἡ τετρακτὺς, μὲ τὴν ἰχνογραφία-γεωμετρία. Οἱ ἀντίστοιχοι διδάσκαλοι: γραμματιστής, κιθαριστής, παιδοτρίβης, γραφικός. Τὴν ἐκπαίδευση συμπλήρωνε ἡ συνοδεία καὶ μάθηση/ἐπιβλέψη τοῦ ἡθους ἀπὸ τὸν παιδαγωγὸ (συνήθως δοῦλος).

Ἡ Πόλις (=κοινωνία), παρ' ὅλο τὸ ἰδιωτικὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπενέβαινε ἐνεργὰ παροτρύνοντας τοὺς γονεῖς, ἐπιτηρῶντας τοὺς μαθητὲς μὲ τοὺς σωφρονιστὰς (Ἀθήνα), παιδονόμους (Σπάρτη). Κυρίως ὅμως οἰκονομικά, ἀφοῦ τὶς παλαῖστρες, γυμνάσια, στάδια, τὰ οἰκοδομοῦσε ἡ Πόλις. Λόγῳ ἐπίσης τῆς ὑποχρέωσης ἐκπαίδευσης (ἤθελαν μορφωμένους πολῖτες) ἡ Πολιτεία ἐπλήρωνε τὰ διδάκτρα ὀρφανῶν ἀλλὰ καὶ ἀπόρων παιδιῶν. Ἀκόμα καὶ σὲ δραματικὲς στιγμὲς ἡ ἐκπαίδευση συνεχιζόταν, ὅπως στὴν περίπτωση τῶν παίδων ποὺ ἐστάλησαν στὴν Τροίηνα μετὰ τὴν ἐκκένωση τῶν Ἀθηνῶν (Περσικοὶ πόλεμοι, -480): «*δύο ὀβολοὺς ἐκάστω δίδοντες τοὺς παῖδας... ὑπὲρ αὐτῶν διδασκάλοις τελεῖν μισθοὺς*», Πλούταρχος, «Θέμ.» 10.5.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ. Ἡ ἐλληνικὴ μαθησιακὴ διαδικασία, λόγῳ τῶν διαφορετικῶν βάσεων ἀπὸ τὴν σημερινὴ παγκοσμίως, διέφερε σὲ ὑποδομὲς, λειτουργίες κ.ά.

1 Ὑποδομή: Ὡς ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευση ἦταν ἀρκετὸ νὰ λειτουργήσῃ τὸ σχολεῖο σὲ ἓνα εὐρὺ δωμάτιο οἰκίας μὲ τὸν διδάσκαλο νὰ διαπλάθῃ 10-15 μαθητὲς μόνο. Ἐμοιαζε μὲ σημερινὸ μικρὸ νηπιαγωγεῖο. Γιά τὶς παλαῖστρες ὅμως, γιά ἴδρυση καὶ λειτουργία, τὴν εὐθύνη εἶχε ἡ Πόλις. Ἀντίθετα οἱ φιλοσοφικὲς σχολές, οἱ ἱατρικὲς, μουσικὲς, ρητορικὲς ἦσαν ἰδιωτικὰ συγκροτήματα κτηρίων.

2 Λειτουργία. Οἱ Ἕλληνες γιά τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ Πολιτισμοῦ στηρίχτηκαν στοὺς συμπαντικοὺς νόμους (ἀνάγκη, ἀέναον, διάφορον, ἀπλοῦν). Ἔτσι ἔχουμε ἦθος, Τέχνη, Ἐπιστήμη, Φιλοσοφία καὶ τὰ ἀντίστοιχα στὴ Μάθησι, τὴν ἀγωγή (τέχνη), μόρφωση (ἦθος), ἐκπαίδευσι (ἐπιστήμη), παιδεΐα (φιλοσοφία). Ἴδια ἀντιστοιχία ὑπάρχει καὶ στὴ τετρακτὺν τῆς Ἐκπαίδευσης.

3 Στόχος: Ἡ ἀρχαία ἐκπαίδευσι (παιδεΐα) στόχευε στὴ ΓΝΩΣΗ καὶ μόνον γιά τὸ «κατὰ φύσιν ζῆν» ἐν εὐδαιμονίᾳ μέσα στὴν Πόλιν⁶ (ἀφοῦ ἄτομο καὶ Πόλις ταυτιζόνταν) χωρὶς συμφέρον καὶ κέρδος, ἄρα χωρὶς ἀξιολόγησι (πτυχία, ἐξετάσεις,

Ἡ μουσικὴ παιδεία τῶν κλασικῶν χρόνων περιλάμβανε τὴ διδασκαλία τῆς χρήσης τῶν μουσικῶν ὀργάνων. Στὸν εἰκονιζόμενο ἐρυθρόμορφο σκύφο ὁ Λίνος διδάσκει τὸν ἀδελφὸ τοῦ Ἡρακλῆ Ἰφικλῆ νὰ παίζει τὴ λύρα. Στὸ βάθος κρέμεται μία κιθάρα.

βαθμοί) μόνον «ἄμιλλα» καὶ «ἀγῶνες». Τὰ μέσα; Ἡ Μάθησις, τὸ ἦθος, ἡ Μεγαζωία (ἀγήρατον), ἡ Εὐζωία (σφριγος, ἀνοσία), ὁ τρόπος (ζωῆς), ἡ συμ-Μετοχή. Καὶ πάντα μακρυνὰ ἀπὸ κάθε ἱερατεῖο.

ΣΗΜΕΡΑ. Ἡ Μάθησις παγκοσμίως –ιδίως στὴν Ἑλλάδα– προχωρεῖ χρόνια τώρα ἀντίθετα πρὸς τὸν ἐλληνικὸν τρόπον, στὴν ἀντιγνώση⁷. Ἡ μόνη βαθμίδα ποὺ διέφερε, τὸ νηπιαγωγεῖο, χάθηκε. Χειροτέρευσε τελευταῖα, μέσα στὴ λαίλαπα τοῦ «μεταμοντέρνου» (θὰ ἀναλύσουμε προσεχῶς) καὶ τῆς «παγκοσμοποίησης». Ἄς ἐρευνήσουμε τὰ ἐπὶ μέρους πεδία καὶ ἐφαρμογὴ τῆς.

1 Ἀγωγή: Οἱ δεξιότητες νοῦ καὶ σώματος τοῦ νηπίου πρέπει νὰ δίδονται ἀρχικὰ καὶ βασικὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια. Σήμερα οἱ οἰκογένειες –οἱ ἐλάχιστοι πλέον ἐλληνικές– ἀποκοιμμένες ἀπὸ συγγενεῖς καὶ φίλους συνθλιβονται ἀπὸ τὸ «ἄτομικὸ πρόβλημα» ἢ ἀποχαυνώνονται ἀπὸ τὴν καθημερινότητα. Τὸ νήπιο συνακόλουθα θὰ μαθαίνει τεχνικὲς συμβίωσης/ἐπιβίωσης, τὴν ἔννοια τοῦ Ὁραίου.

2 Μόρφωση: Χωρὶς στόχους κοινωνικοὺς, ἀρχές, σέβας, ἄμιλλα καὶ ἀξίες (ὠραϊον/ἀληθές, δίκαιον/ἀνδρεῖον) χάνει σὰν νήπιο ἴσως γιὰ πάντα τὴν εὐκαιρία νὰ βιώσῃ τὴν τέχνη, τὴν ἡδονὴ τῶν συναισθημάτων⁸. Νὰ γίνῃ ὑπεύθυνο, φιλικό, μὲ αὐτοπεποίθησι, κεφάλτο, μὲ χιοῦμορ ἀλλὰ καὶ αὐστηρό.

③ Έκπαιδευση. Σὲ ὅλα τὰ εἶδη καὶ βαθμίδες ἡ ἐκπαίδευση παγκοσμίως εἶναι ὁμοιομορφη, μαζικὴ κατεβάζοντας τὸ ἐπίπεδο στοὺς χειρότερους μαθητές. Συνεχεῖς οἱ ἀξιολογήσεις (!) μὲ ἐπιστέγασμα τὸ «δίπλωμα». Ἡ Παιδαγωγικὴ τείνει νὰ εἶναι ἐλαστικὴ μὲ γνώμονα τὴν ἀπλούστευση, τὴν ἐλαχιστοποίηση τῆς ὕλης καὶ τὴν εὐκολία μάθησης (ὄρα κατάργηση τῆς Καθαρεύουσας, τόνων μετὰ ὀρθογραφίας).

Μὲ τὴν παγκοσμιοποίηση, οἱ ἀποφάσεις γιὰ κατευθύνσεις, ἀρχὲς ἐκπορεύονται πλέον ἀπὸ διεθνῇ κέντρα (Unesco, Εὐρωπ. Κέντρο Πολιτισμοῦ, Εὐρωπαϊκὸ Πανεπιστήμιο) ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μυστικὰ κέντρα. Μὲ ντιρεκτίβες ἐπιτάσσουν τὰ προγράμματα (εἶδη μαθημάτων καὶ ποιότητα/ποσότητα αὐτῶν) τὰ βιβλία (ὕλη καὶ ἰδεολογία, ὄρα Εὐρωπαϊκὴ Ἱστορία τοῦ Dirosel) τὴν διδασκαλία (χαλαρὴ).

Στὴν Ἑλλάδα ἐπιπροσθέτως ἔχουμε τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαλληλοποίησης τῶν διδασκόντων (ἀδιαφορία) ἢ ἀντιθέτως τὴν ἔλλειψη ἐλευθερίας των (ἀσφυκτικὰ πλαίσια). Ἡ παρεμπόδιση τῶν Ἑλλήνων στὴν πρόσβαση στὴν φυσικὴ κληρονομιά τους, τὴν Ἑλληνικὴ Γραμματεία, μὲ τὴν ἀπαράδεκτη «διδασκαλία» τῆς γλώσσας, εἶναι ἐπιβεβλημένη ἄνωθεν. Ἡ καταστροφὴ ὁλοκληρώνεται μὲ τὴ μεγάλη ἐπίδραση τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ μὲ τὸ Δόγμα ἐγκλωβίζει τὸν νοῦ καὶ μὲ τὶς ἠθικὰς ἀπειλὲς τρομοκρατεῖ [Εἴμαστε τὸ μόνο κράτος ποὺ ἀντὶ Ὑπουργείου Ἐκπαίδευσης ἔχει Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς (!) Παιδείας (;) καὶ Θρησκευμάτων (;) = Ὁρθοδοξίας.]

④ Παιδεία. Ἐπρεπε νὰ εἶναι ἡ διάπλαση τοῦ ἀτόμου σὲ πολίτη, δηλ. σὲ μέλος τῆς πόλεως, τῆς γειτονιάς, τῆς συντροφιάς («Ἑταιρεία» ἢ «Φιλίτιον»), τῆς οἰκογένειας μὲσφ σχολείου ἀλλὰ κυρίως ἐξωσχολικῆς «διὰ βίου παιδεύσεως», Δίων 34.16.

Ἐπρεπε νὰ ὁλοκληρώνη τὴν ἀγωγή μὲ τρόπο ζωῆς, νὰ χαλυβδῶνη τὴν μόρφωση (χαρὰκτῆρα) μὲ τὸ ἦθος Ἑλλήνων.

Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν γίνεται παγκοσμίως. Στὴν Ἑλλάδα, στὸ ρωμαϊκὸ κράτος, προσπαθεῖ ὁ λαὸς νὰ «σκοτώσῃ τὴν ὥρα», νὰ «γεμίσῃ τὸ χρόνον» τὸν ἐλάχιστο ἐλεύθερο, μὲ ἡλίθια τηλεόραση, μὲ ποδόσφαιρο, λειτουργίες, βιντεοπαιχνίδια.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ. Τὸ μέλλον τὴν μάθησης εἶναι τὸ μέλλον τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἄν συνεχίσῃ ἔτσι, εἶναι δυσοίωνο· ἂν γίνῃ ριζικὴ ἀλλαγὴ νοοτροπίας, τότε μπορεῖ νὰ ἀναστραφῇ φτειάχοντας τὸν νέον ἄνθρωπο.

① Δυσοίωνο. Σὲ περίπτωσι κατάρρευσης τοῦ ἦθους, τοῦ στυλοβάτη τῆς κοινωνίας (καὶ σημάδια ἔρχονται ἀπὸ παντοῦ) τὸ πρῶτο ποὺ διαλύεται εἶναι ἡ Μάθησις, μὴ χρειαζομένη, ἀφοῦ ἡ Γνώσις μετατρέπεται σὲ Πληροφόρηση μὲ καταγιγισμὸ δεδομένων μὲσφ T.V., PC, Internet.

Ἡ διάλυσις ἢ ἡ ἀνυπαρξία οἰκογένειας θὰ ἀφήσῃ τὰ -ἐλάχιστα- παιδιὰ ἔρμαια τῶν σταθμῶν/νηπιαγωγείων (πάρκινγκ νέων πλασμάτων). Μὲ τὸν θάνατο τῆς Ἀγωγῆς ἢ Μόρφωσης ἀχρηστεύεται. Χωρὶς συναισθήματα, γέλιο, χιοῦμορ, δάκρυα, συγκίνηση θὰ ὁδηγοῦνται τὰ παιδιὰ στὴν ἀπάθεια, φόβο, θλίψη, θυμὸ, στὸ γενικὸ αὐτισμὸ. Ἡ παντελὴς ἔλλειψις σχολῆς θὰ ἐξαφανίσῃ τὴν Παιδεία, μετατρέποντας τὴν ἐκπαίδευσιν σὲ ξηρὰ ἐκμάθησι δεδομένων καὶ θρησκευτικὴ προπαγάνδα. Ἡ Τέχνη, ἡ Ἐρε-

να-Φιλοσοφία χάνεται. Ο ζόφος θα απλώνεται.

2 Εὐόϊνο. Ἡ ἀντιστροφή αὐτῆς τῆς μαθησιακῆς διαδικασίας θὰ ἀρχίσῃ, ὅταν μαζικὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ τὶς κεκρυμμένες ἀλήθειες καὶ τὰ ἰδεολογήματα, τὰ θεοκρατικά/ἐξουσιαστικά τῆς Ἀλογίας.

Ἔτσι

α. Μὲ τὴν Ἀγωγή, σῶμα καὶ νοῦς θὰ λειτουργοῦν στὴν ἐντέλεια. Ὅργανα καὶ συστήματα μὲ βάση τὸ ἀμυντικὸ (ἀνακίνηση λέμφου, «Δ» τ. 262), ἤτοι μάθηση ρυθμοῦ, χοροῦ, γυμνικῶν ἀσκήσεων, τραγουδιοῦ, ἀναπνοῆς, σχεδίου, χρώματος, ἀπαγγελίας. Τὰ νήπια θὰ ἐξασκοῦνται στὸ διάλογο, τὴν συζήτηση (ὁμάδα), τὴν διάλεξη (ὁμιλία σὲ πολλοὺς), τέλος στὸ θέατρο. Θὰ γίνουιν λεξοπλάστες, θὰ μαθαίνουν τὶς πραγματικὲς σημασίες τῶν λέξεων («ὀνομάτων ἐπίσκεψις»).

β. Ἡ Μόρφωση χαρακτηρὸς θὰ χαλυβδώνεται μὲ τὸ ἦθος (οἱ Ἕλληνες τὸ καθόρισαν πλήρως)² ἀλλὰ μὲ ἀνάδειξη τῆς Ἰδιαιτερότητας. Τὰ Συναισθήματα θὰ καλλιεργοῦνται πλήρως μὲ πρόκληση εἴτε ἀρνητικῶν (θλίψη, φόβος, θυμός, ἐπιθετικότητα), ὥστε νὰ ξέρουν πῶς νὰ τὰ ἐλέγχουν, εἴτε θετικῶν (χαρὰ, θάρρος, γαλήνη, φιλότις), ὥστε νὰ τὰ προκαλοῦν καὶ νὰ εὐδαιμονοῦν. **γ.** Τὰ προγράμματα, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, θὰ περιέχουν στοιχεῖα ὅλων τῶν τομέων τῶν Ἐπιστημῶν. Ἡ Τέχνη, ἦθος, Φιλοσοφία θὰ ἐκφράζονται πειραματικὰ μὲ μετοχή ὅλων. Στὴν Ἑλλάδα νὰ διδάσκονται καὶ ἄλλες φάσεις τῆς ἐνιαίας γλώσσας (Καθαρεύουσα, Ἀττικὴ κ.ἄ.), ἀφοῦ μόνον ἐμεῖς μποροῦμε νὰ εἰσέλθουμε εὐκόλα στὴν ἀσύλληπτη γνώση τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας. Ὅλα αὐτὰ μὲ φιλότιτα ἀλλὰ καὶ ἐπιμονή/αὐστηρότητα καὶ ὄχι «εὐκολιότητα». Ὅλα τὰ ἄνω καὶ στὴν Παιδεία σὲ βάθος καὶ πλάτος μεγάλο, ἡ ὁποία θὰ βασίζεται πλέον στὴ λαϊκὴ Φιλοσοφία. Ἡ ἐπίτευξη –δὲν εἶναι οὐτοπία– ἀπαιτεῖ τὴν ὅλην ἀνατροπὴ τοῦ σκηنيκοῦ, ἄλλη νοοτροπία.

Μιὰ μάθηση ὀλιστική, ἀέναη, μὲ αὐτογνωσία, αὐτοπαιδεία, ἀθρησκεία μὲ βάση τὸ ἀληθές καὶ ἐλευθέρων («τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ταῖς ἀληθείαις ἐλευθερία», Ἐπίκτ.), μὲ Ἑλληνοπρέπεια. Εἶθε.

Βιβλιογραφία

1. Σ. Ἀλαχιώτης, «Εἰσαγωγή στὴ Γενετική» + Κ. Καρμιράντζος, «Ταλέντο», «Δ», τ. 294.
2. Κ. Καρμιράντζος, «ἦθος Ἑλλήνων», «Δ», τ. 242.
3. Κ. Καρμιράντζος, «Ἐπίγνωση», «Δ», τ. 228.
4. Θ. Καρζῆς, «Ἡ Παιδεία στὴν Ἀρχαιότητα», ἐκδ. Φιλιππότη.
5. Κ. Καρμιράντζος, «Πόσες ἦσαν οἱ τραγωδίες», «Δ», τ. 266.
6. Κ. Καρμιράντζος, «Πόλεις καὶ Πολιτείες», «Δ», τ. 238.
7. Λιλὴ Ζωγράφου, «Ἀντιγνώση».
8. L. Shapiro, «Παιδὶ μὲ ὑψηλὸ E.Q.», ἐκδ. Δωρικός.

Κωστῆς Καρμιράντζος
Ἀρχιτέκτων Ε.Μ.Π.

ΕΝΑ ΑΓΝΩΣΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΙΕΡΟ ΠΑΝΩ ΣΕ ΑΚΑΤΟΙΚΗΤΗ ΒΡΑΧΟΝΗΣΙΔΑ

Μία νησίδα δυτικά της Άντιπάρου και ανατολικά της Σίφνου, τὸ Δεσποτικό, ἔκρυβε ἐπὶ χιλιάδες χρόνια στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἐδάφους τῆς ἑνὸς πραγματικὸ ἀρχαιολογικὸ θησαυρὸ, ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐντυπωσιακοὺς σὲ ἔκταση καὶ ποικιλία εὗρημάτων, ποὺ ἔχουν ἐντοπιστῇ ποτε στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο. Οἱ ἀνασκαφές στὸ Δεσποτικὸ ὠδήγησαν στὴν ἀποκάλυψη ἑνὸς ἄγνωστου ἕως τώρα ἀπὸ τὶς γραπτές πηγές ἀρχαῖοῦ ἱεροῦ ἀφιερωμένου στὸν Ἀπόλλωνα καὶ πιθανώτατα στὴν ἀδελφή του Ἄρτεμη, ἐνῶ βέβαιη εἶναι ἡ συλλατρεία τῆς θεᾶς Ἑστίας μὲ τὴν ἐπωνυμία – γιὰ πρώτη φορὰ – «Ἰσθμία». Κτηριακὰ συγκροτήματα, σημαντικώτατα ἀντικείμενα ἀρχαίων χρόνων, ἀνατολικοϊωνικῆς, ροδιακῆς, κυπριακῆς καὶ αἰγυπτιακῆς προέλευσης, μαρμάρινα μέλη γλυπτῶν, κοῦροι, καθὼς καὶ πλῆθος ἄλλων εὗρημάτων ἀποκαλύπτουν, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα ἱερὸ μὲ πανελλήνια ἀκτινοβολία.

Φωτ. 1. *Άεροφωτογραφία τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τοῦ Δεσποτικοῦ.*

Τὸ Δεσποτικό, μὲ ἐξαίρεση τὸν περιστασιακὸ κάτοικο, ποὺ διατηρεῖ ποιμνιοστάσιο, εἶναι ἀκατοίκητο. Ἔχει ἔκταση 6.600 τετραγωνικῶν μέτρων, ἡ ἐπιφάνειά του εἶναι βραχῶδης, μὲ ὑψηλοὺς λόφους. Ταυτίζεται, ὅπως παραδίδεται ἀπὸ τὸν Πλίνιο καὶ τὸν Στράβωνα, μὲ τὴν ἀρχαία Πρεπέσινθο.

Γιὰ τὴν σπουδαία αὐτὴ ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψη στὸ νησάκι τοῦ Δεσποτικοῦ μᾶς ἔδωσε σημαντικὲς πληροφορίες ὁ ἀρχαιολόγος Γιάννος Κουράγιος τῆς 21ης Ἐφορίας Ἀρχαιοτήτων Κυκλάδων, ὑπεύθυνος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Πάρου. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ διευθύνει τὶς ἀνασκαφικὲς ἐργασίες στὴ νησίδα τοῦ Δεσποτικοῦ, ἓνα ἔργο ζωῆς, ὅπως δικαιολογημένα τὸ χαρακτηρίζει.

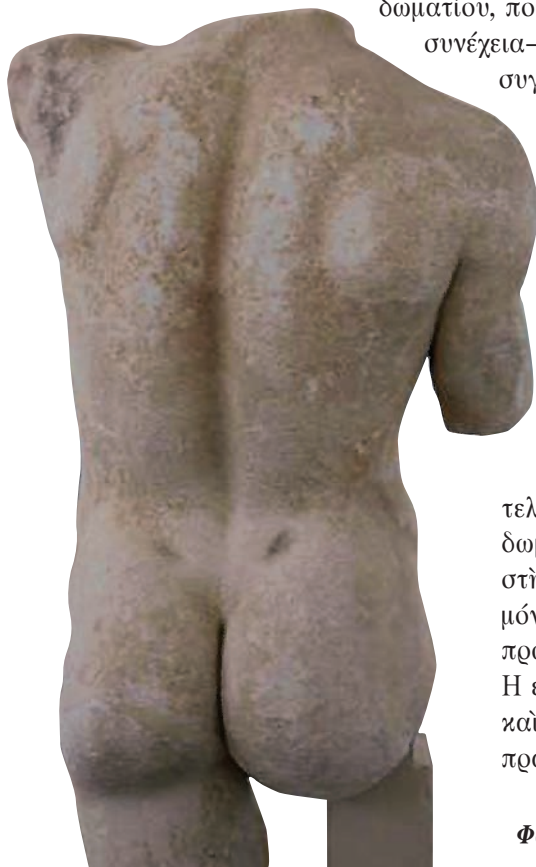
Συγκρότημα ἐννέα κτηρίων

τῇ θέσῃ Μάντρα, ποὺ βρίσκεται στὴν βορειοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ νησιοῦ, ὑπάρχει ἓνα ποιμνιοστάσιο (ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς), στὰ κτήρια τοῦ ὁποίου βρέθηκαν ἐντοιχισμένα μαρμάρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη. Πολλὰ ἄλλα ἦταν διάσπαρτα στὸ γύρω χώρo. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν ἀνακαλύφθηκαν οἱ τοῖχοι ἐνὸς μεγάλου δωματίου, ποὺ ἀποτελοῦσε –ὅπως ἀποδείχθηκε στὴ

συνέχεια– τμῆμα ἐνὸς πολὺ μεγάλου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος. Λόγω τῆς ἐπέκτασης τῶν ἀνασκαφῶν κάτω ἀπὸ τὸ ποιμνιοστάσιο κρίθηκε ἀπαραίτητο αὐτὸ νὰ ἀπομακρυνθῇ.

Κατὰ τὶς ἐργασίες ἀπομάκρυνσης καὶ μεταφορᾶς του ἀποκαλύφθηκαν σταδιακὰ 7 κτήρια (Α,Β,Γ,Δ,Ε,Ζ,Η) καὶ τὸ νότιο συγκρότημα μὲ τὶς κτηριακὲς ἐνότητες Θ καὶ Ι. Τὸ κτήριο Ζ, τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει πλήρως ἀνασκαφῇ, ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα δωμάτια μὲ κοινὸ πλακόστρωτο. Τὸ κτήριο Γ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἰσομεγέθη παρὰλληλα δωμάτια καὶ τέσσερις εἰσόδους, ἀπὸ δύο στὴν βόρεια καὶ νότια πλευρά. Σφύζονται μόνο τὰ θεμέλιά του. Χρονολογεῖται στὴν πρώιμη ἀρχαϊκὴ περίοδο. Τὰ κτήρια Β καὶ Η εἶναι ὀρθογώνια, μεγάλων διαστάσεων καὶ ἔχουν ἀπλῶς καθαριστῇ, χωρὶς νὰ ἔχῃ πραγματοποιηθῇ περαιτέρω ἔρευνα.

Φωτ. 2. Σῶμα κούρου, ὅπως ἐντοπίστηκε ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές.

Τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ ἀπὸ τὰ κτήρια εἶναι τὸ Α. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐπίμηκες οἰκοδόμημα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε συνεχόμενα παράλληλα δωμάτια. Τὰ δωμάτια αὐτὰ εἶναι διαφορετικῶν διαστάσεων καὶ ὠνομάστηκαν διαδοχικά, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ βορειότερο, Α1, Α2, Α3, Α4, Α5. Καὶ τὰ πέντε ἔχουν ἓναν κοινὸ δυτικὸ τοῖχο μήκους 30 μέτρων, μὲ μέγιστο σφῶζόμενο ὕψος 1,70.

Ὁ νοτιώτερος χώρος Α5 εἶχε ἀλλοιωθῇ ἀπὸ σειρὰ νεώτερων ἐπισκευῶν, ὅπου ἐπαναχρησιμοποιήθηκαν οἱ ἀρχαῖοι τοῖχοι. Χαρακτηριστικὴ ἦταν ἡ περίπτωση ἑνὸς νεώτερου τοίχου, θεμελιωμένου ἀκριβῶς ἐπάνω στὸ μαρμαρίνο ἀρχαῖο κατώφλι, ποὺ χώριζε τὸ μεγάλο δωμάτιο Α5 σὲ δύο μικρότερα.

Βόρεια τοῦωματίου Α5 ὑπάρχουν τὰ δωμάτια Α4 καὶ Α3, ποὺ ἀποτελοῦν συνολικὰ μία αὐτοτελὴ οἰκοδομικὴ ἐνότητα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ μεγάλο προστώο, ποὺ ἀνοίγεται στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῶν τριῶν χώρων.

Στὸ χώρο τοῦ προστώου βρέθηκε ἐντοιχισμένο σὲ νεώτερη κατασκευὴ δωρικὸ κυανόκρανο ἀρχαῖκων χρόνων, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στοὺς κίονες τοῦ στυλοβάτη. Τὸ δάπεδό του εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ ὠρθογωνισμένες σχιστόπλακες καὶ σφῆζεται σχεδὸν ἀκέραιο στὴ νότια πλευρά.

Τὰ δωμάτια Α4 καὶ Α5 διατηροῦν σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση τὰ δάπεδά τους, ἐνῶ ἀντιστοίχως τὰ δωμάτια Α1 καὶ Α2 ἔχουν διαστάσεις 8 ἐπὶ 8 μέτρα καὶ εἰσόδους στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ καὶ ἓνα εἶδος κλειστοῦ προδόμου στὰ ἀνατολικά τους. Τὰ δύο δωμάτια καὶ ὁ προδόμος ἔχουν κτι-

Φωτ. 3. Σφραγιδόλιθος ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο μὲ παράσταση πέντε ἰστάμενων μορφῶν πιθανῶς παράσταση χοροῦ.

Φωτ. 4. Τὸ ἐντυπωσιακὸ αὐγὸ στρουθοκαμήλου, ποὺ ἀνακαλύφθηκε ἀνάμεσα στὰ εὐρήματα.

Φωτ. 5. Χάλκινη σπειροειδής πόρπη τύπου διαδεδομένου στην Βεργίνα, στην Βόρεια Ελλάδα και στην Κάτω Ιταλία.

σθῆ σὲ διάφορες οἰκοδομικὲς φάσεις καὶ σὲ διαφορετικὲς χρονικὲς περιόδους. Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ προδόμου ἀνακαλύφθηκε τμήμα μαρμάρινου περιρραντηρίου ἀρχαῖ-
ῆς ἐποχῆς, ποὺ φέρει στὸ χεῖλος τὴν ἐπιγραφή «Μάρδις ἀνέθηκεν».

Ὁ περίβολος κτίστηκε, γιὰ νὰ προστατέψῃ τὸν χώρο, ποὺ δημιουργεῖται μεταξὺ τῶν παραπάνω κτηρίων. Στὸ ἐσωτερικὸ του, ἀνατολικά τοῦ κτηρίου Α, ὑπάρχει μία ἡμικυκλικὴ κατασκευή, πιθανὸν βάση ἀναθημάτων, ἐνῶ στὴν ΒΑ γωνία τοῦ κτηρίου Α βρίσκεται ὁ βωμὸς τῆς Ἑστίας Ἰσθμίας. Πρόκειται γιὰ ἓνα σπουδαιότα-
το εὔρημα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 κατεργασμένες μαρμαρίνες πλάκες, στὴν ἄνω ὀψὲς τῆς μιᾶς ὑπάρχει ἐπιγραφή ΕΣΤΙΑΣ ΙΣΘΜΙΑΣ. Ἡ Ἑστία θεωρεῖται προστάτι-
δα τῶν ναυτικῶν, καὶ ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ λατρεία της στὸ Δεσποτικὸ. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ, ὅπως προαναφέραμε, ποὺ ἡ Ἑστία ἀναφέρεται μὲ τὸ ἐπίθετο ΙΣΘΜΙΑ.

Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ κτηρίου Α ἀποκαλύφθηκαν πολλὰ μεταγενέστερα κτίσμα-
τα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ μονόχωρα δωμάτια, γιὰ τὸ κτίσιμο τῶν
ὁποίων ἔχει χρησιμοποιηθῇ τὸ οἰκοδομικὸ ὑλικὸ προγενέστερων κτηρίων ἀλλὰ καὶ
πολλὰ μαρμάρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ δωρικοῦ ναοῦ. Συνολικὰ ἔχουν μετρηθῇ
14 μονόχωρα δωμάτια. Σὲ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ βρέθηκε ἐντοιχισμένο ἀκέραιο μαρμαρίνο
τριγλύφο τοῦ ναοῦ. Σημαντικὴ ἐπίσης ἦταν ἡ ἀποκάλυψη τριῶν συνανηκόντων τμη-
μάτων ἐπιστυλίου συνολικοῦ μήκους 1,66 μέτρων, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ ἐπιστύλιο τοῦ
ναοῦ, τὸ ὁποῖο εἶχε μήκος 2 μέτρα.

Μαρμάρινος λουιῆρας μὲ ἀποχέτευση

ἀπὸ τὰ ὕστερα κτίσματα ὑπάρχει ἀρχαῖκός τοῖχος, θεμελιωμένος
στὸ ἴδιο ὕψος μὲ τὸν νότιο τοῖχο τοῦ κτηρίου Α. Ἔχει τὴν ἴδια φορὰ
μὲ αὐτὸν καὶ ἀνατολικά χάνεται κάτω ἀπὸ τὰ μεταγενέστερα κτίσμα-
τα. Δυτικὰ γωνιάζει πρὸς Νότο, ὀριοθετώντας ἓνα δεῦτερο τειχισμένο
χώρο, στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ὁποῖου ἀποκαλύφθηκαν δύο μεγάλες κτηρια-

κὲς ἐνότητες, οἱ Θ καὶ Ι, ἀποτελούμενες ἀπὸ χώρους διαφορετικῶν διαστάσεων καὶ χρήσεων. Τὸ κτηριακὸ συγκρότημα Θ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς χώρους, δύο ὀρθογώνιους, παράλληλους μεταξύ τους καὶ ἓναν τρίτο κάθετο σὲ αὐτούς. Σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ὀρθογώνια δωμάτια ὑπάρχει τετράγωνη βάση μὲ κυκλικὴ ἐμβάθυνση, στὴν ὁποία πιθανώτατα τοποθετοῦνταν ξύλινος κίονας γιὰ τὴ στήριξη τῆς στέγης τοῦ χώρου. Στὴ ΝΔ γωνία τοῦ δωματίου ἀνοίγεται μικρὴ ἐσωτερικὴ εἴσοδος, ποὺ τὸ συνδέει μὲ τὸν τρίτο χῶρο. Στὴ ΒΑ γωνία αὐτοῦ ἀποκαλύφθηκε σχεδὸν ἀκέραιος μαρμάρινος λουτήρας μήκους 1,30 μέτρων. Τὸ δάπεδό του, τὸ ὁποῖο εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ μεγάλες ὀρθογωνισμένες σχιστόπλακες, διατρέχει μαρμάρινος ἀγωγὸς μὲ κατεύθυνση Α-Δ, ὁ ὁποῖος περνάει κάτω ἀπὸ τὸ κατώφλι, συνεχίζει κάτω ἀπὸ τὸν δυτικὸ τοῖχο τοῦ δωματίου σὲ κτιστὸ ἀποχετευτικὸ βόθρο καὶ μέσῳ ἄλλου κτιστοῦ ἀγωγοῦ, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ μικροῦ μεγέθους κεκλιμένες σχιστολιθικὲς πλάκες καὶ βρῖσκεται κατὰ μῆκος τῆς ἐξωτερικῆς παρειᾶς τοῦ δυτικοῦ τοίχου, καταλήγει ἐκτὸς τοῦ συγκροτήματος.

Στὴ νότια πλευρὰ τοῦ δωματίου ὑπάρχει μία περίεργη κατασκευή, ποὺ ὀρίζεται νότια ἀπὸ μικρὸ τοῖχο, παράλληλα μὲ τὸ νότιο τοῖχο τοῦ δωματίου καὶ βόρεια ἀπὸ λεπτὸ τοιχίον, ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ δύο κάθετα τοποθετημένες σχιστόπλακες, συνολικοῦ μήκους 2,10 μέτρων. Μέσα στὸν στενὸ χῶρο, ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ τοιχία, βρέθηκαν τρεῖς πῶρινοι, καλὰ κατεργασμένοι, κυκλικοὶ λίθοι, τοποθετημένοι σὲ παράταξη καὶ σὲ ἴση ἀπόσταση ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Καὶ οἱ τρεῖς λίθοι πατοῦν πάνω στὸ πλακόστρωτο δάπεδο καὶ φέρουν ὁπὲς στὴν ἄνω καὶ στὴν πρόσθια ὄψη τους. Στὸ κάτω μέρος τῶν σχιστολιθικῶν πλακῶν τοῦ βόρειου τοιχίου ὑπάρχουν δύο ὁπές, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὶς ὁπές τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν λίθων.

Φωτ. 6. Ἐνα ἀπὸ τὰ εὐρήματα, ποὺ ἀναπαριστᾷ κεφαλὴ λέοντα.

Ἐξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο καὶ στὸ ὕψος τῆς θεμελίωσής του βρέθηκε ἀκέραιος πῆλινος κωδωνόσχημος πίθος. Πιθανώτατη ἐκδοχὴ γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ δωματίου εἶναι, πὼς πρόκειται γιὰ λουτρό, ἐνῶ μία δεύτερη λιγώτερο πιθανὴ ἐκδοχὴ εἶναι ἡ χρήση του ὡς ἐργαστηριακοῦ χώρου.

Άκρωτηριασμένοι κορμοὶ δύο ἀρχαϊκῶν κούρων

ὁ χώρος ποὺ ἔχουν ἀποκαλυφθῇ ἕως τῶρα στὸ κτηριακὸ συγκρότημα ἰ εἶναι ἔντεκα καὶ ποικίλλουν σὲ διαστάσεις, κατασκευὴ καὶ χρῆση. Στὴν βόρεια πλευρὰ ἀνοίγονται 4 μεγάλα τετράγωνα δωμάτια μὲ κοινοὺς ἐνδιάμεσους τοίχους. Στὸ ἐσωτερικὸ τους ἀποκαλύφθηκαν μικρότεροι τετράγωνοι χώροι. Στὸν ἀνατολικὸ τοῖχο ἐνὸς ἐκ τῶν δωματίων ὑπῆρχε εἴσοδος μὲ δίφυλλη θύρα ἀνοίγματος 2,10 μέτρων. Τὸ ἐντυπωσιακὸ εἶναι, ὅτι γιὰ τὴν στήριξή της εἶχαν χρησιμοποιοῦνται τμήματα ἀπὸ τοὺς κάτω κορμούς δύο ἀρχαϊκῶν κούρων, ὁ ἓνας στὴν βόρεια πλευρὰ καὶ ὁ ἄλλος στὸ κέντρο. Ὁ πρῶτος κοῦρος εἶχε κοπῇ λίγο πρὶν κατὰ τὸ στήθος καὶ ξαναδουλεψθῇ. Στὶς παλινεστὶς πλευρὰς τῶν ὤμων διακρίνονται τὰ ἴχνη ἀποκοπῆς τῶν χειρῶν μὲ χονδρὸ βελόνι. Στὴν κάτω ἐπιφάνειά του, ποὺ ἔχει λειανθῇ, ἔφερε τετράγωνη ἐντορμία γιὰ τὴ στήριξη τοῦ στροφέα τῆς πόρτας (φωτ. 2). Τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ ἀποκαλύφθηκε ἀνάποδα, μὲ τὸ κεφάλι μέσα στὸ ἔδαφος.

Γιὰ τὴν καλύτερη στήριξη τῆς θύρας εἶχαν τοποθετηθῇ μεγάλες καὶ μικρὲς σχιστόπλακες περιμετρικὰ τοῦ κεφαλίου. Σὲ ἀπόσταση λίγων μέτρων ἀποκαλύφθηκε τοποθετημένη κάθετα μέσα στὸν τοῖχο τοῦ ἴδιου δωματίου μαρμαρινὴ βάση ἀγάλματος, πιθανὸν ἢ βάση τοῦ παραπάνω κοῦρου. Ὡς κεντρικὸ στήριγμα τῆς θύρας εἶχε χρησιμοποιηθῇ ὁ μικρότερος ἀπὸ τοὺς δύο κοῦρους, ὁ ὁποῖος σφῆ-

Φωτ. 7: Εἰδῶλιο γυναικεῖας θεότητος δαιδαλικῆς τεχνοτροπίας σὲ πρόσθια καὶ ὀπίσθια ὄψη.

ται ακόμη πιό άποσπασματικά, άπό τή μέση ως τó τέλος τών μηρών. Ή έμπρόσθια έπιφάνειά του φέρει ίχνη ίσχυρών κρούσεων με χονδρό βελόνι. Ή όπίσθια όψη σφύζεται σέ καλύτερη κατάσταση. Ό τρόπος καταστροφής του γλυπτού θυμίζει έντονα δύο μαρμαρίνες έπιτύμβιες στήλες άπό τόν Κεραμεικό, οί όποιες είχαν σφυροκοπηθή για τήν άφαίρεση τών όγκων που προεξείχαν κατά τόν ίδιο τρόπο με τόν κοϋρο του Δεσποτικού.

Ζωγραφισμένα όστρακα καί κοσμήματα

Κατά τή διάρκεια τών άνασκαφών έντοπίσθηκαν πληθώρα γραπτών όστράκων, κυρίως κοτύλες, σκύφοι καί φιάλες. Μεγάλο ένδιαφέρον παρουσιάζουν πέντε γραπτά όστρακα μηλιακού τύπου, όλα συνανήκοντα καί τέσσερα έκ τών όποίων συγκολλώμενα, τά όποια προέρχονται άπό δίνο με παράσταση πολεμιστών, στο ύψος τής κεφαλής τών όποίων διακρίνονται γραπτές έπιγραφές του Μενελάου καί πιθανώτατα τó όνομα Σφέλλας. Συγκεκριμένα σφύζονται τρεις κεφαλές πολεμιστών με περικεφαλαία, τής όποιας τó περιγύραμμα είναι καστανοϋ χρώματος, καί οί λεπτομέρειες τονίζονται με έρυθρά βαφή, ένϋ στο όστρακο, τó όποίο δέν συγκολλάται, άναγνωρίζονται τó σώμα πολεμιστή καί τά έμπρόσθια πόδια ίππου. Είναι ή πρώτη φορά που άνακαλύπτεται αυτός ό τύπος άγγείου.

Παράλληλα ήρθαν στην έπιφάνεια ποικίλα μικροαντικείμενα, όπως έγχειρίδια, καρφιά, πόρπες άπό έλεφαντόδοντο, έλάσματα, δρεπάνια καί ξίφη. Επίσης άνακαλύφθηκαν ποικίλα κεραμικά εύρήματα, όπως άκέραιοι άπιόσχημοι άρύβαλλοι, κοτύλες καί άλάβαστρα. Χαρακτηριστικός είναι ό άρύβαλλος με παράσταση λέοντα, σκύλου σέ διασκελισμό, με σφίγγες ή σειρήνες, όπως επίσης εκείνος με ύδρόβια πτηνά καί κουκουβάγιες, καθώς καί με τετράφυλλη διακόσμηση.

Γυναικεῖο εἰδῶλιο καὶ ἀνδρικό ἄγαλμα

πιπλέον βρέθηκαν πήλινα εἰδῶλια γυναικείων καθιστῶν καὶ ὄρθιων μορφῶν, ποὺ προέρχονται ἀπὸ Σαμιακὰ ἢ Ροδιακὰ ἐργαστήρια. Χαρακτηριστικό εὔρημα εἶναι καὶ τὸ ἀνθρωπόμορφο διπλὸ ἀγγεῖο ἀπὸ φαγεντιανή, ποὺ ἀποτελεῖ γνωστὸ τύπο ἀγγείου ἀνατολίζουσας τεχνολογίας καὶ ἀποδίδεται σὲ Ροδιακὸ ἐργαστήριο. Τὸ συγκεκριμένο ἀντικείμενο συνδέεται μὲ τὴν γονιμότητα.

Ἐνα ἄλλο ἰδιαίτερο εὔρημα εἶναι τὸ αὐγὸ στρουθοκαμήλου, τὸ ὁποῖο ἐντοπίστηκε κομματιασμένο ἀνάμεσα στὶς πλάκες δαπέδου (φωτ. 4). Τὸ ἐντυπωσιακώτερο ὅλων τῶν εὑρημάτων εἶναι τὸ πάνω τμήμα δαιδαλικοῦ εἰδῶλιου γυναικείας θεότητας, κεφάλι ὕψους 25 ἐκατοστῶν (φωτ. 7). Φορᾷ χιτῶνα διακοσμημένο μὲ ρόμβους, ἐνῶ στὸν ἀριστερὸ βραχίονα διακρίνεται ἡ ἄκρη τοῦ πέπλου ποὺ καλύπτει τοὺς ὤμους. Προτείνει τὸ ἀριστερὸ χέρι, τὸ ὁποῖο σφίζεται ὡς τὸ μέσο τοῦ βραχίονα. Τὴν κόμη της σχηματίζουν δύο τρίγωνα, ποὺ πλαισιώνουν τὸ πρόσωπο, στὰ ὁποῖα μὲ γραπτὴ διακόσμηση ἀποδίδονται οἱ βόστρυχοι. Στὸ μέτωπο διακρίνονται ἔξι κυκλικοὶ βόστρυχοι καὶ πάνω ἀπὸ αὐτοὺς φαρδεῖα ταινία. Στὴν κεφαλὴ φέρει πόλο, τοῦ ὁποῖου δὲν σφίζεται ἡ ἀπόληξη. Τὸ εἰδῶλιο χρονολογεῖται στὸ 680 - 650 π.Χ.

Ἄλλο σημαντικό εὔρημα εἶναι τὸ τμήμα κορμοῦ γυμνοῦ ἀνδρικοῦ ἀγάλματος, ποὺ χρονολογεῖται στὸ 480 π.Χ., ἀποτελούμενου ἀπὸ 3 τμήματα, ποὺ βρέθηκαν σὲ διαφορετικὲς ἀνασκαφικὲς περιοδούς, ἐντοιχισμένα στὰ μεταγενέστερα κτίσματα τοῦ ἱεροῦ. Ὁ κορμὸς ἀνήκει σὲ ὄρθια γυμνὴ ἀντρικὴ μορφή σὲ κίνηση, ἴσως ἀθλητῇ. Ἐπίσης βρέθηκε τμήμα κάτω ἄκρου γυναικείου ἀγάλματος, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, Κλασικῆς Περιόδου καὶ τὸ ἄνω τμήμα κορμοῦ γυναικείου ἀγάλματος, ἐπίσης ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, καθὼς καὶ 3 ἀκόμα κεφαλὲς ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων, 2 κούρων καὶ μίας κόρης.

Φωτ. 8. Κεφαλὴ ἀρχαϊκοῦ κούρου.

Τὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος

τὸ Δεσποτικὸν ἢ κατεξοχήν λατρευόμενη θεότητα ἦταν ὁ Ἀπόλλων. Οἱ λατρευόμενες θεότητες ἦταν ἡ Ἄρτεμις καὶ ἡ Ἑστία μὲ τὸ ἐπίθετο Ἴσθμία, ὅπως προαναφέραμε. Τὰ ὄστρακα, ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν 6ο ἕως τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ. καὶ ποὺ φέρουν τὶς ἐπιγραφὰς «ΑΠΟΛΛ» καὶ «ΑΡΤΗΜΕ», μαρτυροῦν αὐτὴ τὴν ἐκδοχή. Ἕνας ἐπιπλέον λόγος ποὺ συνηγορεῖ στὴν λειτουργία τοῦ ἱεροῦ στὴ συγκεκριμένη θέση εἶναι ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς πολὺ καλὰ προστατευμένου καὶ ὑπὴνεμου μέχρι σήμερα λιμανιοῦ, τὸ ὁποῖο τὴν περίοδο δημιουργίας τοῦ ἱεροῦ ἦταν ἀκόμη πιὸ προστατευμένο, ἀφοῦ συνδεόταν μὲ τὸ νησάκι Τσιμιντήρι, διαμορφώνοντας ἕναν ἰσθμό.

Ἕνα εὐλόγο ἐρώτημα ποὺ γεννᾶται ἀφορᾷ στὸν ἰδρυτὴ ἑνὸς τόσο μεγάλου καὶ σημαντικοῦ ἱεροῦ, τὸ ὁποῖο δὲν ἀναγράφεται στὶς γνωστὲς ἀρχαῖες γραπτὲς πηγές. Ὡς τώρα δὲν ἔχει ἀποκαλυφθῇ ὁ ναὸς τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δεσποτικοῦ. Μὲ βάση τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα ὁ ἀρχαιολόγος Γιάννος Κουράγιος μᾶς ἀναφέρει, ὅτι ὁ ζητούμενος ναὸς θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ στὰ δύο βορειότερα δωμάτια Α1 καὶ Α2 τοῦ κτηρίου Α.

Οἱ λόγοι ποὺ ὠθοῦν στὴ θεωρία αὐτὴ εἶναι τὰ ποικίλα εὐρήματα, ποὺ ἀποκαλύφθηκαν κάτω ἀπὸ τὸ δάπεδο τοῦ δωματίου Α1, ἑνὸς εἰδους ἀποθέτη, μέσα στὰ ὁποῖα συγκαταλέγεται καὶ τὸ λατρευτικὸ ἀγαλμάτιο τῆς δαιδαλικῆς μορφῆς, ποὺ περιγράψαμε παραπάνω. Ὡς πρὸς αὐτὸ συνηγοροῦν ἐπίσης ἡ ἰδιαίτερα ἐπιμελημένη κατασκευὴ τῶν δύο αὐτῶν δωματίων, τὸ ἐντυπωσιακὰ μεγάλο κατώφλι μήκους 2,30 μέτρων τοῦ δωματίου Α2, οἱ μεγάλες βάσεις στὸ Α2 –ἰδιαίτερα αὐτὴ τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος–, ἡ εὐρεση πολλῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ μπροστὰ ἀπὸ τὰ δωμάτια αὐτά, ἡ ἀσυνήθιστα μεγάλη θεμελίωση τοῦ προστώφου τῶν δωματίων, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ στυλοβάτη παρὰ σὲ θεμέλιο τοίχου, ὁ ὁποῖος σὲ μεταγενέστερη ἐποχὴ μετατράπηκε σὲ τοῖχο, ὁ βωμὸς τῆς Ἑστίας ἀκριβῶς μπροστὰ ἀπὸ τὰ δύο δωμάτια, καθὼς καὶ οἱ ἄλλες κατασκευὲς δίπλα σὲ αὐτόν, ποὺ χρησίμευαν γιὰ προσφορὰς ἢ χοές, ἡ ἡμικυκλικὴ κατασκευὴ τοποθετημένη ἀκριβῶς μπροστὰ σὲ αὐτά, καθὼς καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ περιβόλου γιὰ τὴν προστασία τοῦ χώρου. Τέλος τὰ δύο δωμάτια σὲ κάτοψη θυμίζουν τὸ ἱερὸ τῶν Διοσκούρων στὴν Ἀλυκὴ τῆς Θάσου καὶ τὸ ἱερὸ τῆς Δήμητρας στὸ Σαγκρὶ τῆς Νάξου.

Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἀνακαλύψεις σημαντικὴ ἦταν ἡ συμβολὴ τῶν συνεργατῶν τοῦ ἀρχαιολόγου Γιάννου Κουράγιου, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἀναφέρουμε: Οἱ ἀρχαιολόγοι Ἀθηνᾶ Πήττα, Ἰλία Νταϊφᾶ, Μαίρη Ρέστου, Μαρίνα Γερουλάνου, Κατερίνα Καρακάση, Γιάννης Σαπουντζῆς, οἱ ἀρχιτέκτονες καθηγητὲς Α. Ohnesorg καὶ Μ. Lambertz (Πολυτεχνεῖο Μονάχου), πολλοὶ συντηρητὲς καὶ ἐθελοντὲς φοιτητὲς. Ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, πλῆθος ἰδιωτῶν καὶ τὴν κοινότητα Ἀντιπάρου.

Ταξιαρχούλα Λαδᾶ

ΤΟ «ΠΟΝΤΙΚΙ»

ή μικρή συσκευή εισόδου, που χρησιμοποιούμε στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, την ονομάσαμε *ποντίκι* λόγω του σχήματός, που μάς θυμίζει ένα πραγματικό ποντίκι. Κάθε κίνηση του ποντικιού αντιστοιχεί με την κίνηση του δρομέα (λατινογενές *cursor/κούρσα*) στην οθόνη του υπολογιστή μας.

«Διαβάστε τὰ “ΝΕΑ” με τὸ ποντίκι», ἔλεγε ἡ διαφήμιση πρὶν λίγους μῆνες. Αὐτὸ τὸ ποντίκι ἔγινε ἀπαραίτητο ἐργαλεῖο στὴ ζωὴ μας, καὶ ὅλοι φαίνεται ὅτι καθημερινὰ ἀκουμποῦμε τὸ χέρι μας στὸ ποντίκι καὶ με αὐτὸ ἀνιχνεύουμε κάθε ηλεκτρονικὴ διεύθυνση καὶ ὁδηγοῦμε τὸν υπολογιστὴ μας, ὅπως θέλουμε, καὶ χωρὶς αὐτὸ πλέον δὲν βγαίνουμε πουθενά, γιατί δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἀποχωριστοῦμε. Τί ἔχει νὰ κάνῃ ὅμως τὸ ποντίκι με ὅλες τὶς θάλασσες καὶ τοὺς πόντους καὶ ὅλους τοὺς Πόντιους κάθε χρώματος καὶ ράτσας;

Στὴν ἀρχὴ ἦταν ὁ *μῦς*. Οἱ Λατῖνοι τὸν πῆραν ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ μέσῳ Ἑτρούσκων καὶ τὸν κἀνανε *mus*. Ὑποκοριστικὰ τὸν εἶπαν *mus-culus*. Ἀπὸ ἐδῶ οἱ Γάλλοι τὸν ὠνόμασαν *muscle* καὶ οἱ Ἀγγλοὶ τὸν ὠρθογραφήσανε *mouse* (προφ. μάους), ἀλλὰ πῆρανε καὶ τὸ *muscle* ἀφήνοντας τὸ *c* ἄφωνο καὶ τὸ προφέρουν *μάσλ* = *μῦς*. Μετὴν ξεχωριστὴ ὀρθογραφία διαχωρίστηκαν μᾶλλον με ἐπιτυχία τὸ μὲν *mouse* = *μῦς*, νὰ σημαίνει ποντίκι καὶ *muscle* = ὁ *μῦς*. Οἱ ἔξυπνοὶ Ἀγγλοὶ με μίκι-μάους ὀρθογραφία κἀνανε δύο οὐσιαστικὰ πολὺ χρήσιμα, ἐνῶ ἐμεῖς μείναμε μετὸ δύσκολο *μῦς* καὶ ἀπὸ πάνω μᾶς βγῆκε καὶ τὸ ποντίκι. Εἶναι ἐνδιαφέρουσα ὅμως ἡ ἱστορία τους.

Στὰ Ἑλληνικὰ κλίνεται: ὁ *μῦς*, τοῦ *μυός*, τὸν *μῦν*, ὃ *μῦ* καὶ πληθυντικός: οἱ *μῦες*, τῶν *μυῶν*, τοὺς *μῦς*, ὧ *μῦες*. Τὸ μυϊκὸ σύστημα τοῦ βραχίονα, ὅταν κινῆται, φέρνει στὸ νοῦ τὸ ποντίκι, καὶ ἀπὸ τὸ σύνολο αὐτῶν τῶν μυῶν ὁ *μῦς* ὠνομάστηκε *μῦς* = ποντίκι. Δηλαδή, ὅταν κανεῖς δείχνη τὰ μπράτσα του, τότε ἀκριβῶς φαίνονται οἱ μῦες νὰ σχηματίζουν ἓνα συνολικὸ σχῆμα σὰν ἓνα «ποντίκι». Φυσικὰ ἐδῶ τὰ μπράτσα -ἄς τὸ ποῦμε καὶ αὐτό- εἶναι ἐλληνικώτατη λέξη, γιατί οἱ Λατῖνοι πῆραν τὸν ἐλληνικὸ βραχίονα καὶ τὸν κἀνανε *brachium*, ἀργότερα οἱ Βενετσιᾶνοι τὸ κἀνανε *brazzo* καὶ ἡ λέξη -σχεδὸν ἀγνώριστη- ἐπαναπατρίστηκε στὸν ἐλληνόγλωσσο χῶρο ὡς *μπράτσο* = βραχίονας.

Καὶ πῶς κἀναμε τὸ ποντίκι; Ἀπὸ τὴ λέξη *πόντος*. Πόντος σημαίνει τὸ θαλάσσιο πέραςμα. Οἱ Λατῖνοι τὸ εἶπαν *pons*, γενικὴ *pontis*. Πόντος εἶναι ἡ θάλασσα, ποὺ μπορεῖ κανεῖς νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα, νὰ διαπλεύσῃ, ὅπως ὁ Εὐξείνιος Πόντος, ἡ ἀκόμη ἓνα θαλάσσιο πέραςμα, ὅπως ὁ Ἑλλήσποντος. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου ὠνομάστηκαν Πόντιοι = θαλασσινοί. Ἀπὸ τὸ ἴδιο οὐσιαστικὸ (Πόντος/θάλασσα) παράγουμε καὶ τὸ περιγραφικὸ ἐπίθετο *ποντιακός*, συνώνυμο

φυσικά τοῦ ἐπιθέτου πόντιος, ἡ δὲ πόντιση εἶναι τὸ ρίζιμο στὴ θάλασσα.

Ἀπὸ τὸν πόντο βγῆκε καὶ τὸ ἐπίθετο *ποντικός* (ὅπως Ἑλληνας, ἐλληνικός), καὶ *ποντικός* φυσικά σημαίνει θαλάσσιος ἢ θαλασσινός. Ἀπὸ ἐδῶ βγῆκε καὶ τὸ *ποντίκι*, μὲ ὑποκοριστικὸ ποντικάκι καὶ μεγεθυντικὸ ποντίκαρος, ἀλλὰ καὶ πόντικας, ἀπ' ὅπου ἔγινε καὶ ἡ ποντικίνα.

Ὁ πόντιος ὡς ἐπίθετο δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ μόνο του. Πρέπει νὰ περιγράφη κά-
ποιο οὐσιαστικό. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὁ Πόντιος κάτοικος ἢ ὁ Πόντιος Ἑλληνας,
ποὺ κατάγεται ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Στὰ Ἑλληνικά ὅμως ὑπάρχει
ἓνα πολυσύχναστο γραμματικὸ φαινόμενο, ποὺ γιὰ χάρη συντομίας μποροῦμε νὰ
κόψουμε τὸ οὐσιαστικὸ ποὺ περιγράφει τὸ ἐπίθετο, καὶ τότε αὐτομάτως τὸ ἐπίθετο
οὐσιαστικοποιεῖται, δηλ. γίνεται ἀπὸ μόνο του οὐσιαστικό. Μερικὰ παραδείγματα:
Ἡ πολιτικὴ τέχνη, κόψαμε τὴν τέχνη καὶ ἔμεινε μόνη τῆς ὡς οὐσιαστικὸ ἢ Πολιτικὴ,
ἐνῶ εἶναι ἐπίθετο: ὁ πολιτικός, ἡ πολιτικὴ, τὸ πολιτικό. Ἡ γραμματικὴ τέχνη μᾶς
δώρησε τὴ Γραμματικὴ, τὸ δημοτικὸ σχολεῖο μᾶς σταθεροποίησε τὸ Δημοτικό, καὶ
ὁ Πόντιος κάτοικος μᾶς οὐσιαστικοποίησε τὸν Πόντιο ἢ τὴν Πόντια. Τὸν ποντικὸ
χορὸ μὲ διακριτικὴ καὶ πιὸ εὐήχη πρόθεση τὸν κάναμε ποντιακὸ χορὸ, ἀπὸ ὅπου
ἔφυγε –σύμφωνα μὲ τὸ παραπάνω φαινόμενο– ὁ χορός, καὶ ἔμεινε ὁ ποντιακὸς ὡς
ἐπιθετικὸ οὐσιαστικό, καὶ λέμε: Χορεύω ποντιακά.

Ὁ ποντικός μῦς χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη, γιὰ νὰ δηλώσῃ τὴ γεω-
γραφικὴ περιοχὴ τοῦ Πόντου καὶ νὰ περιγράψῃ τὸ ζῷο ποὺ ζοῦσε κοντὰ στὴ θά-
λασσα/πόντο καὶ στοὺς ἀγρούς, ἀλλὰ ἔμπαινε καὶ στὰ ἐλληνικὰ πλοῖα τῆς ἐποχῆς,
ποὺ ἐπισκέπτονταν τὸν Εὐξείνο Πόντο καὶ ἔφεραν διάφορα τρόφιμα. Ἔτσι στὸ
«ὁ ποντικός μῦς», ἀκολουθώντας τὴν παραπάνω γραμματικὴ διαδικασία, ἀφοῦ
ἀφαιρέσαμε τὸ οὐσιαστικὸ μῦς, ἔμεινε σκέτο ποντικός ὡς οὐσιαστικό. Περαιτέρω
τὸ μικρῶναμε μὲ τὴν οὐδετεροποίησή του ὡς τὸ ποντίκι, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὸ
μικρὸ τρωκτικὸ ζῷο, ποὺ τρώγει/ροκανίζει τὴν τροφὴ του μὲ τὰ γερά του δόντια.
Ὅπως βλέπετε, ἦταν πράγματι πολὺπλοκη ἡ... βάφτιση τοῦ ποντικιοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ
πάπας τῆς Ρώμης, ὁ ποντίφικας, ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα κρατᾷ ἡ σκούφια του!

Ἔτσι σήμερα κρατῶντας τὸ ποντίκι τοῦ ὑπολογιστῆ μας στὰ χέρια μας, κρα-
τοῦμε σὲ καθημερινὴ βάση ἓνα ὄνομα, ποὺ πέρασε μέσα ἀπὸ τὸν Εὐξείνο Πόντο
ἢ καὶ τὸν Ἑλλήσποντο –γιὰ νὰ μᾶς φέρῃ τὸ χρυσόμαλλο δέρας– καὶ μᾶς ἔμεινε
ἔτσι, γιὰ νὰ θυμῶμαστε καὶ νὰ μὴν ξεχνᾶμε αὐτό, ποὺ σήμερα ὀνομάζουμε «χα-
μένες ἐλληνικὲς πατρίδες», ἀλλὰ μὲ τὸ ποντίκι αὐτὸ τίς κρατοῦμε στὸ χέρι μας
καί, τὸ πιὸ σπουδαῖο ἀκόμη, τίς ἔχουμε στὴ μνήμη μας. Καὶ ὅπως λέει ὁ Αἰσχύλος
στὸν Προμηθεὺς Δεσμώτη: «ἡ μνήμη εἶναι ἡ μητέρα ὅλης τῆς σοφίας».

Θωμᾶς Γ. Ἡλιόπουλος

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΕΣ

ΟΙ ἀντιφάσεις τῶν Εὐαγγελίων

Παρουσιάζουμε χωρὶς σχόλια ἓνα μικρὸ δείγμα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀντιφάσεων, ποὺ συνθέτουν τὸ σκηνικὸ τῆς Ἀνάστασης, ὅπως ἀκριβῶς περιγράφονται στὸ Εὐαγγέλιο.

- **Ποιὸς προσήλθε πρῶτος στὸ μνῆμα τὴν Κυριακὴ τὸ πρωί;**
 - α. Μία γυναῖκα (Ἰωάν. 20,1).
 - β. Δύο γυναῖκες (Ματθ. 28,1).
 - γ. Τρεῖς γυναῖκες (Μάρκ. 16,1).
 - δ. Περισσότερες ἀπὸ τρεῖς γυναῖκες (Λουκ. 23, 55-56, 24, 1, 24, 10).
- **Πότε πῆγε (πῆγαν) στὸ μνῆμα ἡ γυναῖκα(ες);**
 - α. Ὅταν ἦταν ἀκόμα σκοτάδι (Ματθ. 28,1, Ἰωάν. 20,1).
 - β. Ἀφοῦ εἶχε ἀνατεῖλλει ὁ ἥλιος (Μάρκ. 16,2).
- **Οἱ γυναῖκες πῆγαν στὸ μνῆμα, προκειμένου νά:**
 - α. Ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ με ἀρώματα (Μάρκ. 16, 1-2, Λουκ. 24,1).
 - β. Ἰδοῦν μόνο τὸ μνῆμα (Ματθ. 28,1).
- **Οἱ γυναῖκες ἀπόκτησαν κι ἐτοίμασαν τὰ ἀρώματα:**
 - α. Τὴν Παρασκευή, προτοῦ νυκτώσῃ (Λουκ. 23, 54-56).
 - β. Ἀφοῦ νύκτωσε τὸ Σάββατο καὶ μετὰ (Μάρκ. 16,1).
- **Ὁ πρῶτος ἐπισκέπτης (ες) στὸ μνῆμα συνάντησε (-αν):**
 - α. Ἕναν ἄγγελο (Ματθ. 28, 2-5).
 - β. Ἕναν νέο (Μάρκ. 16, 5).
 - γ. Δύο ἄνδρες (Λουκ. 24, 4).
 - δ. Κανέναν (Ἰωάν. 20, 1-2).
- **Ποῦ βρισκόταν αὐτὸς (οί), ποῦ συνάντησαν στὸ μνῆμα;**

Άντιφάσεις στη χριστιανική άγιογραφία: Άριστερά οι μυροφόροι γυναίκες είναι δύο, στη μέση τρείς, ενώ δεξιά πολλές.

- α. Καθισμένος σε μία πέτρα έξω από το μνήμα (Ματθ. 28,2).
- β. Καθισμένος μέσα στο μνήμα (Μάρκ. 16, 5).
- γ. Όρθιοι μέσα στο μνήμα (Λουκ. 24, 3-4).
- Άφοῦ βρῆκε (αν) τὸν τάφο ἄδειο ἢ γυναῖκα (ες):
 - α. Ἐσπευσαν νὰ τὸ ποῦν στοὺς μαθητὲς (Ματθ. 28, 7-8, Λουκ. 24, 9, Ἰωάν. 20,2).
 - β. Ἐφυγαν ἀπὸ τὸ μνήμα, γιατί τρόμαξαν καὶ δὲν εἶπαν σὲ κανέναν τίποτε (Μάρκ. 16,8).
- Ὁ ἀναστῆθεις Ἰησοῦς ἐμφανίστηκε πρῶτα:
 - α. Στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ (Ἰωάν. 20, 14, Μάρκ. 16, 9).
 - β. Στὸν Κλεόπα καὶ σὲ ἕναν ἄλλο μαθητὴ (Λουκ. 24, 13-18).
 - γ. Στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ καὶ τὴν ἄλλη Μαρία (Ματθ. 28, 1-9).
 - δ. Μόνο στὸν Κηφᾶ (Πέτρο) (Α΄ Κορ. 15, 4-5).
- Ὁ Ἰησοῦς παρουσιάστηκε γιὰ πρώτη φορά:
 - α. Κάπου μετὰξὺ τοῦ μνήματος καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ (Ματθ. 28, 8-9).

- β. Άκριβώς έξω ἀπὸ τὸ μνῆμα (Ἰωάν. 20, 11-14).
 - γ. Στὴ Γαλιλαία (Μάρκ. 16, 6-7).
 - δ. Στὸ δρόμο γιὰ τὸ χωριὸ Ἐμμαούς, ποὺ ἀπείχε ἐξήντα στάδια ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ (Λουκ. 24, 13-15).
- **Οἱ μαθητὲς πρωτοεῖδαν τὸν Ἰησοῦ:**
 - α. Στὴ Γαλιλαία (Ματθ. 28, 7, Μάρκ. 16,7-10).
 - β. Στὴν Ἱερουσαλὴμ (Λουκ. 24, 33-36, Ἰωάν. 20,19, Πράξεις 1,4).
 - **Ὁ ἀναστηθεὶς Ἰησοῦς:**
 - α. Ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὸν εἶδαν (Ματθ., 28,9, Μάρκ. 16,9-10, Λουκ. 24,31).
 - β. Δὲν ἦταν ἀναγνωρίσιμος (Μάρκ. 16,12, Λουκ. 24,15-16, 36-37, Ἰωάν. 20,14-15).
 - **Ὁ ἀναστηθεὶς Ἰησοῦς:**
 - α. Ἦταν «φυσικός» (Ματθ. 28,9, Λουκ. 24,41-43, Ἰωάν. 20,27).
 - β. Δὲν ἦταν «φυσικός» (Μάρκ. 16,9, 12, 14, Λουκ. 24,15-16, 31, 36-37, Α΄ Κορ. 15,8-9).
 - **Οἱ μαθητὲς εἶδαν τὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ:**
 - α. Μιὰ φορὰ μόνο (Ματθ. 28,16-17).
 - β. Τρεῖς φορὲς (Ἰωάν. 20,19,26, 21,1,14).
 - γ. Πολλὲς φορὲς (Πράξεις 1,3).
 - **Ὅταν ὁ Ἰησοῦς παρουσιάστηκε στοὺς μαθητὲς τοῦ ἦταν:**
 - α. Ἐνδεκα μαθητὲς παρόντες (Ματθ. 28,16-17, Λουκ. 24,33-36).
 - β. Δώδεκα μαθητὲς παρόντες (Α΄ Κορ. 15,5).
 - **Ὁ ἀναστηθεὶς Ἰησοῦς:**
 - α. Ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν ἀγγίξουν (Ἰωάν. 20,27).
 - β. Δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸν ἀγγίξουν (Ἰωάν. 20,17).
 - γ. Δὲν ἔδινε σημασία στὸ ἂν θὰ τὸν ἄγγιζαν ἢ ὄχι (Ματθ. 28,10).
 - **Ὁ Ἰησοῦς ἀνελήφθη στὸν οὐρανό:**
 - α. Τὴν ἴδια ἡμέρα τῆς ἀνάστασης (Μάρκ. 16, 9, 19, Λουκ. 24,13, 28-51, 50-51).
 - β. Σαράντα ἡμέρες μετὰ τὴν ἀνάσταση (Πράξεις, 1,3-9).
 - γ. Δὲν γίνεται λόγος γιὰ ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. 28,19-20, Ἰωάν. 21,23-τέλος).
 - **Οἱ μαθητὲς ἔλαβαν τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.**
 - α. Τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας τῆς ἀνάστασης (Ἰωάν. 20,19-22).
 - β. Πενήντα ἡμέρες μετὰ τὴν ἀνάσταση (Πράξεις, 2,1-13).

(Ἀπὸ τὴν ἱστοσελίδα: <http://www.godlessgeeks.com/LINKS/Humor.html>)

Βλέπετε ἐπίσης: «Καὶ μία... καὶ δύο... καὶ τρεῖς γυναῖκες στὸν τάφο τοῦ Ἰησοῦ – ὁμοίως καὶ ἄνδρες. Ἀλληλοαναιροῦμενες ἀναφορὲς στὰ Εὐαγγέλια» καὶ «Οἱ μεταθανάτιες “ἐμφανίσεις” τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. - Ἕνα χάος ἀντιφάσεων στὰ Εὐαγγέλια» («Δ», τ. 280).

Ἰων Δημόφιλος

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΜΙΝΩΣ ΚΟΥΡΝΙΑΝΟΣ, Ἡ ἄλλη Βίβλος...

«Μία ἀνεξήγητη ἀνθρώπινη ἀδυναμία εἶναι τούτη: Ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ μπορῇ νὰ ξεφορτωθῇ τὶς συνήθειες ποὺ τοῦ φόρτωσαν στὰ τρυφερὰ χρόνια τῆς ζωῆς του συγγενεῖς, δάσκαλοι καὶ κοινωνία. Ὅ,τι ἠχογραφήσουν ἢ φωτογραφήσουν τὰ ἀδύνατα καὶ τρυφερὰ κύτταρα τοῦ παιδικοῦ του ἐγκεφάλου, αὐτὰ θὰ εἶναι ἰσόβια βάρη καὶ φορτία του, χωρὶς νὰ μπορέσῃ ποτέ του νὰ τὰ ἀναθεωρήσῃ καὶ νὰ τὰ ἀποβάλλῃ, καίτοι βλέπει ὅτι τὸν βλάπτουν, τὸν καταστρέφουν καὶ τὸν προσβάλλουν... Τὸ μεγαλύτερο κακὸ ὅλων εἶναι ἡ παραδοσιακὴ θρησκοπληξία, γιὰ τὴν ὁποία δὲν σηκώνει καθόλου κουβέντα, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ θρησκεία τοῦ ἔχει τσουρουφλίσει ἀπὸ τὴν βρεφικὴ του ἡλικία τὸ μυαλὸ καὶ τοῦ τὸ ἔκανε λαπαῖ, δηλαδὴ ἄχρηστο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θρησκός εἶναι πάντα ἐπικίνδυνος τόσο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὅσο καὶ

γιὰ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο...

» Εἶναι τόσο ἀνυπολόγιστο τὸ κακὸ, ποὺ τοῦ ἔχει κάνει ἡ θρησκεία του, εἶναι τέτοια ἡ πνευματικὴ του καταστροφή, ποὺ ὅ,τι καὶ νὰ διαβάσῃ στὰ θρησκευτικὰ του βιβλία, δὲν τὰ ἐλέγχει, ἐπειδὴ τοῦ εἶπαν, ὅτι «αὐτὰ τὰ γραφτὰ τὰ ὑπέδειξε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς σὲ «σοφοὺς» καὶ «ἄγιους» ἀνθρώπους, καὶ ὅτι εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔπλασε Οὐρανὸν, Γῆ καὶ ὅλους μας.»

ΠΟΙΟΣ «ΘΕΟΣ»;

ολλοὶ ἰσχυρίζονται, πὼς μὲ τὸ νὰ πιστεύῃς σὲ μία θρησκεία, εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ ἀνυψωθῇς σ' ἓνα ὑψηλὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Συμπεραίνουν ἐπίσης, πὼς ἠθικὴ ὑπάρχει μόνον στὴ θρησκεία. Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἀλλάξῃ κανεὶς τὴ δογματικὴ βάση καὶ τὰ προσωπικὰ πιστεύω.

Ἐὰν κάποιος ἐπιχειρήσῃ νὰ μᾶς ἀνοίξῃ ἓνα ἄλλο παράθυρο, νὰ μᾶς συστήσῃ ἓνα ἄλλο τρόπο σκέψης, τὸ ἄτομο αὐτὸ μᾶς γίνεται ἐχθρός, καὶ νομίζουμε ὅτι μᾶς παίρνει τὴν εὐτυχία μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μας. Αὐτὸ κατορθώνει ἓνα δόγμα, ὅλα τὰ δόγματα, καὶ ἐπιστήθιοι φίλοι μας γίνονται μόνον αὐτοὶ ποὺ εἶναι «βαπτισμένοι» στὸ ἴδιο δόγμα. Φαίνεται, ὅτι οἱ βαθιὰ θρησκευόμενοι ἄνθρωποι ἔχουν διαποτιστῇ μὲ τὴν «πίστην», ὅτι τὰ δικά τους πιστεύω –τὰ δόγματα– μποροῦν νὰ τοὺς κάνουν ὀρθόδοξους, δηλ. ὅ,τι πιστεύουν εἶναι τὸ μόνον σωστό. Ἀληθεύει ὅμως αὐτό;

Ἄς τὸ δοῦμε ἀπὸ τὴ σημερινή μας πραγματικότητα. Σήμερα διαπιστώνουμε περὶ

» Καὶ ἐδῶ εἶναι τῶρα τὸ δράμα τῆς ἀνθρωπότητος: Μὲ ἐπίπονες, πανάκριβες καὶ μακροχρόνιες ἔρευνες ἐπιστημονῶν, χημικῶν, μαθηματικῶν κ.λπ. οἱ ἄνθρωποι πάτησαν στὸ Φεγγάρι, κατέβηκαν στὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν, ἐκμηδένισαν τὶς ἀποστάσεις, τελειοποίησαν τὶς ἐπικοινωνίες, ἀνέλυσαν καὶ ἐρεύνησαν τὸ ἀνθρώπινο σῶμα καὶ τὸν ἐγκέφαλο, μὰ τὸ πιὸ εὐκόλο καὶ τὸ πιὸ ἀάμφθητο -τὴν ἐβραϊκὴ Βίβλο- οὔτε τὴν ἄγγιξαν ἀκόμα. Τόση καὶ τέτοια εἶναι ἡ παγκόσμια θρησκευτικὴ μαστοῦρα.»

Αὐτὰ ἐπισημαίνει στὴν «Ἄλλη Βίβλο» ὁ κ. Μίνως Κουρνιανός, ὅπου θέτει ὑπὸ τὸ φῶς τῆς κριτικῆς τὰ πάμπολλα ἀνήθικα, ἀνθελληνικά, τὰ γεμᾶτα ρατσιστικὰ ἐγκλήματα κ.τ.λ. ἐδάφια τῆς Βίβλου. Πρόκειται γιὰ μία ἐργασία 80 σελίδων, ὅπου ὅλα αὐτὰ ἔχουν ταξινομηθῇ κατὰ βιβλικὸ κεφάλαιο τόσο τῆς Παλαιᾶς ὥστε καὶ τῆς Κενῆς (μὲ ἔψιλον κατὰ τὸ συγγραφέα) Διαθήκης.

Ὁ κ. Κουρνιανός εἶναι Ἕλληνας τῆς Διασπορᾶς, ποὺ ζῇ καὶ ἐργάζεται στὶς Η.Π.Α. Ἐξέδωσε τὸ βιβλίον αὐτὸ μὲ δικὰ του ἔξοδα, μὴ προσδοκῶντας κέρδη ἢ τοῦλάχιστον μερικὴ ἀπόσβεση τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου, τὸ ἀντίθετο μάλιστα. Τὸ ἔχει ἤδη ἀποστείλει στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στὸν Πρωθυπουργό, σὲ πολλοὺς ἄλλους, ἀκόμα καὶ στοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἄθωνα. Πρόκειται γιὰ ἕναν πραγματικὸ Ἕλληνα, ἕναν Ὀδυσσεά, ποὺ ἀγωνίζεται μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις μέσα στὰ πέλαγα τῆς πολυαίωνης προπαγάνδας καὶ τῆς ἀξιοθρήνητης ρωμιοσύνης, γιὰ νὰ βρῇ τὴν Ἰθάκη του. Εἶθε νὰ ὑπάρξουν κι ἄλλοι, ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμά του.

Γιάννης Λάζαρης

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΚΑΚΗΣ, *Σαμοθράκη – Ἱερὰ Νῆσος*

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἐρῳδίδς» τῆς Θεσσαλονίκης κυκλοφόρησε ἕνα πολυτελὲς λεύκωμα γιὰ τὴν νῆσο Σαμοθράκη μὲ τίτλο «Σαμοθράκη-Ἱερὰ Νῆσος». Τὸ κείμενο καὶ οἱ φωτογραφίες ἀνήκουν στὸν συγγραφέα καὶ λαογράφο κ. Γιώργο Λεκάκη, ὁ ὁποῖος μελέτησε τὴν «Δῆλο τοῦ Βορείου Αἰγαίου» ἐπὶ πενταετία.

τρανα, πὼς ἡ θρησκεία προωθεῖ τὴ δολοφονικὴ βία σ' ὅλο τὸν κόσμον. Οἱ φανατικοὶ μουσουλμάνοι κακοποιοῦν τοὺς προοδευτικοὺς δυτικούς Ἀμερικανούς, καὶ οἱ καλοὶ χριστιανοὶ τοὺς βομβαρδίζουν μὲ «ἔξυπνες» βόμβες.

Ποῦ ὑπάρχει ἡ ἠθικὴ στὶς δύο αὐτὲς θρησκείες; Γιατί εὐλογοῦνται τὰ ὄπλα; Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν θρησκειῶν φανατίζονται τοὺς ὁπαδούς τους, μέχρι τὸ σημεῖο νὰ θυσιάσουν τὴ ζωὴ τους γιὰ τὸ «θεό» τους. Θέλει ὅμως ὁ «θεός» μία τέτοια θυσία; Ἄν ναι, τότε τί θεὸς εἶναι αὐτός, νὰ ὠθῇ τὸν μισὸ πληθυσμὸ τῆς Γῆς ἐναντίον τοῦ ἄλλου μισοῦ; Ἐὰν νικήσουν οἱ μὲν καὶ χαθοῦν οἱ δέ, τί σημαίνει αὐτό; Ποιοὶ θὰ δικαιωθοῦν; Ποιοὶ θὰ σωθοῦν; Καὶ τί σωτηρία εἶναι αὐτή, ἐὰν ἡ νίκη πατάει πάνω σὲ ἀνθρώπινα πτώματα; Ὁ «θεός» πὼς τὸ βλέπει αὐτό; Ὁ θεὸς δὲν ἔπλασε ὅλο τὸν κόσμον; Γιατί νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς μὲν καὶ νὰ θέλῃ τὴν ἐξαφάνιση τῶν ἄλλων;

Γιατί αὐτοὶ ποὺ ἀνατίναξαν τοὺς Δίδυμους Πύργους θὰ πᾶνε στὸν «Παράδεισο» καὶ μάλιστα θὰ ἔχουν ἐκεῖ καὶ «ἄφθονες» γυναῖκες γιὰ παρέα; Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, γιατί οἱ χριστιανοὶ βομβιστὲς τοῦ Ἰράκ θὰ δικαιωθοῦν καὶ θὰ «σωθοῦν» ἀπὸ τὸν ἴδιον «θεό» γιὰ τὶς πράξεις τους;

Τὸ λεύκωμα, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ 420 ἑγχρωμες σελίδες μεγάλου σχήματος, διανθίζεται ἀπὸ περισσότερες ἀπὸ χίλιες φωτογραφίες! Ὅσον ἀφορᾷ στὸ κείμενο, ἐξετάζει τὴν νῆσο ἀπὸ τὴν προκατακλυσμαία ἐποχὴ ἕως σήμερα καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς ἀπόψεις καὶ πλευρὲς (οἰκονομική, περιηγητική, γεωμορφολογική, λαογραφική, κ.ἄ.).

Στὸν πρόλόγὸ τοῦ ὁ δήμαρχος Σαμοθράκης κ. Γ. Χανὸς ἀναφέρει, ὅτι «αὐτὸ τὸ βιβλίο εἶναι τὸ πιδ σημαντικὸ δείγμα γιὰ τὴν ἀξία τῆς Σαμοθράκης», ἐνῶ ὁ δρ Σταμ. Γεωργούλης λέει, πὼς «ὁ συγγραφέας θέτει τὴν καταλυτικὴ σφραγίδα τοῦ στὴν ἀνάδειξη καὶ προβολῇ ἐνὸς νησιοῦ-ὀρόσημου καὶ θρύλου συνάμα», ἐνῶ τὸ βιβλίο «θα ἀποτελέσῃ σταθμὸ βιβλιογραφικῆς ἀναφορᾶς γιὰ τὶς μελλοντικὲς γενεές».

Τὰ 26 κεφάλαιά τοῦ ἀναφέρονται στὴν ἔκταση, θέση, συγκοινωνία, πληθυσμὸς, ἐτυμολογία, γεωμορφολογία, κλίμα, Ἱστορία (Ἠλέκτρα, Βασιλεία, Ἀρμονία, Κορύβαντες, Κουρῆτες, Ἀδάμας, Κάβειροι, Ζαγρεὺς, Ἰδαῖοι, Σάλιος, Δάρδανος, Ἰασίων, Πρωτεύς, Ἄωοι, Τύχη, Σάιοι, ἀρχαῖοι γείτονες, σχέσεις μὲ Κρήτη, «ἐλευθέρᾳ πολιτεία»-Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ, Βυζαντινὴ, Νεωτέρᾳ, Ἀπελευθέρωση, Γερμανικὴ καὶ Βουλγαρικὴ Κατοχὴ, ἀντάρτικο, ἐπιφανεῖς Σαμοθρακίτες κ.ἄ.), λαογραφία (παιδικὰ παιγνίδια, δεινολογία, κουζίνα, κύκλος ἐορτῶν, χοροί, τραγούδια, στοιχεῖα, λογοτεχνία, ἰδιωματισμοί, οἰκία), πλοῦτος-οἰκονομία (χλωρίδα, πανίδα, ὀρυκτά, πηγές, αἰολικὴ ἐνέργεια, πετρέλαιο, χαρτονομίσματα) καὶ ἐν τέλει ταξιδιωτικὴ περιήγηση ἀνὰ χωριό. Τὸ βιβλίο κλείνει μὲ ἓνα κεφάλαιο, ἀφιερωμένο στὴν νησιδᾶ Ζουράφα, τὸ βορειοδυτικώτερο νησιᾶ ἑδαφος τῆς σημερινῆς ἐλληνικῆς ἐπικρατείας. Τέλος τὸ βιβλίο τεκμηριώνεται ἀπὸ 5 σελίδες βιβλιογραφίας, ἐνῶ σὲ ὅλο τὸ κείμενο ὑπάρχουν περισσότερες ἀπὸ 700 ὑποσημειώσεις-παραπομπές.

Εἶναι ἐντυπωσιακὸ, ὅτι στὴ Σαμοθράκη συναντοῦμε τὶς ἀκόλουθες «πρωτιές»:

1. Τὸ ὑψηλότερο ὄρος τοῦ Αἰγαίου, τὸ Σάος.
2. Τὸν ὑψηλότερο καταρράκτη στὴν Ἑλλάδα, τὸ Κρεμαστὸ Νερό, ποὺ πέφτει ἀπὸ ὕψος 180 μ.
3. Τὸν πρῶτο (πέτρινο) χάρτη τοῦ κόσμου.

Βλέπουμε ἐδῶ, πὼς καὶ οἱ δύο φανατικὲς θρησκευτικὲς πλευρὲς διαπράττουν φανερὰ ἐγκλήματα ἐναντίον τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶναι αὐτὸ ἐξύψωση σὲ πνευματικὸ ἐπίπεδο; Εἶναι αὐτὸ ἠθικὴ; Καὶ οἱ δύο πλευρὲς διαπράττουν κάτι, ποὺ πιστεύουν ὅτι εἶναι ἠθικόν. Εἶναι ὅμως αὐτὸ σωστό; Τί ἠθικὴ εἶναι αὐτή, ὅταν φανατισμένοι «πιστοί» διαπράττουν φρικαλεότητες ἐναντίον συνανθρώπων τους, γιὰ νὰ «σωθοῦν»; Εἶναι αὐτὸς ἠθικὸς τρόπος, νὰ κερδίσουν τὴν εὐνοια τοῦ «θεοῦ»; Εἶναι σωστό, ἐπειδὴ ἐγὼ θὰ σκοτώσω συνανθρώπους μου, ὁ «θεός μου» νὰ μὲ ἀνταμείψῃ γιὰ αὐτό;

Ὁ «θεός» δὲν μίλησε ποτὲ οὔτε ἔσωσε κανέναν ἄνθρωπο γιὰ πράγματα ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔφτιαξε μόνος του στὸ μυαλό του. Ἐὰν ἀγνοοῦσαμε τὸ «θεό» –ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουμε τί θέλει– καὶ κάναμε ὅ,τι εἶναι ἄνθρωπινα σωστό –ὅπως νὰ μὴν φανατιζώμαστε ἐναντίον τῶν συνανθρώπων μας–, τότε στὴν ἀνθρώπινη σκέψη αὐτὸ φαίνεται καὶ εἶναι ἠθικόν. Μὲ τὸ νὰ εἶσαι ἠθικὸς δὲν πρέπει νὰ περιμένῃς νὰ σὲ ἀνταμείψῃ κάποιος. Καὶ γιατί νὰ σοῦ δώσῃ τέτοια ἀνταμοιβή; Ἐὰν ὅλοι εἶναι ἠθικοί, τότε ἡ ἀνταμοιβὴ δὲν χρειάζεται γιὰ κανέναν, καὶ τότε μόνον ὁ «θεός» –ὅπου καὶ ὁποῖος εἶναι αὐτός– θὰ πρέπει νὰ εἶναι εὐχαριστημένος. Τότε δὲν χρειάζον-

4. Τὴν πρώτη ἀναφορὰ τῆς ἀνάστασης στὸν κόσμον, τὴν ὁποία ἐπῆραν οἱ πάπες ὡς ἐμβλημα τους.
5. Τὸ πρῶτο μεικτὸ ἱερατεῖο στὸν κόσμον. Καὶ τὸ πρῶτο ἱερατεῖο ποὺ ἐξίσωσε τὰ δύο φύλα.
6. Τὸν καρπὸ πραοῦς.
7. Τὴν πρώτη μπάλλα, σύγχρονου τύπου, στὸν κόσμον.
8. Τὴν πρώτη σύλληψη τῆς τριαδικότητος τοῦ θεοῦ. (Τὴν πρώτη γραπτὴ σύλληψη τῆς τριαδικότητος ἔχουμε ἀπὸ τὸν Φερεκῦδη ἀπὸ τὴν Σύρον, διδάσκαλο τοῦ Πυθαγόρα: «Ζᾶς μὲν καὶ χρόνος ἦσαν ἀεὶ καὶ χθονίη».)
9. Τὴν πρώτη χρῆσις τῆς λέξεως «ἀνάξ» γιὰ τὸν τοπικὸ ἄρχοντα.
10. Τὸ μεγαλύτερον κυκλικὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀρχαιότητος.
11. Τὴν πρώτη χρῆσις τοῦ μαγνήτη στὴν Ἱατρικὴ (μαγνητοθεραπεία).
12. Τὴν πρώτη θεοποίηση τῆς Τύχης.
13. Τὴν πρώτη παραγωγὴ μπύρας.
14. Τὴν πρώτη ἐπεξεργασία δέρματος μὲ στύψη.
15. Τὴν πρώτη ἐφεύρεσις τοῦ νάρθηκος στὴν Ἱατρικὴ.
16. Τὴν πρώτη ἐφεύρεσις τοῦ Ἰππικοῦ.
17. Τοὺς πρώτους ἀγίους τοῦ κόσμου.
18. Τὴν πρώτη ἐφεύρεσις τοῦ σφισβίου ἀπὸ τὸν Δάρδανο.
19. Τὴν μεγαλύτερη ὑποβρύχια ἠλεκτρικὴ σύνδεσις νησιοῦ μὲ στερεὰ στὴν Ἑλλάδα.
20. Τὴν ἀρχαιότερα σωζόμενη χριστιανικὴ ἐκκλησία στὸν κόσμον.

Ω.

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΑ: Ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία στὸ προηγούμενον τεῦχος ἀρ. 300, σελ. 20734, τὸ ὄνομα τοῦ συνεργάτη μας κ. Γεωργίου Ν. Βαλιώτη, ποὺ ὑπέγραφε τὸ ἄρθρον «Τὰ κολλητογράμματα καὶ τὸ παραμῦθον τοῦ Κρυφοῦ Σχολειοῦ» ἔγινε «Βολιώτης». Ζητοῦμε συγγνώμην.

ται «πιστοί», ποὺ δημιούργησαν τοὺς «ἄπιστους», μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἔχουν ἐχθρούς. Οὕτε ἄθεοι θὰ ὑπάρχουν, γιὰτὶ δὲν θὰ ὑπάρχουν... θεῖστές. Ποιανὸ ἀντίθετος εἶναι ὁ ἄθεος; Αὐτοὶ ποὺ δὲν φανατίζονται, δὲν δογματίζουν καὶ φέρονται ἀνθρώπινα εἶναι οἱ λεγόμενοι ἄθεοι, γιὰτὶ ἀφήνουν τὸ «θεό» νὰ «θεΐζη». (Ὅπως λέμε «ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ».) Οἱ Ἕλληνες κάναμε τὸ «θεό» ἀπὸ τὸ ρῆμα θέω = τρέχω, καὶ οἱ ἀνελλήνιστοι Λατίνοι τὸ μιμήθηκαν ὡς *deus*.

Αὐτοὶ ποὺ δὲν φανατίζονται εἶναι οἱ ἄνθρωποι μὲ ἠθικὴ καὶ δὲν βάζουν τὸ «θεό» νὰ μᾶς χωρίζῃ σὲ μὲν καὶ δέ. Αὐτοὶ οἱ συνάνθρωποι μας κατανοοῦν τὸν κόσμον μας ἀνθρώπινα καὶ αὐτοὶ δημιουργοῦν ἕνα μοναδικὸ πολιτισμὸν στὴν οἰκουμένη. Σὲ αὐτὴ τὴν κατηγορίαν ἀνθρώπων κατατάσσονται πρῶτοι οἱ πρόγονοί μας –οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες–, γιὰτὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ποὺ εἶδαν τὸν κόσμον μὲ αὐτὸ τὸ μάτι, καὶ γιὰ αὐτὸ ὁ πολιτισμὸς τους εἶναι καὶ παραμένει μοναδικός. Ἄν θέλῃ ἡ ἀνθρωπότητα νὰ ἔχῃ μέλλον, αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, ὅχι οἱ «θεοὶ» καὶ ἡ Θεοκρατία. Αὕτη δὲν εἶναι καὶ ἡ ἐλληνικὴ μας κληρονομιά;

Θωμᾶς Ἡλιόπουλος